

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Origenes

Rothomagi, 1668

Petri Danielis Hvetii Ad Origenis Commentaria. Observationes Et Notae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

PETRI DANIELIS
 HVETII
 AD
 ORIGENIS
 COMMENTARIA
 OBSERVATIONES ET NOTÆ.

AD COMMENTARIA

IN GENESIM.

P. 1.

H' *Μημάδα* *ἡ ἀρχὴ* τῆς *οὐσίας*, &c.] Idem hoc argumentum persequitur Origenes lib. 2. De princip. cap. 1. Basilius autem Hom. 2. in Hexæmeron, & Ambrosius in

Opere cognomini eandem, quam tractamus, Origenis disputationem prolixè referunt. Anaxagoræ porro, Pythagoreorum, Platoniorum, Stoicorum, aliorumque ea sententia fuit, mundum ex æterna materia Deum condidisse. Videndus Timæus Locrus *ἡ ἐπινοήσις*, Plato in Timæo, Cicero in Academ. Quest. Seneca Epist. 65. Plutarchus lib. 1. De placit. Philof. Laërtius in Platone, & Zenone, Epiphanius Har. 5. alij; sed imprimis Auctor τῆς φιλοσοφικῆς μημῆδος nondum editorum: *πρώτων ἀρχῆς ἢ τῆς πρῆς τοῦ θεοῦ, καὶ ὕλης, καὶ ἀσθενείας*: Plato principia esse rerum omnium Deum, & materiam, & exemplar: tum: *ὡς (ὕλη) καὶ ἀξαρτοῦ, καὶ τῆς οὐσίας καλεῖται, ὅτι ἡ ἀσθενεία τῆς γένεσος τῶν πλάστων στοιχείων ἐστὶν ἡ ἀσθενεία*.

Quam (materiam) & recipientem, & nutricem appellat, ex qua digesta existisse quatuor elementa, ex quibus constatus est mundus. Hoc idem habet in Anaxagora. Ipsum hunc errorem castigat Tertullianus in Hermogene Apostata, qui a Christianis conversus ad Philosophos, de Ecclesia in Academiam, & Porticum, inde sumpsit à Stoicis materiam cum Domino ponere, que ipsa semper fuerit, neque nata, neque facta, nec initium habens omnino, nec finem, ex qua Dominus omnia postea fecerit: idem castigat & in Marcione; Dehinc, inquit, si & ille mundum ex aliqua materia subjacente molitus est, innata, & infecta, & contemporali Deo, quemadmodum & de Creatore Marcion sentit, rediis & hoc ad majestatem loci, qui & Deum, & Materiam, duos Deos clusit: castigat & Theodoretus in utroque, Hæretic. Fabul. lib. 1. cap. 24. & lib. 5. cap. 5. & Philastrius in Seleuco & Hermia Galatis, Har. 55. Manichæi quoque materiam ἀγέννητον esse scisciebant. Rationem reddit Droserus Marcionista in Dialogo De orthodoxa fide, cur id figmentum propugnare instituerit Valentinus: nempe ne

Tertullian. adu. Hermog. cap. 1.

Tertullian. adu. Marc. cap. 15.

A

1.402.62
 mad vineam
 1.401.6
 rad vineam
 1.400.6
 per quod in
 1.406.6
 1.404.6
 sape dupli
 2.423.6
 2.423.6
 1.117.6
 1.401.6
 1.364.6
 1.366.6
 2.774
 1.374
 1.366

PETRI

malorum causam in Deum transcribere cogeretur, eam ad materiam referebat. Mundum quidem è materia à Deo confiatum crediderunt Philo, Tatianus, Lactantius, alique; sed è materia à Deo primum creata, non aeterna, tum deinde in ordinem digesta. Ad omnino Eusebium l. 7. Evang. Prepar. & Philocaliam cap. 23. At noster Origenes non principij quidem expertem materiam, & ἀγέννητον, sed à Deo ab omni retro aeo procreatam admittebat, ut pluribus in Origenianis nostris ostendimus.

P. 3.

εἰ μὴ αἴα κὶ γαῖα καὶ ὕδωρ, &c.] Apposite ad id Augustinus Tract. 8. in Iohann. *Non sub fato est conditor siderum, quia etsi erat fatum de sideribus, non poterat esse sub necessitate conditor siderum: & Tract. 31. Quid est enim, Nondum venerat hora ejus? non enim Dominus sub fato natus est. Hoc nec de te credendum est: quanto minus de illo, per quem factus es? si tua hora voluntas est illius; illius hora que est nisi voluntas sua?* Aliquos porro ante Origenem extitisse omnino diceret, qui idem iam attentassent, quod posterioribus hisce facultis ausi sunt quidam, nativitatis Christi thema constituere: non quidem necessitate, & astrorum vi coactum fuisse fingentes Christum, quod ij fingebant, quos insectantur Origenes & Augustinus; sed asserentes solum motibus suis & positionibus mirabilem conceptum & ortum Christi alia significasse, & naturali modo rem naturæ vires superantem portendisse, ac stupendo huic mysterio siderum situm consensisse. In his Albertus Magnus, sive quisquis est auctor Speculi Astronomiæ, postquam Christum ascendente Virginis signo natum esse dixit, addit demum: *Non quod subjaceret Stellarum motui, aut earum iudicio natorum desideratissimus, qui creaverat ipsas Stellas: sed quia cum extendere caelum sicut pellem, formans librum universitatis, & dedignaretur opus incompletum, noluit literis eiusdem deesse, ex eis quo secundum providentiam suam in libro caelestis maiestatis sunt scripta, & istud elongatissimum à natura, quod de Virgine nasceretur: ut profecto per hoc inveniretur homo naturalis & verus, qui non naturaliter nascebatur. Non quod figura caeli esset causa quare nasceretur, sed potius significaretur per caelum.* Posterior illo Petrus de Aliaco quaest. in Gen. 30. & libr. De legib. & factis, Stellarum posituram descripsit, quæ nascente Christo obtinebat. Denique Hieronymus Cardanus libr. 2. Commentar. in Ptolemai Tetrabibl. thema eiusdem geniturae proposuit. Sed omittis cæteris argumentis, vel uno hoc vanitas eorum coarguitur. Contulerunt natalem Christi ad VIII. Calendas Ianuar. ad eumque diem nativitatem eius accommodarunt: pro certo habentes eo

die exiisse ipsum in lucem, quod dubium in veteri Ecclesia & controversum fuit. Plurima Græcorum Ecclesia natalem & baptismum Christi uni eidemque diei adscripserunt, qui dies erat VI. Ianuarij. Vigeat eadem sententia apud Syros & Ægyptios Christianos, ut testantur Epiphanius & Cassianus. Vetus aliorum opinio fuit natum esse Christum VI. Id. Nov. de quibus itidem alicubi Epiphanius. Quidam circa æquinoctium autumnale contigisse id opinati sunt. Romana vero Ecclesia ad VIII. Cal. Ian. celebrabat natalem Christi, atque hanc consuetudinem reliqua Ecclesia tractu temporis inde sumserunt. Demonstrent ergo primum supra memorati Genethliologi, quo die natus sit Christus, tum postea viderimus de genitris, quas parum inter se consentientes posuerunt. Nam Libram in Horoscopo constituit Cardanus; Albertus vero, & Aliacus Virginem. Hos sefellit Albumafar vetus Astrologus Arabs, qui imagines recensens, quæ cum Virgine ascendunt (juxta Perfarum, Indorum, & Ægyptiorum doctrinam, qui cum singulis Signorum Decanis imagines quasdam ascendere fingebant) in primo Virginis Decano Virginis imaginem collocat, formosam, puerum gestantis & lactantis. *Nurrit puerum, inquit, dans ei ad comedendum in loco qui dicitur Abye, & vocat ipsam puerum quædam gens Iesum, cuius interpretatio est Arabice, Eice, & ascendit cum ea stella Virginis æterna.* Tum subiungit Albertus: *Et iam scimus quod sub ascendente parte eiusdem signi, scilicet Virginis, natus fuit Dominus noster Iesus Christus.* Quasi ista Albumafaris pertineant ad natalem Iesû, quæ ad unam hanc Virginem spectant. Aprius ad mentem auctoris Rogerus Baconus, homo suæ ætate doctissimus: *Intentio est, quod beata Virgo habet figuram & imaginem intra decem primos gradus Virginis, & quod nata fuit quando Sol est in Virgine, & ita habetur signatum in Calendario, & quod natiuitatem suam Christum Iesum in terra Hebræorum.*

ἰσὶ δὲ τινὲς ὠτῶν, &c.] Simoniani, Valentiniiani, Cerdoniani, alique complures Hæretici duo principia, seu Deos duos statuebant; alterum malum, sed iustum, mundi conditorem, Legis opificem; bonum alterum, Christi patrem, & Novi Testamenti auctorem. Tertullianus, & Irenæus adversus hanc doctrinam non seigniter velitari sunt: Origenes vero passim. Hæc à Magis ortum duxit variana, quos duo itidem principia, bonum unum, malum alterum posuisse prodidit Aristoteles, uti discimus ex Laërtio in Proœm. ἀειστέλης δὲ ἐν περὶ τῶν φιλοσοφίας, καὶ ἀριστοτέλους ἐν τῇ ἀιμυπλίῳ (μὲν γὰρ) & δὴ

κατ' αὐτοὺς ἔστι ἀρχαί, ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα. Aristoteles autem in primo De Philosophia, & antiquiores esse Aegyptijs (Magos) & duo iuxta illos esse principia bonum Daemonem, & malum Daemonem. Audor quoque φιλοσοφικῶν, quæ Origeni vulgo tribuuntur, scribit Zaratam Chaldaeum docuisse, δύο δαίμονας ἔχει, τὸν μὲν ἀγαθὸν ἔχει, τὸν δὲ κακόν. Ἐπὶ τῷ μὲν κακῷ αἰώνῳ τὴν ἡσέως ἐκ τῆς γῆς, ἔχει τὸν ἄδωρον, τὸν δὲ ἀγαθόν, τὸν, μεταξὺ τῶν αἰθρῶν, ἔχει τὸν καλόν. Porro bonum Daemonem Perfæ appellabant Oromasden, malum Arimanin, ut docent Plutarchus in fide & Themistocle, Laërtius in Proxenio, & Agathias libr. 7. Qui Manichæos isto Origenis loco significari credidit, meminisset Origenis atate posteriores eos fuisse.

ditores etiam huius curiositatis, (Astrologiæ) propterea quoque damnatos à Deo. O divina sententia, usque ad terram pertinax, cui etiam ignorantibus testimonium reddant! Expelluntur Mathematici, sicut Angelis eorum: Urbes & Italia interdicitur Mathematicis, sicut celum Angelis eorum: eadem poena est exilij discipulis & magistris: & libr. De habitu muliebri, c. 2. Nam & illi qui ea constituerunt, damnati in poenam mortis deputantur: illi scilicet Angeli, qui ad filias hominum de celo ruunt, ut hac quoque ignominia femina accedat. Nam cum & materias quasdam bene occultas, & artes plerasque non bene reuelatas seculo multo magis imperito prodidissent (siquidem & metallorum opera nudaverant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgaverant, & omnem curiositatem usque ad stellarum interpretationem deservaverant,) & c. Lactantius quoque lib. 2. De orig. err. cap. 17. Astrologiam Daemonum inventum esse tradit.

P. 4. τὰς πρὸς τὴν ζωοποιίαν] Hac παρέλκειν conjectabat Vigerus, quæ tamen extant in Philocalia, neque sententiam labefactant.

ὡς ἐκ τῶν λακτιόνων ἔστι, & c.] Boëthius lib. 5. P. 8.

P. 4. & 5. ἐν τῷ ὄντι ὡς ἐστὶν ἀληθὴς βίβλος, & c.] Vel Psalmum 40, aut 54, aut 103 intelligit, qui Iudæ perfidiam vaticinantur; vel quod verisimilius est, id ait ex hypotheti, fingens Propheticum aliquem librum Iudæ proditorem complexum extitisse, qui fortasse nullus fuit.

De Consolat. Prof. 1. Concurrere vero, atque confluere causas facit ordo ille inevitabili connectione procedens, qui de providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis temporibusque disponit. Atque illud est quod Fatum Stoici appellabant, è quorum Scholis multa depromsit Origenes; connexionem nempe rerum, quam ex illis nonnulli prenotioni Dei subiectam esse, alij contra sentiebant. Vide Ciceronem De fato, & 1. De divinatio. Plutarchum De fato, & De placit. Philosoph. lib. 1. cap. 27. 28. Laërtium in Zenone, Chrysippum apud Gellium lib. 6. cap. 2. Plotinum Ennead. 3. lib. 1. & Augustinum lib. De Civit. Dei, cap. 8.

P. 5. ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας] Ita plerique Philocaliæ Codices: nonnulli tamen habent, κακίας.

ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας, & c.] Origenes Tom. 1. in Epist. ad Rom. & Philocal. c. 24. ἡ νομιζομένη ὁμοτιμία αἰτίας τῶν ἐσομένων τῶν ὡς ἐστὶν ἔστι, ἀλλ' ἔπειτα ἐμὲλλο γίνεσθαι κατ' ἰδίαν ὁμοτιμία τῶν ἐσομένων, ὅτι τὸ ὡς ἐστὶν ἔστι. Minime ergo existimandum causam futurorum prenotionem esse: sed quia futura erant iuxta proprios affectus facientis, propterea prenotavit: & lib. 2. contra Cels. ὁ μὲν κέλους οἶος ἔστι τῶν γινεσθῶν τὸ ὡς ἐστὶν ὡς ἐστὶν ὡς ἐστὶν, ἔπειτα ἐσομένων. ἡμεῖς δὲ τῶν ἐσομένων, & φανερὸν ἐστὶ τὸν θεοῦ ὡς ἐστὶν τῶν ἐσομένων, ἔπειτα ἐσομένων, ἀλλὰ τὸ ἐσομένων, ἐσομένων αὐτῶν, ἔπειτα ἐσομένων, τῶν αἰτίων τῶν ὡς ἐστὶν ὡς ἐστὶν τῶν ἐσομένων, ἀλλὰ τῶν ἐσομένων. Celsus putat quod aliquis præsciens prædixit, ideo fieri, quia prædictum est: nos vero hoc non concedentes aimus non prædictorem causam esse futuri, sed futurum illud, quod omnino eventurum erat, etiam nemine prædicente, præcognitori causam prædicendi præbuisse. Idem repetit inferius libro eodem, & libr. 7. Commentar. in Epist. ad Rom. Quæ ratiocinatio deinde trita est & pervulgata ab iis Patribus, quorum loca colligit Tarinus in Philocaliam p. 706. & à Procopio Gazæo in eundem hunc

P. 6. ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας] Libri aliquot Philocaliæ sic habent: aliqui, τῶν πᾶν.

P. 6. ἡμεῖς δὲ τῶν ἐσομένων, ἔπειτα ἐσομένων, ἀλλὰ τῶν ἐσομένων, ἐσομένων αὐτῶν, ἔπειτα ἐσομένων, τῶν αἰτίων τῶν ὡς ἐστὶν ὡς ἐστὶν τῶν ἐσομένων, ἀλλὰ τῶν ἐσομένων. Celsus putat quod aliquis præsciens prædixit, ideo fieri, quia prædictum est: nos vero hoc non concedentes aimus non prædictorem causam esse futuri, sed futurum illud, quod omnino eventurum erat, etiam nemine prædicente, præcognitori causam prædicendi præbuisse. Idem repetit inferius libro eodem, & libr. 7. Commentar. in Epist. ad Rom. Quæ ratiocinatio deinde trita est & pervulgata ab iis Patribus, quorum loca colligit Tarinus in Philocaliam p. 706. & à Procopio Gazæo in eundem hunc

P. 7. ἡ καὶ ἐν ἰδωτοκαλίᾳ ἀγγέλων, & c.] Tertullianus De idolol. cap. 9. Num propono, Angelos esse illos desertores Dei, amatores feminarum, pro-

Legendum omnino, ὁπόμοσι σου. Ita aliqui Philocaliæ Codices; ita optime τῶν ἐditionος, & Codex Marchali, & οἱ ἑτεροὶ Theodoro fape laudati: ita Syrus quoque & Arabes. πῶς τὸς παρὰ τὸν ἀσασθῶν, & c.] Quinque enim præcipui numerantur Alexandri successores, Ptolemæus, Antigonus, Seleucus, Cassander, & Lysimachus: quorum illustriores priores quatuor. Iosephus l. 12. Antiq. c. 1. μετὰ τὸν πῶς ἢ εἰς πολλὰς τῆς ἀρχῆς (ἀλεξάνδρου) ἀπὸ τῶν μὲν τῆς ἀσίας κρατί. σελῶνας ἢ βαβυλωνίων, καὶ τῶν ἐκ τῆς ἰταλίας. λυσίμαχος, ἢ τὸν ἐκ τῆς ἰταλίας διετί. τῶν δὲ μακεδονίας εἰς κρασασθῶν. πτολεμαίων, ἢ ὁ δὲ τῶν τῶν αἰγυπτίων εἰλήθη. Cum ad plures imperium (Alexandri) recidisset, Antigonus quidem Asiam obtinet; Seleucus vero Babylonem, & vicinas gentes; Lysimachus autem Hellepontum rexii; at Macedoniam habuit Cassander; Ptolemæus vero Lagi filius Aegypto potitus est.

ium
lunt
a &
ad-
Vi-
Æ-
tha-
nio
de
dam
gisse
ia ad
riti,
cele-
De-
orati
istus,
quas
runt.
tituit
Vir-
astro-
que
trum,
i, qui
gines
rimo
col-
ctan-
redes-
ipsum
etatis
Viggi-
t tunc
figuri,
Iofu
perru-
anam
men-
io sua
beatu
puri-
do Sal-
tendā-
lesiam
Va-
nplu-
duos
stum,
i bo-
Novi
s, &
on fe-
o pal-
fania,
inum,
ritto-
ocem.
e, xxi
& dno

4 quem tractamus Geneleos locum. At eam tamen non probat Boethius lib. 5. De consolat. Prof. 3. Neque enim, inquit, illam probationem, qua se quidam credunt hunc questionis nodum posse dissolvere. Atant enim non ideo quid esse eventurum, quoniam id providentia futurum esse prospexit; sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id divinam providentiam latere non posse. Et Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 13. Universas creaturas suas, tam spirituales quam corporales, non quia sunt, ideo novit, sed ideo sunt, quia novit. Quod non repugnat tamen usitato illi Patrum dogmati, quo res ideo pranosci dicuntur à Deo, quia futurae sunt; nam ita pranosci dicuntur notione, seu scientia quam visionis appellant: Augustinus autem ideo res esse dixit, quia novit Deus, notione videlicet simplicis intelligentiæ, ut vocat. Quo recidit solutio illa quam adhibet S. Thomas, p. 1. q. 14. a. 8. respondens loco Origenis ex Epistol. ad Rom. objecto: Origenes, inquit, locutus est attendens rationem scientiæ, cui non competit ratio causalitatis, nisi adjuncta voluntate. Sed quod dicit ideo prescire Deum aliqua, quia sunt futura, intelligendum est secundum causam consequentia, non secundum causam essendi. Sequitur enim, si aliqua sunt futura, quod Deus ea presciverit; non tamen res futurae sunt causa quod Deus sciat.

8 γὰρ ἐστὶν αὐτῶν. &c.] Quæ sequuntur, iidem fere verbis in Commentarium suum transtulit Procopius Gazæus.

P. 10. αὐτὸς οὖν ὁ ἰεροδῶν, &c.] Perturbata hæc erant in Philocalia, quæ proxime à vero ita restituebat Tarinus: ἡ γὰρ αὐτὸς οὖν ἰεροδῶν, στροβρόν τε, &c.

P. 11. εἰ δὲ πρὸς τῆν] Hoc est, pertendit, veram querendo obviat.

σφῆς δὲ, ἡ γὰρ ἰσοπέδου, &c.] Sydera, rerumne humanarum ποικίλων seu ποικίλων τελεσμάτων sint; an σφαιρικών solum, dubitabat Plato, dubitabat & Seneca. Posteriorem sententiam amplexi sunt Origenes, ejusque æqualis Plotinus Enn. 2. lib. 3. cap. 1. & 7. & Enn. 3. lib. 1. cap. 6. & ex Plotino Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 10. & Auctor posterioris Commentarii in Iob, à Peronio Latine redditi, & Origeni vulgo adscripti, in Iob. 38. 7. Hanc autem doctrinam impugnat Augustinus lib. 5. De Civ. Dei, cap. 1. Quod si dicantur, inquit, stella significare potius ista, quam facere, ut quasi locutio quedam sit ista positio, predicans futura, non agens (non enim medicorum doctorum hominum fuit ista sententia) non quidem ita solent loqui Mathematici, ut, verbi gratia, dicant, Mars ita pestis homicidam significat, sed homicidam facit, &c. Fusus autem & acrius eandem confutat Procopius in Gen. 1. 14.

τὰ περιελκυσθέντα ἑξ ἑστῶν, &c.] Editio Vigeri, ἑξ ἑστῶν αὐτῶν, alius eiusdem Codex,

αὐτὸς ἰεροδῶν, quod ipse secutus est. Hæc non improbo; sed tamen Stephani lectio ferri potest, emendes modo, ἡ αὐτὸς ἰεροδῶν.

τὴν ὥραν λαβόντες τὸ δὲ τὸ αὐτὸς ἰεροδῶν.] Nativalem horam videlicet, uti appellatur Horatio; seu, facti horam, uti à Juvenale: idem dixit: hora Sumitur ex libro; & Perlius: nativæ fidelibus hora; & inde ὡρολογίων.

ἡ γὰρ αὐτὸς ἰεροδῶν.] Lego: ἡ γὰρ αὐτὸς ἰεροδῶν. res clara est, nec eget probatione.

ἡ γὰρ ἀναδολικῶν, &c.] Quatuor genituræ cardines enumerat, ἀναδολικῶν, δολίων, μεσοειρημίας, quod corrupte apud Firmicum lib. 2. cap. 18. μεσοειρημίας appellatur, & ἰεροδῶν, seu ἀντιστοιχείων. Horum siglis vocem ἀδελφῶν nonnulli subinde cum obfervassent, mirabiles inde allegorias excogitarunt.

αὐτὸς πατρὸς πλάτης, &c.] Plotinus lib. 1. cap. 5. Enn. 3. ἡ μὲν δὲ γενίαν τύχης ἀπο τῶν πατέρων τῆς γένεσός, καὶ πατέρων ἀφ' ἑαυτῶν. οἷα ἰσότηται, & ὁμοίαις συνίστανται, ἀπο τῶν πατέρων αὐτῶν ἑπο γαρονότων λόγους. & ἔξ ἀδελφῶν, ἀδελφῶν ἀναδολικῶν, & ἐκ γυναικῶν τὰ αὐτῶν αὐτῶν ἀναδολικῶν τῶν ἐκ τούτων ἐκείνῃ πῶς ἀντιπῶς ἡ ἐξ ἑαυτῶν ἑστῶν τῶν ἀστέρων ποιεί, ἀπὸ τῶν πατέρων ἀπὸς ἑξ ἑστῶν λόγους; ἡ γὰρ ἐκείνη τὰ ἀστέρες ἑστῶν τὰ ποικίλων, ἡ εἰ μὴ ἐκείνη ποιεί, ἐστὶ τούτων.

Quippe etiam parentum fortunas à filiorum generatione; filiorum condiciones cujusmodi erunt, & quos incurrant casus ab ipsis parentibus, de his qui nondam sunt nati predicunt. A fratrum quoque genituris saepe fratrum mortes: & ex mulieribus quæ ad viros pertinent, & vicissim ex his illa conjectant. Quomodo igitur uniuscuiusque habitus ad sidera facit ea, quæ iam ex patribus habiturus esse dicitur? Aut enim priora illa efficiendi vim habebunt; aut si illa non habent, neque ista. Eadem hæc Origenes repetit Procopius in Gen. 1. 14. & Philoponus lib. 4. αὐτῶν ἰσοπεδίων, cap. 18.

καὶ δὲ δὲ δὲ π.] Malim, καὶ δὲ δὲ π., quam P. 12. quod proponebat Vigerus, καὶ δὲ π. δὲ.

ἀλλὰ ἀναδολικῶν βιβλίων, &c.] Crederes locum hunc respexisse Plotinum cum ait lib. 3. Enn. 2. cap. 7. ἔστω τὸν αὐτῶν γράμματα ἐκ ἑραῖα γραμμῶν, αἰεὶ εἰ γράμματα, καὶ κινῶν, ποικίλων μὲν πῆ ἕρπον καὶ ἀλλοῖσιν καλοῦσθαι ἡ τῶν δὲ ἡ παρ' αὐτῶν σημασία &c. Sini igitur velut literæ in celo, quæ scribantur, vel si iam scriptæ sunt, morveantur perpetuo, & hoc aliudque opus efficiant. Unde sequatur significatio quæ ab ipsis portenditur. & Enn. 3. lib. 1. cap. 6. de astris loquens: παρὰ γὰρ ἡ καὶ ἀλλῶν γράμματα τῶν εἰς αὐτὰ, αὐτῶν γράμματα, & ἐκείνωνται, πῶς τῶν ποικίλων γραμμῶν τῶν εἰδῶν, ἀναγινώσκῃ τὰ μὲν ὄντα, ἐκ τῶν γραμμῶν καὶ τὸ ἀνάδορον μεθ' αὐτῶν τὰς τῶν σημασιῶν. Alteri quoque usui sunt, quod nempe qui eiusmodi literatura periti sunt, ea tanquam literas aspicientes legant futura, ex signis servata analogia significationem rimantes. Ori-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

genem autem hic fere ἀβλεξεί sequitur Procopius in Genesim.

διότι ἐν τῇ προφητῇ τῆ ἰαση. &c.] Liber apocryphus, cuiusmodi libros saepe laudat Origenes. Laudatur & Tom. 5. in Iohann. & ab Athanasio, sive quisquis est Auctor Synopseos, & a Procopio in Genes.

P. 13.

ὡς ὁ ἀβελμοῦν ἀπὸ τῆς. &c.] Philip. 3. 5.

ἢ ἢ ἐν ἰσραηλιταῖς, &c.] Nec ij tantum,

sed Ægyptij etiam, appetente decimo-

quarto anno circumcidantur: testis Ambrosius lib. 2. de Abrah. cap. 11.

Ægyptij

quartodecimo anno circumcidant mares, & femi-

nas eodem anno circumcidat ferunt, quod ab eo vi-

delicet anno incipiat flagrare passio virilis, & femi-

narum menstrua sumant exordia: & Strabo

libr. 17. 2. τὸ τῆ ἡμετέρας μάλιστα παρ' ἀ-

πῶς, τὸ παρ' αὐτῶν τὰ ἡμετέρας παιδία. καὶ τὸ

ἀβελμοῦν, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐπιτέμνῃ. Id quoque ma-

xime student, ut genitos quoque infantes alant, &

eosdem etiam circumcidant, feminas vero exci-

dant. De Ægyptiis loquitur: at fallitur, cum

subiicit idem Iudeis fuisse in usu. Origenes

Homil. 5. in Ierem. ἀβελμοῦν, καὶ τὸ ἀβελμοῦν

λέγει, ἢ μόνον οἱ ἐν ἀβελμοῦν καὶ τὸν μωσῆος τό-

μον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί. ἢ ἀβελμοῦν εἰδῶτος

οἱ ἱερεῖς ἀβελμοῦν. Circumcidantur, secundum

id quod sensibile est inquam, non solum hi qui ex

circumcisione sunt secundum legem Moysis, verum

etiam alij multi. Ægyptiorum idolis sacerdotes

circumcidantur. In quem locum non nihil in-

fra commentabimur. Nunc quoniam de

muliebri circumcissione mentionem inje-

cerunt Strabo, & Ambrosius, ritum ipsius

aperiemus. Ea sit refectione τῆς γυναικός, qua

pars in Australium præsertim regionum

mulieribus ita excrescit, ut ferro sit coër-

cenda. Id tradunt Medici insignes Pau-

lus Ægineta libr. 6. cap. 70. & Aëtius Tetra-

trabl. 4. Serm. 4. cap. 103. Quorum hic ita

pergit: Quapropter Ægyptijs visum est, ut ante-

quam exuberet (pars illa corporis) amputetur,

tunc præcipue cum nobiles virgines sunt elocandæ.

Rem tangit Origenes cum ait Hom. 6. in

Ezech. Adversum masculos virtus eius in lumbis

est; adversum feminas virtus eius in umbilico

ventris est. Et vide quomodo honeste viri mulie-

risque genitalia oblectis nominibus Scriptura nun-

cupaverit, ne per ea vocabula que in promptu sunt,

turpitudinem significaret. Si intellectum est exem-

plum quod protulimus de Iob, intellige mihi quia

ut in viro præputium circumciditur, sic in femina

umbilicus amputatur. Quod igitur necessitate

primum inventum est, religione postmodum

usurpatum fuit, quod & aliqui de virili

circumcisione opinati sunt, ut postea dice-

mus. Porro hanc consuetudinem circum-

cidendarum mulierum hodieque retinere

Ægyptios ferunt ij qui regiones illas lustra-

runt, ignemque ad compefcendam partis

hujus luxuriam adhiberi. Scribit Bellonius

libr. 3. Observ. cap. 28. morem hunc servare

feminas in Persia, & Coptas etiam in

Æthiopia, Christi licet nomen professas.

Leo Africanus libr. 8. narrat Muhammedi

lege id præscribi, quamvis in Ægypto tantum

& Syria obtineat, munusque id obire vetu-

las quasdam, per vicos Cairi ministerium

suum venditantes. Porro hæc Origenis

dum repræsentat Procopius, aliqua ex parte

mutavit, si modo Latina interpretationi

quam ad manum habeo, fides est.

πῶς γὰρ τὰ τὰ παῖδας, &c.] Tria illa & per-

vulgata adversus Genethliacos argumenta

sibi objicit Firmicus cap. 1. lib. 1. qua deinde

cap. 3. dissolvit.

καὶ τὴν ἀστεροσκοπικήν. οὐκ ἐπὶ τῆς. &c.] Reda

videtur & sana hæc lectio: ἀστεροσκοπική

enim eadem est qua & μεταεσθροσκοπική. με-

ταεσθρον enim nomine sydera quoque conti-

nentur. At ἡσθηλιασθροσκοπική ea est, qua & ἡσθη-

λιασθροσκοπική, seu ἡσθηλιασθροσκοπική, seu ποιητική,

quam & ἀσθροσκοπική appellant. Prior illa circa

stellarum motus & ἡσθηλιασθροσκοπική, seu ποιητική,

quibus futura hominibus à Dijs significari

& portendi Ethnici crediderunt: nam So-

lis puta, Lunaque defectus Deorum iram

nuntiari sibi persuaserunt. Ipsi quoque Chri-

stiani signa iudicij postremi, non causam, in

Sole, Luna, & Stellis futura sciunt, multa-

que ab his portendi, non effici. Vide omni-

no Basilium Hom. 6. in Hexaem. Ambro-

sium in opere cognomini lib. 4. cap. 4. sed

præsertim Procopium in Genes. 1. 14. Ge-

netheiacorum autem doctrina humanarum

rerum, sive casu contingentium, sive sponte

gestarum significationem & causam syde-

ribus tribuit. At quoniam veteribus fere

Astronomis solenne fuit, non ἀστεροσκοπικήν

tantum, & ἡσθηλιασθροσκοπικήν excolere, sed prio-

rem etiam posterioris causa; astrorumque

scientiam ad futurorum prænotionem con-

vertere, inde factum est ut utraque ad futu-

rum scientiam pertinere dicta sit. Ptole-

maus Proœm. Tetrabibl. rerum in quibus est

prægnoscibilis scientia stellarum cognitio, magnas

& præcipuas duas esse deprehendimus. Quarum

altera qua præcedit, & est senior, est scientia Solis

& Lune, necnon quinque stellarum erraticarum

figuræ demonstrans, quas suorum motuum causa,

& unius ad aliam, eorumque ad terram collatione

contingere manifestum est. Altera vero est scientia

qua explanantur & mutationes & opera qua acci-

dunt, & complentur propter figuræ circuitus earum

naturales eis in rebus quas circumdant: & ante

Ptolemæum Manilius lib. 1. Astron.

Juvvat ire per ipsam

Aera, & immenso spatiantem vivere calo,

Signaque, & adversos stellarum noscere cursus.

Quod solum novisse parum est: impensius ipsa

Scire juvat magni penitus præcordia mundi.

Cæterum eandem hanc Origenis ratioci-

nationem persequuntur & exponunt Basilii Hom. 6. in Hex. Ambrosius lib. 4. cap. 4. Hex. Philoponus lib. 4. *ἄξι τῆς κοσμ.* cap. 18.

ἢ μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀσέβειας, &c.] Plotinus Enn. 3. lib. 1. cap. 5. εἰ δὲ ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἀστὴρ ἔστιν ὁμοίως ἀν κ, οἱ ὄρνεις ποιητικοὶ ἂν σημαίνουσιν εἶναι, κ, πάντα εἰς ἃ ἐλιπόντες οἱ μάντις προελέγουσιν. Sin autem ex eo quod habitudinem stellarum suspicientes singulis futura prænuntiant, ab illis fieri quoque opinentur: perinde id se habebit, ac si aves eorum qua significant causa forent: similiterque si omnia, quorum inspectione vates præsagunt, facere etiam qua significant, dicerentur.

P. 14. *ἢ μόνον τὸ κ, πόνου, &c.] Procopius Gaz. in Genes. hunc locum exseripsit.*

*ἄξι τῆς δὴ θαλάσσης, &c.] Motus hic est, qui Præcessionis æquinoctiorum ab Astronomis vulgo appellatur, quo stellæ fixæ ab æquinoctij & solstitij cardinibus digressæ, super polis zodiaci, εἰς τὰ ἐπιμέγαρα paulatim verti compertæ sunt. Hunc autem motum, ex Timocharidis, Hipparchi, suisque adeo observationibus, centum annorum spatio gradum unum absolvere Ptolemaeus statuit lib. 7. Magn. Construct. cap. 2. *ὡς ἐκ πύτων τὴν πῆς μίας μοιραῖς εἰς τὰ ἐπιμέγαρα ἀπογράφουσιν ἐν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἔτησι γαλῶν μὲν δὲ ῥηθῆς, κ, ἑξήκοντα κ, ὁ Ἰππαρχος ἐπισημαίνουσας φαίνεται. Et ex his unius gradus in consequentia progressio intra centum propemodum annos confici deprehensa sit, quemadmodum & Hipparchus suspicatus esse videtur. Ex quo efficitur 35000 annorum deursu totum circulum Fixas evolvere, qui annus Platonicus, seu annus magnus dicitur à nonnullis. Tardiorē vero hunc motum faciunt Tabulæ Alphonsinæ, ita ut totis 45000 annis periodum hanc absolvi Rex Alphonsus crediderit. At brevioribus eam spatij determinavit Albategnius, nec plusquam 23760 annos ei tribuit, quippe quam 66 quoque anno gradum unum explere deprehenderit: quam sententiam observationibus suis longe accuratissimis ad verum proxime accedere confirmavit Tycho, nam intra 67 annorum spatium gradu uno Fixas εἰς τὰ ἐπιμέγαρα progredi, totumque illud curriculum 24120 annis peragere comperit. Iam vero ut ad Origenem redeamus, motum à Ptolemæo constitutum respexisse eum liquet: huius verba male ab Interpretibus accepta sic rectius convertentis: *Fertur sane Theorema, ostendens Zodiacum circulum, p̄inde ut Planetas, deferri ab occasu in ortum, intra centum annos, gradu uno.***

*ἀλλ' ἐκ τῆς 101 τῆς, &c.] Locī huius hiatus oratio pendula arguit. Hunc sic explebat Vigerus: *ὡς ἀπὸ μορφαῖματ' κ, ἢ μὲν λαμβανόμενα τῶ ἀλλοδαῖς ἐν τῶ μορφαῖματ' κ, ἀλλ' ἐκ**

τῶ 101 τῆς, &c.] *ἔσω ἢ ἐ τῶ σὺνκαρμυμῶν, &c.]* Vide in hunc locum Salmasius De annis Climactericis, p. 619.

κ, ὁ ἀκύλας ἢ τὸ ἀνάλοζον, &c.] Locum P. 15. integrum profert Philoponus *ἄξι κοσμ. π.* lib. 4. cap. 17. qui talis est: *κ, ἐπιπέταν ὁ θεὸς τῆς θύο φασῆρας ἑα μεγάλας, σὺν τῶ φασῆρα τὴν μέγαν εἰς ἑξήκοντα τῆς ἡμέρας, κ, σὺν τῶ φασῆρα μικρὴν εἰς ἑξήκοντα τῆς νυκτὸς. Et fecit Deus duo luminaria magna; simul luminare magnam in potestatem diei, & simul luminare parvum in potestatem noctis.*

σὺνκαρμυμῶν κ, κρητιζορμῶν, &c.] Vide Laërtium in Zenone, & in cum Observationes Ægidij Menagij, viri omni urbanitatis, doctrinæ, & humanitatis genere florentissimi.

κ, ἢ ἄξι τῆς θεοῦ τῶν νεόντων, &c.] Ita habet P. 16. Tarini editio, & ita legebat quoque Genebrardus: vitiose, si modo mendosam scripturam integra scimus seponere. Quod si conjectura locus est, ita legendum esse suspicari possis: *κ, ἢ ἄξι τῆς θεοῦ γαλῶν νεόντων.*

ὁ κρυώτατος ἐρμυδῶν, &c.] Sic ipse in Epistola ad Africanum: sic sæpe Hieronymus. Non frustra ergo summam Aquilæ in interpretando fidem predicavimus in libris nostris De interpretatione.

ὁ κ, ἄλλο παρὶναι] Male recentior Interpretes, aliud nihil fecerit; recte Genebrardus, non aliud posuit: παρὶν enim sæpe sonat, ponere, scribere, ut docent Grammaticorum filij. Clemens Alex. Strom. 6. ἄξι τῶν ποινῶν, κ, ἄξι τῶν ποινῶν, &c.] initio libri; & ita sapissime Origenes.

ἐκπαιδίσκουσιν ἐπὶ τῶ] Valentiniani videlicet, Marcionistæ, alijque eorum corporati.

ὁ γαλῶν νεόντων κ, ἢ ἄξι τῶν ποινῶν, &c.] Hoc est, qui recte sentiunt, non ut Interpretes, cordati & sinceri.

IN EXODVM.

ὡς ἀπὸ τῶν ἀποκαλύψεων] Interpres, autori- P. 17. tate sua; melius Genebrardus, sortito: verte, fortuito, semere. Vide Nos infra ad Tom. 15. Origen. in Matth. 20. 1, 16. ad p. 398. & ad Tom. 17. in Matth. 22. 1, & seq. ad p. 476.

ἐν ἢ τῶν ἀποκαλύψεων, &c.] Lego: *ἀπὸ τῶν ποινῶν γαλῶν, & verto: unum autem ex reconditis esse, sinceram super illo Scriptura loco interpretationem.*

μὴ τῶν ποινῶν τῶ ἐπὶ, &c.] Scribit enim P. 18. Epiphanius Har. 42. cap. 3. 6. 7. 13. præter duo illa Principia, Opificem nempe judi-

rem, & justum; & Bonum Deum; tertium à Marcione fuisse inductum; Malum nempe, qui & Diabolus. Trium ergo suorum principiorum hoc bonum, justum illud, tertium malum esse fingebat. Auctor Dialogi De orthodoxa fide quosdam scribit è Marcionis schola tria hæc ponere principia; ita ut principium bonum justum non sit; justum item non sit bonum; malum nec justum sit, nec bonum: alios vero ex eadem schola duo tantum, ut mox ostendimus, statuere principia, bonum, & malum. Christum autem Opifice natum quidam è Marcionistis; alij ex illis Malo progenitum eum statuere. Id commentum Syriaco cuidam, non Marcioni, Eusebium adscripsisse testatur Auctor Prædestinati à Sirmondo editi libr. 1. Har. 21. At Tertullianus libr. 1. adv. Marcionem, cap. 6. duo duntaxat posuisse illum principia asserit: *Alioquin, inquit, certi Marcionem dispartes Deos constitutere; alterum judicem, ferum, bellipotentem; alterum mitem, placidum, & tantummodo bonum atque optimum.*

ἑπὶ τὸ εἰς τὸν θεὸν φύσεως τόπον, &c.] Valentiniani, eorumque consecranci, cum triplex hominum genus staturerent, *πρόμακτων, ψυχῶν, & ὀλιμῶν*, seu *χαϊνῶν*, postremos illos ad interitum factos à Deo, boni quicquam agere non posse decernebant. Vide Nos ad Comm. in Matth. 17. 24. p. 317. & in Ioh. 4. 46. Tom. 18. & in Iohann. 8. 41. Tom. 22. Videndus quoque Origenes Philoc. cap. 20. ex Tom. 3. de Princip. ubi quæcunque fere hic differit, continentur: & cap. 24. & 26. ejusdem Philocalia: & Homil. 6. in Exod. & Homil. 2. in Jerem. ubi Manem Origenis ætate posteriore perstringi falso Genebrardus existimavit; & libr. 1. *θεῶν ἐπιπέδων*, cap. 5, & 8. & libr. 2. cap. 9. & Tract. 35. in Math. & libr. 5. contr. Celsum. Videndus item Irenæus libr. 1. cap. 1. & Tertullianus adv. Valentin. & Epiphanius Har. 31. cap. 7. Porro in eam videntur inducti sententiam Valentiniani ex 1. Ioh. 3. 9, 10. & 1. Ioh. 5. 4, 18. & Judæ 19. Præfuserant ipsis Stoici simile quid propugnantes; quos eleganter confutat Cicero in libro De fato.

P. 19. *καὶ ἡ κατὰ ξίς, &c.*] Verisimum est quod à Genebrardo, & deinde à Tarino observatum est, legisse Origenem: *καὶ κατὰ ξίς*, id enim omnino ratiocinatio eius postulat. Et ab Ebraico quoque contextu negandi particulam abfuisse Origenes ipse testificatur. At univervæ quæ hodie circumferuntur, tum Ebraei exemplaris, tum LXX Senum Editiones habent *וְהָיָה לְךָ וְלְכָל הָעָם*, *καὶ ἡ κατὰ ξίς*, cui scripturæ omnes omnino Interpretes consentiunt.

P. 20. *ἀφ' ἡμέρας ψυχῶν ἕως ἡμέρας, &c.*] Ita

legebat Tarinus, unde Interpretationem, quam nobis proponit, quomodo exculpare potuerit non video. Legendum, *ἐκ ἡμερῶν*, & mox, *παρ' ἡμερῶν*, id quod vidit Genebrardus.

αὐτὸν ἄνθρωπον ἔσθ' ὅτι &c.] Hæc ex Ezech. P. 21. 24. 13. petita sunt, ut ex Ebrais, & Vulgata, & reliquis interpretationibus satis constat. At vulgata *ἕως ἡμέρας* Editiones multum inde recedunt.

καὶ εἴτε ἡ ψυχή.] Ita Homilia 5. in Ezech. P. 22. quam vertit Hieronymus, conceptus est iste Luca locus: *Iguem veni mittere super terram, & utinam iam ardeat.* Hinc confirmatur prolata ab Hugone Grotio loci hujus Luce interpretatio, qui in antiquis Codicibus ita scriptus extat: *καὶ τὸ θελω, εἰ ἴδῃ ἀήφθον;* Hunc autem ita distinguit Grotius: *καὶ τὸ θελω; εἰ ἴδῃ ἀήφθον.* & sic exponit: *Quid autem est quod opto? Utinam jamjam accendatur.* ei enim cum indicativo, *Utinam*, apud Hellenistas significare erudite confirmat. Huic expositioni adscriptulantur non Syrus modo, sed Arabs etiam, & Persa; & multo magis ipse, ut liquet, Origenes, quem non ita in Luca legisse crediderim, uti hoc loco scriptum est; sed quum locum ex memoria recitaret, sententiam eandem aliis verbis retulisse verisimile est.

ἐν τοῖς ἀνθρώποις εἰς τὸ ἐξοδοὺν σημειώσαν] P. 24. Quid sint *σημειώσαν* diximus in Origenianis libr. 3. cap. 2. Hæc appellatione scripta ea continentur quæ ad aliud scriptum adijciuntur. Itaque plena Commentaria, quos Tomos inscripsit Origenes, & Scholia vocabulo isto significata reperias; nam utraque ad contextum adiciebantur, cujus gratia fuerant elaborata. Hoc autem loco Tomi notantur.

IN LEVITICVM.

οἱ δὲ τὸν ἄθεωτότητος, &c.] Marcionistas, p. 16. aliosque eorum *συμμίνας* laceffit.

IN IOSVE.

ὁ δὲ τὸν πέντε ἀναγνώστητος] Et mox: *ἐκλόμεθα ὡς ἀμυθναδὴ τις ἀκόντας μὴ ἐκκεῖν ἐπὶ ταῖς ἀναγνώστη; τίς οὐδ' ἡ ὡς ἀμυθναδὴ ὡς πὲρ μὴ ἐκκεῖν τὸν ἀκόντα τὸν ὡς ἀμυθναδὴ ἀναγνώστητος λεκτίος* & sape lectionis Scripturæ mentionem facit hoc capite: prisca enim Ecclesia ea consuetudo fuit, ut populo ad sacra coacto partes quasdam Scripturæ prælegi, & à concionatore exponi Episcopus curaret.

P. 27. εἰ ποτέ τις ἠμῶν εὐχόμενος, &c.] Plinius lib. 2. cap. 16. & lib. 28. cap. 2.

πεσάρον ἰσὼν ἀελοπῶν, &c.] *ἄελοπῶν*; P. 29. hic appellat, quæ in usitata Bibliorum distinctione Capita censentur. Quoniam alia tunc erat sacrorum Librorum divisio atque nunc est: suos enim Versus, sua Capitula, suos Titulos habebant à nostris plane diversos. Id veterum Scripturæ Interpretum Commentarij satis probant, qui suis distincti sunt Capitibus, à nostris omnino alienis. Vulgata ista, quam usurpamus, distinctio recentior est; nec Scripturæ solum, sed exoticorum quorundam auctorum, qui olim uno contextu & serie descripti, suis nunc ornati Capitibus, & Titulis videntur. Id ante annos circiter mille in Aristotele, & aliis compluribus studiosorum hominum cura attentavit; quorum industriam amulati hujus ætatis Critici, Auctores hodieque divellunt. Non negamus tamen Scriptores aliquos, Agellium puta, Librorum suorum capitibus titulos præfixisse. Sed hæc suo loco differenda sunt.

IN LIBR. REGVM.

P. 28. τὰ ἀναγνωσθέντα πλείονα ὄντι, &c.] Id moris erat apud Veteres, uti mox adnotabamus, ut quum ad sacra coissent, certa quadam Scripturæ capita populo prælegerentur, quæ fusa postmodum oratione, ad arbitrium Episcopi, & ad præfinitum tempus, presentibus etiam Catechumenis concionator explanaret. Origenes paulo inferius: ποσαρον ἰσὼν ἀελοπῶν, ἂν ἐκείνη ἀελοπῶν ὀλίγα ἔχει, ἀλλὰ ἐπὶ τοῖς διευμηθῆσιν ἐξέταξεν διωμήθη ἀγρολησῶν ὡς αἱματι σωματικῆς, ἀλλὰ ἐπὶ πλείονα, ὁ πῶτε βέλε) ὁ ἐπίσκοπος Θεοφύλακτος τῶν πεσάρον, ἵνα πάλιν τὰ ἀγρολησῶν τὰ πάλιν πρὸς ἰθασιμύθη, φησὶν, ἐξέταξεν & lib. 3. contr. Cell. τὴν ἑστῆσαν ὡς ἀπὸ τοῦ πρὸς τὰ ἀναγνωσθέντα, οἱ δὲ ἀναγνωσθέντα, καὶ εἰς τὴν εἰς τὴν εἰς τὸν ἦν ὄλων δόσεως; & Homil. 12. in Exod. & Hom. 7. in Levit. & Homil. 6. & 15. in Num. Morem hunc eleganter describit Iulianus Apologet. 2. Nec viris solum Deo consecratis, sed Laicis etiam id muneris aliquando Episcopi demandabant. Quod in Origene nondum Presbytero factum ab Alexandro Hierosolymitano, & Theodotisto Cæsariensi Episcopis cum Demetrius Alexandriæ Episcopus reprehenderet, ipsi auctores facti aliorum multorum exemplo excusarunt, ut est apud Eusebium. Concionem demum excipiebat precatio: quod discere licet ex Homilia 36. Origenis in Lucam. Hæc consuetudo è Synagogis Judæorum in Ecclesias Christi transit: ibi enim erant ἀναγιώσκαι, & ad suos usus Scripturam in sectiones populo prælegendas distribuiebant; & qua prælecta fuerant, exponebantur. Quod si extraneus aliquis dignitate, meritivè præstans adesset, copiam ei legendi, & differendi faciebant. Fidem his faciunt quæ narrat Lucas cap. 4. v. 16, 17. & seq. & Act. 13. 14, 15, 27. Eundem igitur dividendæ in *μεμνησται* Scripturæ, & ad populum prælegendæ, & exponendæ morem usurparunt Christiani. Quoniam autem aliquando *ἀελοπῶν* longior, aliquando brevior, quæque versiculum dantaxat unum contineret, populo prælegebatur, inde factum ut *ἀναγνωσµα* idem sit aliquando ac *ἀελοπῶν*, aliquando idè ac versiculus. ἀναγιώσκαι, seu ἀναγιώσκαι Græci Patres, Latini Lectiones appellant, unde hodieque in Liturgia Missæ, *Lectionis* Epistola: inde etiam Lectores: inde & Le-

ταυτα μὲν ἔρη ὁ μὴ βελόμῳ. &c.] Verbe P. 30. Talia quidem dicit, qui Samuelem revera edulam esse petendere, ac propugnare non vult. μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ &c.] Omnino legendum: μὴ P. 35. ἀμειψίας. infra: ὡς περ ἐφοβήθη τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἀμειψίας ὁ δαυὶδ' ὡς περ ἰορδάνῳ ὄρε λαὸν ἰδούος, &c.] Redde P. 36. Quenadmodum neminis erat Iordanem pedibus transire præterquam Iosue; (veri Dei signa erat ille Iosue) ita, &c.

IN PSALMOS.

καὶ ἐπὶ τῶν κ, &c.] Hilarius Pictaviensis P. 37. hæc omnia in Prologum suæ Psalmorum Explanationi præfixum transtulit. ἐπὶ ἀμβροσίου] De Ambrosio illo, primum P. 38. Marcionista, vel, ut alij, Valentiniano, vel, Phil. 7m. ut quidam, Sabelliano, deinde ab Origene ad saniolem mentem traducto, Alexandria Ecclesia Diacono, & in Sanctorum demum album relato, vide Eusebium lib. 6. Hist. cap. 18. & 23. Epiphanium Har. 64. cap. 3. Hieronymum De Scriptor. Eccles. & Epist. ad Marcell. aliosque complures, quos nimium esset singulos recensere. Ambrosius ille Origene assiduis *ἰεροδιδασκαλίαις* instabat, eique sumtus & notarios suppeditabat. Id ad Hippolytum perperam retulit Photius, ex male intellectis Hieronymi à Sophronio, Sophronij à Photio verbis, quemadmodum Origenianorum libro primo, capite secundo demonstramus. ἀελοπῶν πῶτε, ἐπὶ, &c.] Videtur aliquid in hac Pericopa ad explendam sententiam desiderari.

Euseb. lib. 6. Hist. cap. 19.

Vide notin. in in lib. 2. tionaria. 12. 119.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

P. 39. ἐπὶ τῆς ἰβραῖν] Eadem hæc habet Hilarius Prolog. in Explan. in Psalm. non quidem ab Ebraeo illo desumpta, ut dubitat Tarinus: sed ab Origene potius, à quo plurima cum transfuisse cum in hunc Prologum, tum etiam alibi, à Nobis in Origenianis observatum est.

lum Dei: vel, ut exponit vir summus Samuel Bochartus: הַאֵלֹהִים בְּרִי שְׁרַרְשָׁרָא, *Sceptrum Principis Filiorum Dei.*

ἐπι τοῦ θεοῦ οἱ ἀπληροῦσι, &c.] De Origenis P. 42. super resurrectione mortuorum sententia disputamus in Origenianis.

P. 40. τὴν κτίσαστες τὸν κόσμον, &c.] Vide Nos supra ad p. 3. in Genes.

μη πύξασθ] Lege, πύξασθ, ex Methodio, cuius fragmentum profert Epiphanius, post Origenianum illud quod tractamus.

ἀεὶ ὧν νῦν ἄσπεδος ἐπισημαίμεν] Verte: ad que mentem nunc pie advertimus.

Quod Methodij fragmentum quoniam alterum istud Origenis in Epitomen contrarium refert, ab Origeniana doctrina studiosis diligenter versari velim.

ἡ ἀποστολή τῆς κτίσαστες, &c.] Α Δημιουργῶ ad Christi patrem.

ἡ καταχρησάτο] καταχράσομαι, pro χράσομαι, Græci usurpant. Origenes Tom. 5. in Ioh. τῆ δεικνύσθῃ σοι σωὸς καταχρησάμενος. εἰς διόρ & in Epistola ad Gregorium, cap. 13. Philocal. ἀλλ' ἰσθὲ τῆ πύξῃ τῆς διψῆς δινάμοι σου ἰβραῖνικῶν καταχρησάμεναι σὲ ut abutor, pro utor apud Ciceronem aliquando, & sæpe apud Hieronymum. Id propterea notatur à me, quod aliquibus fraudi fuisse sciam.

ἰὰ οὐκ πνευματικῶν, τῶν &c.] Paribus propemodum cavillis resurrectionem ab Ethnicis impugnari, & irrideri refert Augustinus libr. 22. De Civit. Dei, cap. 12. atque ita concludit: Sed inter hæc omnia questio difficilissima illa proponitur, in cuius carnem reditura sit caro, qua corpus alterius rescentis humana viscera fame compellente nutriunt. In carnem quippe conversa est ejus, qui talibus vixit alimentis: & ea que macies ostenderat detrimenta, supplevit. Vtrum ergo illi redeat homini, cuius caro prius fuit, an illi potius, cuius postea facta est, ad hoc percunctantur ut fidem resurrectionis illudant, ac sic anime humane aut alternantes, sicut Plato, veras infelicitates, falsa que promittant beatitudines; aut post multas in eadem per diversa corpora revolutiones, aliquando tamen eam, sicut Porphyrius, finire miserias, & ad eas nunquam redire fateantur: non tamen corpus habendo immortale, sed corpus omne fugiendo. A quibus non multum Origenes recessit. Hieronymus quoque Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. eadem ab Origenista quodam Paulæ obici solita sese exfuffasse scribit.

P. 41. οὐκ ἀγνωστον ἦ, &c.] Loci huius pars reperitur apud Eusebium lib. 6. Hist. cap. 25. & Nicephorum lib. 5. cap. 16. & Suidam in voce ἀεθμῶν. Apud eos legitur: τὰς ἐν ἡσθηστικῶν βιβλῶν, quamvis in Philocalia Codice Thuanæo, & in antiquo altero quo in Suecia usus sum, legatur: τὰς ἐν ἡσθηστικῶν βιβλῶν. ἐν ἡσθηστικῶν νόμοις Hefychio est, παρ' ἐπιγραφή, qua significatio locum hic habere non potest, cum de libris agatur. Recte Interpretes uno consensu verterunt: Veteris Testamenti libros.

ἀεὶ οὐκ ἴσθ' ἀεθμῶν] Lege ex Eusebio, & Suida: ἴσθ' οὐκ ἀεθμῶν. εἰσὶ ἡ αἰ εἰκοσι, &c.] Hæc ad verbum fere repetit Hilarius in Prolog. in Explanat. Psalm.

ἀεθμοὶ, ἀμμοσκεινοδῆμι] Sic optimi codices. Nicephorus lib. 5. c. 16. ἀμμοσκεινοδῆμι. at Rob. Stephanus edidit: ἀμμοσαεμι, ἢ πνευδῆμι, hoc est: οὐκ ἴσθ' οὐκ ἀεθμῶν, Numeri & Præcepta; quo nomine qui hunc librum appeller, non quemquam extare puto.

ἀεὶ οὐκ ἴσθ' ἀεθμῶν] Lege ex Eusebio, & Suida: ἴσθ' οὐκ ἀεθμῶν.

εἰσὶ ἡ αἰ εἰκοσι, &c.] Hæc ad verbum fere repetit Hilarius in Prolog. in Explanat. Psalm.

ἀεὶ οὐκ ἴσθ' ἀεθμῶν] Lege ex Eusebio, & Suida: ἴσθ' οὐκ ἀεθμῶν.

ἀμμοσκεινοδῆμι] Sic optimi codices. Nicephorus lib. 5. c. 16. ἀμμοσκεινοδῆμι. at Rob. Stephanus edidit: ἀμμοσαεμι, ἢ πνευδῆμι, hoc est: οὐκ ἴσθ' οὐκ ἀεθμῶν, Numeri & Præcepta; quo nomine qui hunc librum appeller, non quemquam extare puto.

ἐν τῆς κτ' τὸ πρῶτον ἐκδοχῆς] Interpres: ex P. 44. huius expositione dicti: verte: ex interpretatione secundum Scripturam.

σαμὴλ, ὁ δὲ θόλοντος] 1. Reg. 1. 20.

καὶ πᾶσαι μαλακίας] Male Interpres: & omnem molliem recte Vulgata. & omnes languores. Deuter. 28. 61.

ἡ αὐτοῦ ἐξ ἀβελ, ὅπερ ἔστι βασιλεία δαβὶδ.] Imo, hoc est: Et Rex David, à quibus verbis initium ducit liber ille.

ἐπιτύχω ὑμῶν περιπῶν, &c.] Videtur locus ille è duobus conflatus, qui habentur Deuter. 28. 22, & 65. ab Origene, vel aliis exemplaribus uso, vel memoriae nimium confuso.

ἰζα, ὁ ἐστὶ βασιλεὺς] Α γυ, adjunxit.

πολλὸν ἐθνῶν καταπίψας καὶ πόλιν ἀσείροντα] P. 46.

σὺ ἀσσεμι] Sequi debebat Liber XII Prophetarum, ut XXII Librorum numerus impleteretur: hunc autem per librorum incuriam verisimile est excidisse. Hilarius quippe qui locum hunc Origenis in Prologo suo in Psalms representavit, XII Prophetas decimo sexto loco collocavit, uti erudite observatum est à doctissimo Valerio, quem consule.

Hujusmodi autem foeneratoros complures Alexandriae fuisse verisimile est, quod celeberrimum erat tum temporis Mediterranei maris emporium. Illic autem Commentarios eos, quos in manibus habemus, scripsisse Origenem docet nos Eusebius lib. 6. Hist. cap. 24.

ἀπὸρ ἐπιγράψασθαι, σαβὶδ σαβανὶ ἐλ] Hoc est אל סרבו סרבו, *sceptrum*, seu *virga rebel-*

ἰὰ μὴ κενεοὶ οἰκοδομήσῃ, &c.] In confi. P. 48. mili argumento eisdem fere usurpat Scri-

ptura locos libr. 3. *αὐτὸ ἀρχαῖον*, cap. 1. & libr. 7. in Epistol. ad Rom. sed sententia dissimili; illic enim ad boni operis susceptionem sufficere sibi liberum voluntatis arbitrium, ad ejusdem perfectionem divinae gratiae auxilium requiri statuit; qui fuit error Semipelagianorum; hic vero ad comparandam virtutem, eandemque retinendam gratiae subsidio utrobique opus esse docet. Vnde adducor ad suspicandum has Origenis disputationes à Rufino interprete fuisse Pelagianismi aura afflatas, quo ipse fuerat infectus. Quamquam non negamus nimis strictim gratiae vires ab ipso quoque Origene fuisse refectas, imo fusc id ostendimus in Origenianis.

P. 49. *καὶ ἐν τῇ ἱερῆμια*] Vel Origenem librarium oscitantia corrumpit, vel sua sefellit memoria; cum Ieremiam pro Michæa nobis exhibuit.

P. 50. *τῶν ἡρεσιολογῶν ψυχῶν*] Vertere: *Haereticorum animos*, nam significationem vocabuli hujus, *ἡρεσιολογῶν*, non satis exprimit illud, *disfidentium*.

P. 51. *ἐπιφανίου*] Epiphanius Har. 19. cap. 1. & Har. 30. cap. 1. Augustinus de Hæres. Theodoretus, alij.

ἔπειτα ὅτι τὸ ἀρῆσαι, &c.] Epiphanius Har. 19. cap. 1. ἀποκεῖται ἢ διδάσκει, φήσας μὴ εἶναι ἀμάρτια, εἰ καὶ ἀδελφοὶ εἰδωλὰ θεοσκευῶσιν καὶ ἐστάντ' ὁμοίως, ἰὰ μόνον ἐν τῇ συνείδησει καὶ ἀποκρίσει, καὶ εἰ πὶ δὲ ἀδελφοὶ ἐν σώματι, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ μὴ. Quos etiam simulatores esse docuit; cum ullum negaret esse crimen, si quis persecutionis tempore idola veneretur, dummodo minime id ex animo faciat; aut si quid ore tenuit, non item animo profiteatur. Eadem fuit Basilidis doctrina, ut est apud Origenem Homil. 3, in Ezech. & Tract. 28. ac 29. in Matth. Idem seisciebant Priscillianista, uti scriptum reliquit Augustinus, lib. De Hæresib. & alibi, eosque S. Petri exemplo confutavit, qui quamvis Christum ore tenuit, non etiam corde negasset, graviter tamen peccavit, peccatumque amara poenitentia emendavit.

καὶ εἰβλον πᾶσα φέρων. &c.] Qui tamen is fortasse erat quem ab Elxæo ipso Elcesaitarum antesignano lucubratum fuisse tradit Epiphanius Har. 19. cap. 1. his verbis: συνέγραψα τοῦ ἁγίου ἐκείνου δὲ πᾶσι τῶν ἡρεσιολογῶν, ἢ ὡς καὶ ἐν τῷ ἱερῆμια. Librum quendam velut Prophetico spiritu afflatus edidit, divina scilicet sapientia plenum.

IN CANT. CANTICORVM.

P. 52. *ἐκ τῶν τῶν, &c.] Sequens fragmentum aliquantisper deformatum reperias in Ho-*

milia secunda ex illis quatuor, quæ cum Prologo in Editione Latina Origenis reperiantur.

ὁλικὸς γὰρ πε] ὁλικὸς apud Christianos auctores eum significat, cujus animus curis terrenis implicatus, & humi afflictus ad coelestia numquam se erigit.

πῆλα φίλον τῶν ψυχῶν] *Amica luto sui.* Horat.

IN IEREMIAM.

αὐτὸν αὐτὸ τὸ προσκεῖμενον] Vertere: *pre-* P. 53. *dicit ei quod sibi propositum est.*

ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, &c.] Ita LXX. & Arabs: at Ebræa, & Ionathan, & Syrus, & Vulgata habent, *quadragesima*, quæ secutus est Hieronymus in suis ad Ionam Commentarijs.

εἶτα ὁ ἐπιζητῶν, ἰὰν μὴ ἀναγνώσῃ τῇ ἀναγνώσει, καὶ ὁ ἐπιζητῶν τὸ βέλγημα] Negativam particulam non agnoscit Hieronymus, & sic legit: *ἰὰν ἀναγνώσῃ τῇ ἀναγνώσει, καὶ ὁ ἐπιζητῶν, ὅτι ἀναγνώσῃ τῇ ἀναγνώσει.* Legendum quoque in Hieronymo: *dicere potest, non, discere.*

ἀβραάμ ἀποστῆκε, &c.] Quin & Adamo P. 55. ipsi locum inter Prophetas tribuit Origenes Commentar. in Cantic. Inter Prophetas autem numeratur & Adam, quia magnum mysterium prophetavit in Christo & in Ecclesia, dicens: *Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adherbit uxori suæ, & erunt ambo in carne una. Evidenter enim de his dictis eius dicit Apostolus, quia mysterium hoc magnum sit; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.*

καὶ τὰ φῶλα τὰ ἐν ταῖς ψυχῆς,] Hierony. P. 56. *mum: per varia delicta: legerat: καὶ τὰ φῶλα. καὶ ἀ τὰ κρηρῶντος contractum vel Corderio, vel librario fraudi fuit.*

ἐγὼ γὰρ τὰ δεικνύοντα καὶ κρείττονα] Hic la- P. 58. *psus est Hieronymus: Scit enim ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos qui ejus sunt. Vertere: Novit enim prestantiora & meliora.*

ὁ δὲ μετὰ λαλεῖν ἀνθρώποις, &c.] Hic valde luxata erat Hieronymi scriptura: *Scio quædam isto sermone mortali vitæ eloqui terrestribus, &c. quæ restituiimus. In sequentibus: ἐγὼ δεικνύοντα σοὶ τὰ θεῶν, καὶ εἰμὶ σοὶ τὸ θεῶν, erandum videtur duplex illud τὸ θεῶν, ut pote peregrinum, quodque Hieronymus non agnoscit.*

πῶς λίσσει τί. οὐκ ὄπισθαι λαλεῖν;] Et Hic- P. 59. *ronymus, & sententia ipsa reclamant huic lectioni; lege: ὄπισθαι σοί.*

Ἐ εἶπα, ὁ ὦν, &c.] Hieronym. *Et dixi: Qui P. 60. es. At in sua Ieremias interpretatione: Et dixi. A, a, a, Domine Deus. Hic nempe LXX, istic Ebraica secutus est. Corderius autem: Et dixi, O es. Ita quidem vertere de-*

buiſſet, ſi legiſſet δ̄ ὄν. quemadmodum antiquiſſima ἡβ̄ 6 editiones habent; at cum legerit, δ̄ ὄν, ita ut Theodoretus & Complutenſes legunt, & revera legendum eſt. ut ex Exod. 3. 14. conſtat; vertere debuit, *Qui eſt.*

P. 61. *ὃς περὶ ἐπιφανῶν*] Legebat Hieronymus: *ὃς περὶ ἐπιφανῶν*. quod verum eſt. Non abſurde crediderit aliquis Commentaria Origenis in Matthæum hic ſignificari, in quorum XI. Tomo locus hic, qui habetur Matth. 13. 57. proluxe explanari. Quamvis enim in Matthæum Tomos elucubrare jam ſexagenario major Origenes inceperit; non prius tamen Homilias illas ad populum habuit; nam ex eo Homiliarum genere funt, quas cum ex tempore funderet, poſt ſexageſimum annum à Notariis in literas referri permiſit, quod ante ſemper veterat. Vide Eufebium lib. 6. Hiſt. cap. 36. Fidem quoque huic conjeſtura facit vocula, *περὶ*, quæ non, *pridem*, ut à Corderio, ſed, *nuper*, verenda eſt, ita ut verit Hieronymus: circa idem quippe tempus in Matthæum ſcripſit, & Homilias ſuas ex ore concionantis excipi paſſus eſt.

τὸ ἢ ἐν ἡβ̄ Σεραφίμ.] Hieronymus: *neque unum ex Seraphim*: legebat, *μὴδὲ*, quod verum eſt, & ex Iſaia 6. 6. ſatis extat.

τῆς ἐπιφανῶν] Lege: *τῆς ἐπιφανῶν*. *ὡς τὰς ἐπιφανῶν*. . . . . *ἐπιφανῶν* ὡς ἐπιφανῶν. Hieronymus autem ſic videtur legiſſe: *ὡς τῆς ἐπιφανῶν*. &c. abſque interrogatione, & aliquid præterea ſupplebat, quod reſponderet *πῶς*, *opus* habet.

P. 62. *οἱ λόχοι*] Hæc ex Hieronymi interpretatione temporis diuturnitas eraſit.

P. 63. *τὴν ἡβ̄*] Hinc longe recedit Hieronymus. Quod autem habet, *impoſſibile eſſe quod ſemel vivificavit Deus, aut ab eo ipſo, aut ab alio occidit*, ſic interpretator, eum qui vitæ æternæ particeps à Deo factus eſt, tam firmis à Deo foventi auxiliis, ut eam nequaquam poſſit amittere. Interpretationem noſtram ſequentia confirmant, in quibus ad reſurrectionem mortuorum iſta referuntur. Quomodo autem in futura vita Beati à lapſu contineantur, ſic tradit ipſe Origenes libr. 5. in Epift. ad Rom. *Quid autem ſit quod in futuris ſæculis teneat arbitrii libertatem, ne ruſum corrumpat in peccatum, brevi nos ſermone Apoſtolus docet dicens: Caritas nunquam cadit. Idcirco enim & fide, & ſpe major charitas dicitur, quia ſola erit per quam delinqui ultra non poterit. Si enim in id anima perfectionis aſcenderit ut ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, & ex totis viribus ſuis diligat Deum, & proximum ſuum tamquam ſeipſam, ubi erit peccati locus? Et paulo poſt: Et ideo merito charitas,*

quæ ſola omnium maxima eſt, omnem creaturam continebit à lapſu, tunc cum erit Deus omnia in omnibus.

τὸ ἢ ἐν ἡβ̄] Baſilidianos, Valentinianos, Cerdonianos, Marcionistas, aliſque eius farina Hæreticos ſuggillat. Origenes in Matth. 19. *Ἐπιφανῶν ἢ πῶς τῆς ἀγαθότητος ἀπὸ τοῦ καὶ ἢ μὴ νομίζω ἕως ἡβ̄ τὸ ἕως ἢ ἰαυθῆς οὐκοφασίμων τῶν τῶ νομῶν δὲδῶν, καὶ κατηγορεύεται αὐτῆς, ἃ ἄλλοι περὶ ἀγαθῶν τὰς λόγους ἀπολοῦν ἐστὶν πείθουμαι. ἢ δὲ ἀγαθῶν πνεῦν ἢ τῶ ἰγῶ δόκουται, καὶ ἡβ̄ τῶ καὶ ἢ πῶς πῶς οὐκ ἔστιν ἢ καὶ πῶς πῶς, καὶ ἡβ̄ τῶ καὶ ἢ ἰαυθῆς. Quæres autem quomodo bonitatem illius ea etiam ſpirent, quæ ab iis minime intelliguntur, qui Deum Legiſ, quantum in ſe eſt, calumniantur; eumque hoc criminantur nomine, quo ne hominem quidem reprehendere promptum foret. Sic enim animum meum induco non minus id Dei bonitatem ſignificare: Ego occidam, atque illud: Et ego vivere faciam: item & hoc: Percutiam, haud ſecus ac: Et ego ſanabo. Idem Homil. 17. in Luc. *Aium enim (Valentiniani) Ecce Deus Legiſ & Prophetarum, videte qualis ſit. Ego inquit, occidam, vivere faciam: percutiam, & ego ſanabo; & non eſt qui eruat de manibus meis. Audiunt, Occidam, & non audiunt, Vivificabo: audiunt, Percutiam, & audire contemnunt, Et ego ſanabo. Iſtiusmodi occaſionibus Creatorem calumniantur.**

ἡβ̄] P. 65. Iſta poſteriore hac parte mutilanda ſunt: *καὶ εὐκὼν τῶ ἐπιφανῶν*; videtur quippe adulterina; *ἡβ̄*, autem in, *καὶ ἡβ̄*, recoquendum.

καὶ ἡβ̄] Hieronymus: *& multiplicaveris tibi herbas poam*: & tota hac Homilia, *poam*, non aliter vertit, quam, *poam*: at Ebraea habent *ברור*. 2. 22. *ברור*, ubi id LXX. reddiderunt, *poam*, Hieronymus, *herbam borith*. Ita Malach. 3. 2. *ברור*, *ברור*, vertunt LXX. *poam*, Hieronymus, *herba fullonum*. Quid ſit *ברור*, multifariam diſputatur: alij ſmegma eſſe volunt, & quidquid detergendi facultate pollet, à *ברור*, expurgare; Syrus exponit, *ſulphur*; alij ſaponem; alij, *καὶ ἡβ̄*, herbam à Latinis lanariam dictam, ſive radiculam; alij herbam eam quæ Saponaria appellatur, quaque expurgandis, & detergendis pannis utuntur fullones. Veriſimillima hæc eſt poſtrema ſententia, quam tuetur Hieronymus in Ierem. 2. 22. *Pro herba ברור*, inquit, quam nos ut in Ebraeo poſita eſt, *verimus*, LXX tranſtulerunt, *poam*, ut ſignificarent herbam fullonum, quæ juxta ritum provincia Paleſtina in virentibus & humectis naſcitur locis, & ad lavandas ſordes eandem vim habet, quam & nigrum. Matthæus Sylvaticus in Pandectis, voce, *Fullones*: Saponaria vocatur herba fullonum, quod ex ea lavant, & abſtergunt pannos fullones, *borith*,

berith : ita & in Berich, & in Guaisilo : ita & R. Ionā. Vnde dubitandum minime est, quin cum παρ, herbam, reddiderunt LXX. Saponariam herbam intellexerint ; quam cum propria voce appellare non possent, generali, τὰς, nuncuparunt; ut pote cuius in detergendis vestibus tritissimus esset & notissimus usus, dubioque locum non relinqueret. Theodoretus in hunc locum : παρ, τὰ δαο γης φουδρα ρουματα ονομαζει. Herbam appellat, que detergendi vi predicta e terra proveniunt. Porro ex τὰ factum est Rabbinicū, τῆς, quod Rubiam tinctorum significat. Vsurparunt quoque Arabes: Græci reddunt, ἔρουβροσαν. Hinc Philo in libro, τις ο ἦν θείων κληρονομία : φουα ἡ ἔρουβρον ἔριμυθε. Origenes Homil. 2. in Exod. Phua, que apud nos Rubens vel Verecunda dici potest. Hieronymus De Nom. Ebr. in Exod. Fua, rubram.

P. 66. τὰρ νῦν διεπίσω τον λόγον, ἐν πινδυατι ἀγίῳ & πνεῖ] Post hæc verba, ista per Typographum incuriam ommissa sunt : ἡ ὅτι τον ἁγίον ἐν πινδυατι ἀγίῳ κῆ, πνεῖ, sine quibus sensus constare non potest. Contrarium porro docet Origenes Homil. 24. in Luc. eos nimirum duntaxat igneo flumine à Christo baptizatum iri, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione eguerint. At Homil. 6. in Exod. & Homil. 25. in Num. & Hom. 3. in Psal. 36. unumquemque igne purgandum pronuntiat, ut à nobis futius in Origenianis explicatur.

P. 67. εἰ γὰρ πᾶσιν ἀεὶ ὅσα ἰσημοὺς ἔστι, κῆ πᾶσιν ἀεὶ ἔστιν ἡ γῆ κεκορωμένη] Verba hæc in Editione Ghislerij per incuriam pratermissa sunt.

P. 70. τον δαο τῆς ἰσραήλ, κῆ τον δαο τῆς ἰούδα] Hieronymus : Si intellexisti duos populos, Israel, & Gentium : sententiam retulit, à verbis discessit. Origenes paulo inferius : ὅτι ὑμεῖς ἰούδα, ἰούδα ἡ γῆ τον σαρπηνα ἔξ ἰούδα φυλῆς ἀνατίλαται & Homil. 9. ἀνδρες ἰούδα ἡμεῖς ἰσημοὺς ἔσμε τον ρηισό. ὡς δὲ ἄλλον γὰρ ὅτι ἔξ ἰούδα ἀνατίλαται ὁ κῆρ & Homil. 16. ἀλλ' ἐστὶ ἰούδα. ὡς πολλὰ κῆς ἰούδα. ἰούδα ἑορτακῶς λεγομένη τον ρηισό, κῆ ποτε ἀμφοτέρω ἰούδα ἡμεῖς ἔστι, ἡ πνευσίτων ἔστι τον ρηισον τον ἐν φυλῆς ἰούδα.

P. 72. τοῖς σαρπηνα κῆ λιθίνου] Ita emendo, vel sic, τοῖς λιθίνου, cum præ se ferat editio Corderiana, τοῖς σαρπηνα.

P. 75. ὅτι ἡμεῖς ἡμεῖς πολλὰ] Ita & Cod. Vaticanus. Lege : ὅτι ἡμεῖς πολλὰ.

P. 76. ἰούδα δούδοι ἡμεῖς, &c.] Ghislerius legit : οἶδα ἡμεῖς ἰσημοὺς σοι : ita & Complutenses, & Syrus. Sixtina Editio habet : ἰούδα δούδοι ἡμεῖς, quod secum est Arabs.

P. 77. ἀεὶ πᾶσιν ὡς ἑσθῆς ἡσασ] Codex Vaticanus habet : ἀεὶ πᾶσιν ἡσασ. legendum coniecit Ghislerius : ἀεὶ πᾶσιν, ὅτι ἑσθῆς ἡσασ.

ἡσασ μεμάνισαι οἱ ἡσασ λαφύοντες] Frustra hunc locum sollicitat Ghislerius, & legendum putat : ἡσασ μεμάνισαι οἱ ἡσασ λαφύοντες.

πῆς, locus enim sanus est & integer. ὁσωνδῆ ἀρχόντων] Verte : nedum pudore afficiuntur.

Ἐστὶ τὰ ἀλλοθῆα ποτε, &c.] Ita & Vatic. Cod. Legendum coniecit Ghisler. ὡς τὰ τὰ τὰ ἀλλοθῆα. Malim : τὰ τὰ ἡ ἀλλοθῆα πῆς τῶν ἁγίων τὰ αὐτῶν, ἡ ἡ ἀλλοθῆα πῆς ἡμεῖς ἡ ἀπείν ποιείν, &c.] Cod. Vatic. ἡμεῖς P. 80.

ἡ εἰη ποιείν. ibi Ghislerius : μὴ supplendam patet ex re ipsa ; & habetur in fragmento hujus Homilie, quod est in Catena Græca Vaticana.

κῆ ἡ ἡ οἶον ὁ θεός] Ita Cod. Vat. At Ghisler. P. 81. rarius legit : κῆ ἡ ἡ ὁ θεός.

ὡς ἡ ἀπείν, &c.] Ita Vatic. Cod. P. 83. Ghisler. ὡς ἡ ἀπείν.

ἀμφοτέρω ἂν ;] Videntur hæc legenda contra interrogationem.

μέμνηται ἡ ἡ ὡς, &c.] Homilia nem. P. 84. pe quarta : ὅτι ὑμεῖς ἰούδα, ἰούδα ἡ γῆ τον σαρπηνα ἔξ ἰούδα φυλῆς ἀνατίλαται.

ἀλλὰ κῆ ἀλλοὶ πολλοὶ ἡ ἡ ἀρχόντων] Hac P. 85. cum sequentibus in Vaticano Cod. cohererebant ; qua ita distinguebatur Ghislerius : ὡς οἱ ἡ ἀρχόντων εἰδατοῖς ἡ ἡ, &c. Lego : ἀλλὰ ἔ ἀλλοὶ πολλοὶ ἡ ἡ ἀρχόντων εἰδατοῖς οἱ ἡ ἡ ἀρχόντων.

Præter Iudæos multis circumcisio in usu fuit, Ægyptiis nimirum, Colchis, Æthiopicibus, Phœnicibus, Syris, Arabibus, & Troglodytis, uti scribunt Herodotus, Diodorus, Ambrosius, Hieronymus, & alij. Americanos quoque nonnullos Iucatanae provincie præputianis ponere memoriae prodidit Petrus Martyr, Dec. 4. cap. 1. De Ægyptiis, finitimisque Gentibus insignis est apud hunc ipsum Ieremiam locus cap. 9. v. 25, 26. Item apud Origenem nostrum, lib. 1. & 5. contra Celf. De ipsorum vero Sacerdotibus apertius idem testificatus est lib. 2. in Epist. ad Rom. Nam apud Ægyptios qui in superstitionibus vestris & virtuosissimi habentur, & eruditissimi, à quibus prope omnes reliqui ritum sacrorum & ceremonias mutuati sunt ; apud hos, inquam, nullus aut Geometriae studebat, aut Astronomie, que apud illos precipua ducitur, illius certe Astrologia & Geneseos, qua nihil æquius putant, secreta rimabatur, nisi circumcissione suscepta. Sacerdos apud eos, Aruspex, aut quoramlibet sacrorum minister, vel, ut illi appellant, Propheta omnis circumcisus est. Literas quoque sacerdotales veterum Ægyptiorum, quas Hieroglyphicas appellant, nemo discere, nisi circumcisus. Omnis Hierophantes, omnis vates, omnis celi, ut putant, infernique mystes, & conscius apud eos esse non creditur, nisi fuerit circumcisus. Horus Apollo de Cynocephalo : ἡσασ δὲ ἀρχόντων ἡσασ, ἡ ἡ οἱ ἡ ἡ ἡσασ ἀρχόντων. Nascitur autem circumcisus, quam circumcissionem studiose observant Sacerdotes. Sed legibus demum, solis Iudæis circumcissionis facultas concessa est, reliquis adempta, l. II, π. 1. Ad legem Corneliam De ficariis

& veneficis. Qui hunc morem ab Abrahamo Ebraos, à Deo Abrahamum accepisse vel nesciebant, vel non credebant, varia de eo fabulati sunt. Horatii Scholiasies à Moyse propagatam hanc consuetudinem scripsit: Pellicula. inquit, immixti sunt, quia Moses Rex Iudaorum, ceteros legibus reguntur, negligentia medicinali (lego, medici talis) effectus, & ne solus esset novavilis, omnes circumcidi voluit. Herodotus Colchos, Ægyptios, & Æthiopes hanc secandi præputij consuetudinem à π α ρ χ η ε servasse scribit, eamque ex Ægypto in Phœniciam & Syriam vel ipsis Phœnicibus & Syris fatentibus profufluxisse: indidemque Abrahamum eam in suos transfuisse nonnulli crediderunt. Strabo quoque Iudæos Ægyptiis & originem suam & circumcissionis ritum debere prodit lib.

In Horat. Sermon. lib. 1. Sat. 9. H. Rodas. lib. 1. cap. 36. & 104.

Orig. lib. 1. contr. c. 17.

Strap. a. p. 10. Euseb. lib. 9. cap. 27. de præp. Evang. Es. S. al. in Propriet. l. 1. Et. 1.

17. idemque hoc scripsisse Celsum tradit Origenes. Alij circumcissionem tot gentium usu celebratam, civili ritu ac politico primum introductam putant, ad præcavendam scilicet lepræ lucem, quæ è fordibus sub præputio succrescentibus oriri solet; at à Deo nihilominus Abrahamo traditam, ut quod aliis morbi antidotum, illi, ipsiusque posteris morbi antidotum simul, & divini fœderis signum esset: ita non circumcissionem solum, sed pleraque Moysis præcepta sanitatis præscriptis accommodata esse. Ego vero circumcissionis mandatum à Deo primum Abrahamum, ab Abrahamo, ipsiusque nepotibus reliquas gentes accepisse opinor: & ab Ismaele quidem, & Ceturæ filijs Arabes, vicinosque populos; inde Troglodytas, Arabicam gentem; ab Arabibus quoque, vel ipsis etiam Israëlitis Ægyptiis & Æthiopes; ab Ægyptiis Colchos, quos circumcissionem suam tanquam Ægyptiacæ originis argumentum proferre tradit Diodorus lib. 1. Ab ipso Moyse circumcissionem accepisse Æthiopes testatur Artapanus. Sed Chufitas apud quos uxorem duxit, habuit pro Æthiopibus, cum essent Arabes Madianita. Colchos tum ritu hoc imbutos fuisse videtur existimasse Scaliger, cum Israëlitas Salmanasar Samaria depulsos in alias regiones deportavit; proptereaque quod Cytæam Colchidis urbem eos transfulerit, inde Cuthæos dictos fuisse vult quos in eorum locum circa Samariam collocavit. Quæ, si vera loqui fas est, tanto viro parum digna sunt: sic enim habetur 4. Reg. 17. Translati suntque est Israel de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc. Adduxit autem Rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samarie pro filiis Israel. Vides alio traductos Israëlitas; in Assyriam nimirum; Cuthæos aliunde accersitos, nempe è Babylonia, & è Cutha. Præterea

ut Cutham deportatos fateremur Israëlitas; quid Cuthæ commune, cum Cytæa Colchidis urbe? Iosephus Cutham esse scribit Persidis regionem. Eadem nempe illa est ac Susis, seu Cissia, quæ π ω ρ in Sacris Litteris dicitur: Chaldaei π ω ρ appellat. Vana ergo illa sunt Scaligeri conjectura; neque ex hac Israëlitarum deportatione ad Colchos manavit circumcissionis ritus, quem ab Ægyptiis Colchos, ut diximus, hausisse Diodorus prodidit.

ei γ δ καρδια δεσπο ιρωσα, &c.] Origenes P. 86. in Iohann. Tom. 2. κ. ε. βαπτισματα ει δε η π εν μισω τ η π α ν τ ω ε η σ α μ ε λ ω τ η κ α ρ δ ι α τ η κ α ρ δ ι α τ ο υ η γ μ ο ν ο υ κ ε ι τ ε ε ν η ε ρ ε σ α λ ο γ ο ρ Hoc vero Peripatericorum est dogma, quod amplexos quoque fuisse Stoicos discimus ex Laërtio in Zenone.

ει πο μ α δ π α ρ ε τ ο τ ο υ τ ο υ τ ο ς δ ι δ α σ κ α λ ο ς] Le. P. 90. gebat Corderius: τ ο δ ι δ α σ κ α λ ο ς. η τ ο μ η π ο τ ε ι σ τ α ι κ ε ι τ η κ α ρ δ ι α τ η κ α ρ δ ι α τ ο υ η γ μ ο ν ο υ κ ε ι τ ε ε ν η ε ρ ε σ α λ ο γ ο ρ. &c.] Sen. P. 92. sus est: Quemadmodum populus Israëliticus nondum peccandi finem fecit, sed aliquando tandem faciet; ita nec eius supplicio ac pœnis modum mors imponet, sed tempus illud quo Gentium plenitudo adveniet. Sic enim sentiebat Origenes, ut sexcentis locis demonstrare est.

ε κ ε ι ν ο ι μ η ρ γ δ τ α α λ λ ο θ η ι α ε σ τ η γ η τ η α γ ι α, P. 94. α λ λ ο θ η ι ο ι ς, &c.] Consentit Codex Vaticanus. Ghislerius παραλαβειν putat τ α α λ λ ο θ η ι α. Corderius videtur legisse: ε κ ε ι ν ο ι μ η ρ γ δ τ α α λ λ ο θ η ι α ε σ τ η γ η α γ ι α ε τ ο υ σ α ς, α λ λ ο θ η ι ο ι ς σ κ ε ρ ο ς ε ι υ ω ν σ α ς. versit enim: nani illi quidem aliena in terra sancta fecerunt, alienos adorarunt. Existimet Lector utra potior sit emendatio.

α λ λ ο θ η ι ο ν δ ε ε ι π α ρ. &c.] Basilidem, Valentinum, & Marcionem notat.

ι σ η ρ ο ς α υ τ ο ς τ η ε κ τ ο λ λ ο τ ο υ τ ο ς] Ita legit P. 98. Hieronymus; at Corderius, ι σ η ρ ε ι ς. eius editio habebat, ι σ η ρ ο ς.

η ς γ α ρ ε σ τ ι ο λ ο γ ο ς ο υ γ η μ ο ν ο υ. &c.] Origenes P. 102. in Iohann. χ ρ η σ τ ι μ ο ν τ ο υ κ ε ς σ ω α γ ο ρ η ι ο ς ε ι ς τ ο υ λ ο γ ο υ α ν α γ ρ α ρ α μ ε λ ο ς γ ο ρ ο ς ε ι ς α ρ ε ς τ η ς κ α ς, ο ι ο ι λ ο γ ο ς κ ε ς ε ι ς, ε σ τ η γ η μ ο ν ο υ α ρ ε ς ω π η τ η κ α ρ δ ι α τ η κ α ρ δ ι α τ ο υ η γ μ ο ν ο υ κ ε ι τ ε ε ν η ε ρ ε σ α λ ο γ ο ρ. κ α ι ο λ ο γ ο ς ο υ γ η μ ο ν ο υ α ρ ε ς ε σ τ η ς κ α ς ι σ τ η ς κ α ς ι σ τ η ς κ α ς, &c.

ε σ τ η ς κ α ς ο ι δ ε γ η μ ο ν ο υ κ ε ι τ ε ε ν η ε ρ ε σ α λ ο γ ο ρ. &c.] Marcionistas hic quoque attingit Origenes, cum quibus semper ad præliandum compositus est.

ε λ ο γ ο ς κ ε ς ε κ ε ι ν ο ς] è illud in Hieronymo non comparet, & plane adulterinum est.

ι π ο τ η ρ α τ η ς ε σ τ ι τ ο ς α δ υ λ τ ε ς, &c.] Hieronymiana, quam hic damus, reliquæ Homiliæ interpretatio, ad finem Homiliæ 9. Origenis in Esaiam adjunctam reperies; ubi legitimam Origenianam ipsius in Esaiam Homiliæ interpretationem loco suo deturbavit, & cur intercideret causæ fuit. Ea

ve affi. P. 7. Vatic. a. m. i. d. a. illi. i. d. e. P. 1. m. p. a. d. m. i. h. i. l. e. P. 1. h. i. s. t. o. r. i. a. Cod. P. 1. d. a. c. i. nem. P. 1. Hæc. P. 1. coha. us. a. i. d. i. a. i. l. e. p. e. r. i. t. u. m. Col. s. A. r. o. Hæro. ymus, os. l. i. t. m. c. cap. as. in. locus. nem. ipso. tecti. u. apud. v. t. a. p. p. o. p. e. o. m. a. com. u. p. r. e. s. e. n. t. Es. S. al. in. Propriet. l. 1. Et. 1.

14 nempe ad nonam in Ieremiam Homiliam adijcere se putans incautus & parum attentus librarius, ad nonam in Esaiam Homiliam attexit. Atque hinc etiam suspicari possumus, verum esse & genuinum Homiliarum in Ieremiam ordinem, quem tenuimus. Hic ipse porro error geminum Bibliotheca Regia Codicem occupavit.

ἢ κληρονομία μου; ἀποφθιπέει] His infer. P. 112. tum erat in Scorialensi Codice, quidquid Homilia sequenti post hæc verba: καὶ ἀποφθιπέει διακρίμα, ad illa usque: ἀποφθιπέει τὸ γεγενημένον continentur; ea nos Hieronymi vestigia secuti, suo loco restitimus.

P. 109. ἰραθυλός] ἡ ἀπαθεία, ἰατρικὸς τὸ θεῶν] Verior hæc esset interpretatio vocis Anathoth-ia, quæ extat 1. Paralip. 8. 24. quam Anathoth. Ita porro sensit Origenes, vir in Ebraicis non valde versatus, propterea quod ἰατρῆς, inter alias significationes, ἰατρικὸς etiam sonat. Hieronymus De nomin. Ebr. Anathoth: responsio sive respondens signum, vel obedientia.

ὁ δὲ τὸ πᾶντων ἡμῶν ἰγνηκελευσέναι αἰχμῆν, P. 114. &c] Hieronymus: Qui vero totius Ecclesie arcem obtinet, pro omni Ecclesia reddet rationem. Loci quidem illius, in quo perorabat, Episcopum vel Metropolitam Origenes videtur significasse. Has autem Homilias Casarea Palæstinae fuisse recitatas verisimile est. Ita vel Theodotum Episcopum Casatensem, vel certe Babylam Antiochenum Patriarcham designavit. Quamquam Tyrumne iam tum concesserit, certum non habeo. Id vero Hieronymum convertisse verisimile est ad Romanum Pontificem, (ut eius verba indicant) quem summum Sacerdotem appellat Praefat. in Evangel. ad Damasum, & de cuius potestate multis differt in Epistol. ad eundem: Quamquam igitur, inquit, mi me terreat magnitudo, invitata tamen humanitas, à pastore profugium oris flagite, Facessat invidia: Romani culmini recedat ambitio: cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tue, idest cathedre Petri communionem confocior. Super illam Petram edificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante Diluvio. Similia habet Ambrosiaster in cap. 3. Epistol. 1. ad Tim. Et cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus eius dicatur, cuius hodie rector est Damasus. Romanum itidem Pontificem à Rufino designari probabile est, cum ait in interpretatione Homiliae 17. Origenes in Genes. Non deficiet princeps ex Iuda, idest hic qui post resurrectionem eius (Christi) Ecclesiarum princeps ordinatur.

P. 110. καὶ πρεσβύτερον, καὶ πενήτην τετράχρον] Hieronymus: Et seniores quinquagenarium: idest, ut habet idem Hieronymus in Vulgata: principem super quinquaginta: Gallice dicere-mus, cinquantenier.

πάντες οἱ ἀθετηντες ἀθετήματα] Hieronymus: omnes qui spreverunt contemnentes, cuius interpretationis rationem comminisci nequitiam possum. Recte Corderius: omnes qui prævaricantur prævaricationes.

ὡς παρὰ ἡμετέρας τὸ γῆς, &c.] Cum tertiam inanimam esse definiat hoc loco Origenes; animatam autem non aliter dici posse quam per Angelum, tanquam formam adfidentem, non informantem; satis inde evincitur non huic eum penitus adhaesisse errori, quem ei obijciunt Hieronymus in Epistol. ad Avitum, & Panmachium, & Iustinianus in Epistola ad Menam, astra videlicet non animata solum esse, sed peccare etiam posse, ac salutem expectare. Sed hæc in Origenianis accuratius versamus.

Ἐ ἐν ὕδατι ἢ διψῶν] Hieronymus: Et per P. 115. aquam non transibis. LXX. ἢ διψῶν. Vulgat. & in aquam non in feres illud quod Ebraicis consonat. Hac eodem recidunt, nam si cinctu revinctus aquam subeat, subire quoque cinctum ipsum necesse est. ἀλλ' ἀξίως τὸ ποτεῖν τῆς κλητῆς διαθήκης] P. 119. Omnino legendum, ἀναξίως, ut innuit Hieronymus, & sensus postulat; tres enim calices proponit, meracum, mixtum, & Novi Testamenti; & priorem quidem impius, postremum sanctis, mixtum iis qui in via virtutis titubant, & incerto passu progrediuntur.

P. 111. τεταγμένον πᾶν ἄγαλον ἐπὶ τὸ γῆς, &c.] Origenes lib. 8. contra Cels. καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ βαρῶν καὶ χρεῖς ποσάστας ἀσθενῶν, ἢ ἔταις ἰομεψῶν, γαστρῶν, καὶ ἀλλ' ὡν οἰκοδομοῦν, ἢ μόνον τῆς δόξου τῆς φουδύων, ἀλλὰ καὶ πάντες ταυροπῆται ὕδατος, & ἀερθῶν, τὸ γῆς φέρειν τὰ ὑπὸ εὐπείας λεγόμενα διουμῆθι, &c. & paulo post: ἢ ὡς τῶν διαμνησῶν ἐν ἕσαστα τῆς εἰς τὰς βιωτικὰς χρεῖας λαμβάνομεν, μάλιστα οἱ δύναντες ἀπὸ τῆς γῆθι μαμαθῆνός τῆς ἀδὲ σωμαθῆς.] Διαμνησῶν οἱ σῆται, καὶ οἶν, & ἀεροθῆων, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος μετὰ λαμβανόντες, ἀλλὰ μάλιστα οἱ δύναντες ἀπὸ τῆς γῆθι τῆς ποθῆων τεταγμένους.

καὶ ἀδυνατίζων ὑπερῶντες τὸ ἴσθι] Frustra ergo vocem hanc repudiat Stephanus, quam attulit Erasmus in Annotationibus in Matth. 26. 74. quamque plurima exemplaria representant, & hic usurpat Origenes: quum præsertim καπθῆναι. & καπθῆναι μαπθῆναι, tum in Apocalypsi, tum apud Iustinum occurrant.

ὁ δὲ τὸ ποτεῖν τῆς ὀρθῆς ποθῆς] Plane mendosa illa sunt, neque his Hieronymi consonant: aut obidnatur ira divina aculeus, aut exacuatur. Corderius autem ad corruptam lectionem interpretationem suam

Steph. 7. 1483. 1484.

accommodare studuit: oblunditur aliquo modo, aut non oblunditur id quod est calicis ire, unicuique secundum mensuram peccatorum irrogata. Nos vero donec melior nobis Codex succurrat, legamus ποτα, pro ποτα, quod mihi tamen non fatis placet.

P. 120. ως πάλιν διόδοια πηξ είναι ηεραπεια, & ει αν, &c.] Hieronymus: de quibus, Deo tribuente, post istius loci expositionem, cum ad Numerorum librum ventum fuerit, disputabimus. Ergo postquam Ieremiam populo exposuit, conciones in Numeros habuit, quæ non omnes sane, vel non integræ ad nos pervenerunt, benedictiones quippe illæ sacerdotales capite Numerorum sexto continentur, in quod nulla Origenis Homilia extat.

P. 121. οι &νο τῶν αἰρέσεων λήγοντες, &c.] Valentinus nimirum, Basildes, Cerdon, & Marcion.

ια εἰ γὰρ λαβὼν &διδουα, &c.] Hæc alio ordine retulerat Hieronymus, quem nos ad Scorialensem Codicem accommodavimus, cum præsertim illud, accipiam ergo exemplum iudicis boni. orationem inchoare; at istud, accipiam & medicum, perficere videatur.

P. 122. ια γὰρ σοφείας ἀεὶ σὺν ἡρώμεθα εἰ δὲ ἄλλων κολοζομίων] Hoc est: si modo per aliorum punitionem digni salute efficiamur: male Hieronymus: si tamen digni sumus salute.

P. 123. σοφείας ἡμῶν Ιτα correximus, cum habeat Corderiana editio, σοφείας, & legerit ipse Corderius, σοφείας.

P. 126. καὶ τὰ &τι σοφείας ἤντι, &c.] Hæc ex Hieronymo ita restituenda sunt: καὶ τὰ &τι σοφείας ἤντι, ως πηξ διατάζειν εἰ εἰς σοφείας εἰ δὲν ἄλλο ως εἶπεν τὼν κληδίων. ἀνθε τὼν κληδίων, καὶ εἰ σοφείας ἤντι σοφείας αὐτοῦ & κατὰ οἰ σοφείας ἤντι, &c.

ὁ &τῶν &σοφείας ἤντι, &c.] Origenes in Matth. 17. p. 312. ἐπὶ ἐν τοῖς οἰμα λήξασαι εἰς κληδίων κληδίων καὶ μερὰ καὶ μερὰ ἀνεκμήδους δυνάμεις, &c.

ἀλλ' ἐπὶ ἐν σοφείας ἤντι, &c.] Perperam hæc scripta & interpuncta sunt, quæ sic corrigas: ἀλλ' ἐπὶ ἐν σοφείας, ὅταν ἤσθον, καὶ τὴν &τῶν, καὶ τὴν ἀσθῶν ἀπὸ τῶν σοφείας ὄρων καὶ ἀναμενοῖτε.

P. 127. ὁ ἡ πόλις εἶπεν ἰσραήλ] Hieronymus: At veno miserabilis Iudæus: quid si legamus, πλδουα?

ἐν πολίς εἶπεν ἐν ἡμῶν, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολίς εἶπεν ἐν ἡμῶν. ἕως γὰρ εἴπει, πῶς ἀζυμα ἀγατῶν ἰσραήλ ἀστικτῶν] Lege, τον ἰσραήλ καὶ λέγει] σοφείας ἡμῶν εἶπεν σοφείας, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super Ierusalem, & calamitatibus eius, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymiana interpretationis exemplaribus def-

derantur: ης σοφείας] ἐπὶ εἰς ἰερουσαλήμ καὶ ης συνθροπασθ' ἐπὶ σοί; ἰσραήλ, φασιν ἰσραήλ παίδας, &c.] A οἱ, concularunt: Ierusalem vero à πηξ, vidit; & πηξ, &c. Vid. Iof. 18. 28. ὅς τῶν με ἕτηες, &c.] Hieronymus: P. 137. Quasi quem me genuisti, &c. Græca secutus est καὶ πόδα. καὶ ἐπὶ καὶ ἑταος τοῖσιν πῶς διατάζει, & διατάζει] ἐν πόσιν τῆ γῆ] Hæc Scorialensis codex infra post illa, ης τῶν ἰσραήλ; transposita exhibebat, quæ Hieronymum secutus suo ordine collocavi. πηξεὶς εἰς ἡμῶν] Hieronymus: Creditis in eum, & scetur tecum; postrema hæc desiderantur in codice Scorialensi; ἀπὸ οἱ quippe sunt, ἰα μὴ κληδίων, & εἰς εἶπεν] ἰσραήλ ἀστικτῶν ἀπὸ τῶν εἰστικτῶν, εἰς εἶπεν] σοφείας σοφείας εἰς ἡμῶν, deest ἀπὸ οἱ, nempe, scetur tecum. εἰς ἀγαθὰ σοφείας τὸν ἰσραήλ] Hieronymus: in P. 139. tempore tribulationis eorum exuegit inimicus, legebat fortasse, & εἰς εἶπεν τὸν ἰσραήλ] ἴσας εἰστικτῶν τῶν &c.] Vtique ad πόσιν ποτῶ: Hæc in interpretatione Hieronymi desiderantur. &νο πῶν καὶ διατάζειν ἕλεις, &c.] Origenes P. 140. libr. 4. contr. Cels. πασάρον εἰ γὰρ καὶ ἑν οἰμα, ἀπ' εἰ εἰστικτῶν τὸν ἰσραήλ, γαρονίαν ἐπὶ τὴν ἰεροσολύμα κατὰ οἰμα. In eo præceptorem suum Clementem Alexandrinum secutus est, qui Stromat. lib. 1. sic habet: ἀπ' εἰ ἡ ἐπαδὸν] κληδίων] ἴσας ης κληδίων ἰεροσολύμα, γίνοι] ἐπὶ καὶ, κληδίων. Hæc nimirum fuit eorum ratio, qui Christum anno Tiberij XV passum crediderunt, & anno circiter uno prædicasse. Origenes libr. 4. & ἐπὶ ἀσθῶν, cap. 1. Christum ait anno εἰ ἀπο- quod mensibus docuisse: & Homil. 32. in Luc. Iuxta simplicem intelligentiam aiunt non anno Salvatore in Iudæa Et angelium prædicasse, & hoc esse quod dicitur: Predicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. At in annum XVIII Tiberij mortem eius confert Eusebius, quum post annos XL excisa docet Hierosolyma, Histor. lib. 3. cap. 7. Vtraque opinio magnis fese auctoribus tuetur. Minime autem stare potest Phlegontis Tralliani sententia, quem in Olympiadicis, sive Chronicis scripsisse refert Origenes à XV Tiberij anno ad Hierosolymitanam ἀλωσιν, quadraginta annos intercessisse. ὅτι ἡ ἐσθῶν σου καὶ πηξιδωὶ γίνοι]] Exod. 12. P. 143. 8. LXX reddiderunt, καὶ πηξιδωὶ, quod Ebraice est: יונתן: Jonathan: הַבַּחַבֵּץ יִשָּׁרָי, cum parthensio & intybis: Hieronymus: cum lactucis agre sibus; Cyprianus: cum picridibus; Ambrosius, cum amaritudine quem admodum & plerique Interpretes: Rufinus Homiliam Origenis uigesimam tertiam in Numeros interpretans: Manducabitis enim

αζυμα cum amaritudine sive picri. צרור generale nomen est, quo amara omnia, & si efus mentio fit, amara omnia edulia continentur: id autem his locis ad certam speciem LXX Interpretes revocarunt, περιδας nempe, quod deterius est lactuca genus. LXX autem Hieronymus secutus est.

P. 145. *καὶ γὰρ γέροντες ἀμάρτανων ἤσαν.*] Ver- te: peccatore quippe regnante vivebat, Sedecia nimirum. Vid. 2. Paral. 36. Origenes Homil. 19. in Jerem. *ἱερεμίας γέροντες καὶ γέροντες ἀμάρτανων ἦσαν. ὁ πῦρ αὐτοῦ τοῦ γέροντος ἢ αὐτῶν μα- λωσῶν.* Jeremias exiitit temporibus maximorum peccatorum: sub ipso igitur contigit captivitas.

P. 148. *εἰ δὲ τις ἐξ ἡμῶν τὸ ἀπὸν.* &c.] Deprompta hæc sunt ex Evangelio Ebræorum, ut ex Origene Tom. 2. in Iohann. p. 58. discere licet.

ἔργων ἡμεῶν ἡμεῶν ἐστὶν ἀμάρτανια.] Hierony- mus Præfat. in Paralip. ad Chromatium: *Si LXX Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chro- mati, Episcoporum sanctissime atque doctissime, im- pelleres ut Ebraea tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum oc- cupaverat, & nascentis Ecclesie roboraverat fi- dem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit, atque violata, &c.*

P. 149. *ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ὁ μονοθεῖς.* &c.] Nefandam hanc doctrinam propugnabat Theodotus quidam Byzantius. Epiphanius Har. 54. cap. 1. Philastrius Har. 50. & ante Theodo- tum Cerinthiani, Ebionæi, Carpocrasij, & Alogi. Eam post Origenis atatem Arius exsuscitavit.

P. 150. *καὶ εἰ τις γὰρ κατενόησε τοὺς ἔργους τοῦ θεοῦ.* &c.] Origenes in Matth. 13. p. 215. *σκηνοῖν ἢ πλοεῖν ποικίλη ἀμειψία ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν πεπλημενισμένην ἐκ παλαιότητων καὶ ποικίλων νοημά- των παλαιὰ & κενὰ γραφῶν.*

P. 151. *ὡς εἰ ἐδύω καθ' ἑκάστην.* &c.] Hæc ita in- terpunxisse videtur Hieronymus: *ὡς εἰ ἐδύω καὶ ἑκάστην νοσοῦν πέντε τὰ ἰχθυῶν. ἑκάστην μα- ταβάλλισαν καὶ τὸ ἐξελθεῖν ἀπὸ τῶν σφύρατων τῶν ἰχθυῶν, καὶ γενεῶν πικρῶν παρ' ἰχθύων, πα- ραδύματα ἔλαβον μὴ ἀφορμὰς πρὸς.* &c.

P. 152. *εἰς ἔλθω ἐπὶ τὸν γόεν.* &c.] Vide Nos in- fra ad hæc Origenis in Matth. 16. p. 275. *πῆφα γὰρ πᾶς ὁ γένου μαθητῆς, ἀπὸ ἑπιπνοῦ οἱ ἐν πεισματικῆς ἀνομιουότης πῆφας, καὶ ἐπὶ πᾶσαι τῶν θιαυτῶν πῆφας οἰκοδομείν ὁ ἐκκλησιαστικὸς πᾶς λόγος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν πολιτεία. ἐκ ἐκείνου γὰρ τῶν τελείων ἔργων τὸ ἀθεσίμα τῶν συμπληρών- των τῶν μακαριότητων λόγων, & ἔργων, καὶ νοημά- των ὁδῶν ἢ ὑπὸ τῶν θεῶν οἰκοδομηθῆναι ἐκκλησία.*

Ἰσα. ἢ ἡσυχία τῶν ἀποστολικῶν ἀποτῶν.] Hierony- mi editi codices habebant: *Esaiam per Pro- phetiam, &c., per Esaiam Prophetiam: correxi- mus: per Esaiam prophetiam.*

καὶ τὸ εἰρημῶν ἐν τῷ διαβόλῳ. ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.] Habentur hæc Zachar. 2. 3. in Evan- gelio autem neutiquam comparent, sed *μνημονεῖα* eiusmodi ἀμάρτανια Origeni so- lennia sunt.

εἶτε & οἰκονομίσαντες δεξιῶν οἱ ἐβδουμήκοντα.] P. 154. Hieronymus: *Sive Septuaginta Interpretes, si- cut & cætera, secundum dispensationem suam au- ferre voluerunt. Hic, ut alibi passim, se Inter- pretibus LXX parum æquum præbet Hiero- nymus; quodque mireris, quum eos ad libitum omnia & temere detruncare con- queritur, Origeni ipse aliena, & spuria af- finxit, voces illas nimirum: Sicut & cætera.*

ἔστο γὰρ σε ἠεροδομημένοι. &c.] Similia ha- bes libr. 4. & 6. contra Cels. Homil. 2. in Cantic. Homil. 1. in Ezech. libr. 1. De princip. cap. 1. At libr. 2. Operis eiusdem cap. II. ipsum sibi impium succedere ig- nem docet, cum admissorum criminum memoria torquetur, & conscientia stimu- lis agitur. Vnde non recedit Augustinus libr. 21. De Civit. Dei, cap. 26. Hæc vero perpendimus in Origenianis, ubi De poenīs & præmiis disputatur.

αὐτοῦ γὰρ τὸ τὸς ἀδελφίας, εἶτα. &c.] Non P. 155. hoc solum loco, sed sexcentis aliis Purga- torium statuit Origenes, at suo modo, ita nempe ut non alius ignis, non alia poenæ, quam Purgatorij, & temporaria animas torquant.

ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἐάντων. &c.] Hæc misera P. 157. biliter accepta sunt, quæ sic emendari pos- sunt ex Hieronymo: *ἐπὶ ἀρχαῖον ἐάντων ἐπιδοῦναι, καὶ εἰπεῖν ὅτι αὐτὸ τῶν ἰουδαίων τῶν τῶν γράφων, ἢ ἀμάρτανια αὐτῶν γράφων.* Hanc porro infidelitatem LXX Seniorum Inter- pretationis, quæ capitum XVII Jeremiæ pro- res versus quatuor prætermittit, Iudæorum posteriorum temeritati ac perfidia tribuit Origenes, ab eisquæ plurima LXX Inter- pretum exemplaria fuisse corrupta querit- tur, quemadmodum & Iustinus Dialog. cum Tryph. At Hieronymus τὸς ὅς semper infensus hanc in eos culpam confert in suis ad hunc Jeremiæ locum Commentariis.

λίγα] *δὴ τὸ ζῶον ἐστὶν κροκοδιλοῦ.* &c.] Ori- P. 158. genes in Catena Græca quam Ghislerius suis in Jeremiam Commentariis attextuit: *ἐν τῇ σελὶ ζῶων ἰσοεῖα λίγα*] *κροκοδιλοῦ ἐστὶν ὁ πῆφας αὐτῶν ποδῶν γὰρ σφραγισμένον τὸ σφραγισμένον, καὶ τὸ ἀνομιῶν ἐλπίδα διδοῦναι ἡσυχίαν πρὸς καλίας ἑαυτῶν, καὶ ὅταν σφραγίσῃ πῆφας πρὸς νεοφίτοις, καὶ ἀπὸς ἀποστειλῶν ἀφ' ἑαυτῶν ἐστὶ δὲ καὶ ἀκαθαρτῶν (γὰρ ἀκαθαρτῶν) ὡς τὰ τῶν σφραγιστῶν (γὰρ σφραγιστῶν) μονομαχίαν ἀλλήλοισι σελὶ πρὸς μίξωσιν, & ἀφ' ἑαυτῶν καὶ τῶν ἐπιβλητῶν τῶν ἀφ' ἑαυτῶν.* In historia animalium fertur vasferrina esse per- dix: circum pedes enim venatoris voluta, & sui capiende spem dans, se nido subducit & remouet; & cum pullos an fugisse conijcit, ipsa quoque re- pente

pente evolat. Impura quoque & sua est, adeo ut
 que conjuge sua viduata sunt, singulari certamine
 invicem pro concubitu decertent, & mas post vi-
 ctoriam marem ineat. Quem locum ex eane
 quam tractamus Origenis Homilia de-
 promerit Catena concinnator, & pro ejus-
 modi confarcinatorum more recoxerit, an
 aliunde integrum transfulerit, incertum est.
 Id autem ex Aristotele petatum est libr. 9.
 Histor. Animal. cap. 8. ὅταν δὲ τις θηρὸν πε-
 ρεῖται τῆ νεοτῆα, ἀνεκλιθεὶς δὲ τῆ περὶ τὴν
 ἐπιβολῆν, ὡς ἐπιληπτικῶς ὄσα, & ἐπισπᾶται,
 ὡς ἀνδρομῆδον, ἐπ' ἐαυτῶν, ἵως αἰ δὲ μετὰ τὴν
 νεοτῆν ἔλασσε, καὶ ἡ αὐτὴ ἀναπῆ ἀναπῆ, ἀνα-
 κλιθεὶς πάλιν. & mox: ὁμοίως ἢ εἰρηται, ἡγεμό-
 νος τὸ ὄρον ὄρει, & πανένον. Cum aliquis ve-
 nando in nidum incidit, provolvitur sese perdicem
 ante venatorem, quasi jamjam capienda sit, & sic
 hominem ad se, sui capiende spe allicit, donec sin-
 guli pulli profugerint: interea avolat ipsa, & pullos
 rursam revocat. & mox: Quemadmodum autem
 dictum est, vasra est hec avis, & astuta. Eadem
 hauserunt indidem Plinius lib. 10. cap. 33.
 & ex Plinio Solinus cap. 7. Aelianus lib. 3.
 De animal. cap. 16. Athenæus lib. 9. Com-
 mentarius in Hexæm. Eustathio tributus,
 Phile in Iambis, & Aristophanis Scholiastes
 in Avib.

P. 159. ἐστὶ ἢ τὸ ζῶον παῖς ἀχθάρτων, &c.] Auctor
 quoque Aristoteles loco laudato: ὅταν δὲ
 δύο θήρατα ἐπιμάχη, οἱ ἀρρεῖες κικεσχῶσι, καὶ με-
 τὰ τὴν οὐνίοντες, καλῶσι ἢ ποτε καὶ χεῖρες ὁ ἢ ἡ τ-
 ῆθαις μετὰ τὸν ἀποκλιθεὶς τῆ νεοτῆν, καὶ
 πύπτῳ ὀρθορῶν μὲν ἐπ' ἐαυτῶν καὶ κερταθῆ τις καὶ
 τὸ δυνάτεον, ἢ ὁποιοῦν, ὅσα καὶ ἄλλοι ὀρθορῶν
 καὶ νεοτῆν. Cum autem effugit, ut avis incu-
 bet, clamitant mares, & inter se decernant. Hos
 viduatos vocant. Qui vero fuerit in certamine in-
 ferior, victorem sequitur, ab eoque solo inicitur.
 Quod si à secundo etiam, vel alio quovis vincatur
 aliquis; ab eo quoque victore clam subigitur. &
 lib. 6. cap. 8. ἔστι νεοτῆς, ὅταν ἀφῶν ὄσα-
 ῆ, ὀρθορῶν ἡ ἀφῶν. Pullos etiam, cum pri-
 mum foras educit, mas inicit. Antigonus Car-
 rytius in Paradoxis, cap. 110. De perdicibus:
 καὶ τῆ νεοτῆς ὅταν ἀφῶν ὄσα ἡγεμόνως,
 ὀρθορῶν αὐτοῦ, καὶ ἢ ἀφῶν ἀλλήλων μετὰ τὴν
 & pullos, cum primum educunt, subigere ipsos; simul-
 que decertare. Quem locum non intellexit
 Xylander. Eadem hæc habent Plinius, Soli-
 nus, Aelianus, Athenæus, & Phile locis
 proxime laudatis, & ex Origene Hieronymus
 in eundem hunc Ieremiæ locum, & præter eos
 Isidorus lib. 12. Orig. cap. 7. At non perdicis
 solum, sed galli etiam scedam hanc inter se
 libidinem exercent, nam qui victoriam reportavit,
 non victi solum conjuges, sed ipsum etiam gallum
 subigit.

ἄλλοι δὲ τὰς αὐτῶν νεοτῆν αὐτοῦ, &c.]
 Epiphanius tamen in Physiologo cap. 9. ho-
 minem pium perdicis comparavit.

καὶ ἢ τὸ ἴδιον κλίματα, &c.] Pertinet id
 ad aliam perdicis proprietatem ab Origene
 hoc loco neutiquam commemoratam. Fe-
 runt siquidem aliena eam ova furari, & in-
 cubare, ac fovere. Ita Hippolytus Martyr
 in Catena in Ierem. Epiphanius in Physiol.
 cap. 9. Ambrosius lib. 6. Hexæm. cap. 3.
 & Epistol. 48. Philastrius Præfat. in libr. de
 Hæc. Phile in Iambis, Hieronymus in hunc
 Ieremiæ locum, Augustinus contra Faust.
 lib. 13. cap. 12. Isidorus lib. 12. Orig. cap. 7.
 & Rupertus Abbas lib. 1. in Deuter. cap. 14.
 Ita & Chaldaus Paraphrastes, Ierem. 17. 11.
 Quæ cum apud Auctores ὄσα ἔλασσε, qui
 Physica tractant, non compareant, veri-
 simile est ex hoc Ieremiæ loco profuxisse,
 ubi καὶ perdicem reddiderunt LXX, ex
 istis reliqui: quia cum vocem nullam ha-
 berent qua avem illam Europæis ignotam
 appellarent, quam simillimæ, & specie pro-
 xima avis nomen subsidio asciverunt, per-
 dicis videlicet, eiusque non proprie dictæ,
 sed quæ Rustica, seu Rusticula, & ἀργα. & ab
 Aristotele σολόπηξ nuncupatur. καὶ enim
 illam prælongum rostrum gerere, brevibus
 esse pedibus, colore viridi, edulem, mon-
 tanam, infra columbæ magnitudinem, plu-
 viæ prænuntiam Ebrai & Arabes scribunt,
 locupletes Auctores, quorum in regionibus
 ea avis frequens est. Atque hæc omnia
 fere utrique communia sunt. In eo præ-
 terea utrique convenit, quod à rostri longitu-
 dine nomen traxerunt; nam quemadmodum,
 καὶ τὸ σολόπηξ dicitur σολόπηξ;
 quod pali simile rostrum gerat; ita Ebraice
 קרר est סולפ, unde קרר. At non coloris
 solum viriditate ea à rustica perdice discre-
 pat, sed eo etiam quod aliena ova foveat,
 id quod de rusticula nemo prodidit. Hoc
 porro, aliaque permulta eximie eruditionis
 laude cumulatissimo viro Samueli Bochar-
 to debere me profiteor. Id ipse argumen-
 tum in luculentissimo De Scripturæ anima-
 libus opere fusius pertractat. Ad hæc nos il-
 lud quoque adjiciemus, quæcumque de קרר
 Ebrai & Arabes tradunt, universa fere Pico
 quem סוּסוֹלָפִיָּא appellant, convenire;
 nam & longiusculum gerit rostrum, & est exi-
 mij roboris, ut pote quo arbores tundit, &
 excavat; brevibus est pedibus; viridi co-
 lore est; corporis mole columbam non
 æquat; montanus est; edulis est; pluviam-
 que inter reliquas aves præcipue prænuntiat.
 Quodque animadversione dignissi-
 mum est, vel à קרר, fodit, effodit; vel à קרר,
 trabs, stipes, truncus, lignum, Picum קרר di-
 ctum non inepte quis argutari possit, cum
 rostro truncos perfodiat; unde & סוּסוֹלָפִיָּא
 Græcis dicitur. Quod si alienorum
 ovorum curam, & incubitum Pico tribuisset
 Auctor aliquis, voce קרר eum signi-

cari non dubitarem.

P. 159. *ἡ τὰ πᾶντες ἡ ἐπεσόθεν*] Pessime id interpretatus est Hieronymus: *per omnes qui aliena a Deo gloria cupiditate rapti sunt. ἐπεσόθεν* apud Ecclesiasticos Auctores opponitur *ἐπεσόθεν*, & vertere debuit: *per omnes qui peruersis opinionibus adhaerescunt.*

P. 160. Principium vero capituli secundi istud lectum est] Et paulo infra: *ἐν τῷ δὲ ἐλπίε & ἡ διοίκα ἐξωπῆν*, quod ita reddidit Hieronymus: *sic finita est etiam secundi capituli circumscriptio*: & Homilia in Ieremiam, juxta Latinam dispositionem, tertia: *Deinde exordium alterius capituli: Aperuit Dominus thesaurum suum, &c.* idem in Isaia 32. 2. *Ebraei capitulum superius, in quo legitur: Ve qui praedaris: nonne & ipse praedaberis, & reliqua usque ad finem, &c.* Quod capitulum dixit Hieronymus, aliquando comma unum est, siue versus unus recentioris illius, quam hodie sequimur, divisionis; aliquando plures: hic certe Origenem interpretans, quod *ἐξωπῆν* dixit Origenes, ipse capitulum reddidit, quo versus 13. & 14. capituli 17. Ieremiae continentur. Observatum est à nobis ad Homil. in 1. Reg. *ἐξωπῆν* illic appellasse Origenem, quae in hodierna & recepta distinctione pro capitibus habentur: & Homil. 18. in Ierem. *ἡ ἐξωπῆν* appellat, quidquid habetur à septimo versus ad duodecimum. Sed haec quo clariora fiant, rem altius repetemus. Biblia sacra non ita olim fuisse secta ac distincta, quemadmodum nunc sunt, notum est eruditis; siue Iudaica exemplaria intelligas, siue *ἡ ὁ*, siue Vulgatae Editionis. Ac primum de Iudaicis. Scribit Elias Levita universam Legem versus unum olim fuisse. Hieronymus Praefat. in Iosue, & Paralip. & Isaiam, interpretationes suas novo scribendi genere sese distinxisse testatur: unde proclivis conjectura est ab Ebraicis codicibus ejusmodi partitionem abfuisse: hanc vero ab Hieronymo per cola & commata divisionem, vitanda confusioni, & sensuum barbariei, adhibitam fuisse, testis ipse est. In Synagogarum autem usum distributi sunt libri Moysi, idque non uno modo. Cum enim quotis quibusque sabbathis pars aliqua Legis ac Prophetarum populo praelegenda esset, juxta sabbathorum numerum Lex in Lectiones distributa est, quae *פרשות* appellantur, & ad Mosem à nonnullis, ab aliis ad Esdram referuntur. Talis videtur fuisse quam *ἐξωπῆν* *ἡ ἐξωπῆν* appellat Luc. Act. 8. 32. Distinctiones ad haec invexerunt quaedam, quas Apertas, & Clausas dixerunt, *פרשות* & *פרשות*; indeque librorum suorum oram his literis *ס* & *פ* insigniunt. Ac demum in *פרשות*, siue versus, iam inde ab antiquis temporibus Lex divisa est, ab

ipso Mosè juxta nonnullos, ab Esdra juxta alios, à Masorethis juxta reliquos; eorumque versus Thalmudistae meminere. Horum omnium, sed & singularum etiam literarum collectum numerum in fine describebant, hodieque describunt. Quem in se laborem *פרשות* recipiebant. Propheta quoque in *פרשות* & versus iam olim secti fuere. Haphtararum inventionem ad Antiochi Epiphani temporibus; versus etiam ad antiquiorem Christo aetatem, sed levibus argumentis referunt. Adversum id quoque, quod ex Origenes refert Eusebius lib. 6. Histor. cap. 25. librum Regum primum & secundum unicum apud Ebraeos voluminem constituere; ac unum item, tertium & quartum; & unum quoque Paralipomenon utrumque; unum etiam, Esdrae primum & secundum; Ieremiae item Prophetiam cum Lamentationibus & Epistola, unum. Quod ad LXX Senum Interpretationem pertinet, cum in Synagogis Iudaorum Hellenistarum praelegeretur, probabile est hos eam in usum suos distribuissent, sed ita tamen ut in Synagogis solum divisiones illae obtinerent. Exemplaria duo antiquissima LXX Interpretum Editionis, quorum alterum Romae habetur; alterum ab Hefychio, ut videtur, emendatum, Alexandria Constantinopolim à Cytillo Lucare Patriarcha Constantinopolitano translatum, ad Carolū deinde Britanniae Regem transfusum in Anglia servatur, utrumque ante annos mille supra ducentos exaratum, nullam capitulum, aut versus, imo ne verborum quidem distinctionem praese fert; exceptis solum libris *ὑμνῶν*, quosque per versus primum ab ipsis Auctoribus compositos fuisse credibile est; Iob dico, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum. Cum hac autem Interpretatione maxima Patrum Graecorum pars, dum Scripturam sacram Commentariis illustraret, uteretur, unusquisque contextum sacrum, quem *ἡ ἐξωπῆν* appellabant, pro arbitrio & captu distinxit; unde nullam tum fuisse distinctionem praeter ceteris probatam, ac vulgo receptam apparet. Neque in capita solum, sed in versus etiam, pro captu suo, vetusti illi Patres Scripturam distribuiebant. Origenes Hexapla sua in cola distinxerat, ut est apud Euseb. lib. 6. Histor. cap. 16. Id in duodecim Prophetis fecisse se testatur Hefychius presbyter Hierosolymitanus, cumque morem ab antiquis ductum temporibus tenuisse. Videtur tamen Origenes Prolog. in Cantico. aliquam in ipso Cantici titulo distinctionem iam receptam, & inolitam observasse; sed vereor ne de suo Rufinus, Interpretes fluxae fidei, id adjecerit. Quod si genuinus est locus, ve-

*Hefych. in
Hait. Prolog. Cantici
Hierosolym.*

tusto aliquo Codice, suis distinctionibus instructo, è Symmachi fortasse Bibliotheca depromto, usum Origenem fuisse dicendum est. Ordo ille quo dispositos habemus Psalmos, LXX Senum diligentia debetur, si Hilarius Pictaviensem audimus. Scribit enim ille Psalmos primum dispersos & inordinatos, ab Esdra deinde in unum volumen fuisse collectos & à Septuaginta demum Interpretibus in numerum & ordinem fuisse redactos. Hoc si sit, post Esdræ tempora in quinque libros partitum fuerit Psalterium ab Ebraeis, quemadmodum factum refert Epiphanius libr. De ponder. & mens. cap. 5. Id commentum rescellit Hieronymus in Præfat. in Psalmos juxta Ebraicam veritatem, ad Sophronium: Nos, inquit, Hebræorum auctoritatem secuti, & maxime Apostolorum, qui semper in Novo Testamento Psalterium librum nominant, unum asserimus Psalmorum volumen. Conciliabitur uterque, si in quibusdam Ebræorum codicibus hanc obtinuisse distinctionem dicamus, sicut in aliis. Nec quicquam evincit Hieronymus hoc argumento, unicum esse Psalmorum volumen: fatebitur quippe Epiphanius unicum esse volumen, at in libros quinque distributum. Quandam in Psalterio Latino divisionem obtinuisse sua ætate satis indicat Hieronymus initio Epistolæ 24. ad Marcellam; ea vero cuiusmodi fuerit, incertum est. Notandum istud Hieronymi ex Proœmio Commentariorum ipsius in Psalmos: *Psalmi*, inquit, *qui prætitulati esse non videntur, apud Hebræos pro uno Psalmo habentur.* Præter quintuplicem istam Psalterij divisionem, in viginti partes sectum illud exhibent veteres Græcorum Liturgiæ & Euthologia. Partes illæ *καθίσματα* appellantur, quasi dicas *Sessiones*. Nec Latina Veteris Testamenti editio certam habuit divisionem. Ea qua nunc usurpatur per versus distinctio recentissima est, & hodie vel heri nata: antiquior distinctio per capita. Prior illa in Latinis primum inducta libros, Ebræos, Græcosque pervasit; posterior hæc à Latinisne, an à Græcis profecta sit, non liquet. Ex antiquis Patribus nullus plane Scripturæ loca depromens, versuum vel capitum hodie receptorum numerum notavit. Augustinus quidem ita Bibliorum versus videtur distinctisse, ut sex dictiones unusquisque versus contineret; sed id Augustiniano codici videtur fuisse peculiare, non omnibus commune. Libros Scripturæ plerosque, & fortasse omnes per versus distinctit Hieronymus, sed hodiernæ distinctionis nulla apud eum extant vestigia. Quod si recentis per capita divisionis, qua tota infedit Biblia, ætatem quæras, ante sexcentos annos repertam eam responderim.

Eam certe tenuit Theophylactus, qui ante undecimi sæculi finem floruit, uti declarant *εαδουσι*, quas Evangelis præfixit; & illam etiam hac ætate vetusti præferunt Manuscripti. Hieronymo tamen recentiorem putamus. Eandem fere ac Ebræi in dividendo Veteri Testamento rationem servarunt Syri, Samaritani, & Coptitæ, sed peculiarem suam sibi distinctionem habent. Genesim in 1534 versus distribuunt Ebræi; Syri in 4509; Samaritanorum, & Coptitarum divisionem notavit Kircherus in Prodro-mo Copto. Dixi de veteri Testamento, accedamus ad Novum. Vetusissimam Novi Testamenti Græci divisionem eam esse reperio, quæ est per Titulos, qui & *ἐπιγραφαι*, & *λίμματα*. Tituli dividebantur in *κεφάλαια* seu *ἀειοπαρ*, *ἀεινοποι* in *σχολ*, seu *Commata*, seu *Cola*, quæ & *Incisa*, & *Cæsa*. *σχολ* autem seu versus sensu fere definitur, ita ut breviores essent nonnulli, alij longiores; & summa demum *σχολ* in fine libri collecta, quemadmodum & *ἐκδοσις τῶν λυμμάτων* initio, adnotabatur. Quod in variis autem Codicibus *ἐπιγραφαι* variant, ex eo evenit, quod pro captu suo librarij sententias ultro, citrove definirent, & interductu distinguerent. Titulus integrum aliquod argumentum complectebatur; *κεφάλαιον* certam aliquam argumenti hujus partem; *σχολ* periodum ab alia distinctam, determinatamve sententiam. Fal-luntur multi, qui quotiescunque *ἀειοπαι* aliquam designant Patres, ad divisionem tum temporis vulgo receptam eos respexisse putant: sapissime enim temerata à reliquo contextu, ad libitum ac pro tempore divulsa hac voce nuncupabant. In vulgatis codicibus certi erant Tituli in aliquot capita distributi, quæ capita versuum numerum determinatum exhiberent. Rem exemplum illustrabit. Matthæi liber divisus est in Titulos LXVIII. Hi Tituli *κεφάλαια* quoque ab Euthymio, & Oecumenio, aliisque appellantur, & in manuscriptis, & excusis quibusdam libris suo ordine editi extant. Primus est *ἀει τῶν μαθων*, alter *ἀει τῶν ἀναρθετων συνδων* & reliqui deinceps. *κεφάλαια* autem habuit CCCLV, juxta Ammonium, Eusebium, & Tatianum. Suidas, *κεφάλαια ἐστὶν ἑνὸς ἐστὶν κεφάλαια τῶν σχολων* autem varium numerum varij repræsentant codices; alij 60, alij 602. Neutiquam ergo audiendus Casaubonus, qui Veteribus idem fere *κεφάλαια* fuisse docet, ac nobis hodie versiculum. Quamvis enim *κεφάλαιον*, & Capitulum aliquando pro versu uno sumatur, vel si proprie loqui deceat versum unum complectatur, ejusmodi tamen *κεφάλαια* hic non intelligit Casaubonus, sed illa in qua Novi Testamenti Ti-

Hilar. Prolos. in Epiphani. Psal.

Fid Liturg. τῶν πατρῶν τομ. 2. Bib. Græciar. Part.

exta
eo-
ne-
rum
fi-
ant.
ant.
iam
tio-
rer-
eta-
Ad-
re-
rum
cum
s ac
num
num
lere-
atio-
XX
m in
pra-
vius
vna-
ent.
ter-
ma-
tur,
po-
an-
ade
gia
pra
aut
im-
ris
ntis
en;
ta-
es,
il-
um
ar-
um
m,
ca-
tu
ce-
lif-
or-
lle
ly-
um
ri-
so
e-
ne
id
ce-

tuli distributi sunt: nostrorum autem versiculorum numerus antiquorum *καθ' ἄλλω* numerum triplo circiter superat. At Veterum *καθ' ἄλλω* hodiernis breviores erant. Eustathius Antiochenus libro De Engastrimytho à Iohann. 8. 59. ad 10. 31. *καθ' ἄλλω* numerat 135, cum recentior partitio 72 solum habeat. Origenes apud Eusebium scribit posteriores duas Iohannis Epistolas centum versiculos vix absolvere, cum partitio hodierna 29. tantum versus complectatur. At Novi Fœderis *καθ' ἄλλω* secunda Epistolæ triginta, tertia quatuor & triginta tribuunt. Recentior vero divisio è Latinis codicibus profecta Græcos demum occupavit. Sane tota hæc distinguendi ratio ex Auctorum, Librariorumque arbitrio pendit. Libri quidam peculiarem nobis repræsentant Evangeliorum distinctionem. Luca Evangelium in 83. capita distribuit Euthymius; Ammonius in capita 343. distinctio Latina vetus in capita 107. hodierna in 24. Ambrosius in Titulos 164. Beda in capita 193. Receptissima tamen & vetustissima distinctio ea fuit quam inexit Ammonius, quæque apud Suidam expressa est; eam quippe Casarius Nazianzeni frater, & Epiphanius agnoscunt. Eadem quoque in reliquorum Novi Testamenti librorum distinctione varietas reperitur. Latina porro Novi Fœderis distinctio Veteris distinctioni coeva videtur. Id vero Latinis moris fuit, ut longiora Novi Testamenti capita in septem partes, breviora in quatuor distribuere, easque partes literis Alphabeticis signarent: id quod in excusis etiam Novi Fœderis libris sæpe servatur. Dixi *καθ' ἄλλω* librorum Novi Testamenti colligi fuisse solitam & adscribi. Hoc in Veteri quoque Testamento à Syris, Samaritanis, Iudæis, Græcis, & Latinis factum est. Nec in Sacris solum Libris, sed in exoticis etiam Græcis & Latinis usurpatum. Id erudite probat Salmasius in Prolegom. ad Solin. id quoque declarant lemmata præfixa Asconii Pediani commentationibus: declarant & Præfationes Digestorum Iustiniani. Aristotelis, Zenonis, Chrysippi, aliorumque libros per versus fuisse distinctos ex Laërtio notum est. Traditam sibi à Iudæis dividendorum versus, & colligendorum rationem Arabes quoque retinuerunt. Alcoranus per capita & versus divisus est; versus & literarum numerus in fine collectus & adscriptus: sed prior ille variat, nec eundem semper codices præ se ferunt. Quamquam id fere ab illis observatum videas, ut in *καθ' ἄλλω* singuli versus desinant, nulla æqualitatis illorum ratione habita. Hic autem magno Salmasio neuti-

quam assentiri possum, qui post Henricum Stephanum, & Casaubonum, Ebraeos & Arabes versus suos sensu determinasse, & eiusmodi versus numerum in fine subduxisse scribit; Latinos autem & Græcos sententiam unam in plures, paucioresve lineas pro codicis angustia dispescuisse; *καθ' ἄλλω* vero, seu versus appellasse, non totam illam sententiam, sed singulas lineas; proindeque nescire se addit quid emolumenti Græci, Latinique ex hac linearum collectione ceperint, cum pro angustis codicis variaverit. Mirandum profecto foret illud, si ita esset; quod certe non est: nam ut versus lineam aliquam significare fatear, summa certe illa versusum, non lineas singulas, seu ductus, seu sulcos librorum, sed totas sententias complectebantur: id quod ipse agnovit tandem Salmasius in Epistola ad Sarravium, sive mutata prior sententia, sive oblivioni data: *Interdum quippe, inquit, duas, interdum tres, aut plures lineas singuli versus occupabant. Græci καθ' ἄλλω appellant. Opera autem ipsa numerabantur per versus, quorum summa in fine libri subducta notabatur. Inde πολλῶν κεφάλων* &c. Hæc non eo commemoro, quo de Viri supra fidem eruditi, ac de me olim optime meriti laude quicquam deminutum velim, nam

ἀλλοίον ἰσθμὸς τὸν ἀπὸ τοῦ λόγου

Vna ergo fere fuit Ebraeorum, Arabum, Græcorum & Latinorum, cum in sacris, tum in exoticis libris, versusum subducendorum, & notandorum ratio. Quod quum omnes tamen non facerent, imo libros suos una serie nonnumquam scriberent, ij postmodum in capita ab indoctis librariis distracti sunt; unde immanes sæpe optimis Auctoribus errores, spissaque tenebræ affusa sunt. Quin & eo audaciæ sunt progressi, ut ineptissima lemmata capitibus affingerent. Atque hæc labes maximam bonorum Scriptorum partem pervagata est. Sed hæc sunt alterius loci. Nunc redeamus ad propositum. Pater ex supradictis frustra in hodierna Scripturæ divisione rationem quæri *καθ' ἄλλω* Origenis, & Capitulorum Hieronymi. *καθ' ἄλλω* dixit Adamantius certum aliquod Scripturæ membrum ad libitum determinatum & circumscriptum. Capitulum eodem sensu usurpavit Hieronymus; nempe pro eo quod Gallice dicimus, *un passage*. Ita sexcentis locis accipitur apud Rufinum: velut eum ait in interpretatione Apologia Pamphili: *In tuis præcipue (libris) in quibus plures unius Capituli interpretationes exponit: & mox: Ponemus exemplum quod illi superiori conveniat ex eo libro quem in Epistolam Pauli Apostoli ad Titum scripsit, de eo Capitulo in quo dicit Apostolus: Hæreticum hominem post trinam correptionem devota, sciens*

Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. c. 25.

quia perversus est, & peccat, qui est à semetipso damnatus. Nec aliter Philastrius Har. 45. Que autem quasi de homine dicunt Scripturæ, ea accipit capitula: & Har. 50. Isti utuntur Capitulis Scripturarum, que de Christo, velut de homine edocent.

derivat Origenes à τὸ ος, & τῆσ, nigrum. Ita & Hieronymus: *Fesat, os nigredinis.*

λέγων ὅτι τὸ γέννημα, καὶ ἔρμηνεύει. &c.] Memoria lapsus est Origenes: ibi enim, nempe

r. Tim. 1. 20. Hymenæum à se & Alexandrum Satanæ traditos scribit Paulus; at 2. Tim. 1. 15. Phygellum illum & Hermogenem sese fuisse averfatos.

ὁ γὰρ εἶπεν ὅτι ἀποστρέψαι, &c.] Ita & paulo inferius: redde: *Proclive est dicere vaticinari illum.*

ἡ γέννησις σόφρα] Corderius: *confortati* P. 181. sunt valde, legebat, ἡ γέννησις: ita & infra p. 197.

εἰ γὰρ δυνάμει δὲ ἀπάτης, &c.] Corrupta hæc sunt, quæ iis sananda relinquimus quibus *κατακλιθεὶς ἔπιπυτο* largitus est Deus. Quid si legamus: εἰ γὰρ δυνάμει δὲ ἀπάτης αὐτοῦ παυδαζωαίδης.

ἡ γέννησις ἢ ἀποστρέψαι] Errorem suum iterat P. 182. Origenes de poenīs Damnatorum temporariis.

ἄλλοις ἡλίμασι πῶς ἀποστρέψαι] Cum sequentibus voces illæ non coherent.

καὶ πάρα τὸ εἶπαι, ἐπὶ τῷ ἀαζωγῶν] Hoc P. 183.

est: juxta *Anagogen, per Anagogen.* Hæc autem ipso Paschæ die ad populum peroravit Origenes: supra p. 178. ἀλλὰ ἐἴπωσι αὐτῷ τῷ ἱερῷ, ἢ τὸ σύμβολον ποιῶν τὸ πάρα, &c.

ὁ μόνον γὰρ ἔστιν ὡς ὄνομα, &c.] Videntur P. 184. hæc ex ora in contextum itrepsisse.

ὅτι μετὰ γὰρ σπουδῆς πῶς, &c.] Origenes Hom. 17. in Luc. *De casta primitivorum,*

immaculatarumque Ecclesiarum, que non habet maculam neque rugam, excietur digamus, non quo in æternum mittatur incendium, sed quo partem non habeat in regno Dei. Et paulo post: *Puto enim monogamum, & virginem, & eum qui in castimonia perseverat esse de Ecclesia Dei; eum vero qui sit digamus, licet bonam habeat conversationem, & ceteris virtutibus polleat, tamen non esse de Ecclesia, & de eo numero qui non habet rugam aut maculam, aut aliquid istiusmodi, sed esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo.* Et Tom. 20. in Iohann. secundas Abrahami nuptias, & congressum cum ancilla in exemplum trahi non vult. *Qua de re agitur in Origenianis.*

Ἐπὶ τῷ ὁμοιωσέναι δούναϊ δὸν τὸ γράμμα, &c.] P. 193.

Librum Iudith vides ab Origene Scripturam appellari; id quod à Nicæna quoque postmodum Synodo factum legimus apud Hieronymum.

ἰσ' οὐκ ἠαίονη καὶ ἰπαισάμην] Legebat P. 194. Corderius: ἰπαισάμην, καὶ ἰπαισάμην.

καὶ τὸ πῶμα] Legendum *πῶμα.* Ita in P. 196. Holmieni Codice Comment. Origenis in Matth. cap. 16. legebatur: εἰς τὸ τὸ δὲ δὲ βάλω πῶμα, pro, πῶμα.

P. 162. ἀρκεῖν ὅτι μία καυχῆσι] Vertit Hieronymus: *qui contempta vana gloria:* quod ipsum habet unus Regiæ Biblioth. Codex. Alter habet: *qui contemnens vanam gloriam.* Quid si legamus: *qui contentus una gloria?* Sane id oratio Græca postulat, & facile inde Vulgata lectio detorta est.

P. 163. ὁ οὖν ἔστιν ὁμοιωσέναι ἀποκαλύψεις ἱερῶν.] Redde: *Duc sequuntur Ieremie visiones, que recte sunt.* Vide Nos supra ad Homil. in Libr. Reg.

ὅτι τὸ ἱσραηλῖται κίκοις] Codex Vatic. prætermittit postremam vocem. Certe κίκοις vox est nihili: lego *κίκα.* Vide LXX Ierem. 19. 1.

ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ πῶτος ἀπὸ γινώμεθα] Illud γινώμεθα, videtur ἀπὸ ἀλλοῦ.

P. 164. γρησσομαι ὡς ἀδελφῆς καὶ ἐδὸν τὸς γραφῆς, &c.] Verte: *Vt quousque exemplo è Scriptura petito, & præter exemplum illud, explicationem convenienti interpretationi idoneam proponam.*

P. 166. τὸ γὰρ ἀποκαλύπτειν ἡμῶν ἔστι] Hoc est: *voluntatis quippe arbitrium liberum est.*

P. 167. λέγει γὰρ ἀρκεῖν ὅτι μία καυχῆσι ὡς ἱθῶν] Supple ὅτι: *quemadmodum infra: ἄπο λέγω καὶ ἐν ταῖς βασίλειαις ἐστίν, &c.* & p. 175. εἰπάθησι τῇ ἰσραηλῶν ὁ παρὰ ὁμοιωσέναι τὸν ἱερῶν ἐν τῷ ἐπιταξέναι: & Homil. 19. p. 188. τομίζω παντὸς ἡπνοοῦ ἐπιταξέναι τὸ ἀκαλοῦσθαι ἔστιν εἰπάειν, &c.

P. 169. ὡς υἱὸς ἀπὸ τοῦ ἀπαισάμην] Vertit Corderius: *sicut filius hominis oblitivsi:* legebat *ἐπιταξέναι*, sed τὸ ἀπαισάμην confirmatur ex Iudith. 8. 16.

P. 173. καὶ ἡμεῖς τὸ πῶτος ἡμῶν] Vide Origen. in Matth. 15. p. 261. & quæ ad hunc locum observavimus.

P. 176. τὰς βαλῶνας τῶν μωυσέως ἰσραηλῶν] Hoc est: *Mosis virgæ invidiam consistere volentes.* καὶ μὴ ἡτοῦσθε ὡς ἐστίν] Ita Cod. Vat. Ghislerius legit: *καὶ θεοδοῦν.* sic enim scribendum; non, ut editum est, *θεοδοῦν.*

ὡς ὁμοιωσέναι ἀποκαλύπτειν ἱερῶν, &c.] Epiphanius Har. 30. cap. 25. ὅτι ἡ τὸ ἀγίου πωλυ, ὡς βλασφημῶν τὸς αὐτὸν λέγουσι, πῶτος ἔχει λέγειν; ὡς ἔστιν ἡμῶν γὰρ λέγουσιν αὐτὸν ἑλλῆνα τὸ καὶ ὡς ἐστίν ὡς παρὰ τὸν ὡς ἑλλῆνα ἡ γαροῖναι ὡς ἔστιν. Quod vero ad beatam Paulam attinet, in quem illi maledicta conijciunt, multa à me commemorari possunt. Imprimis: *Græcum illam fuisse, atque ex Gentilibus oriundam prædicant; postea vero Profelytum esse factum.* In eadem fuerunt hæresis Helcesaitæ.

P. 178. ἡμεῖς οὖν οἱ οἶδοι τὸ παρὰ τὸ ἰσραηλῶν τὸς ἰσραηλῶν τὸς ἰσραηλῶν] παρὰ est ἡμῶν; id

P. 197. οἷον] ἡδονῆδες οἱ ἐλασθέρτες] Idest: se injuria affectos putant, qui reprehensi sunt. Ita reddendum quoque quod mox sequitur: ἡ δὲ τὰ το αὐθιγότες ἡδονῆδες. καὶ ἐστὶν, ἢ καὶ ἄλλοις ὀνομασίου, ἑταρῶν, &c.] Alludit ad dictum illud: δοκίμοι ἑταρῶν (1) γινέσκου, quod Christo à Patribus antiquis tribuitur, nec in Novo tamen Testamento reperitur. De eo agemus alibi fusius.

IN EZECHIELEM.

P. 220. ἐκ τῆς ἑτέρας] Scripsit ad hæc Interpres: Quatuordecim modo supersunt. Homilias cum Tomis confudit: Homilia enim Origenis in Ezechielem 14. supersunt, Tomi nulli. Tomos autem & Homilias in hunc Prophetam lucubratus fuerat Origenes. καὶ παρὰ τὸ καθεστὸς ὕδωρ] Ebr. מים-ישרים, id sonat, Sedimentum aquarum, vel aquas quietas, & tranquillias, quarum fax omnis & coenum in fundo subsidit: optime LXX. καθεστὸς ὕδωρ. Ita Ezech. 32. 14. idem verbum ἕρως eadem pollet significatione: מים-ישרים ים. LXX. τὸ τὸ κενυμένη τὸ ὕδωρ ἐν τῷ. Male ergo Philocaliæ Interpres vertit: aquam appositam: rectius dixisset, compressam.

οἱ τὸ πλεονεξία καὶ τὸν ἰσχυρόντες, &c.] Marcionista, alique eiusdem farinae Hæretici. Epiphanius Har. 42. cap. 4.

καὶ οἱ τῶν παλαιῶν γραμμάτων, &c.] Vetus Testamentum Opifici, Novum Christi Patri vulgo tribuebant Cerdo, ejusque asselæ. Qui autem Vetus Testamentum duobus Auctõribus adscriperunt, ij fuisse videntur è Marcionis auditoribus aliqui: hi quippe in varias sectas dissipati sunt, Epiphanio teste Har. 42. cap. 13. & Auctore Dialogi De orthodoxa fide, qui Origeni adscribitur. Partim autem Opificem, partim Malum, Veteris Testamenti auctores sibi videntur finxisse.

IN OSEE.

P. 201. αἰσθητικὸς ἢ ἐνθάδε, &c.] Hæc ad periodum supra inchoatam pertinent, eamque claudunt, nec ab Interprete disjungi debent. Quod sequitur: ὅσον ἔστι (non ut male editum est, καὶ) τὴν λέξιν ὅτι τὰ ποσειδῶνα ῥητὰ, distinctione carere non debuit: nam post λέξιν addenda ἑποσῆμῃ, vel virgula, ut id quod sequitur, ὅτι τὰ. &c. ad id referatur quod præcedit, ἑποσῆμῃ.

ἐν τῷ οἴκῳ ὧν εὐσὸν με] Interpres: Domum esse, inveniunt me. ita & pag. seq. quam

lectionem ne Grammatica quidem ferre potest. Ebraice habetur ἡ-מא in Bethel, quod secuti sunt Aquila, Theodotion, & Symmachus; item Jonathan, Syrus, & Vulgatus. LXX. ἐν τῷ οἴκῳ ὧν. Theodoretus, ὧν. Sive ergo hæc Osee ad Gen. 28. pertineant; sive, ut alij, ad Gen. 35. Bethel hic significatur, quæ prius Luza dicta fuit, & postquam vitulum aureum populo adorandum in ea proposuit impius Ieroboam, Bethaven appellata est, idest, Domus idoli. Inde Osee 10. 5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariae. ubi LXX. τῷ μὲν τῷ τῷ οἴκου ὧν παροικῶσιν οἱ κερτακοῦντες σαμαρίας. Videndi Theodoretus, & Cyrillus in Of. 12. 4. & ille præterea in Osee 4. 16. Bethaven porro illa diversa fuit ab altera nominis ejusdem de qua Ios. 7. 2. Aven autem, ἢ, juxta aliam ἡβραῖον LXX legerunt semper On, & Bethaven reddiderunt vel, βαθων, vel, οἶα. ὧν. Vnde facile emendaveris quod eorum optimas editiones occupavit mendum, 1. Reg. 13. 5. ἡ ἐκ τῆς βαθων ἡβραῖον ἡβραῖον. legendum siquidem, βαθων, cum juxta Interpretum omnium consensum Ebraice habeatur, Bethaven; ipsaque adeo Complutenfis editio habeat: ἡβραῖον (1. 10. 6) βαθων. Item 1. Reg. 14. 23. pro eo quod est: ὁ πόλεμος ὁ δὴ ἔλατῃ τῷ βαμὼθ, scribe, τῷ βαθων. Ebraice quippe consentientibus Interpretibus sic habetur. Confirmat emendationem nostram Codex Alexandrinus, qui habet, βαθων, & Complutenfis Editio, βαθων. Ex hac quoque variatione ἡβραῖον in voce ἢ factum est, ut Ægyptiam urbem hujus nominis, in qua sacerdotium gerebat Putiphar, Aven appellaverit Hieronymus 11. Comment. in Ezechiel. cum vulgo On nuncupetur. Eam in Hieronymo lectionem frustra sollicitat Drusus 10. Observat. cap. 15. Nec id prætermittendum Dionysium Alexandr. Epistol. contra Paulum Samosatenum Respon. 8. Cyrillum, Arabem Interpretem, & Barberinianum codicem ἡβραῖον, hoc Osee loco legere, ἐν τῷ οἴκῳ ὧν.

ἢ ἐπὶ ἐλαλίθῃ ποσειδῶνα] Ita Mf. Alexandrinus, & Syrus Interpres, & Arabs; ita Cyrillus. At Romana editio, & Complutenfis habent, ἡβραῖον.

IN MATHÆVM.

ῥημάτων ἑβραϊκῶν συντετακῆσιν] De eo P. 203. argumento actum est à Nobis, libro De claris Interpretibus.

ἐν τῇ κηδοκίμῃ δαυὶδ] Priore scilicet; nam posterior dubij erat auctoris, & auctoritatis. Vid. Nos inf. ad Tom. 5. Orig. in Ioh.

καὶ ἕβρον τὸ κ' λυκαὶ τὸ λ' αὐτὸ, &c.] Legendum, πὸν ἕβρον, si quid sapio: Lucam enim saepe laudat Paulus, ut Col. 4. 14. 2. Tim. 4. 11. Philem. 24. Evangelium autem secundum Lucam nusquam commendat.

P. 204. ἡ δ' αὐτὴ βιβλίον περὶ δ' αποστολικαί, ἡ, &c.] Vetus codex Holmiensis Philocalia: ἡ δ' αὐτὴ βιβλίον περὶ δ' αποστολικαί, ἡ δ' αὐτὴ βιβλίον περὶ δ' αποστολικαί, ἡ δ' αποστολικῶν περὶ δ' αποστολικῶν. Alter recentior, quem Holmiae itidem consultuimus, quique fuerat Bibliotheca Petriana: ἡ δ' αὐτὴ βιβλίον περὶ δ' αποστολικαί, ἡ δ' αποστολικῶν περὶ δ' αποστολικῶν. Tarius alia edidit, alia vertit.

David, ὅς ἐστιν ἰσραηλῆς, ἡ ἰσραηλῆς χειρὶ] Hieronymus De nomin. Ebr. David fortis manu, desiderabilis, & in Psalm. 33. juxta observationem Tarini, exponit: Dilectus, desiderabilis, fortis, vel idoneus manu. Prius etymon verum est, nomen enim David fit à, דוד, amor: ineptum posterius, & fit à, דוד, &, ד, ἡ est, sufficere; unde דוד, unum è Dei cognominis derivant quidam, quod LXX. & Symmachus exponunt, ἰσραηλῆς, alij, ἀντίρροπος, Aquila, ἀλκιμος. Sed, ut id obiter dicam, דוד verius à דוד deducitur, quod apud Arabes idem sonat ac, confortavit, roboravit; id quod confirmat daghes in דוד vocis, דוד. Nec absone fortasse conjicimus à דוד, quod est, fortitudo, robor, & ד, nomen David formari ab iis qui posterius etymon tuentur: à autem ibi mutatur in ד, quemadmodum in דוד & דוד.

P. 205. ἡ δ' εἰς τὸ κ' μαρτυριῶν] Codex Holmiensis habebat: εἰς ἡ δ' εἰς τὸ, perperam, nam hæc Excerpta non sunt, qualia habentur in Philocalia, quibus ejusmodi præfiguntur tituli; sed pleni & continui Tomi. Certe simile aliquid habet Catalogus Græcus, codicum Origenis Bibliotheca Vaticana, quem concinnavit Allatius, & mecum communicavit clarissimus Bigotius: εἰς ἡ δ' εἰς τὸ κ' μαρτυριῶν ἀποστολικῶν τῶν ἐν ἰ. α'. ἰβ'. ιγ'. Id evenit ex incertia Librariorum.

τὸ μ' ἰ.] Ita habebat Codex Holmiensis; sed cum hunc excipiat τὸ μ' ἰβ', deinde etiam τὸ μ' ιγ' legendum omnino, τὸ μ' ἰβ'. Erasmus in Epistola, quam Origeniano in Matthæum fragmento à se edito præfixit, & ex Erasmo Sixtus Senensis, scribunt decem priores Tomos expositionum in Matthæum desiderari, undecimum cum sequentibus superesse. Quinetiam Origenis MS. liber Bibliotheca Ducis Bavariae, ab undecimo auspicatur. Verumtamen Catalogus Origenianorum Codicum Bibliotheca Vaticana Tomos in Matthæum decimum, & undecimum recenset. Narrant quoque qui Gesnerianam Bibliothecam in Epitomen contraxerunt Venetiis fuisse

apud Diegum Hurtadam horum e commentariorum Tomum 1. xi. xii. ubi legendum procul dubio, x. xi. Commemorant iidem in Bibliotheca quadam Italica servari decimum Tomum operis ejusdem. Qui quidem decimus Tomus aliudne sit ac noster hic undecimus, an secus, viderint, penes quos ille est. Confitet modo illud, hunc primum nostrum esse undecimum, quippe cui duodecimus, & decimus tertius continua serie subjecti sint.

καὶ ἡ μῆσις οὖν, εἰπερ βυζαντινῶν, &c.] Origenes lib. 3. contr. Cels. ὁν (ἀποβολῶν) τὴν ἕξω ἰσραηλῆσιν ὁ ἰσραηλῆς, πρὸς ἀντὶ τὸ ἰσραηλῆσιν τὴν ἕξω ἰσραηλῆσιν τὴν ἕξω ἰσραηλῆσιν, & κατ' ἰδίαν αὐτῶν ἐν τῇ οὐκίᾳ ἀποστολικῶν. Quæ non semel repetit hoc libro. Vide item ejusdem Hom. 1. in Genes.

ἀξιώσαντες ἀπὲι φερόμενοι] Suspiciari quis possit legendum: ἀξιώσαντες ἀπὲι φερόμενοι. Sed editæ lætioni omnino adharendum est.

ἀποκελεύεις εἶπεν ὁ κύριος] Ita C. Holm. ita & Erasmus legit, ut apparet ex ipsius interpretatione: quod quia sensu caret, ipsa Matthæi vox reponenda est: ἀποκελεύεις εἶπεν ὁ κύριος.

περὶ τὸν * λόγον * ἡγορηματῶ] Recentiori manū adscriptum erat ad oram: περὶ τὸν θεὸν λόγον ἡγορηματῶ. Legendum fortasse: περὶ τὸν θεὸν λόγον ἡγορηματῶ ἐστὶ, ἡγορηματα, &c. vel quid simile. Vertit Erasmus: Hæc à Verbo quod in principio erat apud Deum condita sunt, quum sint gemina regni Dei.

καὶ ἐπολλὼ τὸ ἡδὺ] Ita M. H. pro ἡ, hoc est ἡδὺ, quod verum est.

ὅς καλεῖται] Lege δ, referri enim debet ad τὸ ἡδὺ, non ad θεοῦ μόνον.

ὅς καλεῖται ὡς καὶ τὰς ἀγγέλους, &c.] Cum P. 207. enim eo plus gloria & lucis adepturi simus, quo minus terrenarum sordium nobis adhærescet, existimavit Origenes coluviem illam post certa temporum curricula expurgatum iri, & universos homines, non sanctos solum, sed impios etiam & damnatos eandem gloria mensuram consecuturos.

ἔοικεν ὁ δαυὶδ, &c.] Vide initium lib. 1. Commentar. in Iob, quæ Origeni falso adscribi solent.

Ἐπίστασι οὖν τις πῶς, &c.] Quæstionem eandem proponit, & solvit sub finem cap. 3. libr. 3. De princip. respondetque ad hunc statum perventuram naturam corpoream, eum sanctis disciplinis institutas animas Deo Patri Christus subjecerit.

καὶ ἐπιγαλιωτῶν τὰ χεῖρας, &c.] Hic & alibi sæpe Damnatorum pœnis finem tam diserte statuere videtur Origenes, eoque nomine toties reprehensus, atque exagitatus est, ut qui id negare audeat, nimium Ori-

the
hel
, &
, &
re-
28.
hel
lit
io-
am,
libi.
ha-
re-
Vi-
-4.
por-
afte
iam
Be-
am
, i.
le-
ter-
ha-
du-
est:
eo-
In-
e-
tri-
nis
nte
er-
ve-
iel
lie-
ru-
er-
fol-
8.
ce-
le-
an-
ita
lu-
eo P. 105
De
et i
do-
ph.

genem amare, ac prater equum videatur. Sed quoniam iam supra in Origenianis fati- a nobis discussa ea quaestio est, frustra hic actum ageremus.

πρὸς τὸν Ἰεροσόλυμο, ἢ. &c.] Pugnare id vide- tur cum superioribus; nam si nullum erit inter omnes claritatis discrimen, omnesq; ex a quo nequitia igne absumentur erunt, qui- nam erunt superiores, quinam inferiores? Verum meminerimus sensisse Origenem, quemcumque locum beatitudinis teneant Sancti, peccatis eos semper futuros obno- xios, & e summo illo felicitatis apice de- pellendos quicumque novis criminibus se- se alligaverint. His ergo ad summa rursus emittentibus lumen suum superiores scēne- rantur. Atque hæc in Origenianis dispu- tantur.

Ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας.] Æschylus Pro- meth. Ἰσχυρὰν οὐ κνήμην δὲ λόγος φρονῶν. Pin- darus Olymp. πῶς φρονῶς ἰμαὶ γόργαπλάς. Te- rentius Andria: *Etiannum mihi scripta illa di- cta sunt in animo Chrysalis.* Locus Origenis petitus est ἔν Proverb. 3. 3. & 7. 3. & Jerem. 17. 1. & 31. 33. & Rom. 2. 15. & Ebr. 10. 16. Vertimus: *super latitudinem cordis*; ita verte- rat Erasmus. Sic habet quoque Vulgata Ie- rem. 17. 1. *Exaratum super latitudinem cordis eorum*; & Hieronymus hoc eodem Jeremia locum: *Exaratum super latitudinem cordis eorum*; & in Habacuc cap. 2. versum Prov. 3. 3. a se laudatum ita vertit: *Describe eam super lati- tudinem cordis tui.* Hippolytus de Antichris- to, quem nuper Græce edidit Vir eruditus Marquardus Gudius: *Ἰσαακ ἑταίριον τῶ πλάτος τῆς καρδίας.* Ebraica tamen sic se habent: עבד מלך הו, *super tabulam cordis eorum*; quod Chaldaus, Syrus, & Arabs secuti sunt. Ad hæc alludit Paulus 2. Cor. 3. 3. ἐν πλατὺ καρ- δίας. Metaphora videtur sumta à tabulis lapi- deis *testimony scriptis digito Dei*: Exod. 31. 18. & 32. 15. & 3. Reg. 8. 9. & 2. Paralip. 5. 10. LXX Interpretes, uti verisimile est, verte- rant his Proverbiorum locis, & apud Iere- miam: Ἐπὶ πλάτος τῆς καρδίας σου. Ita Com- plutenfis Ebitio Prov. 3. 3. ita & Aldina: quæ verba in nonnullis Editionibus desi- derantur, quaque Interpretis Arabs non agnoscit. Eadem Complutenfis Jerem. 17. 1. γὰρ ὑμῶν ἐπὶ πλάτος τῆς καρδίας ὑμῶν. Quæ verba cum sequentibus tribus versi- bus in aliis plerisque ἑβραϊ. editionibus pari- ter pratermissa sunt, quamvis apud reli- quos Interpretes compareant. Proverb. vero 7. 3. Ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας σου. cum tamen legatos in Ebraico contextu: מלך הו 7ב7. *super tabulam cordis tui.* Id factum vide- tur Librariorum oscitantia, qui pro πλάτος scripserunt καρδία. Ergo Vulgata Auctor recte habet eo loco: *in tabulis cordis tui*; non ita recte Jerem. 17. 1. *Super latitudinem cordis*

oorum: quod miror secutum fuisse Hierony- mum, qui interpretationem suam ad Ebrai- cum exemplar finxit. Aliud est autem quod habet Vulgata 3. Reg. 4. 20. *Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam mal- tam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam que est in litore maris.* Nam Ebraice legitur בל רבה. LXX. κ. χύμα καρδίας. Quo sensu ait Apostolus 2. Cor. 6. 11. ἡ καρδία ὑμῶν πε- πλατυσμένη. Vnde Origenes Homilia unica in librum Regum: *Vi possimus cum Apostolo dice- re: Cor meum dilatatum est ad vos, o Corinthij: ex latitudine enim cordis abundantia ori sapientiæ ministratur.*

κ. χύμα καρδίας ἀποδοθήσεται ἐν ἡμέρᾳ ἁπλοῦς.] Eras- mus pratermisit vocem ἀποδοθήσεται.

δοθεὶς ἐν ἡμέρᾳ ἁπλοῦς, &c.] Hieronymus P. 209. in hunc Matth. locum.

ἐν τῷ ἀργεῖ, ὡς ἀπλοῦς. &c.] Ita habebat Regiæ Bibliothecæ Codex, quæ lectio ve- rissima est; alioqui sensus non constat. At Erasmus, & Codex à me ex Holmieniensi des- criptus hæc verba pratermittunt: ὡς ἀπλοῦς γοῖν τῆς βασιλείας τοῦ αἰῶνος. ἢ ὅλας οὐ τοὺς ὁμοιω- ται Ἐπιστάταις καὶ κερσομένοις ἐν τῷ ἀργεῖ. Ex post- stremarum scilicet harumce vocum itera- tione pratermissio illa contigit; quod pec- catum iis frequens est, qui MSS. Codices exscribunt.

Ὁ Ἰσαακ ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἀπὸ λίθου σφαιρα- ποσειδῶν, &c.] Et paulo inferius: καὶ δὲ ὁ ἀπὸ ἀργεῖας ἐλθεῖ ἀπὸ τῆς λίθου. item: πάντα ἡ σφαιραποσεῖς ἐν τῆς ἀπὸ λίθου σφαιραποσεῖας. A prophanis Auctoribus laudandis fere absti- nebant Patres, & noster præsertim Orige- nes, nisi id forte flagitaret necessitas, velut in libris contra Celsum. Huiusmodi autem fuisse videtur is quem ἀπὸ λίθου scripsisse significat Iubam hunc esse Regem conjicit vir literis juvandis & promovendis natus Isaacus Vossius, ex eodemque arripuisse in Melam. Ælianum, quæ lib. 15. De animal. cap. 8. de margaritis disseruit. Plinius certe in com- ponendo libro 37. quo gemmarum origo continetur, Iuba auctore usam se scribit, eundemque nominatim laudat lib. 9. cap. 35. ubi fufe de margaritis commentatus est. Vtut est, ex eodem sane fonte hæc Plinium hausisse constat, unde sua depromserunt Origenes, & Ælianus; eadem quippe, atque iisdem fere verbis tres isti retulerunt. Ego quidem non Megasthenem minus, aliove, quam Iubam, Auctores istos fuisse secutos crediderim. Plinium autem Solinus, Soli- num Amraianus affectatus est.

Ἐπὶ μὲν γὰρ ἐστὶν οἱ μὲν χερσοῖς, &c.] Ælia- nus: ὁ δὲ ἐν Ἰνδία χερσοῖς μὲν γὰρ ἐστὶν ἐν τῇ ἐξῆς ἰδιῶν, ἀλλὰ ἀποθνήσκουσι τῇ νεύσει, ἀλλὰ τὰ ἐν τῇ παρὰ τῆς σφαιραποσεῖας, ἀλλὰ τὰ ἐν τῇ σφαιραποσεῖας. Margarita autem terrestris in India proveniens non fertur naturam habere propriam, sed saturam esse

siones, tunc potissimum pinnam concipere, & plurimas gigni margaritas, & insignis magnitudinis. Idem habet Theophylactus in Matth. 13. 45. ὡς περ ἄν ὁ μάρμαρος ἰσπερὶ γὰρ ἀδὲ ἐκ οὐρα, ὡς περ ἀοίον τὰς ψυχὰς ἐκκαίματα ἀσραπὴ, εἴτα πάλιν συλλέγουσιν αὐτὰς, ἐκ τῆς ἀσραπῆς κτλ τῆς ἀρῆς συλλέγουσιν ὁ μάρμαρος, & ἴσπερ τὸ λυλοῦτος ἐστὶ. Quemadmodum ergo margarita fertur generari in ostreo: quo aperiente restas, ingruit fulgur. deinde rursus claudente eas, ex fulgure & rore concipitur margarita, propterea que candidissima est.

ἀργύρω δὲ φαίνεται ἀσραπῆς.] δὲ φαίνεται non semper pro translucido, sed nonnunquam etiam pro splendido ponitur. Hesychius: δὲ φαίνεις, ἐπιφανής, ἐπιφανῆ. Item: δὲ φαίνεις, λαμπρῶς, δὲ φαίνεις. Glossæ Cyrilli: δὲ φαίνεις, limpidus, lucidus, specularis. Theophrastus De lapid. τῶν ἀνδραγαθῶν ἢ λίθων ἐστὶ κτλ ὁ ἀνδραγαθῆς καλούμενος δὲ φαίνεις ἢ τῆ φύσος. Lapidum vero qui studiose requiruntur unus est is qui Margarita appellatur, natura quidem lucidus. Temere itaque locum hunc follicitat Vir magnus, reponique vult: ἢ δὲ φαίνεις ἢ τῆ φύσος, cum præfertim hæc verba absque negandi particula verpet Athenæus, eoque alludat Clemens Alexandrinus in Pædagogō libr. 2. cap. 12. Christum appellans, μάρμαρος τοῦ θαλάσσης, κτλ ὁμοῦ δὲ φαίνεις. Cæterum Indicas margaritas argento similes esse scribit Origenes: Androsthene autem apud Athenæum, Indicarum alias auro, alias argento similes, nonnullas candidas, & piscium oculis pares esse docet.

Ci. Salmast. in Solim. p. 1113.

A. h. n. lib. 3. cap. 13.

ὡς γὰρ τὸ χρυσοῦς χρυσοῦς, &c.] Ita Codd. Holm. & Reg. sed legendum: ὡς γὰρ τὸ χρυσοῦς χρυσοῦς ἢ χρυσοῦς χρυσοῦς, quemadmodum legisse videtur Erasimus qui vertit: sic ut splendor subviridiæ paulum subluceat. At quis unquam virere margaritas vel fando accepit? vertimus nos, subpallidus, quod margaritarum colori mirifice convenit. Sic adamas pallidus ab Hesiodo dictus est, χρυσοῦς, deinde etiam à Plinio: sic aurum pallidum à LXX. Psalm. 67. 14. ὅτι χρυσοῦς ἐστὶν χρυσοῦς, recte vertit Italica verus interpretatio, in pallore auri; male Hilarius, & Augustinus, in viriditate. Male & Hieronymus in interpretatione Homilix 27. Origenis in Lucam, in viriditate auri. At in interpretatione Homilix 2. in Cantic. in viriditate auri, ut quidam legunt, vel, ut alij scriptum habent, in pallore auri. Catullus: inaurata pallidior statua: & in Argonauticis:

Hesiod. Scut. Here. Plin. lib. 37. cap. 4.

Quantum sæpe magis lurore expalluit auri? Martialis libr. 9. Epigr. 62.

Vellera nativo pallent ubi flavæ metallo.

At libr. 12. Epigr. 15.

Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iuppiter.

Vires fortasse dixit propter smaragdos. ὁ δὲ χρυσοῦς χρυσοῦς, &c.] Ælianus de margarito Britannico: γὰρ ἢ κτλ τὸν ἰσπερὶ ὡκεανόν, ἐνθα ἢ ἑσπερίαν νήσον ἐστὶ. δεκά δὲ πέντε χροῦσά ἐπὶ τῆς ἡσπέρου. Corrigè ex Origene: χρυσοῦσιν ὡκεανόν, quod recte coniecerat Gesnerus. Idem hoc Indica etiam margarita tribuit Androsthene: κτλ ἐστὶν, inquit, ἢ ἄλλο χρυσοῦσιν ὡκεανόν, ὡς κτλ ἑσπερίαν νήσον ἐστὶν ὡκεανόν τῆς ἡσπέρου. De margaritis Britannicis plura habes apud Plinium, Tacitum, Solinum, & Ammianum.

ὡς ἐν τοῖς πίννας.] Pinna genus est ὄστρεοδέρμου, villos promissos gerens, fundo maris affixum, pinnophylacæ, seu pinnoterepice non semper comitatum, ut crediderunt Antiqui, sed aliquando, ut à Recentioribus observatum est. Aristoteles, Plinius, Belonius, alij. Reperiuntur pinna in Acarnania que vocatur pinna margaritam gignit. Propter similitudinem id etiam nominis adeptæ sunt conchæ Indicæ margaritifera; Isidorus enim Characenus concham Indicam margaritiferam, Pinnam appellat; Procopius vero, ἑλκισα, non quod concha Indica margaritam ferens vel pinna sit, vel pecten; sed quod pinna, vel pectini, vel etiam buccino, ὡς κτλ, ut voluit Ælianus, & Origenes, similis sit. Theophrastus libro De lapidibus: γὰρ ἢ (ὁ μάρμαρος) ἐκ ὄστρεοσιν τῶν ὡκεανῶν τὰς πίννας ἐστὶ ἢ ἰσπερὶ χρυσοῦς κτλ νήσον ἐστὶ τῆς ἡσπέρου. Nascitur vero (margarita) in ostreo quodam, quod simile est pinnis. Hoc autem fert Indica regio, & insula quaedam ex ἷς quæ sunt in mari Rubro. Androsthene apud Athenæum: ἐστὶ ἢ ἄλλο τῶν ὄστρεοσιν ὡκεανόν τῆς ἡσπέρου. Est autem ὄστρεοσιν ὄστρεοσιν similis pectini. Plinius: luba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto: de margaritifera concha loquuntur. Pectini similem esse dicunt, sed nullus pectinem præter pectinem appellavit, & reapte pecten non est: sed nec esse pinnam vel ex eo patet quod Aristoteles pinnas semper fundo maris harere, indeq; si avellantur, emori confestim doceat: Isidorus autem scribit conchas Indicas margaritiferas, quas pinnas appellat, per mare liberæ vagari: τὸ δὲ χρυσοῦς ἐστὶ τὰς ἡμῶν ὄστρεοσιν ὡκεανόν ἀντι τῶν πίννας, ὡς κτλ τὰς ἡμῶν. Hyeme autem in profunda maria immergi solent pinna; æstate autem noctu debiscunt natantes. interdum vero clauduntur. Ælianus scribit extracta è mari Rubro concha, avulsoque è concha lapide, liberam illam in mare demittit, novofque in ea renasci uniones; quod certe non contingeret, si extracta protinus moreretur; moretetur autem si pinna esset. Præterea pinna auribus carent, quas

Balon. de aquar. lib. 2.

Athen. lib. 1. cap. 14. p. 1.

At in Acarnania que vocatur pinna margaritam gignit. Propter similitudinem id etiam nominis adeptæ sunt conchæ Indicæ margaritifera; Isidorus enim Characenus concham Indicam margaritiferam, Pinnam appellat; Procopius vero, ἑλκισα, non quod concha Indica margaritam ferens vel pinna sit, vel pecten; sed quod pinna, vel pectini, vel etiam buccino, ὡς κτλ, ut voluit Ælianus, & Origenes, similis sit. Theophrastus libro De lapidibus: γὰρ ἢ (ὁ μάρμαρος) ἐκ ὄστρεοσιν τῶν ὡκεανῶν τὰς πίννας ἐστὶ ἢ ἰσπερὶ χρυσοῦς κτλ νήσον ἐστὶ τῆς ἡσπέρου. Nascitur vero (margarita) in ostreo quodam, quod simile est pinnis. Hoc autem fert Indica regio, & insula quaedam ex ἷς quæ sunt in mari Rubro. Androsthene apud Athenæum: ἐστὶ ἢ ἄλλο τῶν ὄστρεοσιν ὡκεανόν τῆς ἡσπέρου. Est autem ὄστρεοσιν ὄστρεοσιν similis pectini. Plinius: luba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto: de margaritifera concha loquuntur. Pectini similem esse dicunt, sed nullus pectinem præter pectinem appellavit, & reapte pecten non est: sed nec esse pinnam vel ex eo patet quod Aristoteles pinnas semper fundo maris harere, indeq; si avellantur, emori confestim doceat: Isidorus autem scribit conchas Indicas margaritiferas, quas pinnas appellat, per mare liberæ vagari: τὸ δὲ χρυσοῦς ἐστὶ τὰς ἡμῶν ὄστρεοσιν ὡκεανόν ἀντι τῶν πίννας, ὡς κτλ τὰς ἡμῶν. Hyeme autem in profunda maria immergi solent pinna; æstate autem noctu debiscunt natantes. interdum vero clauduntur. Ælianus scribit extracta è mari Rubro concha, avulsoque è concha lapide, liberam illam in mare demittit, novofque in ea renasci uniones; quod certe non contingeret, si extracta protinus moreretur; moretetur autem si pinna esset. Præterea pinna auribus carent, quas

duplices habent pectines : conchis autem margariferis Indicis unam tantum esse auctor est Androsthenes. Quidquid sit à pinnis ; πιννικοί factum est, quo nomine margaritas Indicas potissimum donatas esse scribit Arrianus in Periopl. maris Erythr. Vocis huius affinis vox : μαργαρίτα, qua margarita significatur.

ἀλλ' ἐν τοῖς περιγραφομένοις μυσί] μυσί alio nomine μύαξ, & μύπλ @ : Latine Mytilus, & Mytilus & Musculus : inde Gallicum, Moule. Ita dictum volunt ἄπο τοῦ μύθου, quod claudatur & aperiatur rufus : non credo ; nam omnes feræ conchæ & ostrea ita deberent appellari. An potius quod colore & figura muri similis sit ? Porro non circa Bosphorum tantum, sed in toto hoc etiam Boreali tractu margaritas ferunt ostrea ; ferunt & mytuli, non marini duntaxat, sed & fluviatiles, ac nigras quandoque, & sibi concolores, & vagrandes margaritas. Archangelus Lamberus in Descriptione Mengrelia, narrat in ora Colchica Ponti Euxini repertos à se uniones rufos in ostreis nigris, hoc est, in mytilis, & penitus eorum similes quos circa Bosphorum Thracium deprehendi tradit Plinius. Scribit Leo Africanus in Garetana provincia Fessani regni, ad portum Melelense, ostrea olim margaritas tulisse. Alia pleraque tum maritima, tum mediterranea loca recenset Arnoldus Bootius, margaritarum feracia.

Leo lib. 3.

Arnold. Boot. de lap. & gemm. lib. 2. cap. 37.

P. 212. ὁ ἵσθαλαργὸς τῆς μύσας τῆς] Margaritas pro conchis margariferis posuit. Sic Tacitus in vita I. Agricola: Feri Britannia aurum, & argentum, & alia metalla, pretium victoria. Gignit & Oceanus margarita, sed subsusta ac liventia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur ; nam in Rubra mari vira ac spirantia saxis avelli ; in Britannia, prout expulsa fiat, colligi. Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse, quam nobis avaritiam.

ὁ πολυμήτης ὁ μύσας τῆς] Hæc representat Hieronymus in eundem hunc Matthæi locum.

P. 213. περὶ τῆς λέξεως τοῦ μύσας, &c.] Ita MSS. Holm. & Reg. sed sine sensu. Scribendum videtur, τῆς λέξεως, Erasmus delet vocem, τῆς λέξεως, vertit enim : ad intelligendum Evangelium.

P. 214. ἀλλ' ἢ μὲν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, &c.] Tres hic imaginum formandarum rationes recenset : prima cum ceris pingitur ; altera cum statua, tertia cum cerea simulacra effinguntur. Prima colores sine prominentiis ; secunda prominentias sine coloribus ; tertia prominentias & colores continet. Qui artem ceris pingendi exercebant, dicebantur κηρογράφοι, qui fingebant statuas, ἀσθηματογράφοι, qui cereas effigies, κηρομάσται.

ἢ ἡς οἰοῦνται πνεῦς, &c.] Valentiniani, qui

tres hominum naturas adstruebant, πνευματικῶν, ψυχικῶν, & σαρκικῶν. Epiphani. Har. 31. cap. 7, & 19, & seq.

διὸ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς] Et sequentia, usque P. 215. ad hæc : βλαῦτα, ἐν ἧ τῶν, desiderabantur in nostro Codice, nec in Erasmi interpretatione comparent : ea per librarium negligentiam exciderunt, quæ nos è R. C. supplevimus.

πῶς μεταβαλεῖ ἔτι, &c.] Et quæ sequuntur, usque ad id : πῶς ἀσπίς φύστω, à nostro Codice & Erasmi interpretatione aberant. Ea nos C. R. debemus.

σαζήνη ἢ, πλοκή ποικίλη, &c.] Vide Origenem Homil. 16. in Ierem. p. 150.

βλαῦτα] διὸ ἢ σαζήνη αὐτῆ, &c.] Hæc arripuerunt Hieronymus, & Theophylactus.

διὸ καὶ ἐν τοῖς] Vide Homilium 7. Origenis in Levit. circa finem, ubi mare vitæ huic, pisces hominibus, retia fidei comparantur.

τὰ ἔξω τῆς βίης] Male Erasmus : extra vitæ negotia : id enim esset : ἔξω τῆς βίης βίης, negotia que sunt extra vitam. Ita Origenes in Iohann. 11. 43, 44. τὰ ἔξω τῆς βίης ἐστὶν ἡ βίη.

τῶν βίης ἢ ἐκ ἀπολογουμένων, &c.] Origenes P. 217.

Homil. 11. in Num. Quod si ita est, erit ergo etiam inter Angelos & homines iudicium Dei, & fortassis iudicabuntur aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus eius, & fructibus qui ex multitudine credentium veniant : & forte invenietur in laboribus superior etiam aliquibus Angelis ; & ideo nimirum dicebat : Aut nescitis quia Angelos iudicabimus ? non quod ipse Paulus iudicet Angelos, sed quod opus Pauli, quod egit in Evangelio, & erga animas credentium, iudicabit Angelos, non enim omnes, sed aliquos Angelorum. Sed hæc fufe in Origenianis Libr. 2. cap. 2. Quæst. 8.

ἐπιπλοῦσαι πνεῦς, &c.] Vide Thomam Aquin. p. 1. q. 108. a. 8. & q. 63. a. 9. & 1. 2. q. 4. a. 5.

γραμματικῆς πῶς ὁ μεταστροφῆς, &c.] P. 218. Origenes Tract. 24. in Matth. Qui ergo non recedunt à litera Legis, Scribæ dicuntur.

καὶ ὡς τὸν νόμον ἀναγνωσκῶν, &c.] Vides P. 219.

hic allegoricum sensum Veteri Legi, anagogicum Novæ ab Origene tribui : quam distinctionem amplexus est Thomas p. 1. q. 1. a. 10. cum mysticum sensum trifariam dividi docet, in allegoricum, tropologicum, & anagogicum ; quorum prior ad eas Veteris Legis partes pertineat, quibus ea quæ sunt Novæ Legis significantur ; secundus Novæ Legis historiam ad mores informandos conferat ; & tertius demum future vitæ adumbrationem in Novæ Legis involucris occultam revelet. Consulendus omnino super ea re Sixtus Senensis Biblioth.

Sanct. lib. 3. Hanc tamen ab Origene distinctionem negligi aliquando observavimus.

εἰ δὲ μὴ δυνάτια] Erasmus. quod si in re nullum est discrimen, atque etiam sensu: videtur legisse, ei κὲ δυνάτια.

Ἰσα. τὸ δὲ ζῆλον τῆς γραμματικῆς, &c.] γραμματικῆ sit ἡ γραμματικῆ. γραμματικῆ autem etfi reddimus, Scriba, ut vulgatam nempe interpretationem retineremus; eum tamen hic intelligimus cum Origene, qui interioris sensus & spiritualis vel nondum capax, vel negligens, litera duntaxat adhaeret. γραμματικῆ igitur erit adhaesio illa litera, seu tractatio litera, ut optime convertit Erasmus, quem nos secuti sumus. A tractatione autem litera auspiciari debet is qui ad reconditionem Scripturae sensum penetrare vult.

P. 220. ἡ μόνον τὰ κλητὰ τῶν δασυγλιων, &c.] Hieronymus in hunc Matth. locum, Chrysostomus Homil. 47. in Matth. Augustinus Quaest. in Matth. Cyrillus lib. 8. De adorat. in spirit. & verit. Theophylactus in Matth. 13. 52.

Ἐπεὶ δὲ ἀποκαλύψαις αὐτῶν] Enumerat singulas Novi Testamenti partes; Evangelia scilicet, Apostolorum Acta, & Epistolas, eorumque, Iohannis scilicet, Apocalypsin. Male ergo Erasmus hunc locum ita vertit: Nova Evangeliorum oracula, & Apostolorum, & horum explanationes.

τὴν θεότητα διαγενομένης] Marcionistas. Διαδικασίας μάλιστα ἐπιπέσει τῶν, &c.] Haec profere videtur tamquam de Novo Testamento, quae in eo tamen non reperiuntur.

P. 223. ὡς ἂν ἀποκρίσει, &c.] Quam opinionem amplexi sunt Ebionitae, Vxorem duas duxisse Iosephum; priorem Escham, de qua nati sunt Iacobus, Ioseph, Simon, & Iudas; & filiae duae, Esther, & Thamar; vel, ut alij, Maria, & Salome; alteram Mariam matrem Domini, ex apocryphis iis Libris quos laudat Origenes derivata traditione, complures Graeci, Latinique Patres crediderunt. Primus eam opinionem confutavit Hieronymus adversus Helvidium disputans, & in Matth. 12. perpetuamque coluisse virginitatem Iosephum docuit. At pervulgatis variorum super ea re opinionibus, eam adde quam proponit Theophylactus: ἀδελφὸς δὲ, inquit, ἢ ἀδελφὰς εἶχαν ὁ κύριος τοὺς τῆς ἰωσήφ παῖδας, ἅς ἐτίθεν ἐν τῆς τῆς ἀδελφῶν αὐτοῦ γλωσσῆς. τῆς γὰρ κλοπῆς ἀπαμύσειν τὸν κλοπῆσαντα, ὁ ἰωσήφ ἔλαβεν τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων αὐτοῦ, & ἐπαυδοποίησεν αὐτῶν τῆς παῖδας ἕξ, πέντε αἰσ ἀρβενας, & δύο θηλείας, τὴν μέγιστην, ἢ ἰλιζατο τῆ κλοπῆς θυγάτηρ αὐτοῦ τὸν νόμον, & τὴν σαλώμην. Fratres & sorores habuit Dominus Iosephi liberi, quos suscepit ex fratre suo Clope conjuge. Quum enim improlis obisset Clopas, uxorem eius Ioseph

Hippolyt. apud Nicet. l. 2. c. 3. Epiphani. Har. 78. que est Anabaticorum capitulum 8. Theophylacti in Matth. 13. 56.

juxta Legem assumpsit, ex eaque liberos sex procreavit, quatuor masculos, feminas duas, Mariam, qua Clope filia dicebatur juxta Legem, & Salomen.

τὸ δὲ ζῆλον τῆς γραμματικῆς, &c.] Hoc est Evangelium Petri, & Iacobi Protevangelium, quod hodieque extat: neutrum autem vel Iacobi, vel Petri, sed Leucij cuiusdam opus esse docet Innocentius Papa Epist. 3. ad Exuper. cap. 7. Caetera autem, inquit, quae vel sub nomine Matthiae, sive Iacobi Minoris, vel sub nomine Petri, & Iohannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, &c. non veris esse damanda. De Evangelio Petri librum scripserat Serapion, quod ipsum de piorum manibus excutiendum. Fragmentum eius inseruit Eusebius in Histor. Eccles. libr. 6. cap. 12. unde discimus factum fuisse τῶν δυνάτιων istud opus. Vide item Hieronymum lib. De Script. Eccles. in Petro, Iacobo, & Serapione.

τὸν ἰωσήφ ἡμῶν ἢ κατὰ δὲ ἕρμην, &c.] Eadem haec ipse repetit lib. 1. contr. Cels. unde repudiandi nobilis illius & luculenti de Christo testimonij, quod extat apud Iosephum lib. 18. Antiq. cap. 4. argumentum sumserunt nonnulli, & illuc pia quidem fraude, sed fraude tamen fuisse intrusum contenderunt. De eo nos alias, favente Deo, disputabimus.

ἢ πάντες τὸ ἀπικατέστησαν ἐν τῇ παρῆσι ἀνημω- P. 224. διττῶν.] Haec praeremissit Erasmus.

κὲ ἰσχυρὰ δὲ περὶ διττῶν, &c.] Origenes Ho. P. 225. mil. 2. in Isaiam: Cur non dicamus in presenti traditionem quamdam Iudeorum, verisimilem quidem, nec tamen veram, & solutionem eius quare non inveniamus? Aiunt ideo Isaiam esse sectum a populo, quasi Legem praevaricantem, & extra Scripturas annuntiantem. Et propter hoc eum secernerunt, & condemnaverunt eum ut impium. Isaiam a Manasse ferra lignea dissectum fuisse constans est Ebraeorum traditio: id praeter Origenem docet Hieronymus in Isaiam non uno loco, & in Iudaeorum libris hodieque reperitur.

Ἰσα. τὸ ἐν τῶν ἀποκρυφῶν ἰστορία ἀντὶ τῆς φέρει] Eundem hunc librum designare videtur Origenes in cap. 23. Matth. Fertur ergo in Scripturis non manifestis (ἀποκρυφῶν) scriptum esse Esaiam, & Zachariam occisum, & Ezechielem. Et paulo post: Sed pone aliquem abdicare Epistolam ad Ebraeos, quasi non Pauli, nec non & Secretum abijcere Esaiam. Et in Epistol. ad Iulium African. Est manifestum quod dicunt traditiones sectum esse Esaiam Prophetam, & hoc habetur in quodam Apocrypho. Hunc autem librum eum esse puto, cui ἀναβαστικὸς ἰστορίας titulus fuit: huius meminit Epiphanius Har. 40. quae est Archonticorum, cap. 2. λαμβάνουσι δὲ λαβὰς δὸς τὸ ἀναβαστικὸν ἰστορίας, ἐπὶ δὲ κὲ ἄλλων πῶν ἀποκρυφῶν. Assumunt autem argumenta ex Anabatico Esaiam, & ab alijs

præterea quibusdam apocryphi. & Har. 67. quæ est Hieracitarum, cap. 3. ἐλάτῃ τὸ πλοῦτος ἀπὸ σούτων ποιεῖται δὸν τὰ ἀδελφάνου ἡσίου. Id autem præcipue ex Anabatico Esaia confirmare vult. Meminit item Hieronymus in Isaia 64. Ascensio Esaie, & Apocalypsis Eliæ hoc habent testimonium. Et per hanc occasionem, multaque huiusmodi, Hispaniarum & Lusitanie decepte sunt muliercule omerate peccatis.

P. 227. ὁποῖος ἰσοθῆν οἱ σὺδ δυνάτοι, &c.] Act. 23. 8. Iosephus passim, & alij. Hugo Grotius vir excellentis ingenij & doctrinæ, in Matth. 22. 29. scribit nihil admisisse Sadducæos quam quod in libris Mosis ἰστοῖς τῶς λῆξῆσι continetur: allegorias autem & tropologias respuisse: contrarium tamen hic aperte docet Origenes, quæ nempe in Lege de Angelis dicta sunt, quoad verba repudiassent Sadducæos, quoad tropologiam recepisse. Idem Grotius in Matth. 22. 27. quarit quomodo Angelos esse negarent Sadducæi, qui Mosis scripta admittebant, in quibus tam frequens est Angelorum mentio: respondet Origenes hæc ipsos ad tropologiam retulisse; at Grotius Angelos ab iis pro Dei ἀγγέλους & ἀρχαῖς δυνάμεσιν habitos fuisse censet.

ἰσοθῆς δὲ, &c.] Act. 23. 6. 8. P. 228. εἰσὺς δὲ ὅτι ὁ λαός, &c.] Mira est hic Erasmi indiligentia; sic enim locum integrum convertit: Verisimile est autem quod populus existimans Iohannem esse verum Prophetam, cuius tanta fuit multitudo, ut Pharisei metuerint; & quoniam videbatur id placere populo, flagitarunt à Iohanne responsum, baptisimus ipsius utrum è celo esset, an ex hominibus; non ignoraverit eum esse filium Zachariae. At meminisset non à Iohanne Phariseis, sed ab ipsis Phariseis Christum quasi visse, & utrum baptisimus Iohannis è celo esset, an ex hominibus: nec præ timore populi ausos fuisse quaestioni respondere. Vide Matth. 21. 24.

ἐν τῷ ναῷ] C. H. ἐν τῷ λαῷ perperam. Vid. Luc. 1. 22. πῶς δὲ ἔν τῳ πειθαρχῆσαι, &c.] Infeliciter quoque in huius loci explicatione versatus est Erasmus. Sic ille: Proinde probabile est vel Herodem, vel quempiam è plebe sic errasse, ut arbitraretur non duos fuisse Iohannem, & Iesum, sed unum & eundem Iohannem, posteaquam surrexerat ex mortuis, post decollationem vocatum fuisse Iesum. Facile perspiciet attentus Lector non id necesse habuisse Origenem ex præcedentibus concludere, quod discrete scripserunt Matthæus, Marcus, & Lucas. Præterea unde id concluderet Origenes, cum præcedentia contrarium adstruant? τὴν οὖν μετανοήσαντων ἀδελφῶν [Quid his opponent, qui Origenem in absurda illa μετανοήσαντων sententia fuisse credant, quam hic, & infra in Matth. 15. p. 259. & di-

ferte Tom. 13. in Matth. 17. p. 304. tacite Marcionem hoc errore imbutum perstringens, falsitatis insinuat: Sed nos hæc copiose in Origenianis nostris ventilamus.

ὅτι αἰσθητός ὡς εἰς, &c.] Vbi alij Codices legunt: ὅτι αἰσθητός ὡς εἰς ἡμῶν αἰσθητός. alij: ὅτι αἰσθητός ὡς εἰς ἡμῶν αἰσθητός. ἄλλοι δὲ ἡμῶν βασιλευσάντων, &c.] Cum P. 229.

Iudaorum Regis hoc loco meminit Origenes, non Iudæos proprie dictos intellexit, sed Galilaeos, qui Iudææ late sumta pars erant. Nonnunquam enim Iudææ nomine veniunt tribus duodecim; nonnunquam solæ tribus Iudæ & Benjamin. Ita Ptolemaeus libro Geograph. 5. cap. 16. Iudæam describens, Galileam in ea, Samariam, Iudæam proprie dictam, & Idumæam comprehendit. Hoc sensu intelligendus Davidis locus: Notus in Iudæa Deus; & ille: Facta est Iudæa sanctificatio eius. Mirandum porro est censuisse Origenem nullam amplius Herodi, ejusque successoribus fuisse potestatem animadvertendi in reos; nam ad Herodem Iesum misit Pilatus, qui capitis causam coram eo diceret, postquam hunc Galilaum esse, ad ejusque ditionem pertinere intellexit, ut est apud Luc. 23. 7. Et ab eo damnando idem se tantum abstinuit Herodes, & ad Pilatum remisit, vel quo par eius comitati referret, vel quod infontem Christum reperiret. Agrippa etiam Herodis Antipæ successor, ejusque fratris filius, Iacobum Zebedæi filium capite plexuit, ut docet idem Luc. Act. 12. 2. Integra igitur fuit illis, & plane regia post Iohannis mortem reos puniendi potestas. Nihilo magis verum est, quod libr. 4. ἀπὸ ἀγγέλων, cap. 1. disserit Adamantius: Manifestissime enim ex ipsa historia apparet ex his quæ hodie pervidentur, quia ex temporibus Christi ultra Reges apud Iudæos non existerunt. Nam Agrippa regnum Herodis in partes sectum ex arte possedit. Quo mortuo Syriæ adjecta est Iudæa. Quod autem habet libr. 6. in Epist. ad Rom. ἄνοιον ἰure dicitur in hac parte mortuus sermo Legis, cui nulla sacrificia, nullam sacerdotium, nulla Leviici ordinis deferantur ministeria? Homicidam punire non potest, nec adulterum lapidare: hæc enim sibi vendicat Romanorum potestas: Et dubitas adhuc si mortua sit litere lex? Id pertinet ad Origenis ætatem, quæ iam regia potestas, ejusque potestatis imago in Romanos transfierat. Quo tempore quidquid Iudæorum Ethnarchæ poterant, Cæsare gratificante impetrabant, vel ipso dissimulante attentabant. Origenes ad Africanum: τοῦ τοῦ ἰουδαίου βασιλευσάντων, καὶ ἰουδαίων τὸ δὲ δρχαμὰ ἀπὸ τῶν πλάνων, ὅσα συζηροῦνται, καὶ αἰσθητός ὡς εἰς ἡμῶν αἰσθητός, ὡς μὴ δὲν ἀπὸ τῶν βασιλευσάντων τὸ εἶναι τοῦ ἰσραὴλ οἱ πνευματικοὶ γίνε) δὲ καὶ κρατεία

vera. quæ. &c.] Pro. uen. uicij. Pa. tem. acobi qua à dom. ple. bus eruit p. 11. uerbi a lib. c. de.] Ea. un. ti de. Iose. tum idem tum ante.] Ho. P. 228.] tur. in. um. bue. care. & In. tra. hoc. em. pte. ius. 2. 2. 2. 2.

λαλησάτας κτλ τον νόμον, κτλ καταδικάζονται πως
πλευ επι δυνατω. ουτε μβ της κατα τι εις τδ παρ-
ρησιας, ετι μβ τδ λαοδωτη τον βασιλδοντα κτλ
τδ εν τη γαλατι τδ εθνος πολυυ δελετσαντες χρο-
νον μεμεσημερον, κτλ παπνοσορουμεθα

κτλ τις τδ αρχειριον. & c.] Licet Synedrij
potestatem valde infirmasset Herodes Ma-
gnus, aliqua tamen pristina illius autorita-
tis & dignitatis imago supererat: propte-
reaque tanti nominis reum Hierosolyma,
hoc est in ipsius Synedrij ditione non dam-
nasset Herodes, illius injussu, vel certe illo
adversante, cui tantum tribuebat ipse Pila-
tus, ut Christi causam ipsi disputandam
relinqueret. Iohann. 18. 31.

κ, το α δμαι πε ληρω, & c.] Aliter sensit
ipse Origenes Homil. 17. in Gen. & cum
Origene Euseb. us, plurimique alij, pertine-
re nempe predictionem hanc ad Hero-
dis Magni tempora, qui cum juxta pluri-
morum sententiam alienigena esset, & Iu-
daorum regnum dolo malo invasisset, &

regia stirpis Iuda reliquias sustulisset, tunc
ortus est Christus Dominus. Nunc vero
predictionis sensum alio detorquet αλληγο-
ρικως pro more suo, vultque significari Reges
Iudeorum potestate regia fruituros ad
Christi usque etatem; tuncque ipsos ea
privatum iri, propter nefarie interentum
Iohannem. Non hic eorum sententiam re-
fero quos eo adduxit Herodes vir vaferrim-
us, ut ipsum crederent vaticinatione hac
designari, verumque esse Messiam. Vide
Tertulhanum De praescript. Heret. Epiphani-
um Her. 20. Hieronymum dialog. in
Lucifer. & in Matth. 22. 16. & Nos infra
ad Comment. in Matth. 22. 15. & seq. p. 482.

εως αδ ελθη ο δαυταει.] Origenes in Ioh. 4.
25. lib. 1. contr. Celf. & Philoc. cap. 1. legit:
εως αδ ελθη τδ δαυταειδρι αδωτο. At lib. 4. αδ ελ-
αρχον, εως αδ ελθη ο δαυταει. & Homil. 17. in
Gen. utramque hanc lectionem agnoscit,
quemadmodum & Epiphanius Her. 20.
Athanafius, Augustinus, alijque; & ante
hos omnes Iustinus dial. cum Tryphone.
Ebraice habetur: כהן שם בן יצחק. At כהן
vel significat, filius eius, vel, pacificus, quod
Messia tribuitur Esaia 9. 6, 7. & Hebr. 7. 2.
Quidam Samaritani Codicis auctoritate
freti legunt כהן, & exponunt: Donec ve-
niat cui: supple, repositum est regnum: sed prae-
ter obscuritatem sensus, repugnat η pro η,
& ω pro ω; cuius contractionis ante Da-
videm exempla nulla extant.

απονησσαν τδ εχουσα των τδω Ιουδαϊοι]
Non Iudaeos proprie dictos intelligit, quib.
jam olim jus vite & necis a Romanis fuerat
ablatum; suffectis videlicet Archelao in
exilium acto Praefidibus; sic enim Iudaei
Iohann. 18. 30. Nobis non licet interficere quem-
quam: (licet in reos deinceps animadver-

tisse aliquando ipsorum Ethnarchae repe-
riantur, vel suum illis jus remittentibus
Romanis, vel dissimulantibus;) sed ipsum
Regem Galilaeorum, qui & ipsi, uti supra
docuimus, dicebantur Iudaei.

καταλλεισση λογον τον φεσφη τον, & c.] Hi-
larius: Ob hanc itaque asserere admonitionis veri-
tatem Iohannes tanquam Lex in carcere contine-
batur.

εστ ε ο φιλιππο κτλ παραρτης, & c.] Iose-
phus Antiquit. lib. 18. cap. 7. Herodem
cum fuisse vult, Antipa illius fratrem, non
δμουηριον, sed Mariamne Simonis Pontifi-
cis filia natum, cuius uxorem Herodiadem
abstulerit Antipas; eumque a Philippo
Trachonitidis Tetrarcha, cuius capite su-
periore mentionem fecerat, manifesto di-
stinguit. Hugo Grotius, cupus auctoritati,
cum in aliis omnibus, tum in hoc loco
multum tribuo, ut Evangelistas, qui Philip-
pum appellant hunc Herodiadis maritum,
cum Iosepho conciliet, duplicem Philip-
pum dat, utrumque Herodis Aescalonitae fi-
lium; quorum alter Trachonitidi praefue-
rit, alter cum Philippi nomine, Herodis
etiam agnomen habuerit, uti Antipas ille
noster, qui Herodes itidem dictus fuit, quo
ab alio Antipatro Herodis itidem magni
filio discernetur.

τδ νομου τον γαμον εν απυδια συζωου τδς.]
Supple, μορον. Lege eiusmodi nuptias tunc solum
permittente, cum liberi non superessent: superer-
rat autem saltatrix illa. Ita Chrysostomus:

επι εν ο ηεροδης παυλον εχουσαι τδω γυναικα τδ
αδελφδ εζημια, εφε τδ εικαλει ο Ιωαννης. Quo-
niam ergo Herodes filiam habentem fratris uxorem
duxit; propterea accusat Iohannes. Et mox: η-
ερατον η κορη, δι ην αδδουομε. κτλ ο γαμο.
Quartum, puella, propter quam legitima erant
nuptia. Ita etiam Theophylactus: ηλυσθη δε ο
Ιωαννης τον ηεροδδω, ως αδδουομας εχοις τδ
αδελφδ αδωτδ κτλ Ιωαννη. ε γδ νομο. εκελδς
κτλ τδ αδελφδ γυναικα. ποτε λαμβανει τον αδδου-
πον, οτι απαις, τδ λδωτοι εκειν. ελδωτα δε ο
φιλιππο. οσα απαις ετελδωσαν, ην γδ απω-
ταις η ορησταιμδην. Reprehendebat autem Iohan-
nes Herodem, ut qui contra legem haberet fratris
sui uxorem. Lex enim jubebat fratris uxorem tunc
assumere fratrem, quando absque liberis ille decess-
isset. Hic autem Philippus absque liberis non obijt;
ei enim saltatrix illa filia erat. At non sine liberis,
cui vel unus filius, unave filia est, ut ait Caius
Iuriconsultus: nam etiam filia nomen
paternum non representaret, hereditatem
tamen adibat, & nepotem de se fortasse da-
tura erat, qui in avi familiam inferri posset.
Sunt qui doceant Legem hanc qua frater
fratri absque liberis mortuo semen suscita-
re tenebatur, ad eum etiam pertinuisse,
cuius frater feminei tantum sexus prole re-
lictā obiisset, propterea fancita ea lege, ne

Ioseph Orig.
lib. 14. & 15

Chrysostom.
43. et 44.

familiarum nomina interirent; interitura autem fuisse, si filia solum superfuissent, quæ in aliud nomen familiarumque nubendo transirent: idque ex hoc Deuteronomij loco patere volunt: Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis moruus fuerit, uxor de sancti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filiam nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel. Ij autem quorum hic mentionem facit Origenes, non videntur sensisse Herodem Herodiadem Philippi uxorem per fas duxisse, cum liberi, masculi videlicet, non superessent: cur enim succenfuisset dicerent Herodi Iohannem? cur mox scripsisset Origenes Herodem majus admisisse flagitium, quam ij putent, si contra Legem non peccasse putarent?

ἡμεῖς δὲ μὴδὲν σαρκῶς ἐδείκνυτε &c.] Qui pote reperisset mortuum fuisse Philippum ante Herodiadis conjugis difcessionem, quem anno imperij Tiberij vigesimo perisse tradit Iosephus, hoc est, aliquanto tempore post Christi mortem, ampliore etiam à Iohannis interitu? Scribit Hieronymus in hunc Matthæi locum Aretam regem, Herodiadis patrem, ex ortis quibusdam contra generum simultatibus tulisse filiam suam, & in dolore prioris mariti, Herodis inimici ejus nuptijs copulasse. Basilus Seleucensis Orat. 18. Herodem ἀδελφῆς δυνε το γερύρον, ejusque cum Herodiade nuptias μνηστῆρας appellat: deinde sic ait: ζῶντες ἐν τῷ ἀδελφῶ τῷ γαμῶ τῷ στερεῖτε, πνευματικῶς τῆς ἀπολογίας τῆ βασιλείας χριστοῦ &c. Vivente ergo fratre uxorem eius abducit, & usurpat, regno utem libidinis administrato. Theophylactus: οὐκ ἐλίχουσιν ἢ τῶ ζῶντι ἢ τῷ θλιπτοῦ ἀφείλετο ὁ ἕρως & τῷ γαμῶ, & τῷ πῆρῳ. Quidam vero dicunt vivente etiamnum Philippo, abstulisse Herodem & uxorem & regnum. Euthymius Zigabentus in hunc Matth. locum: Duabus vero de causis eum increpabat (Iohannes:) primum quidem quod vivente fratre suo abstulerat uxorem & illius uxorem, & tyrannicam: deinde quod etiam quum ipsa filiam ex illo peperisset, duxerat eam, quorum utrumque contra Legem erat. Iubebat enim Lex fratris uxorem ducere, non tamen adhuc viventis, neque eam qua ab illo prolem suscepisset.

P. 230. πονηρὰ πρὸς δόξα δέξαι, &c.] Herodiadem appellat πονηρὰ δέξαι, & μνηστῆρὰ διδασκαλίας, quemadmodum Herodem, ἀδελφόνον λόρον & μνηστῆρον λόρον, uti mox observabimus: & infr. Tom. 12. in Matth. 16. 1. reges, ἐρηρῆας: eo modo quo Pharaonem, τὸν τὸς θεοθεσίας οὐκ εἰσάγει δεινὸν φόρον appellat Philo; Afranium, dedecus, hominem infamem; Lucilium, carcerem &c, ἐργαστήριον hominem carcere dignum; & Terentium, sce-

lus hominem scelestum; & Catullus, stuporem, hominem stupidum, & latum, lupanar, meretricem; & Seneca, Hectors conjugia, conjugem; & Juvenalis vitia homines vitiiis inquinatos; & Martialis vitiosum appellari vetat Zoilum, sed vitium dici jubet. Ita senex decrepitu, σῆρ Aristophani, & Machoni apud Athenæum, siliicinium Latinis nominatur. Hanc translationem formam attingit Crassus apud Cicer. 3. de Orat. Quo item in genere (translationum) & virtutes, & vitia pro ipsis in quibus illa sunt, appellantur: Luxuries quam in domum irruit, & Quo avaritia penetravit, aut, Fides valuit, Iustitia conficit.

ἐπίγνωσι δὲ ἂν πρὸς τῶς πρὸς τῶς, &c.] Is est, fortasse, Philo Judæus. Inde porro, & ex altero, quem supra profert Origenes in Matth. 13. 55. Iosephi testimonio existimet Lector, verene scripserit nuper Vir eruditus, quem honoris causa non nomino, Auctores laudare Origenem non solere.

ἴπ' ἀδελφῆς γερῆς δέξαι, &c.] Origenes Homil. 8. in Levitic. Nemo ex omnibus sanctis invenitur diem festum, vel convivium magnum egisse in die natalis sui, &c. ubi prolixè docet non modo à sanctis natalicia celebrata non fuisse, sed illos etiam diem suum natalem fuisse execratos. Hieronym. Nul-lum alium invenimus observasse diem natalis sui, nisi Herodem, & Pharaonem, ut quorum erat par impietas, esset & una solennitas. Quid fiet ergo Agrippa Rege, quid Antiocho, quid tor alius quos diem suum natalem celebrasse tradunt historia?

ὕψ' τὸν λόρον, &c.] Vertit Erasmus: vide rationem juxta quam purorum & impurorum ciborum discrimen expenditur: despicitur autem, &c. satis commodo sensu, id enim vult: Mirare illud, maximam à Judæis haberi rationem ciborum mundorum & immundorum, juxta Legis præceptum; despici autem Prophetiam, &c. Ego tamen aliter sentio, hunc videlicet λόρον, eum esse de quo supra: & ἐν ἡιεβλῶσις δι' ἀδελφῆς βασι- λδοῦσι' ἀντὶς λόρον ὄρχαν, ὡς ἀπὸ τῶς λόρον τῆς κινήσεως ἡντὶς. Et in die natali injusti sermonis in eos regnum tenentis saltant, sicut ut Sermoni motus eorum placeant. Et infra: οὐκ ἀ- κείν' & συνέδειξάν' λόρον μνηστῆρὰ ἡδελφῶν βα- σιλδοῦσι' οἱ ἐπὶ τῆ γηροσὶ ἀπὸ δὲ ἀνιόμοδοιο: Dis- cumbunt, & epulantur cum malo sermone in Iudæos regnum tenente, qui in die eius natali oble- scantur. Et iterum: & γὰρ ἡ πρὸς παρρησίας ἀρνεί' ὁ νῦν ἡδελφῶν λόρον τῆς πρὸς πησίας: Nec enim confidenter vaticiniis fidem detrectat, qui nunc Iudæorum Sermo est. Ita Origenes homines perditos & nequam, μνηστῆρας λόροι appellat in Matth. 13. 36, & seq. p. 206. τὰ ζιζανία, ἀπὸ εἰσῆσι οἱ μνηστῆρα λόροι, οἱ δὲ πρὸς κηλίαις ὑοὶ τῶ πνηστῶ: ita Iohannem supra πρὸς πησιόν λό- ρον, ita Herodiadem πονηρὰ δέξαι, & μνηστῆ-

repe-
tibus
psam
supra
Hi-
ven-
mine-
Iose-
adem,
non
entifi-
adem
lippo
te fu-
to di-
ritan,
loco
hilip-
tium,
hilip-
ta fi-
ctus.
rodus
is ille
, quo
nagni
d' pe-
] solam
secre-
nus:
ga pi
Dap-
entem
e: π-
e d' π-
erant
g d' i
e τ
d' d' a
ad d'
e d' i
d' d' a
d' d' a
fratris
tunc
deces-
obviti
d' d' i
d' d' a
men
atem
e da-
d' d' i
rater
scita-
uillu,
le re-
, ne

32
 P. 231. *ἔφ' οὗ μᾶλλον ἔπιπρορεύει ἢ ἄλλοις ἔδει*] Adi Origenem Hom. 3. in Levit. Consule prætereæ in hunc Matthæi locum Hieronymum, Theophylactum, & Euthymium. Denique de promissis non servandis quid moralis Ethnicorum Philosophia præcipiat, discite ex Cicerone libr. 1. & 3. De offic. *ἡμεῖς δὲ] reuera*, ita Erasmus, quem secuti sumus, licet aliquid aliud sonare videatur vox Græca, sed Latina verba qua respondeant non habeo.

αἰετήρην εἰς ἔρημον τόπον, τὰ ἔθνη] Infra: *ἀναχωρεῖ δὲ εἰς ἔρημον θεῶν ὡς ἔθνη τόπον* Item: *καὶ οἱ ἐν ταῖς ἔθνεσιν ὄχλοι ἀκούσαντες*, &c. Locus ille erat prope Bethsaidam, Luc. 9. 10. Bethsaidam vero Galilææ urbem fuisse nemo nescit. Hæc autem loca Gentibus habitari scribit Origenes, quod magnam Galilææ partem iam inde à Salomonis temporibus Gentes occuparent. Quum enim ligna cedrina & abiegna, ingentemq; auri copiam ad constructionem Templi suppeditasset Hiram rex Tyri; viginti illi oppida in terra Galilææ concessit Salomon 3. Reg. 9. 11. Inde Galilæam Gentium dictam Isaia 9. 1. & Matth. 4. 15. docet sanior pars Interpretum.

τὸ μὲν ἦν τὸν διδάσκει, &c.] Origenes Homil. 9. in Iudic. Licet tamen etiam hoc in militia Christi, ut si forte aliquando inferiorem te viribus senseris in persecutionibus, & non æquum tibi adversum crudelitatem tyranni per fragilitatem corporis videris esse certamen, dare locum ire, & fugere de loco ad locum; nec tibi in hoc adscribitur militare commissum. Designatur hoc etiam in legibus Christi dicentis: Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Summa namque rei est, Iesum quem semel confessus es, non negare. Certum est enim quod Christum confitetur ille, qui propterea fugit, ne neget. Et in Iohann. 11. 54. *αὐτὰ καὶ τὰ ἰουδαῖοις ὡσαύτως ἀναχωρήσαντες νομίμως ἐπαυμένοι τὸ λόγον ἐπιστρέφει ἡμᾶς ὑπο τὸ θερμότερον, καὶ ἀλογιστότερον ἐπιπλάσσει τὰ ἐν τῷ ἔθει θανάτου ἀγωνίζεσθαι ἀπὸ ἀληθείας καὶ μὴ τυρεῖν*, &c. Idem habent Hieronymus, & Theophylactus.

P. 232. *ἀναχωρεῖ δὲ εἰς τὸν ἔρημον θεῶν, &c.*] Origenes Homil. 9. in Levit. *Finis fontis istius eremus est, id est, locus desertus, desertus virtutibus, desertus Deo, desertus iustitia, desertus Christo, desertus omni bono.* Theophylactus: *ἀναχωρεῖ τὸν ἔρημον ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, εἰς τὰ ἔθνη τὰ ἔρημα τὰ θεῶν* Recedit post modum Iesus in desertum locum, Gentes nempe Deo vacuus. *ἀναμύσειας τὸ σερρήτυ*] Legebat Erasmus, *τὸς σερρήτυας*. *ἡκολούθησαν αὐτῷ δὲ οἱ ἰσραὴλῖται πόλειων, &c.*] Hieronymus. *ἡκολούθησάν τε τῇ εἰκόνι τῆς θεῆς*] 2. Cor. 4. 4. Coloiff. 1. 15. Hebr. 1. 3. quo referenda sunt

quæ leguntur Sap. 7. 26. Origen. fufe super care lib. 1. *ἀπὸ ἀρχῆν*, & lib. 4. in fine. *ταῖς ἀπὸ τῆς ἀναμύσειας*] Hæc prætermisit P. 233. Erasmus.

ἡπερὰ πνεύσαν ἐν ἱερουσαλήμ] MS. Alexandrinus: *ἐπὶ ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος σιών* quod secutus est Arabs. Reliquæ Editiones: *contra montem sion.*

λογαλιὸν ἔροφω] 1. Petr. 2. 2. *λογαλιὸν γὰρ*: P. 234. Vulg. *rationabile lac.*

ἔρασον ἀφ' ὅν, λόγος] Ambrosius lib. 9. in P. 235. Luc. 6. *At vero hic panis quem frangit Iesus, mystice quidem Dei verbum est, & sermo de Christo, qui cum divinitate augetur.*

καὶ ὅτι τὸ ἰσραηλιτικὸν ταῖς πέντε ἀριθμοῖς] Origenes Homil. 3. in Levit. *Quinque numerus frequenter, imo pene semper pro quinque sensibus accipitur.*

ἢ οἱ τὸν σερροεικόν, &c.] Erasmus reddit, *propheticum*, legebat nempe *σερροεικόν*, perperam. Plane legendum *σερροεικόν*, qui opponitur *ἐν δὲ δὲ τῷ*. Quid sit sermo *σερροεικόν*, quid *ἐν δὲ δὲ τῷ*, notum est. Hermogenes libr. 2. De form. orat. cap. 7. *ἐν δὲ δὲ τῷ* sermonem, *αὐτῶν, καὶ οἷον ἐμψυχοῦ* appellat: unde fortasse emendari possit Horatij Interpretes in Serm. 1. Sat. 4. *Sermones*, inquit, *duo sunt, ἑπικὸς, καὶ σερροεικόν*, ἑπικὸς quo utimur cogitantes: *σερροεικόν* vero, cui lingua suppediat. Annon legendum, *ἐμψυχοῦ καὶ σερροεικόν*;

εἰκὸς ὅτι οἱ μᾶλλον, &c.] Sic ego locum hunc explico. Dixit supra quinque panibus significari sensiles Scripturæ sermones; & duobus piscibus, sermonem *σερροεικόν*, & *ἐν δὲ δὲ τῷ*, qui sunt veluti Scripturæ condimenta. Nunc ait eos longe felicius hunc locum explanaturus, qui magis potuerint apud se quinque panes, & duos pisces colligere; hoc est, qui maiorem Scripturæ intelligentiam fuerint adepti.

ταῖς ἀκταῖς τῆς ὀφθαλμοῦ, &c.] Quasi vim ad multiplicandos panes ac pisces penes se non haberet. Nempe adjungi potest & ille locus iis, quibus Christi divinitatem visus est labefactasse, quique à nobis in Origenianis collecti sunt.

τότε διήρκεσαν οἱ ἀφ' ὅν] Ita Cod. Holm. & Catena in Luc. 9. quæ MS. habetur in Bibliotheca Mazariniana. Videtur aliter habuisse Erasmi codex; sic enim ipse verit: *tunc suscipiebant illi panes.*

οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀξίως, &c.] Hæc fideliter p. 236. retulit Hieronymus.

οἱ δὲ μὴ ἀξίως τῆς ἰσραηλιτικῆς, &c.] Notum Pythiæ responsum Megarensibus datum: *ὕμεις δ' ὃ μεγαρεῖς, ἄτ' ἐν λόφῳ, ἄτ' ἐν ἀριθμῷ* quod retulit Dinias: cui allusit Theocritus Idyll. 14.

ἄμμος δ' ἄτε λόφῳ ἀξίως, ἄτ' ἀειδηθῆ *δυσταγοὶ μεγαρεῖς* & Calli-

& Callimachus Epigramm. de Callignoto:

νόμους, ὡς μαγαρίων, ἡ λόγος, δὲ ἀειθέρος
Hæc respexit procul dubio Origenes.

αὐτὸς ὡς σαρκίνος] Ita Origenes infr. in Matth. 19. p. 372. 376. Ita & MS. Alexand. Reliqui Codices, σαρκίνοις.

ἔπ' τὴν γέφυραν] Vulgo: ἐπὶ τοῖς γέφυραις.
P. 237. νομίζω δὲ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις, &c.] Ambrosius lib. 9. in Luc. 9. Hieronym. in Matth. 14. 19.

ἔλα τὸ οὐρανό τὸν ἰσθμὸν πατοῦναι]
Erasmus: Propterea, ni fallor, Marcus dixit Dominum hoc fecisse. Verbe: Propterea existimo Marcum quidem posuisse. ποῖον enim pro πῶμι frequenter usurpari sciunt Grammatici, & sapissime apud Origenem observare licet.

ἔτα τὸν, ἰσοῦ ἀριθμῶν & c.] Origenes infr. in Matth. 18. 21. p. 341. ἐπὶ δὲ αἱ κ' ταῖς μονάδας δεκάδας, ἢ ἑκατοντάδας λόγον ἔχει πᾶσα ἀριθμῶν ἐξ ἑαυτῆς τὸν ἐν μονάδων ἀριθμῶν, &c. Ab unitate ad decadem, à decade ad hecatondadem, à illa ad chiliadem naturalis est numerorum progressio: ita ut quum ad decadem, vel ad hecatontadem numerando ventum est, videatur ratiocinator ad unitatem revolvi, novumque calculum ponere; unitatem enim illa proportione servata representant. Ovid. 3. Fast.

Seu quod ad usq. decē numero crescente venitur Principium spatij sumitur inde novis.

Cum ergo unitas adeo propria Dei sit, ut à Philone & Clemente Alexandr. unitati Deus comparatur, & à Synesio prima omnium unitatum unitas Deus appellatur, doceatque Theo Smyrnæus in unitate Deum manere, & Pellus unitatem in se Dei imaginem continere, & à Pythagoricis unitas, θεὸς appellatur; centenarius profecto numerus qui unitati respondet, eamq. refert, Deo facer esse debuit. Ita de illo alibi Origenes: Centenarius autem numerus plenus in omnibus & perfectus ostenditur. & mox: Hic ergo centenarius totius creature rationalis numerus, quoniam non ex semetipso subsistit, sed ex Trinitate descendit, &c. Ambrosius De fide resurr. In centesimis quoque & in millesimis sacri observatio numeri minime preteritur. Hieronymus: Tunc per quinquagenarij numeri penitentiam ad perfectum centesimi numeri culmen ascendunt. Cyrillus lib. 12. in Iohann. τὴν ἑκατόν, ὡς γὰρ μοι φαίνεται, ἢ δοκεῖ καλῶς εἶχεν, τὸ πληθεῖν αὐτῆς ἐν ἑαυτῇ σηματοποιεῖ. πληρῶσαι γὰρ ὁ ἑκατὸν ἀειθέρος, ἐν δεκάδων δέ τε συνείργου. Centenario numero, ut mihi quidem optime se habere videtur, plenitudinem Gentium significante: plenissimus quippe centenarius numerus, decem decadibus constans. At Origenes Homil. 16. in Levitic. in malam itidem ut in bonam partem centenarium numerum sumi posse scribit. Quinquenus numerus & in laudabilibus

ponitur, & in culpabilibus... Sic ergo & centenarius numerus ad utramq. partem accipi potest. πενήκοντα, ἀειθέρος ἀειθέρον τὴν ἀφῆσον] Levit. 25. 10. Origenes Homil. 2. in Gen. cap. 6. & Homil. 5. & 25. in Num. Hieronymus loco proxime laudato.
τὴς κ' τὴν πενήκοντα ἑορτῆς] Illud est Hebdomadatum festum, de quo Levit. 23. 15. & Deuter. 16. 9. Pentecoste appellatum 2. Mac. 12. 32. & apud Ioseph. lib. 2. De bell. Iud. cap. 2.

ἢ, ἢ τὴν ἐν ὁδοῦ ἡμῶν λαλοῦν;] In P. 238. Holm. C. & infernum erat manu rectorio: optime, nam & senfus id postulat, & Erasmus expressit.

ἢ δὲ ἔτι καὶ ταῦτας παραλήφαμεν] Erasmus: P. 239. Ceterum cuius gratia has annotationes obiter adjunxerimus. An aliquam vocem supplendam reliquit Origenes, ut ἡσασσῆσθε, ἑκλήσθε, ἐπισημῶσθε, vel quid simile? An nos in exscribendo nimium præcipites vocem aliquam prætermisimus? An pro, ταῦτας, legendum, ταῦτα? Viderit Lector.

ἑβραῖοι, ὅτι πνεῦμα ἰερῶν, ποταμοί.] Origenes in Num. cap. 24. Homil. 19. Iste ergo populus etiam Hebraeus dicitur, quia transiit de Ægypto ad terram reprobationis. Id cum Origene fenserunt viri graves quamplurimi; sed, ne hic operam meam ludam, vide Briani VValtoni Prolegom. 3. ad Bibl. Polyglotta, & eruditissimum Geographiæ Sacræ opus lib. 2. cap. 14. Part. 1. Interim animadvertite vocem, ποταμοί, c. in alibi fere dicantur, ποταμοί.]

Ἐ δὲ θεὸς ἡνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, &c. P. 240. usque ad, τὰ γὰρ ἔν] Inde liquet legendum Matth. 14. 22. ἢ δὲ θεὸς ἡνάγκασεν ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς ἡμῶν εἰς τὸ πλοῖον. non ut omnes Editiones Græcæ, τὴν μαθητὰς αὐτοῦ, & omnes, præter Vulgatam, & Persicam, Interpretationes.

ἀεισθηρόν πλοῖον ἢ ἡμῶν αὐτοῦ, &c.] Erasmus: certam navim significantis per additum articulum: legerat, πλοῖον, putabatque in eo verti disputationem hanc Origenis, quod vocabulo, πλοῖον, præfixus esset articulus, τὸ, apud Marcum, nam & sic ille supra: Marcus paulum immutatus verbis sic posuit, Et confestim compulsi discipulos suos ingredi, εἰς τὸ πλοῖον, id est, in navim. Quasi non etiam præfixum sit, τὸ apud Matthæum. Deinde quomodo cohererent cum illis sequentia hæc: εἰ γὰρ (αὐτὸν ἡμῶν αὐτοῦ) ἔσο τὸ δὲ θεὸς ἡνάγκασεν τοὺς μαθητὰς, εἶχεν δὲ τὸ πλοῖον τὸ. τοῖς μαθητὰς αὐτοῦ, ὡς γὰρ τὸν ἰσθμὸν γεγραμμένον, ὡς γὰρ τὸ ἀπλῶς τοῖς μαθητὰς. Omnino Erasmus fugit ibi ratio, legendum enim: ἀεισθηρόν πλοῖον ἢ ἡμῶν αὐτοῦ. Vult enim Origenes amplius quidpiam habere Marcum qui scripsit, τὴν μαθητὰς αὐτοῦ, quam Matthæum qui, τοῖς μαθητὰς, simpliciter. Nec quem-

Phil. mei
eis i
huius
suavit
m
Clem. Alex
Stron 3 Sy
of. Hymn
1. & 3 Theo
Sm. Math
e 40. Mich
Dell. in
Quadrati
Insim. Cah
ad Or. Orig
in Quisq. p
in Pythag
Orig. Num
2 in cap. 6
Gmsf.

per
nific P. 237
can-
tōn
res:
P. 234
in P. 237
omy
nylo
] e du-
nyne
ddit
per-
qui
Her-
e
ostit
nyne
zōis
nyne
um
bus
; &
, &
ndi-
unc
runt
col-
in-
im
se
ille
ifus
nia
&
Bi-
ha-
tit:
ref P. 236
Py-
ca
rus
li-

quam movere debet vocabulum, ἀρθρον, quasi, το, sit ἀρθρον, αὐτὸ non sit; non enim stricte ἀρθρον, sumitur, sed laxius paulum, & ad usque pronomina significationem ipsius extendit: magnam quippe esse pronomen inter & articulum affinitatem perhibent Grammatici, ut mirum non sit utrumque ἀρθρον appellari.

τὰ αὐτὰ ἐν ἑνὶ καὶ τῇ λέξει ἀρθρῶν ἀρθρον.] Erasmus vult horum cum precedentibus unam esse feriem, vertitque: Fortassis ut etiam dictionis modo immutaretur. At ea pertinere existimo ad sequentia, & ante, τὰ αὐτὰ, adscribendam τελείαν ἑπιπέλω, non possit, ὡς ἀρθρον.]

οἱ ἰδὲ μωδοῦνται δις ἀποπλάσας ἐχόντες τὸ ἱνοῦ.] Adi Hieronymum, Chryostomum, & Euthymium.

ὅστις καὶ τὰς ἀρχαί, &c.] Erasmus: Quin Petrus primum dicente ipsi Jesu, Veni, &c. vel de suo adjecit Erasmus, quod supplendum credidit, vel certe aliter habebat ipsius codex ac noster, à quo nos ne latum quidem unguem, quoad eius fieri potest, recedimus.

P. 241. εἰς τὴν γῆν Ἰσραηλ, &c.] Ἰσραηλ, Ἰσραήλ, Gennefara, & Gennassar, regio & lacus regioni vicinus. Nulla plane extat vocis huius mentio in Veteris Testamenti Ebraico contextu; in Novi Syriaca editione sic scribitur ܝܨܪܐܝܝܠ: cuius dictionis originem referre spissum est negotium. Hieronymus Libro de Nom. Ebraic. Gennesar, Ortus, principium. Id emendat Santes Pagninus, & legit: Hortus principum, ܝܨܪܐܝܝܠ Interpretatur praterea Pagninus: Protectio principis. à ܝܨܐܝܝܠ protexit. Sed legendum omnino in Hieronymo: Ortus principum; Hefychius: Ἰσραηλ, παλαιὸν Ἰσραήλ, à Chaldaeo ܝܨܐܝܝܠ & ܝܨܐܝܝܠ. Derivant alij à ܝܨܐܝܝܠ, quod interpretatur, vallis florida: malleum, vallis confusa, ܝܨܐܝܝܠ quippe furculum significat: feracem enim esse regionem hanc ad prodigium usque testificatur Iosephus lib. 3. De bell. Iud. cap. 18. & Iosephi perpetuus imitator Hegefippus lib. 3. Excid. Hierof. cap. 26. A ܝܨܐܝܝܠ factum conjectant quidam ܝܨܐܝܝܠ, mutato à Chaldaeis Caph in Gimel, & inserto Samech: quod verum est. Itaque passim in Veteri Testamento regionem Cinnereth à Chaldaeis Paraphraasis Gennesar & Genneseareth appellatam nasciscaris. In ea autem appellatione placuerunt sibi, quod sua, ut dixi Dialecto significaret: Ortum principum; & ex tribu Nephthali, quæ ibi sita est, mille principes profecti Davidem convenissent 1. Par. 12. 34. Longe vero ineptissima est sive etymologia, sive allusio, quam loco laudato affert Hegefippus: Gennesar, inquit, dicitur Græco vocabulo, quasi generans sibi anam aqua dulcis, & ad potandum habilis. Cum igitur vocis hujus ob-

scura sit origo, minime mirum inscitiana suam hic aperte Origenem profiteri. Hieronymus vero tam stricte Origeni adhareret, ut ipsa etiam verba quibus ignorantiam suam hic testatur, ille representaverit: sic enim habet: Si sciremus quid in nostra lingua resonaret Genneseareth, intelligeremus quomodo Iesus per tyrum Apostolorum, & navis, Ecclesiam de persecutione & naufragio liberatam transfucat ad litus, & tranquillissimo portu faciat requiescere.

τὸν πατέρα τὸν σκόπιον, &c.] Nota hic P. 242. trem peccati, ipfius Filium, & Spiritui malum opponi Deo Patri, Filio, & Spiritui sancto. Origenes in Matth. 16. 21. p. 284. ἵνα ῥυσθῆμεθα (ῥυθός) ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ τὸ ὑπὸ αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα ἁγίου, καὶ ἡ ἀδελφία, καὶ ὁ πόλεμος, καὶ πάντα τὰ ἐναντία οὗτο ἔστιν ὁ ῥυθός. ἔπ' δὲ τὸ μετασημεῖον ὡς εἰς ἀνομιαν πνεῦμα θεοῦ πνεῦμα ἁγίου, ἀπὸ τοῦ πνεῦμα ἁγίου, καὶ τὸ πνεῦμα ἁγίου, καὶ τὸ πνεῦμα ἁγίου, καὶ τὸ πνεῦμα ἁγίου, καὶ τὸ πνεῦμα ἁγίου. Porro Diabolum appellat πονηρὸν τὸ σκόπιον. Sic Paulus Ephes. 6. 12. τὰ ἰσχυρὰ κεφάλαια τοῦ σκόπιου πύτων. Origenes Homil. 8. in Exod. cap. 20. Vt quoniam Patres, id est Diabolus, & Angeli eius, ceterique principes mundi huius, & rectores tenebrarum harum, & ipsi enim efficiuntur Patres peccati, sicut & Diabolus; quoniam, inquam, patres isti, &c.

καὶ τὸς κεφαλίας, &c.] Matth. 13. 38. Ioh. 8. 44. Act. 13. 10. & 1. Iohann. 3. 8, 9, 10. Origenes Homil. 8. in Exod. cap. 20. Cum à Diabolo ad peccatum suademur, semen eius efficiuntur: cum vero etiam implemus quod suaserit, tunc iam & genuit nos, nascimur enim ei filij per peccatum. Et mox: Et ut ad ea, quæ scripta sunt veniamus, Dominus majestatis Iesus Christus Salvator noster crucifixus est: hujus piaculi auctor & pater sceleris sine dubio Diabolus est, sic enim scriptum est: Cum autem introisset Diabolus in cor Iuda Iscariotis, ut traderet eum. Pater ergo peccati Diabolus est, &c. Et in Matth. 13. 43. p. 207. οἱ ἀκούσαντες αὐτοῦ τὴν ἰσχυρὰ τὸ πονηρὸν λόγον. Quj sermone Mali filios admiserant: sed præcipue in Iohann. 8. 44.

τὸ ὑπὸ αὐτοῦ τὸν ἀποκτείνον, &c.] 2. Thefl. 2. 3, 4. ἀποκτείνον καὶ πειρασόν, &c. est proprie ἰσχυρὰ, adversarius, inimicus, Diaboli cognomentum. Satanus autem Dei filij potissimum adversarium significat. Origenes lib. 6. contr. Cels. ὁ δὲ ἐβραίων δόξαν σατανῶν, καὶ ἄλλων ὁμοίων ἐστὶν πᾶσι νόμοις σατανῶν, καὶ ἄλλων ὁμοίων, εἰς ἄλλὰ δὲ φωνῶν, ἐστὶν ἀποκτείνον. πατρὶς ὁ τὸν κεφαλίας ἐλομένου, καὶ τὸν κεφαλίας ἐλομένου, ὡς τὰ ἐναντία ἐπέφθον τῇ ἀρετῇ, σατανῶν ἐστὶν, πονηρῶν ἀποκτείνον τὸ ὑπὸ αὐτοῦ τὸν ἀποκτείνον, καὶ ἄλλων, καὶ σατανῶν. Diabolum Diaboli filium appellat Origenes, quemadmodum & Iohann. 8. 44. ὑμεῖς δὲ ἐκ πατρὸς τὸν ἀποκτείνον ἐστε, καὶ τὸν ἀποκτείνον τὸν πατρὸς ὑμῶν ἐπέφθον, ἐκείνου ἀπο-

genes in Matth. 14. 36. ex Catena MS. Biblioth. Reg. *ἰπαιδευομένων ἑνὶ τῷ οὐρανῷ ὁμοιωθεὶς ἡ ματαφασίαν τῆς γονίαν ὅτι εἶπε τῷ ἰδῶν ἡμῶν δὲς μοι τὸ ἀσθενῆσαι τὸ ἐξ ἡλίου ἢ τὸν μῆλον ἢ ἄλλο τι τῶν οὐρανῶν, ἡλίου ἀσθενῆσαι τὸν πατέρα, δῶκεν ἕνα πῦρ τῷ πατρί, ὃ ἡλίου δὲ ἰμοῦ ἀφελθῆναι, καὶ οὐ δύνασθαι λαβεῖν. Invenes docuerunt pietatis obitu parentes contemnere. Verbi gratia, dixit filio suo. Da mihi ovem hanc quam habes, vel vitulum, vel aliud quid simile; dixit patri, Donum illud est Deo, quo à me adjurari vis, nec accipere potes. Hanc expositionem retinuit Chryso- stomus: *Quod à me in utilitatem tuam petis, Pater, jam dono Deo dicatum est, nec illud sumere potes: & post Chrylostomum Theophylactus: δῶκεν ἕνα, ὃ πᾶτερ, ὃ ζῆ τις δὲ ἰμοῦ ἀφελθῆναι. Donum est, ὃ Pater, id quod à me in commodum tuum petis. Quo magis miror venisse in mentem tot magnis viris quos laudat Thomas in Catena. ut tam male locum hunc torquerent, quibus praesertim facem praetulerat Origenes. Causam difficultatis fuisse puto voculam ἰαν, quae pro ἀ hic & alibi saepissime usurpatur.**

Chryst. in
br v. Enar.
in Matth. 15

τῶν δὲ ἀεικλιμῶν πενήτων] Psalm. 9. 33, 35. Isaia 49. 13. Jac. 2. 5. Menander:

ἀεὶ νομίζουσ' οἱ πάντες τῆς θεῶν

Semper existimantur pauperes Deorum esse.

P. 246.

ἴνα τῆ ἀσθενείας τῆς πενήτων, &c.] Vt in ea quae in pauperes fuerant erogata, involarent homines rapacissimī, & gazophylacium expilarent. Theophylactus: διδασκον τῶν τῶν παιδῶν μηδὲν δίδουαι πρὸς γονεῖσιν, ἀλλὰ ἀνατιθέτω ὅσα ἔχουσιν τῶν γαζοφυλακίῳ τοῦ ἱεροῦ. Liberos enim docebant nihil parentibus dare, sed facultates suas omnes in Templi Gazophylacium inferre. Non facultates suas omnes, sed tantum ὃ ἔλαβον οἱ γαζοφυλάκοι, quod parentes ipsorum accepissent, ut vult Origenes; quemadmodum & ipse Theophylactus eorum quae paulo superius docuerat parum memor: καὶ ἄπας ἐμῶν ἐστὶν ἡμῶν τῶν παιδῶν ἡ γαζοφυλακία, καὶ οἱ γονεῖς κατελιμνωμένοι ἀνεγκλήματοι. Et sic cum liberis bona dividebant, & parentes relinquebantur in senectute absque ullo subsidio. Qui partiti fuissent opes eas cum liberis Pharisaei & Scribae, si universas eas abstulissent?

εἰ τις ἄνθρωπος τῶν λεγομένων, &c.] Presbyterorum intererat quamplurimas pauperibus oblationes erogari, ut pote quarum pars ad se pertineret. Id colligitur ex Urbani Papae Decretali Epistola. Huius etiam fatagebant Principes reipublicae causa, ne quis fame & inopia interiret, dum alij luxurie diffuerent. Pharisaeorum igitur fratres eos appellat Origenes qui consanguineorum & affinium inopum cura neglecta pauperibus conferendam esse stipem contende- bant. Sancitum certe est, in Apostolicis Canonibus ut ipsi Ecclesiae Antistites con-

fanguineis egentibus opem ferant.

Ἐ σπῆρα γε δόξασται, &c.] Videtur Episcoporum avaritiam perfringere, qui cum bonorum Ecclesiae circumsunderum arbitri essent, universa in proprios usus convertebant, & aliorum qui ea largiti erant, pietatem in lucro deputabant. Origenes infr. in Matth. 15. 20. p. 255. τὸ δ' ὅμοιον ἱερεῖς καὶ ἐπιτροπάρχου ἐπιτοκίας, δὲ τῆς ἀνδραγαθίας δίδου, ἢ τῆς ἀπο ἀνδραγαθῶν κοσμησίας, ἢ τῆς ἀπο τῆς ἀσθενείας τῶν ἁγίων περιτοκίας, δίδουται ἀσθενείας τῶν ἁγίων τοῦ οὐρανοῦ ἐπιτοκίας καὶ ἕρπον ἐπιτοκίας.

καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν] Vulgata editio, Syriaca, Arabica, Persica, Erasmiana, Pagniniana, omnesque fere Interpretes reddunt: *ea quae mittebantur portabat. Sed num satis haec coherent: loculos habebat, & ea quae mittebantur portabat? quasi qui in loculis missa portabat, non etiam loculos portaverit. Deinde cum ait Origenes: εἰ τις τὸ πρὸς ἐκκλησίας ἔχων γλασσοκομῶν, λέγει μὲν, ὡς καὶ ἰδὼς, ἕρπον πενήτων, τὰ δὲ βαλλόμενα βάσταζει, &c. manifeste opponit τὸ, τὰ βαλλόμενα βάσταζειν, τῷ ἕρπον πενήτων λέγειν. Praeterea inquit: εἰ τις τὸ πρὸς ἐκκλησίας ἔχων γλασσοκομῶν, λέγει μὲν ἕρπον πενήτων, τὰ δὲ βαλλόμενα βάσταζει, μεῖζον ἢ αὐτῶν τῶν ἰδῶν. Quodnam ergo scelus illud est pauperum causam agere, & in loculos missa portare? Ne Lectorem diutius teneam, dico ego, βάσταζειν, non significare duntaxat, ferre, sed &, auferre, subripere, furari. Suidas: βάσταζειν, ἀρτῆσιν κλαπτῆν ὃ δὲ λακωνικῶς σφραγισμένον. δὲ πρὸς ὅπως τὸν διακτύλιον ἐπίπληξ, ὡς μὲν ἔπειτα αὐτῶν ἀφελθῆναι, καὶ τὸ βάσταζειν τῶν ἀποκειμένων βάσταζειν, ablatum fuerit, furto surreptum fuerit. Lacrydes autem, impresso sigillo, anulum per foramen jaciebat, ut nihil e rebus ipsius subriperetur, nec quicquam eorum quae recondita erant auferretur. Quem locum Suidas è Laertio transtulit; sic ille: ἐπίπληξ γὰρ τὸ ἀσθενῆσαι τῶν ἀποκειμένων πάλιν, εἶσω τὸν διακτύλιον δὲ πρὸς ὅπως ἐπίπληξ, ὡς μὲν ἔπειτα αὐτῶν ἀφελθῆναι, καὶ τὸ βάσταζειν τῶν ἀποκειμένων μεῖζον ἢ αὐτῶν τὰ ἀποκείμενα ἀπὸ σφραγίσεως ὅσα ἐβάσταζεν. Postquam enim aliquid e penu depromisset, rursus eo obsegnato, anulum intro per foramen jaciebat, ne quid e rebus ipsius tolleretur, & e rebus quae recondita erant auferretur. Quod quum intellexissent servuli, sigillum resignabant. & quae- cunque volebant, subripiebant. Idem est vocis huius intellectus apud eundem Evangelistam, cap. 20. vers. 15. καὶ εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπε μοι πρὸς αὐτὸν ἰδοὺς. Domine, si tu abstulisti eum, dic mihi ubi eum posuisti. Cum igitur non una sit verbi, βάσταζω, significatio, posteriore illo sensu accipi debet hoc Iohannis loco: Ἐ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Et ea quae mittebantur subripiebat. Nec aliter intellexit Aethiopiae Interpretationis au-*

Laert. lib. 4. in Laertio. Euseb. lib. 14. cap. 14. Erasm.

ἀσθενῆσαι ἰδῶν

Laert. lib. 4. in Laertio. Euseb. lib. 14. cap. 14. Erasm.

247.

Et or, nec aliter Nonnus:

εἶρε δὲ κίστην
τῆ ἐπι γαλακός ἐκείνη, καὶ ὑπόστει βύλας, καὶ λήφ
αὐτὸς ἀνήρταξ φουλαξ κακός.
habebat autem cistam

In qua pecunia jacebat, & quacumque vole-
bat, loculo

Ipse aufererat cistas malas.

Vbi notandum obiter κίστην appellari, quam
Evangelista σασάρομον appellat: Persia In-
terpres vertit, *capsam nummorum*. Ita 2. Par.
24. 8. מַטְבַּח, *arcam*, LXX vertunt, γλωσσό-
μομον, quam à Græcis vocem mutuati sunt
Jonathan & Hierosolymitanus Interpres,
Gen. 56. 26. & Syrus, Joh. 12. 6. & Ebræi
Magistri aliquot. Helychius: γλωσσόμομον
σημαίνει τὸν ἑλκυστήν τῆς λειψύρας. Sed ad rem.
ἀνὴρ τὰς ἐπι, haud secus ac ἐλάττωξ, utrumque
significat, *ferbat, auferbat*: quod utrumque
sive casu, sive consilio expressit Augustinus:
ministerium portabat, sive exportabat. Eadem est
apud Græcos significatio vocis φέρον. Inde
φάρ. Paulus 1. I. D. De furt. Græci δὲ τοῦ φέρειν
hoc est, *ferendo, φέρον dixerunt*. Etymologus:
φάρ τὸ φέρον, φέρει, φάρ. Ita apud Latinos,
fero pro aufero. Virgilius:

Omnia fert atas, animum quoque.

Item:

Postquam te fata tulerunt.

ἐἶπε ἄν κ, τὸ τὸς ἐκκλησίας, &c.] Epif-
copos designat, quorum munus erat, ut su-
pra diximus, bona Ecclesiastica, census
puta, decimas, & oblationes fervare, eaque
sibi, clericis, & egenis distribuere.

δὲ δ. ὡς γὰρ ἔγραψα, νομιμὴν ἔχοντες] Eras-
mus: *Ob que veluti gangrenam habenti* vide-
tur legisse, δὲ δ. ὡς γὰρ ἔγραψα, νομιμὴν
τὸ περὶ ἑρασμίου ἐπὶ τούτου ἐστίν.] Alludit
ad Ephes. 6. 16.

δὲ τὸς ἀναλόγου δὲ τὸς ἐλάτου] Per me
non stat quin postremum illud, δὲ τὸς, deleat-
tur. C. R. habet, ἀναλόγου. ἀναλόγου ὅ-
αυτεm foemineum sibi genus non raro vindi-
cat apud Clement. Alexandr. ipsum Origenem,
& alios plerosque.

Clem. Alex.
Sivom. 6.
Orig. comen-
t. lib. 2.

P. 247. εἰς τιμὴν πατρὸς καὶ μητρὸς] Erasmus, *in sub-*
sidium, in honorem, cuius honoris pars erat
subsidium parentibus ferre, ut docetur su-
pra p. 245. Hinc 1. Tim. 5. 17. *Qui bene pra-*
sunt Presbyteri, duplēs τιμὴς, duplici honore digni
habeantur: hoc est, duplici stipendio. Eo-
dem sensu Prov. 3. 9. *Honora Dominum de tua*
substantia: id est, largire. Elegantissime Ci-
cero dixit: *Curio nisi, ut medico honos habere-*
tur: hoc est operæ pretium redderetur. In-
de, *Honorarium*.

Ἰουδαῖοι ἐν ὑμῶν, &c.] Ita C. C. Holm. &
Reg. Videtur legisse Erasmus: *Ἰουδαῖοι ἐν ὑμῶν*,
&c. vertit enim: *Indei igitur filios*; quæ lectio
verissima est.

δὲ τὸ ἔργον, &c.] Ita C. H. at R. δὲ τὸ

τῆς ποροποιήσεως, &c. Sic ergo locus hic con-
cipiendus est: δὲ τὸ ἔργον ποροποιήσεως βυθόμενον
δὲ βυθὸν λόγον, &c.

σπιδμαλι κατανοήσεως] Ebr. מַטְבַּח מַטְבַּח:
optime Vulgata, *spiritum seporis*; & Aquila,
καταποσεξ, gravissimi seporis; quod idem ha-
bet Syrus; Jonathan, *spiritum deceptionis*;
Arabs, *spiritum abjectionis*; Theodotion, ἐκ-
σησεως, vel potius, ἐκστασεως. Ab hac signifi-
catione cum multum recedere videatur,
πνεύμα κατανοήσεως, Leo Castrius legendum
censet apud LXX, *κατανοήσεως*, sed fallit-
tur, nam Paulus hunc locum repetens, le-
git: *πνεύματι καθαρεύσεως*, Rom. 11. 8. & hic
constanter Origenes. Hellenistæ dixerunt,
κατανοήσεως, pro, *κατανοήσεως*. Ita Psalm. 29. 13.
Ut cantet tibi gloria mea, & non comparetur
LXX. καὶ ἡ μὴ καθαρεύσεως. Ebr. מַטְבַּח מַטְבַּח. non
ut vulgo legitur: מַטְבַּח מַטְבַּח, quam lectionem
tamen sequitur Thargum. Et Dan. 10. 9.
Et audiens jacebam confectus super faciem
meam. LXX. ἡνὺλο καθαρεύσεως. וְיָרַח וְיָרַח
וְיָרַח. Vtrobique מַטְבַּח reddiderunt per ver-
bum, *καθαρεύσεως*: quemadmodum מַטְבַּח
quod ex מַטְבַּח factum est, per nomen, *κατο-*
νοήσεως. Vereor præterea ut, *κατανοήσεως*, ullibi
unquam legerit Castrius. Caterum Cod.
Holm. habebat σπιδμα, rescriptimus πιδ-
μα, nam infra legitur: *πιδμασφύων πιδ-*
μασφύων καθαρεύσεως, & LXX. *πιδμασφύων ὑμῶν ὑ-*
μασφύων πιδμασφύων.

εἰς τὸν τὸν ἑσπερογενή] Ita Ebraica, & P. 248.

Vulgata, & reliquæ interpretationes. LXX
& Epiphanius Har. 64. *εἰς τὸν τὸν ἑσπερο-*
γενή πύπν, quasi de suo libro locutus fuerit
Isaias.

μόνον τὸν σῶμα, ἐξέλεγε τὸν ἄνθρωπον, &c.] Im-
puras & illotas manus ori admoveere piacu-
lum erat Pharisaïs, ne scilicet labia & os
polluerent. Insuper illud exagitans
Christus, Isaiæ verba apposite in illos con-
torfit: *Purus est populus iste labiis & ore*
tenus; corde autem contaminatissimus.

καὶ τὸν τὸν διδάσκοντες, &c.] τῆς ὁ editioni
consentiant Matthæus, & Marcus; & illis
Origenes: *καὶ τὸν τὸν διδάσκοντες*
ἐν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διδασκαλίας. Aliter
Vulgata: *Et timuerunt me mandato hominum*
& doctrinis, & quotquot Ebraico contextui
insunt, cuius variam fuisse hoc loco le-
ctionem, ex hac interpretationum varie-
tate conjiciunt quidam. Ego aliter judico,
nam præterquam quod nulla ejusmodi no-
tatur variatio in Keri & Ketib, neque in
Varijs Lectionibus Orientalium & Occi-
dentalium, neque in illis Ben Ascher, &
Ben Nephthali; si rem propius spectes,
etiamsi verba recedant paulisper, senten-
tiæ tamen in idem recidunt, cum præfer-
tim, *διδάσκοντες*, hic significationem non
docendi, sed discendi obtinere videatur,

ut infra quoque notabimus.

P. 249. καὶ οἱ ὀνόματι διαβόητος ἀνὴρ Ἰβιοναῖοι]

Quam proxime ad Iudæos accederent Ebionæi docent Irenæus, Epiphanius, & Theodoretus. Non ab impuris autem cibis solummodo, sed & ab animatis omnibus eos abstinuisse, ac pro impuris habuisse, eundemque errorem Petro affinxisse testis est idem Epiphanius. Nec Ebionæorum duntaxat error ille fuit, quæ animata fuissent respuenda censere, sed & Nazaræorum, & Dositheanorum, & Valesiorum, & quorundam à Saturnilianis, & Marcionistis, & si Philastrio fides est, Aërianorum, & Encratitarum, & Manichæorum, & qui ex illis orti sunt, Priscillianistarum, & Apotacti- corum, seu Apostolicorum. Quam insaniam damnavit Synodus Gangr. Can. 2. aliaque subinde Concilia.

Epiph. Her. 30.

P. 250. ἐν εἰδωλείοις, &c.] Ita C. C. H. & R. εἰδω-

λίον autem tradunt Grammatici esse idoli similitudinem; quam significationem hoc loco tueri non possunt. Malim igitur, ἐν εἰδωλείοις, hoc est in idolorum templis. Erasmus, in sacrificiis idolorum. Cæterum vid. Act. 15. 20. & 21. 25.

P. 251. ἐν ἑσφάρασι ἐσφάρασθαι, &c.] Erasmus:

contemta superstitione in rebus, ut opinor, indifferen- tibus: legebat: ἐν ἑσφάρασι. Pro ἐσφάρασθαι autem legendum existimo ἀσφάρασθαι, vel ἐνασφάρασθαι. ἐσφάρασθαι autem insolens est.

P. 252. ὑπὸ τῆς φασκόντων ἢ τῶν, &c.] Valenti-

nianorum, Marcionistarum, aliorumque. ἡμᾶς ἀληθῶς εἶπεν] Ita C. C. H. & R. Priorem illam vocem prætermisit Erasmus. Legendum ἡμῶν.

ἡοὶ τῶ αἰῶνι ἐκείνῳ] Vides hic duos αἰῶ- νας, & oppositum αἰῶνα ἐκείνον, αἰῶνα τοῦ τῶ, ut revera duo sunt. Horum alter idem est qui αἰῶνα ἰσχυρόν, Marc. 10. 30. Luc. 18. 30. αἰῶνα μέγαν. Matth. 12. 32. Hebr. 6. 5. αἰῶνα τῶ αἰῶνι, Hebr. 1. 8. αἰῶνις τῶ αἰῶνι, & sæpe αἰῶν simpliciter, vel αἰῶνι. Alter vero αἰῶνα τῶ κόσμου πύτυ, Eph. 2. 2. ἐνεσθῆς αἰῶνα ποτηρῆς Gal. 1. 4. ὁ νεῦ αἰῶνα, Tit. 2. 12. & αἰῶνα εἶπεν passim. Vtrumque optime distin- xit Lucas 20. 34, 35. Vnde & hunc locum expressit Origenes: οἱ ἡοὶ τῶ αἰῶνι τῶ τῶ γαμῶσι, ἢ ἐγκαμῶσι. οἱ δὲ καταζωοποιεῖται τοῦ αἰῶνι ἐκείνου τυχῶν, ἢ τῆς ἀσφάρασθαι τῆς ἐκ- ἰκοῦσθαι, ἢ τῆ γαμῶσθαι, ἢ τῆς ἐγκαμῶσθαι. Sic apud Ebræos duo sunt sæcula, הַיּוֹם הַזֶּה, seculum hoc, & הַיּוֹם הַבָּא, seculum futurum, quo vel dies Messia intelligunt, vel tem- pus quod mortem statim sequitur, vel quod sequetur corporum resurrectionem.

P. 253. εἰπεὶ δ' ἀπίς, &c.] Hoc loco multum se

jactant Heterodoxi. Inde certe Petrus Mar- tyr, Philippus Mornæus, aliique nobiles il- larum partium consecraverunt rem sibi con-

secram putant. Sixtus Senensis locum ab Hæreticis, Perronius Cardinalis & Genebrardus ab Erasmo depravatam & adulteratum suspicantur. Quem tamen integrum esse fidem faciunt calamo scripta Græca exemplaria. Neque vero cur ad ejusmodi responsonem decurratur, ratio ulla est, cum omnis inde illis arcessendi causa sua patrocinijs ansa facile præcidatur. Quamvis autem Adamantij de Eucharistia opinio, satis jam in Origenianis ventilata sit, accuratius tamen locum hunc enucleabimus.

ἢ τῶ ἰδίῳ λόγῳ ἀρχαίει τὸν χορῶν, &c.] Cum quis corporis Christi sit particeps, non sufficit sola participatio hæc, ut sancti- tatem consequatur: ut necesse est prætere- a ut nullius sibi sceleris conscius, sed pura mente ad sacramentum accedat, alioquin iudicium sibi manducat & bibit. Duo igitur requiruntur, ut qui particeps fuerit cor- poris Christi, sanctior evadat; primum ut particeps fiat, tum ut pura ejus sit mens & integra conscientia. Desuerit postremum hoc, se ipsum sancti sacramenti fructu fraudaverit. Non igitur ex se, vel inapte natura, ut reddit Erasmus, solum, nec simpliciter & absolute utentem sanctum efficit corpus Christi; alioquin etiam indigne utentem sanctum: sed adhibita pura conscientia, & certa fide utentem sanctum facit, eique fit utilis.

ἢ τῶ δὲ ἢ τῶ ἐκ τῶ μὴ φασκόν, &c.] Mox do-

cuit Origenes nisi ad hunc corporis Christi esum, integer præterea & intaminatus ani- mus accefferit, futurum ut nullus inde ad nos fructus redunder; nunc subjungit nec simpliciter ex abstinentia ab hoc sacra- mento quicquam nos detrimenti capturos, vel bono aliquo privatum iri; cum illo ab- stinere debeat homo sibi nondum satis pro- batus; vel si impedimentum aliquod oc- currerit, aut ad legitimam ætatem nondum pervenerit; sed tum potius cum infineri pectoris sordes eluere negligentes hoc eis sponte abstinemus: τὸ γὰρ ἀπίον τῆς ὑπερήστως ἢ κακία ἐστὶ ἢ τὰ ἀβύτημα τα, ἢ τὸ αἰτίον τῆς πει- ρασθῆσθαι, ἢ ἡλικασμῶν ἐστὶ, ἢ τὰ κατορθώ- μεθα.

κατ' αὐτὸ μὲν τὸ ὄλιγον, &c.] Hoc est ac- cidentia materia panis prius inharrentia, ejusque propria; quæ postquam in stoma- chum demissa, ab eoque corrupta sunt, in novam convertuntur substantiam, & partim humani corporis formam induunt, partim ejiiciuntur in secessum, juxta doctrinam S. Thomæ, p. 3. q. 77. a. 5, & 6.

ἢ τῶ δὲ τῶ ἐπιφρονοῦσθαι αὐτὸν ὄλιγον, &c.] Ut supra ἐπιφρονοῦσθαι, sic nunc ὄλιγον appellat sacrosanctum illum sermonem quo panis consecratur. Ita Iustinus Martyr Apolog. 2. ad Anton. Imp. ἀλλ' ὅν ἑσθον ὄλιγον θεῶ

Sixt. Sm. Eibl. lib. 6. Ann. 66.

1. Cor. 11. 29.

P. 254.

1. Cor. 11.

σάρκο ποιηδὲς Ἰησοῦς χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σάρ-
 κα. καὶ αἷμα ἡμῶν σωτηρίας ἡμῶν ἔσται καὶ τὴν
 αὐτὴν λέγοντος τὸ θεῖον παρ' αὐτοῦ λέγει πρὸς τὸν
 θεόν, ὅτι ἡ αἷμα καὶ σάρκα καὶ μεταβολὴν ἔ-
 ποιοῦ ἡμῶν, ἐκείνη τὸ σάρκο ποιηδὲς Ἰησοῦ καὶ
 σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν ἔσθ'. Sed quemadmo-
 dum per verbum Dei caro factus Iesus Christus ser-
 vator noster, carnem & sanguinem pro salute no-
 stra habuit: ita cibum per precem verbi Dei ab
 ipso benedictum, quo sanguis & carnes nostra
 mutatione facta nutriuntur, illius incarnati Iesu &
 carnem & sanguinem esse edocti sumus. Theo-
 philus Alexandrinus in prima Epistola Pas-
 chali: Quod adhaerens non recogitat aquas in ba-
 ptismate mysticas adventu sancti Spiritus conse-
 crari, panemque Dominicum, quo Salvatoris cor-
 pus ostenditur, & quem frangimus in sanctifica-
 tionem nostri; & sacrum calicem, quæ in mensa
 Ecclesie collocantur, & utique inanima sunt, per
 invocationem & adventum sancti Spiritus sancti-
 ficant. Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 4.
 Nec linguam quippe ejus, nec membranas, nec
 atramentum, nec significantes sonos lingua editos,
 nec signa literarum conscripta pelliculis, corpus
 Christi & sanguinem dicimus; sed illud tantum
 quod ex frugibus terre acceptum, & prece mystica
 consecratum rite sumimus ad salutem spirituales,
 in memoriam pro nobis Dominice Passionis. Pre-
 cem appellat mystica verba à sacerdote
 prolata, quod iis precatio contineatur, ut
 ostendimus in Origenianis. Hoc igitur ser-
 monem utilis sit comedenti ille cibum pro
 pietatis illius & fidei modo; accidentia
 autem, materia panis prius adhaerentia, in
 ventrem abeunt, postquam in novam sub-
 stantiam converta sunt.
 καὶ τὴν τὴν αὐτοῦ εὐαγγελίου] Hic est
 enim verus ille fructus de quo in quocunque
 die comederimus, aperientur oculi nostri, & erimus
 scientes bonum & malum: hic est verus ille
 panis, in cuius fractione aperientur oculi
 nostri, & Deum cognoscemus.
 καὶ ἡ γὰρ ἡ ὕλη τὸ ἀπὸ τοῦ, &c.] Hoc est τὸ ὕλη-
 κόν, de quo supra, accidentia scilicet quæ
 fuerunt materia panis. Ea autem nihil ad
 sanctitatem comedenti conferunt, sed ser-
 mo super panem prolatus; cum enim vi ac
 virtute illius fiat mira illa panis in corpus
 Christi conversio, quam placuit Ecclesie
 Transsubstantiationem appellari, & corpus
 Christi comedentem plurimum ad sancti-
 tatem consequendam juvet, si puro pectore
 exceptum sit, beneficium hoc sermoni illi
 mirifico super pane prolato acceptum quo-
 dammodo referre possumus.
 καὶ τὸ αὐτὸ ἡ ὕλη τὸ ἀπὸ τοῦ, &c.] Cor-
 pus Christi sub typo & symbolo panis oc-
 cultum & involutum, cum accidentibus
 panis quæ corpus Christi regunt, typicum
 & symbolicum corpus dici potest; sive
 quod specie, & similitudine, hoc est typo,

& symbolo panis sit, corpus Christi revera
 sit; sive, ut vult Bellarminus, quod Eucha-
 ristia sit sacramentum, hoc est signum, seu symbo-
 lum rei sacre, nempe corporis Christi sub illo sym-
 bolo delitescens: sive, ut idem docet, quod
 ipsum verum corpus Christi, ut est in Eucharistia,
 sit typus ac symbolum sui ipsius, ut fuit in cruce, &
 ut est nunc in celo: sive quod corpus & san-
 guis Christi sint resurrectionis nostre symbola,
 ut sciscit Nicenum Concilium; vel, ut
 Concilium Tridentinum, quod Sacramentum
 Eucharistie sit pignus futura nostre gloria, & per-
 petua felicitatis, adeoque symbolum unitus illius
 corporis, cuius ipse (Salvator) caput existit, cui-
 que nos, tanquam membra, ætérissimo fidei, spei,
 & charitatis connexionē adstrictos esse voluit: si-
 ve tandem quod corpus Christi & sanguis
 sint fidei & promissionis symbolum & ty-
 pus, juxta Clementis Alexandr. sententiam
 lib. 1. Pædag. ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ ἐκ τῶν
 ἐν τῷ ἰωαννῶν δὲ λέγει, ἵνα ἕως ἐξέλθω
 εἰς συμβόλων φάραγι μου τὰς σάρκας, εἶπὼν, ἔ-
 πίθητέ μου τὸ αἷμα, & τῆς πίστεως καὶ τῆς
 ἐπιτηλείας τὸ πόμπον ἀλλήλοισιν. Alibi autem &
 Dominus in Evangelio secundum Iohannem, ali-
 ter per symbola significavit: Edite meas carnes, in-
 quiens, & bibite meam sanguinem, manifesto fi-
 dei & promissionis potentium allegorice desig-
 nans. Præclare Maximus martyr in Scho-
 lia ad Dionysium: ἡ γὰρ ὡς ἀπὸ τοῦ τοῦ
 εὐαγγελίου φάραγι μου τὰς σάρκας, εἶπὼν, ἔ-
 πίθητέ μου τὸ αἷμα, &c. Non
 nudum scilicet corpus Christi contingi-
 mus, sed sub symbolis delitescens. Igitur
 symbolicum corpus idem est, quod mysti-
 cum corpus, quod est proprie sacramentale.
 πολλὰ δὲ ἡ ὕλη τὸ ἀπὸ τοῦ, &c.] Videtur alius efus
 corporis Christi significari, atque ille de
 quo mox egit; ut revera duplex est, Sacra-
 mentalis alter, quum videlicet corpus Chri-
 sti ore recipimus, alter quum fide Verbum
 carnem factum comedimus. Vterque efus
 diferte explicatur capite Iohann. 6. & pos-
 terior quidem à v. 31. ad hæc verba v. 51.
 καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν ζωὴ αἰώνου. prior vero ab his
 verbis ad v. 59. Id docent Catholici Inter-
 pretes fere omnes. Sacramentalem efum
 supra proposuit Origenes, de alio hic agi-
 tur. Id si caute animadvertisset Vincentius
 Bellocensis, hæc profecto non scripsisset.
 Sed in Commentario eius (Origenis) super Mat-
 theum cavendum est quod dicit panem illum quem
 dedit Dominus Discipulis, non fuisse verum cor-
 pus eius, exponens illud mystice de pane Dei verbi.
 οὐκ ἔχει τιλθ, &c.] Non habet mercedem,
 hoc est, ἐκ τῶν αἰώνων, quæ recte factorum fi-
 nis est & merces, ut mors peccati.
 ἀνελευθέρου γίνεσθαι] Videtur legisse Eras-
 mus, ἀνελευθέρου, vertit enim: si in verbo per
 illiberalem adulationem, aut lucri causa fiat.
 ἡ γὰρ ζωὴ τῆς ζωῆς, &c.] Sen-

Lib. 2. De Sacrament. Euch. c. 2.

Con. Trid. sess. vi. cap. 1. & 2.

Maxim. ad cap. 1. libr. De Eccl. Hierarch.

Vinc. B. B. Specul. do-ctrinal. lib. 18. cap. 43.

Eras. P. 255.

ab
 ene-
 alter-
 rum
 circa
 nodi
 tum
 pa-
 nvis
 o fa-
 ccu-
 &c.]
 cepi,
 andi-
 cate-
 id pu-
 bio-
 o igi-
 e cor-
 tm ut
 ens &
 mum
 fra-
 ra, ut
 ter &
 orpus
 ntem
 ra, &
 ue fit
 e do-
 trini
 s ani-
 le ad
 e nec
 acta-
 uros,
 o ab-
 pro-
 oc-
 dum
 ceteri
 e lu-
 e pi-
 e-
 e-
 nia,
 ma-
 , in
 par-
 par-
 tri-
 &c.]
 e fa-
 natis
 e. 2.
 28

lus est: vel emolumentum ab ijs capiendum, qui recens ad Christi fidem conversi, pietatis causa dona offerunt. Quod alibi, λόγος. θεολογίας, λόγος σαπείας, λόγος διαθελίας, λόγος σωτηρίας, λόγος καταλλαγής, λόγος αληθείας, λόγος ζωής, λόγος πνεύματος, λόγος δικαιοσύνης, & sapissime, λόγος θείου. illud hoc loco εγος appellatur: quemadmodum apud Marc. 14. 4. & 4. 33. & Act. 8. 4. & passim. Igitur αγγελία τοῦ λόγου, idem est ac αγγελίαν τοῦ λόγου πνεύματος, sive τοῦ λόγου διαθελίου, hoc est, ad Evangelij partes transire, & fidem amplecti, αγγελίαν τοῦ λόγου χειρῶν, ut 1. Tim. 6. 3. & αγγελίαν τοῦ θείου λόγου, ut Origenes in Matth. 19. 29. Familiaris est autem utraque locutio Origeni; qui & nonnunquam αγγελίαν τοῦ λόγου & αγγελίαν simpliciter usurpat. Inde dicti αγγελῆλοι qui relicti Gentilium superstitionibus circumcidebantur. Eorum autem qui recens verbum Dei receperant in nascentis illis Ecclesiae primordiis insignis erat zelus, & profundissima in Ecclesiam largitas, adeo ut quotquot possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferrent pretia eorum qua vendebant, & ponerent ante pedes Apostolorum: dividerentur autem prout cuique opus erat. Incrementum deinde capiente in dies Christiana republica, cum ex eiusmodi venditionibus nonnulli incerti fructus ad Sacerdotum, & pauperum alimoniam caperentur, nec constans bonorum Ecclesiae estimatio fieri posset, placuit domos ipsas & pradia Ecclesiis attribui, & quibus certi redditus quotannis provenirent. Id docet Urbanus Papa in Epistola Decretali. Præterea mos ille in veteri Ecclesia obtinuit, hodieque fere in usu est, ut Christiani ad templa accedentes, vel in concham, ut colligi potest ex Eliberitani Concilij Can. 48. vel certe in arcam ad id paratam, pro libitu & pietatis stipem demitterent. Id à Paulo λογία. 1. Cor. 16. 1, 2. & δωρογία. 2. Cor. 9. 5, 6. appellatur; hoc est συναγωγή. proprie Collecta. Insignis est Iustini locus Apolog. 2. pro Christ. εἰ ἀποκεῖται τις δὲ καὶ θεολογίας κατὰ ἀποστολὴν ἕκαστος τὸν ἐαυτοῦ, ὃ βούλεται δωροδοξῆσαι, ἐπὶ τῷ συνελθόντων ᾧ δὲ καὶ ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ἐστὶν ἀποδοξῆσαι, καὶ ἄλλοις ἐπιπέσει δροσμοίς τε, καὶ χίμας, καὶ οἷς ἀπὸ τούτων ἢ ἀπὸ ἀλλου αἰτίων λευπεθῆναι, καὶ οἷς ἐκ δρομοῦ οὖτοι, καὶ οἷς παρεπιδημοῦσιν ἐστὶν ἐξοίσι, καὶ ἀπὸ τῶν πᾶσι τοῖς ἐκ χρείας ἀποκηδύμενοις εὐεχθεῖσιν. Qui divites sunt & volunt, ad libitum unusquisque suum, quod vult, largitur: & quod colligitur, apud Praesidem deponitur: ipse autem opem fert orphanis & viduis, usque qui vel propter morbum, vel alia de causa egestate premuntur, & qui sunt in vinculis, & hospitibus peregrine advenientibus, & ut semel absolvam omnium inopum curam gerit: qua ἡσθητικὴ fere recellit Tertullianus in Apologetico cap. 39. Coimus, inquit, ad literarum divinarum commercium, &c. & mox:

Etiamsi quod arca genus est, non de honoraria summa quasi redempta religionis congregatur. Modicam unusquisque stipem mensura die, & si modo velit, & si modo possit apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Haec quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, nec potantibus, nec ingeratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis, humanis disque, & pueris ac puellis, re, ac parentibus destituit, iamque domesticis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodia, duntaxat ex causa Dei selecta, alumni confessionis suae sunt. Plurima alia fuerunt donorum genera vel testamento relicta, vel alia quavis occasione erogata, qua omnia Oblationum nomine censebantur. Ad Episcopi autem curam pertinebat, clericisque eas, egenis, ceterisque dividere, necnon & illarum partem sibi servare, ut liquet ex Apostol. Can. 39. & 41. & Urbani Epist. Decret. iam laudata & Concil. Gang. Can. 7. & 8. Cum ergo amplas opes Episcopus pro arbitrio dispensaret, Episcopatum ambibant multi, ut eas invaderent, paucillum vero egenis impertirent, & exultimabant. 1. Tim. 6. 6.

αὐτοῖς ἡς ἀποδοξῆσαι, &c.] Sic H. C. hæc autem R. C. prætermittit: οὐδὲ ἡς ἀποδοξῆσαι τοὺς ἡσθητικὰς τῶν ἡλθόντων εἰς τὴν γῆν Ἰσραήλ, καὶ τῶν ἡσθητικῶν τῶν ἀποδοξῆσαι τῶν ἡλθόντων εἰς τὴν γῆν Ἰσραήλ.] Hac omiſsa erant in nostro Codice, & in interpretatione Erasmi: causam præbuerat eiusdem vocis iteratio, ut alias sæpe fit. Eam nos à C.R. supplevimus. Origenes in Ioh. 2. 21, 22. τοιοῦτο δὲ ἐπέμυσθον οὐκ ἐστίν. & Homil. 14. in Iosue, de Sidone agens: Sed si, inquit, ad interpretationem nominis redeam, quod significat Venatricem, vel Venatores: & Homil. 16. sequenti: Sidonij dicuntur autem, sicut ante iam diximus, Venatores: & Homil. 13. in Ezech. Comminatio est in Sidonem, qua interpretatur, Venatores. Hieronymus De nomin. Ebr. Tyrus, qua Ebraice dicitur Zor, & interpretatur, tribulatio, sive angustia, vel foritudo. Idem, ibidem: Sidon, venatio trisyllaba. Tyrus à τὴν, adstrinxit, coarctavit. Inde nomen τὴν rupe: unde Tyro nomen, quod rupi imposita sit. Sidon à τὴν venatus est.

ἡσθητικὴς εἰσὶν αἱ ποταμοὶ Ἰσραήλ.] Hoc est, Dæmones: ita Theophylactus.

ἔσθτε καὶ ἀεὶ θύον ὑμῶν ἰσθητικῶν.] Ita se habent Hebraica, Deut. 32. 8. ἡσθητικὴν ἡν ἔσθτε ἰσθητικῶν ἰσθητικῶν. Legerant fortasse, ἡν ἔσθτε ἰσθητικῶν ἰσθητικῶν, juxta numerum filiarum Dei, quod alibi quoque Septuaginta reddiderunt, ἀσθητικῶν. Gen. 6. 2. 1. Th. 1. 6. Ab antiquissimis temporibus in Interpretibus sacris varietas hæc inolevit, ut qua in vetustissimorum Patrum libris appareat. Origenes Homil. 28. in Num. Quia sicut cum dispergeret

ad 4. 34.

1. 217.

1. 218.

dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, vel (ut in aliis exemplaribus legimus) secundum numerum filiorum Israel, &c. & Homil. 13. in Ezech. secundam numerum Angelorum Dei, sive ut melius habet, secundum numerum filiorum Israel.

P. 257. ἡτοιμασθη (απεινωσθ)] A πω, unde Niphthal, πωω incurvatus, depressus, & per metaphoram, humiliatus. Ex hoc loco Theophylactus: χαλασθη δε, ητοιμασθη τη ταπεινωσθ ητοιμασθη εις εν βασιλεια τω ανων, &c.] Alludit ad Matth. 25. 34. Legendu videtur: ητοιμασθη εις βασιλεια, &c. ut ητοιμασθη (απεινωσθ) η ψωσθ. Theophylactus ex hoc loco: οι δε ειχαοι τω υψω της βασιλειας τω δε ητοιμασθησαν.

απεινωσθ, ητοιμασθησαν] Ita scriptum erat in C. C. H. & R. Sed quis non videt corrigendum esse ητοιμασθησαν? οι δε ειχεροι τω φθοι] Et alij item ceci duo, de quibus Matth. 9. 27.

P. 258. μησθ. τοιαδε ψυχες] Hieronymus. τον δε ισραηλ μηδε διορακων] Erasmus: videlicet eum qui non erat Israel, neque perffixam. Videtur legisse, τον μηδε ισραηλ.

η αλλωσθ απτη ευ ειργασθησαν] Sic habebat C. C. H. & R. Correxerat autem aliquis ad oram libri H. απτη ευ ειργασθησαν, quam lectionem secutus est Erasmus: sic enim reddidit: quoniam cum adesset ea mensura panum, ut non possent simul & sibi comedere panes, & castelli familie, aut alij praterca panem bene confectum: indigesto & perturbato sensu, id enim plane sibi vult Origenes: Quum ea esset panum mensura, ut non possent filij simul & canes domus panem comedere, nisi forte alium a pane elaborato panem canes comederent.

μησθον διωδωσθ, κασθ δ ειχεροι &c.] Sic haec benigne possumus interpretari, humanam Christi naturam, ut pote creatam, vis infinitae neutiquam fuisse capacem; sed a Verbo tanquam instrumentum mensuram aliquam potestatis accepisse.

απεινωσθ ητοιμασθησαν &c.] Exod. 22. 31. αλλοι μη δε υπολογισθησθ, &c.] Iam supra doctrinam hanc, qua μετμεψωσθ afferit, ab Origene confutatam vidimus. Hieronymus tamen Epistol. 59. ad Avitum, hujus erroris reum ipsum peragit. Quo jure, disputamus in Origenianis. Hic autem Simonianorum, Basilidianorum, Marcionistarum, aliorumque cum quibus semper ad preliandum compositus est, stolidam opinionem notat, qua Metempsychosin statuebant. Origenes in Epist. ad Rom. lib. 5. cap. 5. Sed haec Basilides non advertens de lege naturalis debere intelligi, ad incertas & impias fabulas sermonem Apostolicum traxit in Pythagoricum dogma, id est quod anime in alia atque alia corpora transfundantur, ex hoc Apostoli dicto sonatur

adstruere. Vide Irenaeum lib. 1. cap. 20. Epiphaniam Her. 42. cap. 4. & 11. ubi errorem hunc Valentino, Colarbaso, Gnosticis omnibus & Manichaeis, praeter Marcionem, tribuit.

απεινωσθ το τω λογω ημελωνεσθ] Sententia postulat ut τω ημελωνεσθ negandi particula praefigatur.

η, το λυωσθ &c.] Erasmus reddit: multaque P. 260. graveolentia; legebat nempe, & το δυωσθ. ζηματασθ η τον ης γεσθ &c.] 2. Reg. 16. 9. Psalm. 21. 17. Ecclef. 13. 22. & alibi.

η, λογον ειργασθ] Erasmus: juxta rationem ingredi, legerat proculdubio, εις ειργασθ, vel ειργασθ quod valde mihi probatur; nam & id sensus desiderat, & confirmatur ex Theophylacto: κασθ χαλος, inquit, ελεπωσθ τον τω χαλον, η δ ημελωνεσθ η εις αυτω ιλθθ. Co-dices tamen H. & R. habent, ειργασθ.

οι απεινωσθ ητοιμασθησαν &c.] Ori-P. 261. genes lib. 2. contr. Celf. pari sententia: οι δε διορακων] οφθαλμοι των ανων τω ψυχω, η ω τα τω εικνωσθησαν απτη λογοι απτη, ακουεισθ απτησθ απτησθ, η, ης παρ αυτω (ε. απτη) μακαριας ζωης. πολλοι η η χαλοσ τασ βασις τω (ως η γεσθ η ανωσθ) εσθ απτησθ, τω τω λογω ιασαθησθ απτησθ η απτησθ ανων, αλλωσθ ελεσθ.

η, εσθ ησθ ηλωσθ μοσθ λου: κασθ η ει μη δυωσθ ησθ απτησθ εσθ] π. ας ελεσθ απτησθ] ο χαλος] Hac desiderabantur in nostro Codice, & in interpretatione Erasmi. Ea nos e C. R. supplivimus.

ελεσθ ησθ απτησθ] Deuter. 12. 15. & 14. 5. & 15. 22.

ε πελωσθ ησθ απτησθ] Origenes Hom. 27. in Num. Homil. 2. in Cant. Cant. & Homil. 18. in Jerem. & lib. 2. contr. Celf. Cervos cum serpentibus perpetuas exercere inimicitias, eosque benigne & profigare res est pridem decantata. Fallitur profecto Horus Apollo cum cervos vipera visa in fugam se dare scribitis haec enim e contrario eorum praesentia & odore fugari, saepe & ab illis deglutiri docent Theophrastus lib. 4. De caus. Plant. & Basilius in Hexaem. imo & serpentium omne genus, quo pabulo atatis dispendium reparatur, denuoque juvenescant cervi. Tertullianus De pall. cap. 3. Isidorus lib. 2. Orig. cap. 1. Nec illud verisimile est quod eleganter descripsit Oppianus lib. 2. Cyneg. cervos in Libyae arenis projectos a serpentibus manu facta invadi; nam nec cervos in Africa ullos esse notum est, nec credi potest ad illud animal angues hostili animo viam affectare, cuius vel odorem solum reformidant. Quamquam scribit Michael Boymus in Flora Sinenfi ingens quoddam serpentis genus apud Sinas reperiri, tam vasta molis ut totos cervos deglutiat: nomen illi Gento. Cervum an-

helitu suo serpentes è laebreis excitare & prodeuntes devorare scribit præter alios complures Ælianus lib. 2. De anim. cap. 9. cuius verba ita interpretatus est Vir doctissimus, quasi spiritus cervini amore serpentes produci vellet Ælianus : perperam, sic enim ille : *καὶ ἔλασι ὡς ἰώη, τῶν τοῦδ' ἰώη, καὶ ἀνοῦτα ἀνοῦτα*. Quod ita reddas : *Et trahit spiritu, tanquam illecebra, & in vinum producit.* *ἰώη* autem non semper amoris illecebram fonat, sed & quidquid attrahendi & illiciendi vim habet. Nota præterea quod ut semper, *ἰώη*, amoris illecebram significaret, cervi spiritum *ἰώη* non appellat, sed *ἰώη*, comparat, quod nempe utrumque attrahendi vim habeat; illud volentem, illud etiam renitentem, ut liquet ex sequentibus verbis : *ἔ ἀνοῦτα ἀνοῦτα*. Addit Ælianus id fieri maxime hyeme; Symeon autem Sethi, astate, atque ita cervis à natura comparatum esse, ut devoratis serpentibus, ante coctionem potu abstineant, urgente licet ardente siti; id sibi lethale videlicet futurum præcipientes : cum tamen doceat Epiphanius in Physiologo cervum serpentibus halitu suo excitis pastum, nisi intra trihorium sitim aqua restinxerit, moriturum, proptereaque scriptum esse Psalm. 41. 1. *Quomodo desiderat cervus ad fontes aquarum*; & Epiphanio consonet Hieronymus, alijque plurimi. At cervinorum cornuum ad saxa attritu, eorumque *ἀσθημάτων* serpentes è laebreis agi produunt alij. Sane Plutarchus in libro *περὶ τῶν ζώων*, serpentes à cervis attrahi pronuntiat, rationem attrahendi silentio prætermittit : id autem nos non silebimus huic Plutarchi loco Æliani lib. 8. De animalibus sextum caput ne mutatis quidem verbis ita simile esse, ut ex eo expressum videatur. Etymologici vero magni auctor & respiratione, & cornuum attritu & suffitu serpentes à cervis trahi docet. Certe cornu cervini odorem venena depellere, & serpentes fugare tradunt Theophrastus, Dioscorides, & alij; sinistram præcipue cornu efficax esse, & utile ait Aristoteles libr. 9. De hist. anim. proptereaque cervum invidiosum animal id in terram defodere, ne quod inde homines emolumentum capiant. Quod autem ille sinistro cornu, dextro illud tribuunt Theophrastus, & Plinius; ipse vero Aristoteles Æpirotici tantum cervi cornu dextro. Nec cervi duntaxat cornu hac vi pollere, sed & illius sanguinem, & medullam, & genitalia, & centipellionem, & dentes, & hinnulei coagulum scribunt Dioscorides, & Symeon Sethi, & Plinius, & Serenus Sammonicus. Ab ea autem serpentium vel agitandorum, vel devorandorum facultate dictos Græcis *λαβρεῖς* crediderim : ita Atha-

nasius lib. De definit. Epiphanius in Physiol. Eustathius in Iliad. J. & Etymologicum magnum : non *ἔσθ' ἡ δὲ ἰλάσσει*, ut vult Plutarchus, vel *ἔσθ' ἡ δὲ ἰλάσσει*, ut proponit Etymologus, cum τὸ ἰλάσσει, quasi *ἰλάσσει*, ab *ἰλάσσει* dictum porius existimet Eustathius in Iliad. ε.

ἠὲν ἐλάσσει ἔσθ' ἡ δὲ ἰλάσσει, &c.] Basilii in Hexacim. *ἠὲν τῶν ἰλάσσει* τοῦτον ἐστὶν τὸν κρεῖττον ἢ ἰλάσσει τοῦτον ἐστὶν τὸν κρεῖττον, ὡς κρεῖττον ἢ τὸν ἰλάσσει τὸν κρεῖττον, ἀλλὰ καὶ κρεῖττον ἐστὶν ὅτι, ὡς φασὶν οἱ τὰ βίαια πεπρωότες, τὸ τὸν ἰλάσσει βίαια. Quoniam ergo ita cervo à natura comparatum est, ut omni serpentium injuria superior sit, imo & vipera eius remedium ipsi sit, ut aiunt qui res ejusmodi observant. Serpentium quorumvis vulneribus obnoxios esse cerva sed phalangiorum præcipue; cancris autem comefis, & hedera sylvestri sanari proditum est ab Aristotele, Oppiano, & Æliano. Quanquam autem, ut supra dixi, non id facile credam, quod scribit Oppianus serpentes cervis insidiari, cuius præsentiam & odorem refugiant, & exhorrescant; fieri tamen posse existimo, ut à cervo depressus & exagitated serpens vim vi repellat, & mortem sibi jamjam inferendam ulciscatur. Id vero metuens cervus, ubi ad bellum anguibus inferendum se accingit, elaphobolco pascitur, eoque munitus serpentibus resistit. Dioscorides lib. 3. cap. 80. Plinius lib. 22. cap. 22.

ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ θεοῦ πατρὸς, &c.] Marcionistas, aliosque Hæreticos perstringit.

αὐτὸν μὲν ἐπὶ τῆς ἐκείνου ταύτης, &c.] Inde P. 262. Chrysostomus in eundem Matthæi locum: *καὶ αὐτὸν τὸ σημεῖον τὸ τοῦ μακκίου ποιῆν, ὡς τοῖς ἰδουαῖοις πρὸς τὸ σῶμα πεπερωμένον.* Hilarius porro & Hieronymus hanc Origenis expositionem maxima ex parte suos in Commentarios transtulerunt.

καὶ οὐκ ἔστιν οἱ μακκίαι ὡς τῶν, &c.] Chrysostomus, Hieronymus.

ἐστὶν δὲ ἀ κελδοί, ἀλλὰ ὡς ἰλάσσει] παρὰ ἰλάσει quidem apud Marcum, 8. 16. sed κελδοί apud Matth. 15. 35.

ἔστι μὲν ἐν ὄρει ἕρερον, &c.] Et illi in de P. 263. *deserto erant*: Matth. 15. 33. *Unde ergo nobis in deserto panes tantos?*

καὶ τὰρα ἕστι μὲν ἐπιβάντοι, &c.] Theophylactus.

οἱ ὡς ἀλλήλους διαπαντός, &c.] Et hæc P. 264. quoque Theophylactus.

μη εἰς γάρον] Erasmus prætermisit *μη*. *ἄξιον ὡς τὸν ἀμαρτωλὸν*] Sic habet C. R. & id sensus postulat. C. H. *ἀξιῶντος ἀμαρτωλῶν*.

ὡς τὸ μη ἀπ' αὐτῶν κατὰ δεικνύει] Si hæc ita legis, videtur aliquid ad sensum explendum desiderari; hæc puta quæ exhibet Erasmus : *illum fortasse non condemnasset*: sin autem : *ὡς τούτου, μη ἀπ' αὐτῶν κατὰ δεικνύει*,

H. er. in P. anim. 41.

1265

nihil deerit, & sic interpretaberis : Pilatus autem aliquatenus ad id inclinans, cum non condemnasset.

οες τλω κ' τω ινου αζιωου, &c.] At in Luca nulla hujus extat postulationis mentio : imo contrarium diserte docetur. Vide Luc. 23. 14, 15. Nec quicquam facit quod habetur, Act. 4. 27. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel: nec enim inde probatur Herodem à Pilato Iesu mortem poposcisse.

P. 265. ενερζαδον δεσφωουα] Vide Nos supra ad p. 230. Comment. in Matth.

αδ φαραω οεδσ γαδωροδονοου] 4. Reg. 2. 4. 7. Σερασα βασιλευσ αιθιοπων, &c.] Γαζαρη Ebraice dicitur ; Σερασα ab Interpretibus LXX ; Σερασης à Iosepho ; Tithac à Sulpitio Severo ; & hunc nonnulli eum esse putant qui à Strabone περαω appellatur. Sennacheribum produnt sacri Codices post vastatam Iudææ partem Rabfacem ad oppugnandam Hierosolymam misisse, ipsum Lachis obsedisse, atque inde cum in Lobnam civitatem impetum convertisset, Rabfacem Hierosolymæ obsidionem solvuisse, & ad Sennacheribum Lobnam contendisse : cum vero Tharacam Regem Chus adversum se exercitum ducere accepissent, ad Hierosolymæ expugnationem rediisse. Nam quod 4. Reg. 19. 9. legitur : Cumque audisses de Tharaca rege Æthiopiæ discentes, Ecce egressus est ut pugnet adversum te, & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, Ebrais non consonat ; illud nimirum : & iret contra eum, ex Ebrao, שרן, & reversus est ; melius LXX, κ' απεστειλεν, & Jonathan, אמ, & redijt. Quæ autem tradit Iosephus Antiq. lib. 10. cap. 1. circa Pelusij obsidionem impeditum Sennacheribum à Tharaca, vel juxta Herodotum à muribus procedente obviam Sethone Rege, discedere fuisse coactum, Scripturæ sacræ non repugnant, nam Lobna Pelusium contendere potuit Sennacheribus, priusquam de Tharaca inaudisset quidquam, ejusque adventu ad se perlato regredi. Pelusiaca hac autem obsidione maxime commotus videtur fuisse Tharaca, ut Ægyptiis suppeticas ferret. Quod vero subiicit ex Herodoto de muribus, simile eius est quod Cretensibus Amaxitum obsidentibus contigisse refert Ælianus libr. 12. De Animal. cap. 5. & alij. Vnde vero accepit Sulpitius Severus Tharacam Assyriorum regnum invasisse, dicat Hariolus.

ε σεραζουαι οη υπνοου, &c.] Vide Theophylactum.

κ' ε ελω αυτω ειδεναι, &c.] Hæc item refert Theophylactus.

κ' οι ποιησαντες εεις αρχαι ιππειων] Iob. 1.

17. Chaldaei posuerunt, כושרי מושש, vertit Pagninus, tres duces : LXX. Complut. Edit. & MS. Alexandr. κ' χαλδαιοι κατασκευασεν εεις αρχαις כושרי hoc loco, cuneos militum, turmas, agmina significat, ita dicta quod unaquæque suum caput, sive suum ducem habeant. Eandem obtinet significationem Iud. 7. 16. & 1. Sam. 13. 17. & alibi. Optime itaque Thargum : Chaldaei constituerunt כושרי ירדןבוא tres turmas, voce Græca, ὄχλῳ. Iervata ; & Aquila : τὰ στρατὰ τῶν & Vulgata : Chaldaei fecerunt tres turmas.

οιμοι δ' οη κ' εν τω ησασα, &c.] Cave hoc loco Erasmi interpretationi fidem adhibeas.

τα σηκρια μιμησαδς] C. R. μιμηδς. Scri. P. 266. bendum fortasse, μιμηδς. Sed tamen Origeni frequens est aoristum primum pro futuro, vel præsentis usurpare : ut pluribus probabimus infra ad p. 118. Comm. in Ioh.

εη η κ' η, &c.] Erasmus : Est autem, &c. legerat, εη, sed perperam.

ζητοι δε κ' ου παυ το &c.] Erasmus : Quin. P. 267.

tum etiam quare signum : legerat : ζητοι δε κ' ου τιμιπιοι

πρω δε εν τη κωνη γεραμικατος εδρ] Ita C. H. cuius ad oram atextum erat aliena manu, γεραμη. Lege : πρω εν τη κωνη γεραμη εδρ supple, τιμιπιοι : ut supra : το σηκριοι ιωνω, τις τω στωπες ημωβ' αυ αστασεως. Hanc lectionem secutus est Erasmus : cuius signum sit in Novo Testamento.

σασαε εν τη οεδσ βομαίος, &c.] Origenes P. 268. in hunc Pauli locum, capite nempe 7. lib. 6. doctrinam hanc fulse persequitur & asserit.

πιδις περδ σιων] Alludit ad Il. 1. 21. Quo. P. 269. modo facta est meretrix civitas fidelis plena iusticij? In Ebrao non apparet vox, Sion, neque in Ionathane, neque in Syro. At LXX, quos fere sequuntur Arabs, & Origenes : πιδε εχθρις περιη πιδις περδ σιων πληρη κεισεως Vocem hanc, σιων, à LXX. perspicuitatis gratia insertam putat Hieronymus. At versu 26. capitis huius vox eadem, σιων, apud πιδε reperitur, quæ ad versum sequentem pertinebat, ut Ebraica fidem faciunt.

μυ τωδ μιμησεν περιδουσα, αιδδ, &c.] Vetus & rancida controversia est, multorumque tum recentiorum Scripturæ sanctæ Interpretum, tum antiquiorum disputationibus agitata, eademne mulier, Maria videlicet Magdalene septem demoniis liberata fuerit ; & apud Simonem Pharisæum, quemadmodum retulit Lucas ; & multo post in Bethania, ministrante Martha, & accumbente Lazaro, ut scripsit Iohannes ; apud Simonem Leprosam, ut proditum est à Martha, & à Marco, Christum unxerit. Certe operapretium non est cramben hanc recouere, cum ad unum Origenem meam

Grot. in
Matth. 26. 6

hanc omnem opellam pertinere intelligam. Illud obiter dixerim, verisimillimam mihi videri Grotij sententiam, qua non unam tantum, eandemque mulierem fuisse statuit, quæ Christum apud Simonem Pharisaum, & apud Simonem Leprosum unxerit; sed & Simonem eundem, idemque factum. Quod autem dubitat eademne hæc fuerit quæ Maria Magdalene, de nihilo est; ut enim fatear verba Christi de pollinctura Mariæ, Marc. 14. 8. Iohann. 12. 7. præfens officium, non futurum respexisse; certe quod bis Christum viventem unxerit Lazari foror; mortuumque item unguentis perfuderit Magdalene; eandem hanc Magdalenam fuisse, ac fororem Lazari, aliquam scilicet unguentariam mulierem non præter rationem conjici potest. Addit Magdalenen videri Galileam, ex Matth. 27. 56. & Marc. 15. 40: at è Galilæa Christum secutam fuisse Magdalenen fatemur, Galilæam fuisse negamus: subjungit demoniis liberatam fuisse Magdalenen, Lazari fororem non item; ego non peccatis solum, ut Luc 7. 47, 48. habetur, sed & demoniis liberari potuisse Mariam respondeo: pergit Lucam post narrationem de femina unctrice, subucere mentionem Magdalene addentem ei notam ab ejectione demoniis, & non ab unctione; & merito quidem, longe magis enim mirum est demoniis ipsam fuisse liberatam, quam Christum unxisse; & Christi, cujus historiam scribit Lucas, virtuti testificanda longe aptius illud est: tum Clementis Constitutionum demum auctoritate se tuetur, quam ego rejicio. Sed redeamus ad Origenem: illius profecto valde incerta & defultoria super hac questione videtur esse sententia; hoc enim quem tractamus loco, mulierem eam notat, de qua agitur Luc. 7. ut ex eo intelligere est, quod scortatricem appellat, quodque Iesu pedes lacrymis & unguentis rigantem inducit: cum autem Simonem cujus in domo hac contigerunt, qui quæ à Luca Pharisaus dicitur, leprosum nuncupet, ita ut à Matthæo, & à Marco dictus est, unum & eundem Simonem esse, & ut multis argumentis vinci potest, unam consequenter, eandemque Mariam videretur credidisse. Homilia certe decima In diversos, quæ Origeni falso adscribitur, hæc legas: *Olim te diligebat, olim à Phariseo te defendebat, & à sorete tua diligenter excusabat, olim laudabat te, quando unguento pedes ipsius ungebas, lacrymis rigabas, & capillis tergebas, dolorem tuum mulcebat, peccata dimittebat. Olim querebat te cum non adesses, vocabat te cum abesses, mandabat tibi per sororem tuam, ut ad se veniret, Magister ad se & vocat te.* At Homilia 1, & 2. in Cantic. duas ipse

agnoscit, aliam sanctam, aliam scortatricem: *Loquitur Evangelium, inquit, quia venit mulier habens alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, non illa peccatrix, sed sancta, de qua nunc mihi sermo est. Scio quippe Lucam de peccatrice; Matthæum vero, & Iohannem, & Marcum non de peccatrice dixisse. Venit ergo non peccatrix illa, sed sancta, cujus nomen quoque Iohannes inscriuit.* In Matthæi autem cap. 26. aliam rursus proficitur sententiam: *Ego autem, inquit, magis consentio res fuisse, & unam quidem de qua conscripserunt Matthæus & Marcus, nullam differentiam expositionis sua facientes in uno capitulo: alteram autem fuisse, de qua scripsit Lucas; aliam autem de qua scripsit Iohannes. Lege totum caput, unde intelligas cur ita senserit.* Victor Antiochenus in Marc. 14. ex interpretatione Theod. Peltani: *Origenes vero aliam illam esse dicit quæ apud Matthæum & Marcum in domo Simonis leprosi unguentum super caput Iesu effudit; aliam rursus eam quæ cum in civitate peccatrix esset, in domum Pharisei ingressa, pedes illius lacrymis abluvit, & unguento perfudit:* addit Victoris Codex MS. Gr. Origenis nomine falso inscriptus: *ἡ ἀλλὰ λέγουσα τὸ ἰωάννη ἐδύσθη τὸ λαχέον, & aliam apud Iohannem Lazari sororem.*

ἡ ἴσως ἀγία; Erasmus: *Quos fecerat novam & spiritualem confessionem: legerat, ἀγία ἡ ἡρωδὸς λέγοντες;* Erasmus: *Non quidem fatentes quod acciderat, legerat; ἡ ἡρωδὸς λέγοντες. sed veteres libri reclamitant, atque adeo ipse sensus. ἡ ἡρωδὸς, vel quod idem est, ἡ ἡρωδὸς, apud Hefychium, est ἡ ἀκούσον. Opponit itaque, ἡ ἡρωδὸς λέγον, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ λέγον: hoc est περὶ τοῦ λέγον, λέγον ἐν δὲ δέτα.*

καὶ ἐν ἑνὶ γυναικί; Erasmus: *Chrysostomus: καὶ ἐν ἑνὶ τῷ μὴ ἐπιμύσεισται;* ita & Brev. Enarrat.

ἵσον μὲν ἦν ἐξομῶ, &c.] Alludit ad Matth. P. 271. 9. 15. Marc. 2. 19, 20. Luc. 5. 34, 35.

ἀπὸ τοῦ μὲν ἐν ἐν τῇ καρδίᾳ περὶ τῆς P. 272. αἰς ἐν ὁ μνηστῆρας ἐν τῇ καρδίᾳ ἀναλογον τῇ ποιότητι μοιχεύει καλαδόντες, ἕπας κὶ ὁ ἦν.] Verba hæc debemus Codici Reg. ea siquidem neque in nostro Codice, neque in Erasmi interpretatione comparebant.

ἀλλὰ περὶ ζυμῆν αὐτὸ μόνον ὄρει, &c.] Erasmus P. 273. aliter hunc locum legerat; sic enim vertit, *Sed fermentum modo quoddam doctrina Pharisaorum & Sadducæorum.*

τῆρα δὲ ὁ πρὸ δόκου ἐξέδεις, &c.] Epiphanius P. 274. in Ancorat. cap. 2. *ἐπὶ ἀλιθίας καὶ εἰδοτῆς συνώδῃ τῆ, καὶ συνύτωνα (sic enim lego, non ut vulgo, συνώδῃ τῆ) λέγοντες περὶ μακαρίων τῆων, ὅτι αὐτὸ εἶ ὁ ἡρώδης ὁ υἱὸς τῆ θυῆ τῆ ζῆντ, σαφῶς ἐπὶ αὐτῶ τῆ καὶ ἐν μακαρίων, καὶ αἰς κὶ ὁ ἀλὶ, ἐκείν, ἡ μακαρίων, &c.* Revera enim qui beatissimo Petro consona ac consentanea dicere potuerint, nempe, *Tu es Christus Filius Dei vivi,*

αρχὴς ὁ Θεός, ἕξαρχος, ὡς ἑστάναι, κεφαλὴ, princeps, & Rex appellatur, quæ Petrum auctoritate, jure, & dignitate reliquis Apostolis antecelluisse satis vincunt.

ἴσως δὲ τὸ πάρος μόνον. &c.] Quomodo superiorem Origenis locum explicandum esse diximus, ita hunc exponi debere pronuntiamus, traditas nempe fuisse claves regni cœlorum omnibus Apostolis, sed non jure eodem, & pari conditione qua Petro tradita sunt. Idem Origenes infra in Matth. 18. 18. p. 336. πλὴν τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω μόνον τὰ πάρος δεδομένα τοῖς ἀποστόλοις δέδωκεναι πᾶσι τοῖς ἑτέροις νεοτεταίς ὡς ἐξαρχοῦσι τοῖς ἑτέροις, ἵνα ἴσως μὴ ἀκούσῳσι, δισσοῖν ὅτι τῆς τὸν κλειδίοντα ἴσως ἐξ ὁμοίου, & πλοῦντος, ὡς δέδωκεναι τὸ κλειδίον ἐν τῷ ἑσπερίῳ. ἀλλ' ἴσως ἐξ ἑλέου, εἰ καὶ κοινὸν τὸ ὄνομα τῆς πέτρας, καὶ τῆς νεοτεταίας ἐστὶν τοῖς ἀποστόλοις λέγειν, & ἐξαιρετικὸν ἔχειν τὸν πέτρον ὡς τὴν πέτραν τοῦ νεοτεταίου, ἵδμεν τὰ τοῦ ὡς ἐστὶν ἴσως ὅτι τὸ πάρος τὸ. δῶστο σοὶ ταῖς κλεῖς τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ, & cetera, quibus cum ἑτεροις νεοτεταίσις in uno duntaxat celo, Petrum autem in omnibus ligare & solvere posse doceat, plenius & amplius potestatem Petro tribuit, quam reliquis quibuscunque. Barlaamum autem ἐλλυτικὸν ἔχον corruptit, cunctis sic ait lib. 2. De primat. Papæ: ἴσως δὲ ὅτι μὲν ὁ μακάριος πέτρος καθ' ἑαυτὸν πρῶτος, καὶ ἀποστολικὸς ἀπὸ τῆς τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὴν παύσιν καὶ ἀλλοτρίως Θεοῦ, ἃ μὲν αὐτὸς καὶ μόνος, ἀλλ' ἰσοπέτως αὐτὸς καὶ τῆς δῶκεν ἕκαστος. ἐξ ἧς ἴσως αὐτὸς, τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ δῶκεν πέτρῳ ὡς τῷ πρώτῳ, καὶ ταῖς ἑτέροις τὰ τοῦ δῶκεν ἕκαστος, εἰ δὲ ἄν ἐπιτήδειον, ἐδήλωσεν. ἀλλ' ἃ μὲν ταῦτα καὶ ἡ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις δέδωκεν φαίνεται. ὁ δὲ ἄν ἐπιτήδειον τῆς τῆς, ἴσως ἐστὶν δευτέριος & ἐν τοῖς ἑσπερίοις, καὶ ὁ ἄν ἴσως τῆς τῆς, ἴσως ἐστὶν λαμπρῶν καὶ ἐν τοῖς ἑσπερίοις. καὶ πάλιν λαβὴν πνεύματος ἁγίου, ἄν πῶς ἀφῆτε τὰς ἀεὶ πῆρας, ἀδύνατον αὐτοῖς, ἄν πῶς κατέστη, κατέστη. Ego quidem B. Petrum universalem Pastorem, & magistrum totius Dei Ecclesie constitutum esse, verum id quidem esse fateor: at non illum solum, sed pari cum ipso dignitate unumquemque; & Duodecim. Sic enim se res habet; claves regni Cœlorum datum se Petro promisit; & ipsas esse ligandi & solvendi potestatem, per ea quæ subjungit, ascendit; sed ipsam quoque reliquis etiam Apostolis videtur dedisse; Quodcumque enim, inquit, alligaveritis super terram, erit ligatum & in celo; & quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in celo: & rursus: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.

ὡς μὲν τὸ γράμμα τοῦ ἀποστόλου, &c.] Ergo quæcumque hoc loco dicit, allegorice dicit: id quod vel maxime inde apparet, quod portas inferi, peccata, hæreses, Demones; regna cœlorum, virtutes esse dicat. παρονομαστικὸν τὸ πέτρας, &c.] Origenes Hom-

16. in Jerem. ἵνα ἐλθῶ ἐπὶ τὸν γόρον, εἴτε τῶν ὡς-φῶν, εἴτε τῶν ἀποστόλων, εἴτε καὶ ἐπαναθεσθεῖσθαι ἀγίων ἀγγέλων, λέγω ὅτι πάντες τῶν ἑσπερίων ὡς ἐκείνος πέτρα ἔστιν, πέτρα ζώνου. & in Matth. 27. 51. Probamus autem scissas tunc petras esse Prophe-
1.278

tas, primum quidem ex eo quod Christus dicitur petra spiritualis; & rationis est omnes imitatores Christi dici similiter petras esse, sicut & lux mundi dicuntur, ex eo quod ipse Dominus eorum lux est mundi: deinde etiam ex eo quod ipse Petrus à Domino Petra est appellatus, cum dicitur ei, Tu es Petrus, &c. Gregorius Expofit. in VII. Psalm. pœnit. Ipse (Christus) est enim petra, à qua Petrus nomen accepit, & super quam se edificatum Ecclesiam dixit. Eucherius Lugd. Homil. in Natali S. Petri: Si Petrum non intelligis, petram respice: petra autem erat Christus. Sic igitur à petra Petrus, sicut à Christo Christianus.

τῶν τῆς τοῦ μακαρίου, &c.] Psalm. 117. P. 275. 22. Iſaia 28. 16. Matth. 21. 42. 1. Cor. 10. 4. 276.

ὁμοῦς τοῖς δικαίως παρονομαστικῶς, &c.] Sic ille infra in eandem sententiam, p. 287. ἀλλ' εἴπερ τῶν ἐσπερίων ἡ δικαιοσύνη, ὅτι τὸ δικαιοσύνη ἀνθρώπων, ἢ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῶν δικαιοσύνη. Deus quidem iustitia: omnis fons est; iustitia autem qua homo iustus appellatur, & nomen & originem habet à iustitia Dei: non quod huic imputetur Christi iustitia, quemadmodum volunt hujus temporis Heterodoxi; sed quia ut iustus efficiatur homo, unica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostre, & non modo reputamur, sed vere iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, unusquisque secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Verba sunt Tridentini Concilii Sess. 6. cap. 7.

ἴσως ὁμοῦς ἐν ἄδου ἡμέρας.] Ita C. H. & Erasmus, qui verit. Ob qua Christus iustus erat ad Inferos: at vetus Interpretes: Per quod descendit ad Inferos, cui respondet C. R. ἴσως ὁμοῦς ἐστὶν εἰς ἄδου ἡμέρας, qua genuina lectio est.

δισσοῦν τὸν ἑσπερίον βάλει.] Ita C. H. & vetus Interpretes: Erasmus autem & C. R. ἡμέρας καὶ ὡς τὸν γόρον εἰδὼν τὰς.] Hoc est, γόρον P. 277. πῆρας. Vide Observat. nostras ad p. 255.

καὶ ἴσως ἕσπερος μόνος, &c.] Varia erat loci huius scriptura in C. H. & in contextu quidem sic se habebat: καὶ ἴσως ἕσπερος μόνος τῶν πατέρων μουθενεῖς γνώμων, ἀρχιτέκτων γόρον πύλων πύλων ἄδου. ita & C. R. Ad oram autem H. adscriptum erat ab eadem manu: ἴσως τῆς πατρὸς μουθενεῖς γνώμων. Erasmus: atque ita quisque qui pater est vera sententia: unde sic eum legisse conjectare possumus: καὶ ἴσως ἕσπερος μόνος ὅς ἐστι πε πατρὸς. Priorem tamen lectionem retinimus, vel ob hæc verba quæ jacent paulo inferius: ἴσως δὲ καὶ ἕσπερος τῶν ἑσπερίων, καὶ ἰσχυρισμάτων ἰσχυρισμάτων πῆρας

ἡρώων, ὡκεόδουπον ἄδου πύλω
ἦδη δὲ καὶ τὸς ὅς ἐπιπερόδων, &c.] Epiphanius in Anagor. c. 9. Theophylactus: Gregorius Magn. Exposit. in Psalm. pœn. Euthymius.

ἐν δὲ τοῖς λαλοῖς ὁ αὐτοῦ, &c.] Ambrosius lib. De bono mortis, cap. 12. & Comment. in Luc. 9. Theophylactus.

P. 278. λέγει ἐκαστὸν ἔξουσίας, &c.] Gregorius M. Exposit. in 7. Psalm. pœn.

Ὑπο πάσας δὲ τὰς ἑσέτας] Vetus Interpr. & Erasmus: Super omnes autem, &c. videntur legisse ἑσέτας. C. C. H. & R. ὑπο, quod respondet his: ἡῦ τὰς πύλας, ἡμᾶ ὑπο autem hic ordinem, non principatum designat.

καὶ αὐτοῦ γὰρ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, &c.] Hieronymus libr. 8. in Isaiam: Et quomodo portas mortis teor esse peccata, de quibus ad Petrum dicitur: Porte Inferi non prevalebunt adversum te; sic portas justitie omnia opera virtutum, quas qui fuerit ingressus, unam inveniet portam, de qua dicitur: Hac porta Domini, iusti intrabunt in eam.

P. 279. τὰ δὲ καὶ ἐκαστὴ ἀρετὴ ἐστὶ βασιλεία, καὶ πάντα αὐτὴ βασιλεία τῶν ἁερίων, &c.] Sic H. C. Erasmus: Et fortassis unaquaque virtus est regnum calorum: hæc vero prætermisit: καὶ πάντα αὐτὴ βασιλεία τῶν ἁερίων. C. R. habet: τὰ δὲ καὶ ἐκαστὴ ἀρετὴ ἁερίων ἐστὶ βασιλεία, καὶ πάντα αὐτὴ βασιλεία τῶν ἁερίων. οὐκ ἔστι γὰρ ἀντιθέσις. quæ postrema verba loco suo mota sunt, & post aliquot versus reiicienda. Vetus Interpres: Fortitan autem & unaquaque virtus regnum est calorum, & omnes simul sunt regnum calorum. Cæterum adi Theophylactum.

ἐπι τὸ οὖν τὸν τοῦ δαίμονος, &c.] Litem movet Origeni Sixtus Senensis libr. 6. Bibl. Ann. 7. quod hoc loco ecclesiasticam potestatem ex Ministrorum integritate ac virtute pendere voluerit: eumque merito reprehendit. Quamquam in commodum sensum illud trahi possit; Episcopum nempe potestate abutentem sua, & temere vel ligantem infontes, vel noxios solventem, frustra ligare & solvere; quamvis Episcopi sententia, vel injusta formidanda sit. Sed hæc pertinent ad Origeniana.

P. 280. εἰς τὸ πᾶν διαβολῆς πύλα.] H. C. habet πύλα. vitiose. Locus petitus est ex i. Tim. 3. 6. ἵνα μὴ τυρωθεῖς εἰς κενεὰ ἕκαστον τῷ διαβόλῳ. Vetus Origenis Interpret. Novi Testamenti verbis insinuat: Et inflatus incidit in iudicium Diaboli: at Erasmus: Et tumefactus incidit in Diaboli ruinam.

P. 282. εἰ γὰρ οἱ αἰεὶ αὐτὸς συνόντι, &c.] Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

P. 283. θεομιθέτου ἐν παύσει ἐν ἐύλω, &c.] Origenes infra in Matth. 16. 24. p. 288. &

in Matth. 17. p. 299. Homil. 4. in Exod. Homil. 17. in Num. Hom. 8. in Iesu Nave, Tractat. 35. in Matth. & in Iohann. 1. 30. p. 144. legit ἐν ἐύλω: ita & Arabica interpretatio, & Commentar. in Marcum Origeni tributus in cap. 8. v. 34. Vnde liquet aliqua N. T. exemplaria antiquissimis temporibus id habuisse, quamvis in nullis Editionibus hodie reperiat. Id confirmant verba Rufini in Hom. 8. Origenis in Iosue: Libere triumphans eas in ligno crucis, licet in alijs exemplaribus habeatur, triumphans in semetipso, sed apud Græcos habeatur, in ligno. Ac proinde à viri magni huius ætatis castigatone vindicandus Rufinus, qui vel stoliditatis vel negligentie infimulatur, quod nulla id hodie præferant exemplaria: in eo certe graviter reprehendendus, quod pericopen illam ad Origenis contextum de suo affluerit. Chrysostomus vero, Theodoretus, Theophylactus, & Editiones Novi Testamenti pene omnes legunt, ἐν αὐτῷ, nempe, σωσεῖ: at Syriaca Editio, & ipse quoque Origenes Homil. 9. in Genes. & sæpe alibi, & Vulgata, eamque secutus Primasius, & deinde Erasmus, & Pagninus, cum reddiderint: in semetipso, & per semetipsum videntur legisse, ἐν αὐτῷ, vel certe, ἐν αὐτῷ, eo sensu acceperunt quo, pro ἑαυτῷ, σιωτῷ, &c., ἑαυτῷ usurpari tradunt Grammaticorum filij. Laërtius in Hipparchia: ἀλλὰ μὴ κακῶς σοὶ δοκεῖ βέλτερόν σου ἀεὶ αὐτῷ, pro, ἑαυτῷ. Plane id confirmat Hieronymus in Ephes. 2. 16. ὡς οὖν τινὰς τὴν ἐχθρὴν ἐν αὐτῷ, ubi similis occurrit exemplarium, interpretationumque varietas, cum alij, ἐν αὐτῷ scilicet, σωσεῖ, alij, ἐν ἑαυτῷ legi velint. Sic autem ille: Scriptum est enim ut reconciliaret utrumque in uno corpore Deo, interficiens inimicitiam in ea: non ut in Latinis codicibus habeatur, in semetipso, propter Græci pronomini ambiguitatem: ἐν αὐτῷ enim, & in semetipso, & in ea, id est cruce, intelligi potest; quia crux, id est, σωσεῖς, juxta Græcos generis masculini est.

ὁ δὲ γὰρ τοῦ σωσεῖν αὐτὸν καὶ ἑαυτὸν περὶ τὸν ἴδιον ἐπέδημισε γὰρ τῷ ἴδιῳ τῷ ἀδελφῷ (ὁ γὰρ τῷ ἀδελφῷ) ἵνα διακονήσῃ, καὶ ἐπὶ τοσούτων ἐδείξῃ διακονίαν ἡμῶν τῇ σωτηρίᾳ. ὡς δὲ ναὶ τὴν ἑαυτῷ ἑαυτῷ λυθὸν ἀπὸ πολλῶν τῶν πνευματικῶν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἑαυτῶν, πάντες ἐπίστευσον εἰς αὐτὸν, δεδωκὸς αὐτῷ τὴν ἑαυτῷ αὐτῷ λυθὸν ἀπὸ πάντων. Qui Origenē Hæreticos à Pelagio deinde iustaurata ac propagata auctorem fuisse volunt, agnoscat eum his saltem locis à Pelagij doctrina recedere, cum ad id Prædestinatorum dogma valde ab illa difformum verbo tenus accedat, quo Christum pro aliquibus duntaxat hominibus, non pro omnibus & singulis sanguinem fudisse

Vetus Hist. Pelag. lib. 1. cap. 3. Mans. p. 188.

scificabant. Dixi verbo tenus accedere, revera enim Catholicam verba hæc, probamque sententiam continent, eoque sunt explicanda modo quo hæc Iohannis 3. 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Huic autem Ioh. loco lucæ affert alter ille Pauli, 1. Tim. 4. 10. Quia speravimus in Deo Domino, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium. Quæ quo sensu usurpanda sint, præclare & luculenter exponit Prosper, seu quisquis autor est operis De vocat. ergo. cap. 31. Gratia, inquit, Dei omnibus hominibus adfuit providentia quidem pari, & bonitate generali, sed multo modo opere, diversaque mensura. Quoniam sive occulte, sive manifeste, ipse est, ut Apostolus ait, Salvator omnium hominum, maxime fidelium. Quæ sententia subtilissima brevitate, & validissimi roboris, si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc de qua egimus controversiam dividit: dicendo enim, Qui est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem: adijciendo autem, maxime fidelium, ostendit esse partem generis humani quæ merito fidei divinitus inspirata, ad summam atque æternam salutem specialibus beneficiis provebatur. Bonitatem autem & amorem Dei erga se, non ortu tantum & occasu Solis, non temporum mutatione, non aëris & elementorum usu universum genus humanum experitur, ut vult Estius: alioqui non Salvator omnium hominum duntaxat, sed etiam Salvator omnium olerum & pecudum Deus iure dici queat. Quod cum ineptum sit & perdidiculus, eo recurrendum est ut fateamur Deum omnibus omnino hominibus, sed præsertim, & præcipuo quodam modo fidelibus salutem æternam optare, deque ea his conferenda sollicitum esse, quemadmodum optime docet

Efficit in Paul. 1. Tim. 4. 10.

Chryso. in 1. Tim. 4. 10.

1. Cor. 1. 18.

1. Cor. 1. 17.

Qui enim non credit jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. Iohann. 3. 18. Hac doctrina imbutus Origenes ita scripsit lib. 7. in Epistol. ad Rom. Tamen quod & ille pro impijs mortuus est; sic enim & ipse Paulus ostendit cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essemus, secundum tempus pro impijs mortuus est: sanctus enim Spiritus non pro impijs jam interpellat, sed pro sanctis. Quod ait de suffragatione sancti Spiritus itidem accipiendum est, ut quod de Filij morte scripsit. Sed vereor ne hæc è Rufini Interpretis officina prodierint. Cave ergo ex his Origenis locis subsidium arcessi posse existimes sententiæ huic quæ Christum pro prædestinatorum tantummodo, vel certe credentium salute mortuum esse pronuntiat.

καὶ ἕχ' ἄρας ὀμῆαι, &c.] Origeni adscriptus P. 284. Commentarius in Marc. 8. 31. ἔτι γὰρ ἀπὸς δὲ δάπακ, ἀλλ' οἰοεὶ δὲ νεκρῶσι λογικῶ δέξειν, τὸ πρὸ ἀρχομῶν, ἡμεῖς περὶ δὲ ἡγομῶν τειλεῖν. Neque enim simpliciter docet, sed quasi rationalem monstrationem monstrat, tunc quidem incipientibus, sed effectis tamen capacibus eorum quæ perfecta sunt.

ἐν νεκρῶν ἀρίστη. Ita C.H. & Vetus Interpr. Ordo tamen & sensus videbantur desiderare εὐασή, post δὲ ζα. δὴ, δαυκάουβη, Καταλοση.

ὁπὸ τῶ πονηροῦ, καὶ τὸ ἕδ' αὐτῶ, &c.] Ioh. 8. P. 285. 44. Vide quæ supra ad p. 242. à nobis observata sunt.

ἡοῖς τῶ ποτιῶ. *** ἐπὶ δὲ] Hoc loco habet noster Codex, quod non dubito ex nimia nostra properantia contigisse: neque subsidio fuit C. R. in quo fragmentum ingens hic desiderabatur. Sed è Veteri Interprete illud explevimus.

ἐπὶ δὲ ἀναζία τῶ, &c.] Origenes in Matth. 17. 4. p. 300. ἡσθημῶν ἀδείσθησθαι ἑ ἀνάζιον τῶ ἰησοῦ τῶ ὄψα δὲ ζα. δαυκάουβη καὶ τὸν ἕδ' αὐτῶ τῶ ζα. δαυκάουβη, ὅτι ἦδη δαυκάουβη καὶ αὐτῶ ὁ πατήρ. Origeni tributus in Marc. Commentarius, 8. 32. σὺ μὲν γὰρ νομίζεις ὅτι ἄ ἀζιον μὲν ὄρεσι τὸ παθεῖν, ἐγὼ δὲ σοι λέγω, ὅτι μᾶλλον τὸ μὴ παθεῖν. Tu enim existimas me indignam esse rem, pati: ego vero tibi dico longe indigniorem, non pati. Videndus item Euthymius.

ἔτι γὰρ δαυκάουβη, &c.] Auctor eiusdem Commentarii in Marcum ad c. 8. v. 32. φαρμὸν ἔδην δαυμάσθον, ἔ δὲ ζα. δαυκάουβη καὶ τὸν ἕδ' αὐτῶ τῶ ζα. δαυκάουβη, ἢ ἀγορεῖν. Dicimus nihil mirum esse, eum qui in hisce rebus Passionis revelationem non accepit, circa illud errare, vel ignavum esse.

ἔτι γὰρ τῶν σερθεσθῶν δαυκάουβη, &c.] Idem Commentarius Marc. 8. 32. τὰ γὰρ δὲ δὲ μὲν τῶν σερθεσθῶν αὐτῶ τῶ ἕδ' αὐτῶ τῶ ζα. δαυκάουβη, ἢ ἀγορεῖν.

P. 286

P. 287

P. 288

P. 289

ἀπὸ τοῦ δὲ τῶν ἀντικειμένων ἀργουσι τοῦ σατανᾶ, ὁ δὲ ἔστιν, ἀντικείμενος: Fortasse propter consilium illius dixit: Vade post me: sed propter contrariam ignorantiam, Satana, quod est, Adversarie.

P. 286. ὡς παλαιὴ πύλι λέγουσαν ἐν ὄρει, &c.] Extat mandatum illud Ecclesiast. 18. 30. è quo deprompta documenta cum mandatorum vim habere censeat Origenes, videtur librum hunc pro Canonico admisisse. Idem ipse in Matth. 22. 15. & seq. p. 481. ἰσχυροὶ ἀπὸ ἰσχυρῶν ἐργαῖς πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον διδασκαλίας, καὶ πολιτικῆς ἀπειρησιμῶν τῆς τῶν ἰσχυρῶν ἀγωγῆς, καὶ ὁργῆς ἐργαῖς τοῦ λόγου. ἕως θανάτου ἀγωνισαὶ σὺν τῆς ἀληθείας, καὶ κύριος πολυμῶσι σὺν σοφίᾳ. Locus hic habetur Ecclesiastic. 4. 33. Idem esto de Chrysofomo iudicium, cum Scripturam eum appelleret: ἀκούσον, inquit, τῆς γραφῆς λεγουσῆς: οὗς ὁ δόκουντων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐμπαροῦσεν τὸ πάθος. Αὐτὴ Ἰσχυρὰν λέγουσαν: Quasi qui occiderit filium coram patre: is enim locus ex Ecclesiastic. 34. 24. petitus est. Augustinus vero in Speculo Sapientiam & Ecclesiasticum à Servatoris Ecclesia, non à Iudæis receptos fuisse docet, quamvis Ecclesiasticum à Iudæis quoque admissum testetur Origenes.

ἀρνήσει δὲ ἐαυτὸν ὁ πὼν ἐκ τῆς, &c.] Quæ in eundem Matthæi locum scripsit Hieronymus ea ex his Origenis & sequentibus ad verbum omnia expressit. Vid. item Gregorium in Ezech. & Homil. 32. in Evang. & Theophylactum.

P. 288. ἰδὲ ἐργασίη τοῦ. &c.] Vide supra laudatum à nobis Commentarium in Marc. 8. 34. ἀμφοτέρωθεν ἢ ὁμοῦσι λέγει, &c.] Habetur item illud in eodem Comment. in Marc. 8. 35.

ὅσα ἐν αὐτῷ τῶν ἰσχυρῶν, &c.] Origenes in Luc. 9. 23.

τῶν ὁμοῦ τῆς μακαρίων] C. R. τῶν ὁμοῦ τῶν τῆς μακαρ. lege: τῶν ὁμοῦ τῶν τῆς μακαρ.

P. 289. τὸ δὲ ἢ τὸ δόξαι ἀπόδοσι, &c.] Commentarius in Marc. 8. 37.

δυνατὸς διὰ τὸ καὶ, &c.] Hos confutat Origenes qui ex illis Lucæ verbis, cap. 11. Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis; & ex illis Iacobi 2. 13. Iudicium enim sine misericordia illi qui non fecit misericordiam, existimare poterant ad eluendas quorumlibet peccatorum sordes id unum esse satis, quam multa in pauperes erogare, quemadmodum Augustinus auctor est sua id arate à nonnullis fuisse creditum: sic enim ille lib. 2. De Civit. Dei, cap. 22. Comperi etiam quosdam putare eos tantummodo arfutos illius aternitate supplicij, qui pro peccatis suis facere dignas elemosynas negligunt, juxta illud Iacobi: Iudicium autem sine misericordia ei qui non facit misericordiam. Qui ergo fecerit, inquit, quamvis mores in melius non mutaverit, sed inter ipsas suas elemosynas nefarie ac nequiter vixerit; judi-

cium illi cum misericordia futurum est, ut aut nulla damnatione pleclatur, aut post aliquod tempus, sive parvum, sive prolixum, ab illa damnatione liberetur. Audirent illi Apostolum 1. Cor. 13. si distribuerō in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuerō, nihil mihi prodest.

καὶ ἐν ἰσχυρῶν λέγουσαν, &c.] Hieronymus.

ἰσχυρῶν σου ἀπὸ ἀλλήλων, &c.] LXX. ἐποίησα ἀλλαγῆμα σου ἀπὸ πρῶτον, καὶ ἀπὸ τῆς, καὶ σὴν νέω σου. Ebraice: Chus & Saba. Hieronymus vero in Isaia 43. 3. Pro eubā reliqui Interpretes posuerunt ἠσθ: unde fuit Regina Austri que venit sapientiam audire Salomonis; & Procopius: σάβα δὲ ἀπὸ συνῆς ἑξιδωκας οἱ δουρῶν. Sabam autem pro Syene reddiderunt reliqui: & mox: σάβα ἢ ἐθῶν ἀπὸ τῶν, ἢ ἢ βασιλίσσα σάβα σοφῶν ἀπὸ τῶν. Saba autem Æthiopiū gens est, cuius Regina Salomonem adijt. Idem in 1. Reg. de Sabæis: ἡ θῶν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει δὲ καί τῶν ἠσθων ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς ἐν ἰσχυρῶν: ὁμοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν ὁμοῦσι τῶν, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν δὲ εἰσι τῶν ἠσθων τῶν: μίση δὲ τῶν καὶ τῶν ἢ θαλάσσης. Gens est Æthiopica: mare illos Indicum ferunt accolere; Homeritas autem eos appellant; Auxamitis oppositi sunt; medium mare inter illos jacet. Beneficium à se in Iudæos collatum Deus hoc Isaia loco commemorat, cum Sennacheribo in eos irruenti, Ægyptios, & Regem Chus Tharacam objecit. Cum autem Chus Æthiopiam nunquam non reddant Interpretes LXX. hic Sabam cum Chus conjunctam reperientes, aliquem locum Æthiopia vicinum, Syenen puta, Sabam esse crediderunt. Chus falso Æthiopiā existimari, & Sabam Arabiæ felicis metropolim esse, quæ & Mariaba appellatur, viris magnis persuasum esse scio: quod ut aliquando verum esse facile concedo, ita aliter nonnumquam se habere jure credere posse videor. Argumentum unum aut alterum de multis proferam. Either 1. 1. In diebus Assueri, qui regnavit ab India usque Æthiopiā super centum viginti septem provincias. Idem repetitur Esth. 8. 9. & 9. 30. & 13. 1. & 16. 1. Quis fuerit Assuerus ille varie ab eruditis disputatum est; eorumque primatiæ super ea questione sententiæ videntur fuisse quatuor; reliquæ enim absurdæ, nec memoria quidem dignæ sunt. Ac primo quidem Assuerum, cum fuisse Darium qui Hystaspe patre natus est, scripsit Iohannes Carrio in Chronico. Altera Iosephi Scaligeri sententia est lib. 5. De emend. temp. quæ Assuerum Xerxem esse statuit. Eusebius vero in Chronico, eumque secutus Sulpitius Severus lib. 2. & alij, Artaxerxem Mne-

demum lib. II. Antiq. cap. 6. Artaxerxem Longimanum fuisse docet; quam opinionem maxima doctiorum hominum pars tuetur. Vtunque se res habeat, certum est his libri Esther locis Chus non aliter explicari posse, quam quo modo in Vulgata interpretatione explicatum est, Æthiopiā videlicet. Persarum enim imperio parebant Ægyptus, & Æthiopia pars Ægypto finitima, iam inde à Cambysæ temporibus, qui eas vi armorum occupaverat, ut auctores sunt Herodotus lib. 3. cap. 7. & 97. & Iosephus lib. II. Ant. cap. 3. Cum ergo Assuerus ab India ad Chus centum viginti septem provincijs imperasse dicitur, uterque imperij Persarum, qua maxime in longitudinem patet, terminus assignatur. Quod quis de ea Arabia parte, qua Chus est, dictum putet? An ea provincia Persicæ ditionis limes dici potest, ultra quam nobilissima jacet regio, qua Persici imperij pars sit non contemnenda? Xenophon Cyrop. lib. 8. Ægyptum à Cyro subactam fuisse tradit; mox ditionis Cyri limites describens, ad usque Æthiopiā pertinuisse dicit, eandem nempe regionem, quam Chus sacre Literæ appellant: nam si Persicæ ditionis versus eam partem terminus est Æthiopia, juxta Xenophontem; Chus, juxta Codices sacros: Chus igitur & Æthiopia idem sunt. Scio adversus Persas non semel rebellasse Ægyptum, & inde id argumentum peti posse; perduellionis fortasse alicujus Ægyptiorum tempore Estheræ, Mardochei, & Amanis casus contigisse, unde cum centum viginti septem provinciarum ab India ad Chus rex fuisse dicitur Assuerus, frustra in his Ægyptum comprehendi, qua Persarum imperium iam detrectasset. At id facile retunditur, cum quatuor prædictas de Assuero sententias ex æquo impugnet, nec cum ulla stare possit. Nam si Assuerum esse dicas Dariū Hytaspis filium; sive tertio Darij anno quo Vasthi repudiata est, Esth. 1. 3. sive duodecimo, quo Iudæorum excidionem Aman impetravit, Esth. 3. 7. ab India ad Chus eum regnasse liquet ex Esth. 1. 1. & 8. 9. Nondum autem Persicum imperium repudiaverat Ægyptus; id enim biennio ante Darij mortem contigisse prodit Herodotus lib. 7. c. 4. Hoc est anno trigesimo quarto Darij, juxta rationem summi viri, & cujus memoriæ plurimum debeo Dionysij Petavij lib. 13. De doct. temp. ad ann. periodi Julianæ 4193. & 4227. Sin Scaligeri doctrinam sequare, qua Assuerum Xerxem esse fancit, eosdem te in casses indues; qua enim biennio ante Darij mortem Ægyptus defecerat, eam altero à morte Darij anno recuperavit Xerxes, & toto vita

Herodot.
lib. 7. cap. 7.

decurfu legibus suis audientem habuit. Anno Artaxerxis Longimani tertio arma in eum capessivit Ægyptus; at illam intra septem annos domitam Persæ receperunt. Duodecimo ergo regni sui anno ab India ad Æthiopiā usque regnavit Artaxerxes Longimanus. Ad Artaxerxem Mnemonem quod attinet, etiamsi eius legibus nunquam paruerit Ægyptus, non eam propterea è provinciis suarum albo expunxit, nec minus ea cum centum viginti septem provincijs à nobis censeri debet: Dariū enim Hytaspis filium anno regni sui primo Ægyptum tenuisse scimus, at eum ab India ad Æthiopiā super centum viginti septem provincias regnasse scribit Iosephus Antiq. lib. 2. cap. 4. Cum ergo Darius ille quo tempore præter reliquam ditionem Persicam Ægypto quoque potius est, centum viginti septem provincijs imperarit, & eius in eodem imperio successores Artaxerxes Mnemon parem provinciarum numerum tenuisse dicatur, dubium non est quin ei Ægyptus quoque annumeranda sit, quamvis jam à multis annis rebellaret; quia videlicet Princeps, ut à suo imperio descivit provincia aliqua, pro aliena eam ditione non habet, sed jus suum verbo saltem & titulo tenet tuetur. Adde futilem esse ac nullius momenti sententiam, qua Assuerum eundem esse scribit ac Artaxerxem Mnemonem; librum quippe Esther in Canone Ebræorum contineri certum est ex Hieronymo in Prologo Galeato: at libros omnes viginti duos, è quibus Canon ille constat ante Artaxerxis Longimani obitum scriptos esse tradit Iosephus testis locupletissimus lib. 1. contr. Appionem. Artaxerxem ergo Mnemonem, ipsiusque adeo Longimani mortem præcessit Esther, ejusque nomine dictus liber. Atque hæc argumenta eos quoque petunt qui Ochum Mnemonis successorem Estheram duxisse volunt. Huc facit quod Tearco Rex Æthiopum Straboni memoratus viris aliquot eruditus creditus est esse Tharaca Rex Chus: subleste quippe & leves rationes eæ sunt quibus Tharaca Arabibus imperasse probatur. Chus igitur, ne longior sim, pro Æthiopia in sacris voluminibus aliquando usurpari constat. Quod si ita est, ut certe est, hoc sane Isaia quem tractamus loco eandem fortasse significationem obtinere non temere augurari quispiam poterit: id enim præter Interpretes LXX, disertè docet Iosephus. Saba vero non sine causa in Æthiopia à quibusdam ponitur, nam & portum Saba, & os Sabaiticum, & Sapaos populos in Æthiopia describunt Strabo & Ptolemæus. At Reginam illam πολυδρόλη

Ioseph. Ant.
lib. 10.
c. 1.

Strab. 116.
Ptolem. 1. 4.
cap. 7. & 8.

λητων quæ Salomõnem adiit, Arabica Sababæ, non Æthiopicæ huius imperium obtinuisse antiquitate & auctoritate & ratione viris eruditis accurate demonstratum est. Probabile certe est Arabes illos Rubri maris accolæ primum Chus fuisse dictos, & mislos inde colonos trajecto mari alteram deinde infedisse ripam, & in Æthiopiam quosq; penetrasse, ibiq; fixis sedibus nomen prisquam retinuisse. Hinc utrimque Sabæi. Hinc locorum nonnullorum appellationes utrimque eadem. Hinc utrumque maris Rubri littus Arabia, Troglodytæ Æthiopicis finitimi Arabibus contribuntur. Hinc ad Sabæos Arabes, & Ifricum Felicis Arabia Regem Africanorum originem nonnulli reulerunt.

P. 290. ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι, &c.] Gentes intelligit ad Christi fidem conuersas.

ἡ ἀποστολή ἐστὶν τῆ δόξη αὐτοῦ.] Vet. Interpretatio : Nunc quidem Filius hominis venit, sed non in gloria sua; & id sensus desiderat. Scribendum ergo: ἀλλ' ἐστὶν ἐν τῇ δόξη αὐτοῦ.

P. 291. ἕως ἀγγέλων γενόμενοι οἱ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς κόσμοις.] Viro sanctitate, & illustrioribus à Deo donis ornatos, Angelos esse credit Origenes: Sic ille Tom. 5. in loh. 1. 6. p. 77.

ἡ ἐπιπέδοι ἀποστολῶν ἐστὶν τῶν ἀποστόλων ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ. ἡ ἀποστολή ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ. ἡ ἀποστολή ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ.

Hieronymus in præfem. in Malachiam: *Scriptis in hunc librum Origenes tria volumina . . . . . sed Angelum putans fuisse qui scripsit:* & in cap. 1. Aggei, tacito Origenis nomine: *Quidam putant quod Iohannem Baptistam, & Malachiam, qui interpretatur, Angelus Domini, & Aggeum, quem nunc habemus in manibus, fuisse Angelos, & ob dispensationem & iustionem Dei assumisisse humana corpora, & inter homines conuersatos.* Item in Epistol. ad Evagrium: *In fronte Genesios, in prima Homiliarum Origenis reperi scriptum de Melchisedec, in qua multiplici sermone disputans, illic deuolutus est, ut eum Angelum diceret.* Quin & omnes hominum animas Angelos fuisse, & rursus fieri scribit Epiphanius Origenem docuisse, eamque postmodum opinionem ex Methodio confutat. Certe Prophetas Angelorum nomen etiam in Sacris Literis obtinere obseruatum est. Sed hæc pertinent ad nostra Originiana.

Epiphanius Hier. 64. cap. 4. & 31.

τὴν ἀποστολὴν τὸ σῶμα.] Ita Tertullianus ad Marcionem lib. 5. *Ut recipiat unusquisque quæ per corpus admisit, siue bonam, siue malam: & De resurrectione: Vt unusquisque referret, quæ per corpus secundum quæ gessit, bonum seu malum:* ita & Chrysostrabus, & Theodoretus, & Oecumenius: item vulgo adscriptus Ambrosio Commentarius: *Facta corporis;* & Augustinus: *secundum ea quæ per corpus gessit;* & Primasius: *Quid est secundum ea quæ per corpus gessit, nisi secundum ea quæ gessit eo tempore quo in corpore fuit:* ita etiam Erasmus, & Pagninus, & pleræque Nov. Test. editiones. Nonnullæ tamen habent: τὴν ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. quam lectionem secutus est Vulgatus Interpretes: *Ut referat unusquisque propria corporis;* & Faustus Reienus Part. 3. Tom. 5. Bibl. Patr. Syriaca autem Editio, ܦܪܘܢܝܘܢ, in corpore suo, quemadmodum Arabica, & Æthiopica, hoc est, τὴν ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ, prætermisso articulo τῶν.

ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ &c.] Ita & pag. 296. Quidam Novi Testam. Codices habent: ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, alij: ἐν τῇ δόξη αὐτοῦ. utramque lectionem Origenes complexus est.

ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] A. 1. 1. 1. ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] Quia hic dandi casum postulet non video: cum enim hæc præcedant: ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. plane dici debuit, ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. Lectionem tamen MSS. retinimus. Ita infra p. 317. ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. ἡ τῶν ἀποστολῶν ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ.

ἡ τῶν ἀποστολῶν ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ.] Similiter P. 293. pag. seq. ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. Inde est quod Hebraicus Interpretes vertit רחוק לך, quamvis Græce habeatur, ἡ ἀποστολὴ ἐστὶν ἡ ἀποστολή τοῦ θεοῦ, quæ erat Petrus referens, quod ad ἐκκλησιαστικὰ ab aliis referunt.

ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] Vulgata: *vita vestra.* ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] Ambrosius lib. 7. in Luc. 9.

ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] Vetus In-P. 294. terpr. *Ut melius esset Discipulis hoc tempus quod est ante consummationem sæculi, quam illud futurum.* Legendum fortasse: τὴν ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ. Codicis tamen nostri lectionem interpolare religio fuit.

ἀποστολὴν τῶν σῶμα τοῦ.] Locis illius subobscuri sententiæ hæc est, Quoniam vocem hanc, donec, ad verbum ita exigendam esse contendis, pari ego jure contendam reliqua itidem stricte & presse esse explicanda. Cum ergo scriptum sit Christum omnibus diebus futurum cum Discipulis; à Discipulis occidente Sole, cum videlicet finitur dies, abiturum eum concludam (ut ille qui, quemadmodum à Cicerone lib. 1. de Offic. scriptum est, cum viginti diebus esset

habuit. o ama. n intra. derunt. b India. xerxes. onem s nuan. prope. punit. septem. Darum. sui pri. eum ab. viginti. is iose. go Da. nam di. potium. cys in. succel. vincit. dubium. nantime. mis re. ur à suo. ro alie. s sum. Adds. fentribitac. quippe. ntineri. go Qui. è quic. exercis. dit lo. contr. nemo. ortem. us li. toque. cello. : facit. aboni. credi. bleita. ubus. sarrum. lithio. usur. te est. eam. e non. enim. et lo. n. H. t. pot. s por. bo & Paul. 2. 1. 1. 1. 1.

cum hoste pacte inducie, noctu populabatur agros, quod aierum essent pacte, non noctium inducie.) Hac autem suspicione exolvere nos Christus voluit.

P. 295. κατέπιεν ὁ θυγάτηρ ἰησοῦς] Isaia 25. 8. ὅτι πικρὰ γάρ ἐστι θάνατος. LXX. κατέπιεν ὁ θυγάτηρ ἰησοῦς. Vulgata: Precipitabit mortem in sempiternum. Ex variis vocum significationibus duplex illa prodiit interpretatio. ὅτι proprie est, voravit. absorpsit. Quia autem omnia absorbet mare, inde ὅτι, καταπινοῦσα saepe reddiderunt Interpretes LXX. necnon Aquila, Theodotion, & Symmachus. At καταπινοῦσα Hieronymus non semel exposuit, precipitare. Item πικρὰ, torbur sonat, & consequenter aternitatem, qua nihil validius.

P. 296. ἀλλὰ πῶς * * * ἀποθνήσκουσιν] Lacunam MS. H. bona fide representamus. E veteri interpretatione qua hoc loco deficit nulla nos profecuta sunt auxilia. Quod si qua conjectura fides est, dum veteres libri defuncti, auctor sum legendi: ἀποθνήσκουσιν ἄλλοι ἀπὸ τῆς πνεύματος ἁγίου. Ita habent exemplaria nonnulla. Vulgo legitur: ἀποθνήσκουσιν. ἐπι τῶ ἐν ἑξήκοντα, &c.] Ambrosius lib. 7. in Luc. 9. Theophylactus.

ἴδῃ δὲ τὰ μὴ ἐλαττωμένα. &c.] Locus petitus est ex 2. Cor. 4. 18. μὴ σκοπέετε τὰ ἑλπίσματα, ἀλλὰ τὰ μὴ ἐλαττωμένα: τὰ γὰρ ἐλαττωμένα σφαιροειδῆ, τὰ δὲ μὴ ἐλαττωμένα αἰώνια. Vetus Interpres Comment. Origen. in Matth. Consideras iam non que videntur, temporalia enim sunt: sed que non videntur, quoniam sunt aterna. Mendosa itaque est MS. H. lectio, qua sic fortasse emendanda est: ἴδῃ δὲ μόνον τὰ μὴ ἐλαττωμένα ἕως τῆς ἡμέρας, &c.

P. 298. ὡς τὸ φῶς] Ita Syriaca editio, ita & Arabica, & Æthiopica, & Persica, & omnia fere Græca exemplaria. Quædam autem, ὡς γῶν, quibus adhæsit Vulgata. Marc. 9. 3. ὡς γῶν. ἡμέτερα δὲ τῶ ἐν ταῦ αἰ λέξεσ] Ambrosius lib. 7. in Luc. 9. Theophylactus, Euthymius. ἡμετέρα τὰ] Lege: ἡμετέρα α τὰ. ἐπεὶ δὲ ἰδὲς πῶς, ἢ μόνον, &c.] Theophylactus.

μοῦσῆς ὁ νόμος. &c.] Origenes lib. 6. contra Cels. ἐδεῖξεν ἡμῶν τὸ ἐνδοξον ἀπορῶν ἑαυτῶν, καὶ τὸ λαμπρῶς τῶ ἐνδοξοῦσθαι αὐτῶν καὶ ἐξ ἑαυτῶν γὰρ μόνον, ἀλλὰ ἔτι τὸ πρὸς μακρὰ γὰρ τοῦτον, ὅς ἔστι ἐν δόξῃ ὁφθαλμοῦ καὶ ἰσοῦ μοῦσῆς. ἐδεῖξεν δ' ἡμῶν καὶ πᾶσαν ἀποθνήσκουσαν, ἀλλ' ἂν μὴ τὸ ἐν αὐτοῦ ἐστὶν ἀποθνήσκουσαν, ἀλλ' αἰάλα καθαιρουμένη εἰς ἐσθλόν, ἢς ἐπιβόητος ἡλίας λέ. Et Homil. 6. in Levit. Docet te Evangelium, quia cum transfertus esset in gloriam Iesus, etiam Moyses & Elias simul cum ipso apparuerunt in gloria, ut scias quia Lex, & Propheta, & Evangelia in unum semper conveniunt. Quod iteratur lib. 1. in Epist. ad Rom. Vide item Hieron. & Theophyl.

εἰτα ἐπι τῶ τοῦ ἁγίου, &c.] C. H. habebat: εἰ τα ἐπι. Hac non sunt Marci, neque item Luca; sed partim Marci, partim Luca. Sic Luc. 9. 29. Ἐ ἰσχυροῦτο ἐν τῶ πνεύματι ἁγίῳ αὐτῶν, τὸ εἶδος, &c. Marcus autem: καὶ ἀναφῆρει αὐτοὺς εἰς ὄρεα ὑψηλὰ κατ' ἰδίαν ἕκαστος, καὶ μεταμορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν.

ἔπειτα ὁ πνεύμα ἁγίου] Legitur apud Ioh. P. 299. ἔπειτα ὁ πνεύμα ἁγίου. Postremam hanc vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Peria, neque Origenes agnoscunt.

ὁ οὐδὲ τὰ θυτὰ τῶ ζῶντες] Codex noster: ὁ οὐδὲ τὰ ζῶντες. ἔξαροσάστω] Quod qui pote congruat cum ἀποθνήσκουσιν, quod sequitur? Lege: ἔξαροσάστω. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro Futuro, quod alias ipsi usu venire observavimus.

σποράστω τῶ ἁγίου.] Ita Codex noster. P. 300. ster. Lege: τῶ ἁγίου σποράστω. Ver. Interpres. trium tabernaculorum obtentu.

δὲ καθέβηκεν ἐπὶ τὸ ὄρος, &c.] Origen. P. 301. nes supr. in Matth. 13. 36. p. 205. καὶ πῶς φιλανθρωπίας αὐτῶν ἵστον ἔχει καθάπερ τὸν τῶ ἀνίας καὶ ἀπίστου ποταμοῦ οὗ μὴ δύναται εἰσελθεῖν αὐτῶν.

μὴ τεραντίστω τῶ αὐτῶν τῶ λεγομένων] Vox, ἔρατω, si quid conjicio, expono, manifestum facio, hæc sonare non videtur, vulgarem licet significationem recti nueri mus sed, late & perspicue intelligo. Id confirmat locus alter Origenis in Matth. 21. 46. p. 470. ἢ φθάνοντες, ἀλλ' ὅτι τῶ ἐν μέσῃ γῶν τῶ ἐν μέσῃ ἁγίου γνοσκόντων, ἔτι ἂν ἑαυτῶντες ἀπὸ αὐτῶν, ubi eadem videtur significatione pollere.

ποιήσωμεν ὡς εἶπεν οὐρανός * * * ἀφ' ἑαυτῶν μίας, P. 302. &c.] Ita Codex uterque, H. & R. Locus manifesto lacunosus, nec subsidio est Ver. Interpretatio, qua & ipsa ibi manca est.

ἔλαττωσαν ὅτι οἱ ἀκούοντες, &c.] C. R. ἔλαττωσαν γὰρ αὐτῶ ἀκούοντες. Lege: ἀπὸ οἱ ἀκούοντες. Vide Theophylactum.

ἰδοὺ δὲ πῶς ἡραματινῶς ἀπὸ, &c.] Ita P. 304. C. C. H. & R. At nonnulla supplet Vetus Interpres: Ideo falsam existimantes traditionem Scribarum propter huiusmodi visionem de Elia, dicebant: Quid ergo dicant Scribe, quoniam oportet Eliam venire primum? Tu enim nobis manifestatus es ante Eliam, & primumquam ille ad hanc vitam humanam venisti. Ad hoc respondit Iesus, &c.

ἐν ταῖς ἡλίαις, &c.] Hac representat Pamphilus in Apoiog. pro Orig. iisque & aliis ex Origene deprimtis testimoniis utitur ad depellendam ab Origene calumniam, qua μεταστομαιοσιν adstruere dictus est. Qua de re videnda sunt quæ supra à nobis ad pag. 228. & 248. observata sunt. Consulenda ad hæc quæ scripsit Origenes Tom. 6. in Iohann. 1. 19, 20. idem profere-

P. 305

P. 306

P. 307

P. 308

quens argumentum, eorum quæ nunc habemus in manibus confimilia. Origeniana vero potissimum libro huic præfixa, quibus copiose hæc disputantur a nobis, adiri velim.

ἢ δι' ἀπορίας] Ita MSS. H. & R. Vet. Interpr. legit: εἰ δι' ἀπορίας. quemadmodum & Pamphilus: quod fecuti sumus.

ἢ τῆ κοσμου πορα] Ita Codex uterque, sed legendum fortasse, πορα, pag. seq. ἐν τῷ ἡσόνῳ τῆ κοσμου πορα.

P. 305. εἰ γὰρ ἐν ἀπορίας, &c.] Notanda hic & castiganda Rufini Interpretis perfidia, qui hæc ita reddidit in Apologia Pamphili: Non enim ad peccandam locus erit.

ἀπαντα γὰρ τῆ φύσ, &c.] Omnes, verbi gratia, homines, qui à Deo creati possunt, vel omnes Angelorum aut beatorum cogitationes per totam æternitatem futuræ, infinite sunt, & tamen cognoscuntur à Deo; sed tales illæ cognoscuntur, quales sunt; non sunt autem infinite collectivæ, ut Scholæ verbis utar, sive, ut loquitur Aristoteles, ὡς πῶς ἢ sed distributive, sive ὡς ἑνῶν. Quod ait ergo Origenes res infinite non posse cognosci à Deo, quia cognitione hæc finirentur, sic intelligito; non posse eas cognosci ut hoc aliquid, quia hæc cognitione circumferberentur; sed ut aliud, & aliud, quod rebus cognitio finem nullum statuit.

Arifto. nat. Anim. lib. 1. cap. 8.

P. 306. σαρῶς δὲ οὐδὲν ἢ γὰρ ἐν ἡσόνῳ, &c.] Origenes in Iohann. 13. 21.

ἢ πνευματικῶν δὲ ἀπορίας, &c.] Vide Origenem Tom. 7. in Ioh. 1. 19, 20. p. 105.

P. 307. ἢ πταξω τῶ γῆν ἀρδῆ] Malach. 4. 6. Vulgat. Percutiam terram anathemate. Hieronymus in hunc Mat. locum: Igitur antequam veniat dies iudicij, & percutiat Dominus terram anathemate, sive omnino, vel subito, ut LXX translulerunt, hoc enim significat ἀρδῆν.

σαρῶς δὲ οὐδὲν ἢ ἡλιας τῆ ἐν δόξῳ, &c.] Origenes in Iohann. 1. Tom. 5. p. 85. εἰπὼς ῥηθῆναι ὡς πῶς ἀπορίας, ἢ δειωπῆας ῥηθῆναι ἑπισημίας ἐλδοσεδῆ μῆρτηροσονται τὴν ἰουδαίαν, ἢ ἡλιας ἐπὶ τῶν, ὡς ἄλλῳ τῶν ῥηθῆναι φασεσθῆναι τῶ ζωῶν ἢ ῥῆθῆναι. Proinde probabile est futurum ut ante secundum & diviniorem Christi adventum veniat Iohannes, aut Elias ad testificandum de vita, paulo antequam Christus manifestandus sit vita vestra. Vter venturus sit, dubitat: sed venturum alterutrum affirmat. Priorem Christi adventum præcessisse typicum Eliam, hoc est Iohannem; alterum præcessurum, verum ipsum Eliam, constans est Patrum, omniumque consensu probatissima & receptissima Ecclesiæ opinio: ut satis mirari non possim, quæ Calvinò, atque adeo Catholicis nonnullis succurrerit in mentem venisse iam Eliam, Iohannem scilicet, nec ullum deinde venturum Eliam affir-

Calvin in Matth. 11. 14. 17. 11.

mare. Sic enim habetur Malach. 4. 5. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: at quis unquam primum Christi adventum, diem magnum & horribilem dixit? quis posteriorem ita non appellavit? & Matth. 17. 11, 12. Elias quidem venturus est primum, & restituet omnia; dico autem vobis quia Elias jam venit. An de eodem diei potuit, Elias venturus est, Elias venit? an apertius significari potuit venisse Eliam; typicum scilicet, ante priorem adventum; venturum alterum, verum scilicet Eliam Thesbiten ante adventum postremum? Hæc erudite disputantem audi Tertullianum De anima cap. 35. Spero huiusmodi hæreticos, Helia quoque invadere exemplum, tanquam in Iohanne representati, ut metempsychosis patrocinentur, prænnuncio Domini: Helias jam venit, & non cognoverunt eum. Et alibi: Et si vultis audire, hic est Helias qui venturus est. Nunquid ergo & Iudæi ex opinione Pythagorica consulebant Iohannem, Tu es Helias? & non ex predicatione divina, Et ecce mittam vobis Eliam Thesbiten? Sedenim metempsychosis illorum revocatio est anima jam pridem morte sancta, & in aliud corpus iterata. Helias autem non ex decessione vita, sed ex translatione venturus est; nec corpori restituendus, de quo non est exemitus; sed mundo reddendus de quo est translatus; non ex postliminio vita, sed ex supplemento prophetia; idem & ipse & sui nominis, & sui hominis. Sed quomodo Helias Iohannes? Habes Angeli vocem, Et ipse, inquit, præcedet coram populo in virtute & spiritu Helia, non in anima ejus, nec in carne. Hæc enim substantia sui cuiusque sunt hominis. Spiritus vero & virtus extrinsecus conferuntur ex Dei gratia, ita & transferri in alterum possunt ex Dei voluntate, ut factum est retro de Moysi spiritu: & De resurrect. carn. cap. 22.

ἢ ἀπορίας] Ita MSS. H. & R. idest: hi qui restituti fuerint: ita infr. in Matth. 19. 29. p. 392. εἰ δὲ διώκαται νοσσηται τὸν ὄραον δατοκα (σαντὰ μὲν) τὸ γερνῶνται ἄντην σαρκῶν, καὶ δατοκα τὰ πάντα, ἢ αὐτῶν) ὁ ποτιος ἢ ἐν αὐτῶν ποτιος τὸν δῶν. hoc est, restitutum. Quod idcirco à me notatur, quia activam solum verbo huic significationem Lexicographi tribuunt.

ἀπαρτῆ ποτιμασση] Videtur positum P. 308. pro, ποτιμασσης.

καὶ ἰστοῦ τῶν φησὶ δὲ τῶ δῶν τῶν &c.] Cum hæc in Novi Testam. libris non habeantur, ex apocrypho aliquo Evangelio deprompta esse iudicamus, qualia multa circumferbantur olim, ut ex Gelasij Decreto discere est, Decr. Part. 1. Distinct. 15. vel è Novi Testam. exemplaribus excidisse, quod alias etiam contigisse infra observabimus.

εἰ μὴ ἀπορίας] Ita exemplar aliquod habuisse scimus, Matth. 17. 11. Vulgo legitur: καὶ εἰ μὴ γὰρ ποτιμασσης ἄντην.

ή όπι, ός κ, άνοτιον είπερι, ουυάιτοι, &c.
 & infr. ead. pag. κ, δ έοικε συμφύηθ θ, γαγονί-
 ται, &c.] Hieronymus.
 εί μη το φερίτερον δέξ τός, &c.] Sic C. R. at
 H. εί μή το φερίτερον δέξ τός γραμματικ. εί δι
 το δούτερον έδη τόν φερίτερον. &c. Locus men-
 dosus, έ quo nihil idoneum queas extun-
 dere; aliquid hic nobis in Veteri Interpre-
 tatione praesidij fuit, licet & ipsa saepe falla-
 cissima sit. Sic illa se habet: Propter hoc au-
 tem quod sequitur, Sic & Filius hominis patietur
 ab eis, consequenter dicitur, Si primum ad Scribas
 pertinet, & hoc ad Scribas. Si autem primum ad
 Herodem, & Herodidem, & filiam eius, & se-
 cundum ad ipsos. Itaque sic legendum conjici-
 cio: εί μή & το φερίτερον, έδη τός γραμματικ.
 εί ή το φερίτερον, &c.

P. 309. ή οι μη δουάδνοι άαβαίνθ &c.] Origenes
 Homil. 20. in Luc. Porro quia non valebant hi
 qui varijs negotiationibus laborabant, in montem
 conscendere, illic se descendit, & venit ad eos qui
 decorsum erant.

εί ή το πείθ, πεί, &c.] Quosunque
 morbos in hominum corporibus gignere
 viribus suis Luna creditur, σελλωισμοί &
 qui iis laborant, σελλωισμοί, dici possunt; sed
 furiosi fere, demoniaci, & epileptici ita
 appellantur. Vetus Valens, quem, si
 Deus annuerit, olim έ tenebris in lucem
 profereamus, libro Anthologiarum 4. το δέ
 έμοιον αδη τέω ουυάις ή πασάλων κωδουπα-
 πείσω αν, ή δέκω έφίσωσιν, ή κή μοις τέω σε-
 λλωίν, ή σελλωίς εάπε ές πα δωσος κωπιδε-
 σωσι, κωιδάδης, εκτεπκωίς, πώτω κωίς. άπο-
 φθίρωδης άπερζών. Deinde ubi id
 exemplo probare vult, hominis genitram
 profert qui σελλωίς ές έμωδου. Praecipue
 autem έπληθής, seu, ut posterior aetas lo-
 cuta est, caducos, vel cadivos, hoc est,
 πώτω κωίς, appellari σελλωιωανος ufauenit.
 Artemidorus: σεσίδησι ή κώ δωτο τελέμα η
 κ, νόσον ός έπη το πλείον τέω έσθν κωουδρωίω.
 άνάκει. γάρ τή σελλή. ουάι ή & τήν νόσον τεύ-
 τιν οι παλαίο άακείδης τή σελλή. Efficientia
 vero siderali morbum quoque, qui sacer, ut pluri-
 mum appellatur, attribuit: Luna enim acceptius
 refertur. Dicunt autem Veteres morbum hunc Lu-
 nae tribuendum. Isidorus lib. 10. Orig. cap. 1.
 Caducus, ά cadendo dicitur, idest Lunaticus, eo
 quod certo Luna tempore patiat. ουάι ή & έσι
 ές τή σελλήω άλίζωσιν άδινείδης ό νόσος. τώ-
 νεκεν έσθν κωιλωισμοί έθν παθίν, ait Aretaeus
 lib. 1. cap. 4 vel quod έπ έπληθών τωί πε-
 ειδοίς (σελλή) σε άν ήλίο πείον. ή έλαθον
 μετακωιθείνε, ut inquit Galenus lib. 3. De
 dieb. decretor. i. ομοία qui conitiali morbo labo-
 rant seruat periodo. (Luna) prout plus minusve
 Solis participat: vel etiam quod
 Ipse Deus memorat dubie per tem ora Luna
 Conceptum, talis quem saepe inuina profud'i.
 ut auctor est Serenus. Hoc porro Matthaei

loco. & cap. 4. v. 24. Lunaticus; συας ηβη
 Syriace dicitur, hoc est ut exponit Fullerus
 Miscellan. lib. 2. cap. 17. ad verbum, qui
 extra tecta, supple, agit, quod intra domum
 continere se non posset, propter διανοιασ-
 μων quo agitabatur, Epilepsia permistum.
 Ita furiosus ille, de quo Luc. 8. 27. έδύλα-
 στω υδρως. At Ludovicus de Dieu vir Ebrai-
 ce peritus in Commentar. in Evang. ad
 Matth. 4. 24. sententiam hanc consutat,
 probatque συας ηβη Syriace non sonare, ex-
 tra tecta, quod diceretur, συας ηβη, sed
 rectius exponendum esse, Filium tecti: ita
 autem Lunaticus appellari, quod domo-
 rum tecta furore agitati conscendunt. Optimo
 sensu reddid Arabs άδωθωσνωίς,
 Matth. 17. 15. Cum Damone est, & vexatur
 valde in principijs pleniluniorum.

ταχα ές εκκ άν άλδω τών, &c.] Hieronymus,
 Theophylactus, Euthymius.

ποτι μη πύνοτας ές, &c.] Euthymius. P. 310.
 άδη ή τή δωτο δωδωμωμ. υ ή άπερον &c.]
 Theophylactus.

ήδως άν παδω, μουυδρον] Ita C. H. at R.
 μουυδρων. Ver. Interp. vides autem eos mi-
 nuti iterum, &c. lege: μουυδρον.

εί τε πάσων λεύκων άδω πώπλω, &c.] Ori-
 genes infr. in Matth. 18. 10. p. 331.

έτσι σεδωει) μή ή πισίς, &c.] Theophy-
 lactus.

ιδωί υδρ έν ουπολοζάπεσσα, &c.] Euthy-
 mius in Matth. 4. 24. Lunatici vero tenentur
 affectione corporum humorum. Quia enim Lu-
 na cum ad plenum lumen devenit, naturam ha-
 bet per splendorem suum attractivam humorum
 qui in corporibus sunt, sit ut hi tunc turbentur.
 Frequens etenim ac praeuix vapor ab ipsis eleva-
 tus, cerebrum dilaniat, hominemque comorquet:
 quumque haec a Luna patiantur, Lunaticiappel-
 lantur. Morbum ad folam naturam refert
 Euthymius. Medicos eos qui nimium hic
 natura tribuunt, nec quicquam Damonis
 ope, sed omnia folius natura viribus admi-
 nistrari contendunt, incesit Origenes; re-
 prehendendus & ipse qui in alteram par-
 tem longius recedendo a recta via aberra-
 vit; omnia enim Damonis, nihil natura
 permisit. Sic autem existimo Lunaticum
 hunc έπληθία simul & σεμωιασωά labo-
 rasse. Id usque adeo inauditum non est, ut
 έπληθίω saepe cum σεμωιωισμοίς, & έπ-
 ρωδρωίς confundantur. Hesych. έπληθίω,
 ύπατιω, σεμωιωισμοίς

ή άκωδουπε τέω τε εώμα έπαπεί, &c.]
 Hieronymus in Matth. 4. 24. & 17. 15.
 Chrysoctomus, Brevis Enarrat. Theophy-
 lactus, Euthymius.

κωι άδινω γε είς τώ υβ, &c.] Origenes
 Tom. 3. in Gen. & Hom. 3. in Ierem. & pas-
 sim Astrologiam insectatur; quem morem
 tenent Patres uniuersi. Sed de his alibi.

Ser. Sann
 144. 18.

P. 312.

P. 313.

P. 314.

ἐκ τῶμαθ' αὐτῶν, &c.] Thren. 3. 38. Septuaginta Sixtina Editionis, & Manuscriptus Alexandrinus: ἐκ τῶμαθ' ὁ ἕψισα σὰκ δ' ἐλεῖδον τὰ κηκὰ & τὸ ἀγαθόν. Complutensis Editio: σὰκ δ' ἐλεῖδον κηκὰ, & τὸ ἀγόν. Pro κηκὰ legit Origenes κηκὰ, & negandi particulam sustulit.

ἡ δὲ πῖνα αἰτίας ἑστὶ δαιμόνων, &c.] Hieronymus: Quia propter peccata sua à Demone fuerat oppressus.

P. 312. εἰ δ' ὁ τοῖς ἐρεῖ τῶ ὄρει πύττω, &c.] Origenes in Ierem. Hom. 12. πῖνα ἢ ὄρη ποτινὰ; οἱ τὰ ὑψώματα ἰπαύοντες κ' τῶς γνώσεως τῶ δυνά' ὁ ἀγαθὸς θεὸς σκοπεῖν ἔστιν· οἱ ἀρχόντες τῶ αἰῶν' οἱ κηκάρουμνοι, ὄρη εἰσι ποτινὰ: κη' τὸ δαιμόνιον ὁ σαλευμασμός ἐστ' αὐτῶν, ὅθεν ἢ ἐλεῖν ὁ σωτήρ· ἐρεῖται τῶ ὄρει πύττω, &c. & Homil. 2. 2. in Luc. & in Iohann. 4. 12. Hilarius Can. 17. & 21. Hieronymus in Matth. 17. 20. & in 21. 21. & in Zach. 4. 2. Opus imperf. Euthymius in Matth. 17. 20. & 21. 21.

P. 313. αἰωπύω μὲν σὰκ ἐρη] Ita C. R. at C. H. τὸ σὰκ pratermittit: sed perperam, supra enim traditionis illius mentio nulla facta est.

ἡ δὲ ἀνδραποῦνον πεισιμῶνον· ἢ κ' ἐλεῖ κόσμου] Hic opinionem suam de morte à Christo non pro hominibus duntaxat, sed & pro aliis rebus creatis obit apud Origenes: non enim postremum hoc illi ab adversariis obiectum crimen est. Contraria est autem Tertulliani doctrina cap. 14. De carn. Christi, Nullam mandatum, inquit, de salute Angelorum suscepit Christus à Patre. Quod Pater neque repromisit, neque mandavit, Christus administrare non potuit. Id dogma ex duobus Apostoli locis ortum videtur accepisse; altero ad Ephesios, 1. 10. ubi omnia dicuntur instaurari in Christo, quæ in cælo, & quæ in terra sunt; & altero ad Colossenses 1. 20. quo omnia in Christo reconciliata fuisse scribit Apostolus, ipsumque pacificasse per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terris, sive quæ in cælo sunt. Quorum veriore sensum erudite declarat Augustinus in Enchirid. ad Laurent. cap. 61. & Hieronymus in Epistol. ad Ephes. cap. 1. Hieronymum quidem Origenianis huius erroris insinuat Rufinus Invect. 1. sed crimen illud pro virili contra diluit Hieronymus. Hæc à nobis affatim in Origenianis tractantur.

P. 314. κ' τῶς αἰχμαλωπίου] Ita Sixtina Editio & MS. Alexandrinus: at Ebraica, & Complutensis editio, & Vulgata: ἔ' irruit Saba. Thargum: ἔ' irruit Litiis regina Smaragd. Smaragd locus est in Sabæis, quibus mulieres imperabāt. Ex hoc loco Smaragdus nomen sumfisse verisimile est, quorū magnus fuit in Sabæis proventus, ut tradit Plinius. κ' τῶς ἰσραήλ] Sic editio Sixtina & MS. Alexandrinus: at Complutensis editio, & re-

liqui Interpretes: Chaldaei fecerunt tres turmas. σφίαι τῶν ἐν μυστηρίῳ δαιμονοκρυμμένων] Hæc ita fere distinguit Origenes: aliter Novi Testam. Codices, 1. Cor. 2. 7. ποῖος θεὸς ἐν μυστηρίῳ τῶν δαιμονοκρυμμένων Vulgat. Sapientiam in mysterio, quæ abscondita est: quemadmodum Interpretes reliqui.

ἢ τὸ μένον κ' ἀγαθόν] Ita C. C. H. & R. P. 315;

Lege: ἀγαθόν μένον & ἀγαθόν, ea Stoici appellabant, quæ neque bona ex se, neque mala sunt; neque honesta, neque turpia; sed quæ ut Censorinus scribit, bonorum malorumque media censentur, & quæ, ut Comicus ait, perinde sunt, ut illius est animus qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona; illi qui non utitur recte, mala.

Hæc fufè persequitur Cato apud Cicero- nem 3. de finib. & Gellius lib. 2. cap. 7. & Laërtius sæpe. & Origenes libr. 4. in Epist. ad Rom. cap. 5. vers. 3. Mortem autem in indifferentibus & mediis esse ponendam, ipsamque nec bonum esse, nec malum discernit Origenes in Iohann. 8. 44. ἐν οἷς ἀπὸ ὁ μῖσθ' ἀνάσσει (σήμερον), κ' τὸ ἐν τῶ ἀδύμῳ δαιμονοκρυμμένῳ, ἢ τῆ ἀγαθῶν ζῶν, κ' μὴτε ἀγαθῶν ἔσται κηκὰ αὐτῶν, ἢ τε κηκὰ, & in Ioh. 8. 51. ἀγαθὸν ἐστὶ τῶ ζῶν ἀγαθῶν, ἢ μὴτε ἀγαθῶν, μὴτε κηκὰ τῶ κηκῶν, κηκὰ τῶ λησμοῦ ζῶν κ' τῶ ἀγαθῶν, κ' τῶ ἀγαθῶν, κ' τῶ ἀγαθῶν, ἀλλ' ἀγαθῶν..... ἢ τῶ τῶ μὲν ἐκαστῶν τῶ ἀγαθῶν (τῶ ἀγαθῶν) ζῶν ἀνάσσει, ἀγαθῶν ἐρεῖς & libr. 8. contr. Cels. Γραῖς δὲ τῶς ἐστὶ τὸν μένον ἀνάσσει φερόμενος ἰδόν, & libr. 5. in Epist. ad Rom. Potest quis compendiosius dicere in his, quia hic mortem communem hanc dicit ἔ' mediam? & mox: Sed ἔ' quod alibi idem Apostolus corpus mortis nominavit, is qui hæc asserit huius media mortis intelligendam dicit. & libr. 6. Mors quidem in Scripturis unum quidem nomen est, sed multa significat. Etenim separatio corporis ab anima mors nominatur. Sed hæc neque bona dici potest: est enim media, quæ dicitur indifferens, id est communi. Idem habet Cicero loco laudato, & Seneca Epist. 82. & Laërtius in Thalete, & Aristippo.

ὅν κ' αὐτὸν οἰμαὶ δερματόμυρον] Vetus Interpres: Quem ipsam piscem arbitror adjuratum: pro, δερματόμυρον, legerat, ἄροχιζομύρον.

ἐν ᾧ ἦν ὁ ἑσπερῶς λεγόμενος ἰσραήλ] Vetus Interpres: in quibus erat, &c. C. C. H. & R. ἐν ᾧ. Si legis, in ᾧ, referetur ad piscem: si, ἐν οἷς, referetur ad homines. ἰσραήλ autem ille Christus est, ita ab antiquis Patribus appellatus, quod vocum illarum, ἰσραήλ & ἰσραήλ, sigla, ἰσραήλ, efficiant. Tertullianus De baptismo, Optatus Milevitanus lib. 3. contr. Parmen. Augustinus lib. 18. De Civit. Dei, cap. 23. Prosper De prædict. part. 2. cap. 39. Ἰσραήλ Sibarum Oracula libr. 8.

P. 317.

ἡ γὰρ χαλκὸν τῆ ἀδελφότητος μυστοποιεῖ] Valentinianorum triplicem hominum naturam fingentium. Vide Nos supra ad Comment. in Exod. 10. 27. p. 18.

ὡς πρὸς τὸ εὐαγγέλιον, οὐδὲν ἔστιν] Cum pro omnibus mortem ita obierit Christus, ut neminem sanguinis sui fructu carere velit, eumque omnibus consequendum proposuerit; nos profecto capere illum possumus, si velimus. Et quemadmodum infra hæc Matthæi verba explicans Origenes: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, continentiam iis à Deo dari docet, quicumque illam ex animo postulaverint; idem potiori jure de aeterna salute putandum est. Quod autem ex Augustini libr. 4. contr. Julian. cap. 8. objiciunt, qui aliter sentiunt; falsum esse Deum omnes homines salvos fieri velle, si & ipsi velint; adverterent hæc adversus Iulianum pronuntiarum, qui ea voluntate salutem aeternam ab hominibus exoptari posse putabat, quæ Dei gratiam præveniret, ipsiusque auxilio minime indigeret; cum præsertim idem Augustini. Retract. libr. 1. cap. 10. verum esse agnoscat omnes homines salvos esse posse, si velint.

καὶ ὡς ἐν χωρίῳ τοῦ Ἐφραθάου, &c.] Hieronymus libr. De nom. Ebr. Capharnaum, ager vel villa consolationis.

χαλκὸν δ' αὖ πάλιν, &c.] Hefychius: δισπραχμος, φιλάρχμος; alio sensu, sed non abs re tamen. Vide Theophylactum.

ἔστι δισπραχμος μὲν ἀνα σωμα εἶδος] Legendum fortasse: ἔστι φιλάρχμος, vel ἔστι φιλάρχμος μὲν ἀνα σωμα εἶδος. Quamquam, ne quid dissimulem, Origenem rebus intentum, verborum negligentem, & Grammaticæ legi minus audientem fuisse arbitror. Vide supra p. 292. περὶ τῆ ἀδελφότητος μυστοποιεῖ... ἀξιοδότην κ, τῆ, &c.

P. 318.

ὡς πρὸς τὸ εὐαγγέλιον, οὐδὲν ἔστιν] Duplex statuere didrachmum videtur Origenes, sanctum alterum, alterum profanum; quemadmodum duplicem siclum, sanctum, & profanum statuerunt Recentiores: ἡ γὰρ autem, hoc est siclum, διδραχμοὶ sexnumero reddunt LXX, ut pro eodem ab iis habita videantur: at cum alij reclamant contra, unum duntaxat fuisse siclum, eamque siclorum divisione tanquam recens inventum, & Veteribus, Iosepho puta, ac Hieronymo, rem inauditam, exagitent, inde contrariæ duæ profuixerunt sententiæ, quarum altera duplicem agnoscit siclum; sanctum alterum, sive sanctuarij alterum vulgarem, sive profanum, sive regium: alia vero uno tantum usos siclo Ebraeos decernit. Qui priorem tuentur sententiam, inter quos familiam ducit R. Selomo Iarchi, sibi non constant, nam de utriusque sicli pretio & pondere incerti sunt;

vulgatissima tamen opinio ea est, quamque G. Agricola, Rob. Cenalis, Mich. Neander, Casp. VVaserus, Petr. Gassendus, alijque complures, siclum sanctuarij quatuor drachmis Atticis, sive solum appensum fuisse; profanum duabus drachmis: ac sanctum quidem siclum τετραδραχμον, cum ex Exod. 30. 13. Num. 3. 47. aliisque sexcentis Scripturæ locis adstruunt, tum vero testimoniis uti possunt; Iosephi Antiq. lib. 4. cap. 10. ὁ δὲ σικλὸς τοῦ σικλοῦ ἐστὶν ἡμισία ἐβραίων ἀνὰ ἄλληλας δὲ ἡμισίας τρισάρας. Philonis lib. 1. De spec. Leg. Hieronymi in Ezech. 4. 10. Siclus, id est stater siclus, habet quatuor drachmas Atticas. Hefychij: σικλὸς, τετραδραχμοὶ ἀπὸ τριῶν. Regnum vero διδραχμοὶ eliciunt ex 2. Reg. 14. 26. & 1. Mach. 10. 42. Et super hæc quinque milia siclorum argenti, qua accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: quod sic à Iosepho redditur: τὰς δὲ μυρίας δραχμὰς, ἀπὸ λαμβανόντων τῶν ἱερῶν οἱ βασιλεῖς; tum etiam ex Epiphano lib. De ponder. & mens. σικλὸς δὲ λιβρὸς καὶ κοδράντιος, τέταρτον μέρους ἐστὶ τῆς ὑπὸ τῆς σατράπης, δύο δὲ δραχμὰς ἔχει. Siclus qui & quadrans appellatur quarta pars est, dimidium vero stateris, duas drachmas valet. Hefychio: δισπράχμος δὲ ὁ σικλὸς. δύο δὲ δραχμὰς ἀπὸ τριῶν. Valet autem Siclus duas drachmas Atticas. & Isidoro Origin. lib. 16. cap. 24. Siclus, qui Latino sermone Siclus corrupte appellatur, Ebraicum nomen est, habens apud eos uncia pondus: apud Latinos autem & Græcos quarta pars uncia est, & stateris medietas, drachmas appendens duas. Unde cum in divinis Literis legitur, siclus, uncia est: cum vero in Gentilium libris, quarta pars uncia est. At eam prolixè confutat doctrinam Iohann. Bapt. Villalpandus, nec nos in referendis varijs, multiplicibusque argumentis, quibus tum ab eo, tum etiam ab alijs impugnari solet, tempus conteremus. Id tamen Lectorem monitum velim, in eo peccare Villalpandum, quod adversus Græpium disputans, qui Epiphanijs laudatum locum protulerat, ut duplicem probaret siclum, in Epiphano & Isidoro vocibus σικλὸς & siclus, substituendum putat, siclicus: non enim de Romanorum nummaria re, sed de Ebraeorum siclo his locis agunt Epiphanius & Isidorus. Peccat item Villalpandus: cum scribit LXX Interpretes pro Ebraico nummo alium Græcum substituere voluisse, qui illi in eotantum esset similis, quod magis in ore, & manibus omnium Græcorum didrachmum tunc versaretur, hæud secus quam tetradrachmus siclus in oculis ac manibus olim Ebraeorum: tantine enim LXX Seniores fuit usitatum, notioemque nummum proponere, ut à vero propterea dimidia tota parte recesserint? Quasi vero pro tetradrachmo à quo refugiebant, duo didrachma reddere non potuerint. Longe doctus,

G. Agricola. De p. Metall. mon. lib. 2. Rob. Cenalis. De pond. mens. Mich. Neander. in Synopsi De pond. & mens. Casp. VVaserus. De exim. ment. Ebr. lib. 1. cap. 6. Hieron. in Ezech. 4. 10. Petr. Gassendus. De p. mens. De p. mens.

Ioseph. Antiq. lib. 13. cap. 5.

1017.3

1017.3

doctius, acutiusque super ea re disseruit Dion. Petavius in Animadv. ad Epiphan. De ponderib. & mens. Scribit ille unius duntaxat generis siclum fuisse, τρεῖς δραχμῶν videlicet; at inde alterum præterea excogitatum fuisse à nonnullis, quod cum δραχμῶν apud Interpretes LXX pro siclo legerent, & ab accuratissimis aliis Auctoribus siclum quatuor consistere drachmis accepissent, duos siclos, δραχμῶν & τρεῖς δραχμῶν admittendos censuerint; LXX autem Seniores propterea δραχμῶν pro siclo retulisse, quod Alexandria & in Alexandrinorum gratiam scriberent, apud quos cum talentum, tum drachma duplam habuere ad Atticum talentum & drachmam rationem, ut ex Herone & Felso probat: cum ergo siclus τρεῖς δραχμῶν Atticum pendeat, didrachmum solummodo Alexandrinum exaqualle. Hæc Petavius, quæ ex iam laudato Ed. Brerevoodij De ponder. & pret. veterum numm. libro deprimta, solerter confirmavit. Cum dixerit ergo Suidas δραχμῶν viginti pendere obolos ex Exod. 30. 13. didrachmum Alexandrinum intellige, licet Atticum ille forsitan in animo habuerit, erraveritque. Cæterum existimo δραχμῶν illum siclum ἴσθι ὁ ansam Hesycho, Epiphano, & Hlidoro dedisse, cur siclum duabus drachmis æstimaverint; at novam illam sicli divisionem in sanctum & profanum à recentioribus excogitam, partim è variis Scripturæ locis profluxisse, quorum nonnulla siclum sanctum, siclum profanum alia inducere ostendimus, & præsertim ex 2. Reg. 14. 25. ibi enim cum pro ducentis siclis regij ponderis, LXX centum siclos reddiderint (prout habetur in Editione Complut. in Editione enim Sixtina legitur δραχμῶν αὐτῶν) centum sanctuarij siclos intellexisse creduntur; partim etiam è variis Iosephi, Epiphani, aliorumque supra prolatis testimoniis, quorum nonnulli siclum τρεῖς δραχμῶν, δραχμῶν alij fuisse adstruunt. Sed jam redeamus ad Origenem. Non didrachmum ille simpliciter pro sanctis, sed didrachmum sanctum dari scribit, & didrachma sancta à prophanis distinguit: an ἴσθι ὁ, quibus se addixit, interpretatione, & locis Scripturæ supra laudatis adductis, duo siclorum genera sibi finxit, ita ut à recentioribus deinde factum est? an lusit duntaxat in verbo, & allegoria occasionem pro more suo arripuit? pro sanctis, inquit, juxta legem Dei didrachmum sanctum datur; primogenitos Israel intellige, pro quibus quinque sicli conferabantur Num. 3. 47. non quod didrachmum sanctum quinque siclos pendere velit, sed quod sicli illi ἴσθι τὸ διδραχμῶν ἄγιον, vel, ut Vulgata, ad mensuram sanctuarij fuerint pen-

sitati. Præterea didrachmum sanctum pro singulis filiis Israel solum fuisse docet Origenes, ex Exod. 30. 13. nempe didrachmum sicli, qui τρεῖς δραχμῶν erat; LXX autem: τὸ ἕμισυ τῶν δραχμῶν ἢ ἕξ ἢ τὸ διδραχμῶν τὸ ἄγιον, hoc est, didrachmi Alexandrini, quod siclo appendebatur.

δοκῆν ἐν μισθῶν, &c.] Brevis Enarratio P. 319. Chryostomo tributa, Theophylactus, Euthymius.

ὁ ποταπὸς δὲ ὁ μείζων] Ita C. C. H. & R. at legitur pagina sequente: δυνὴς ὁ ποταπὸς τῆ πρῶτη μείζων. ὁ ποταπὸς ergo & ὁ ποταπὸς confundit. Ita Hesychius ποταπὸς & ποταπὸν idem esse prodit: ποταπὸν, inquit, ποταπὸν, ὁ ποταπὸς. At ποταπὸς & ποταπὸς usurpantur pro ὁ ποταπὸς, & ὁ ποταπὸς, ut ὁ ποταπὸς pro ποταπὸς. ποταπὸς saepe occurrit in Nov. Testam. necnon apud castissimos Græcæ sapientiæ magistros; nihilominus tamen à Phrynicho in Ecloga rejicitur: quem locum quoniam à viris eruditissimis Henr. Stephano, & Iohanne Nunneseio male acceptum & intellectum video, hic exponere non pigebit. Sic ergo Phrynichus: ποταπὸς δὲ τὸ μὴ ἔσται, ἀδύνατον γὰρ. δὲ δὲ τὸ δὲ λήσαν, ἐπὶ ἧσθε δυνὴς: ποταπὸς δὲ; ἢ μὴ δὲ; ἢ ἀδύνατον. ἐστὶ γὰρ εἶδος, ὅτι τὸ ποταπὸς δὲ ὄν, ποταπὸς τὸν ἕσπον ἐρῶν γὰρ; ἢ ἐρῶν; ἢ ἐπὶ κῆς γὰρ ἐν ἑταίς ἐσπῶν, πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴσθι; Hæc ἀσύντατα esse vult Stephanus, & in excuspendo sensu mire se torquet: Nunneseius autem ita à Phrynicho improbari vult, si aliter quam significandis moribus adhibeatur. Fallitur uterque; id enim sibi vult Phrynichus: ποταπὸς vox est rejicula, ἢ ποταπὸς non item, modo ad cognoscendum genus eo utare. At ποταπὸς etiam vox adulterina est, nec probè notæ, si tamen ea uti velis, utere ad mores significandos, ut ποταπὸς τὸν ἕσπον ἐρῶν γὰρ; ἢ ἐρῶν; quamvis melius & tutius sit ita interrogare: πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴσθι; Ita intellexit Thomas Magister: Thom. Mag. κατὰ τὸν δὲ, inquit, ἀπὸ τῶν ἑταίς ἐσπῶν, πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴσθι; ἢ, ποταπὸς. Melius igitur est de moribus sic interrogare, πῶς τίς οὐ δοκῆν εἶναι; quam, ποταπὸς.

τίς ἢ ὁ πάντων μείζων οὐκ ἴσθιστον] Ita C. P. 320. C. H. & R. & ita postulat sententia. Vitiose vero Interpretatio vetus: Et quis maior esset sciebant.

μείζων ἴσθιστον σφόδρα σφόδρα] Infra eadem hac pag. μίχας ἴσθιστον ἢ ἀπὸ αἰῶν, ἀλλὰ μὴ σφραγίστης πῶς, σφόδρα, δις κατελιγμένους & in Matth. 19. p. 385. σφραγίστων ἢ ἀπὸ αἰῶν. . . . μείζων εἶναι; ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλαν μίχας ἴσθιστον σφόδρα, σφόδρα. Ita legit Origenes: sic autem hodie habent LXX Seniores exemplaria: καὶ σφραγίστων μείζων ἴσθιστον, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλαν μίχας ἴσθιστον σφόδρα.

εἴποι δ' αὖ ὁ κτλ. π, &c.] Iohannes Chry-

inque
Lena
Pett
n fan
re se
dua
clum
um
is ad
i pos
o si
dij
Leg
st stat
hij: al
n vero
5. & 1.
lia scilicet
ratione
reddi
lavo in
phanio
24] q
ov di
o qua
milion
ycho:
s. Falt
Hlidoro
tino for
novos
Lathos
statur
com in
m vov
At cam
- Bapt.
varijs,
is tum
soket,
tozem
span
arans,
lorat,
nio &
ntuen
napo
i siclo
s. Pec
LXX
Præterea
et simi
m Gra
d scilicet
natio
nriori
mum
vidua
ro te
no di
Longe
ctius,

Brerev. De pond. v. c. v. numm. lib. l. cap. 1. p. 3.

Thom. Mag.

in Eclog.

C. P. 320.

Thom. Mag.

in Matth.

LXX Seniores

exemplaria

Iohannes Chry-

H

Isostomus in eundem hunc Matthæi locum, & in cap. 19. v. 13, 14. &c. Brevis Enarrat. Bafilii Seleuc. orat. 28. Theophylactus in Marc. 10. 15. Euthymius, Hilarius, & Hieronymus.

καὶ ὁ σὺν τῷ πατρὶ ὄνοματι. &c.] Vocem illam σὺν τῷ contraxerat librarius Codicis Holmiensis in σὺν, quemadmodum & ille Regij Codicis, qui tamen Codex pro ὁ σὺν habebat ad oram ἰσοσ, quod verissimum est. Sic ergo totum illud comma emendandum est: καὶ ὄνομα τὸ πατρὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πνευματικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς βασιλικῆς ἐκκλησίας. His consentit Vetus Interpres qui sic habet: *Et quanto amplius appropriaverit pueris, recedens ab huiusmodi motibus, tanto amplius ceteris continentibus, & ad perfectum continentie ascendere non valentibus major habetur.*

P. 321. τῶν ἀποστολικῶν κηρύξεων] Ita C. C. H. & R. leg. fort. κηρύξεων.

ἐάν τις ἰδοὺς τὸν ἀποστόλου, &c.] Veterem interpretationem hoc loco quoadejus fieri potuit, secuti fumus, nec à Codic. tamen Mss. descivimus: inde factum, ut cum scriperimus: *Si ergo discipulus Iesu ratione adductus, &c. subjunxerimus tamen: 1) potissimum in nomine Iesu, &c. Nam si mendosa non est ea quam retinimus lectio dicendum est τὸ, discipulus, hic ἔνδοξον usurpari pro, discipuli, at, 3) post, μάστιγα, vim non habere adverlativam, ut loquuntur περὶ αὐτοῦ, sed pro, de, positum esse, vel παρακλήσει, ut nonnunquam factum ab antiquis indicat Budaus in Commentarijs. Observavimus præterea à grammaticis regulis discedere Origeni esse proclive.*

P. 322. πῶς ὁ παῖς ἰσοσ ὡς, &c.] Ita C. C. H. & R. Vet. Interpres: *Omnia qui Iesu quasi filio Dei credit. legebat πῶς.*

ὅτι πῶς ἰσοσ τῶν ἀποστόλων, &c.] Vide Nos supra ad Orig. Comment. in Matth. 13. 43. p. 207. & in Origenianis.

εἰς γὰρ καὶ μύλων ἄροτρον, &c.] μύλον ἀροτρον appellat eum de quo Exod. 11. 5. Trufatiles dicebantur eiusmodi mola, quod hominum, fervorum puta, ancillarumve manibus truderentur. Manuales Hieronymus appellat. Asinariae autem mola, seu versatiles, ex erant quae a fellis & iumentis agebantur ac vertebantur. Ovidius 6. Fast.

*Et qua pumiceas versat a tella molas. ἀροτρον ἐστὶ μύλος.] Ita habent Codices nonnulli Matth. 24. 41. & Vulgata: *Duae molentes in mola, & Arabs, & Persa. At pleraque exemplaria, ἐν τῷ μύλων, quod habent & Syrus, & Æthiops.**

P. 323. ὅτι ἀναλήψεται ἑν τῇ αἰασι, &c.] Satis

luculenter hinc apparet credidisse Origenem ipsos etiam impios resurrectionis fore compotes; quod planum quoque fecit Pamphilus in Apologia. Vide Nos infra ad p. 494. Comment. in Matth. 22. maxime vero in Origenianis.

ἵπαι ἢ σκαυαλισσοί, &c.] Animas nempe quas ante corpora conditas fingeant, pro recte maleve gestis varios dignitatis vel ignominiae gradus consequi censebat Origenes, corporibusve humanis, vel etiam ferinis, si ita fuissent promerita, supplicij causa illigari; ut satis demonstravimus in Origenianis, libr. 2. cap. 2. quast. 8. & 9. Hic ergo docet adversarias illas potestates, si offensivas causam parvulis in Christo præbuerint, in corpus humanum depressum iri, ac poenas sibi debitas exolutum. Hinc apparet pro eo, τὸ φλαστον σῆμα τὸ ἐπιμακρον ψυχῶν ἀναλήψεται, κρημνισμοῦ ἐν τῷ καθελικῷ ἔργῳ αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιῶν λεγendum, ἀναλήψεται, & κρημνισμοῦ αὐτῶν: & paulo post, ἐν τῷ σκαυαλισμοῦ αὐτῶν, quod sive per incuriam librarij contigit, sive per Origenem ipsius proferantiam.

ὅτι εἰ ὁ ἰσοσ, &c.] Hieronymus.

ἰσοσ ἐστὶ ὁ ἀποστόλου, &c.] Origenes contr. Cels. lib. 1. ὁ ἰσοσ, τίς ἐστὶν ὁ ἐν τῷ ἰσοσ λέγει καὶ ἰσοσ ἰσοσ ἀποστολικῶν καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. ἐν τῷ ἀποστολικῶν ἰσοσ τῷ ἰσοσ, πνεῦμα ὁ πατὴρ καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα ἀπέστειλαν τὸν ἰσοσ, ἢ ὁ πατὴρ ἀπέστειλε τὸν τῷ ἰσοσ, καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα, τὸ ἰσοσ ἐστὶν ἀληθὴς. Si Veterem Interpretationem cum ipso Origenis contextu hoc loco contendas, parum fidam esse comperies. At dum Auctoris huius corrumpendi & adulterandi licentiam sibi tribuunt Interpretes, in iisque præcipue Rufinus, cumque ad mentem suam accommodare fatagunt, vel hunc Patribus, eorumve Conciliis damnandum, vel Criticis mutilandum propinarunt. Cujus insignne nobis dat exemplum hicc locus. Sic habet Vet. Interpres ad hæc verba: ἰσοσ ἰσοσ, &c. Quoniam autem in Græco Spiritus sanctus neutri generis est, & non masculini quemadmodum apud nos, & tres casus habet similes, nominativum, accusativum, & vocativum, propterea transferentes in Latinum sermonem, &c. Quæ cum legisset vir alioqui sagax, & critica nare pollens Bellarminus, totum opus Latini Auctoris esse conjecit: sed inani conjectura, ut probamus in Origenianis.

ἀλλὰ ἴδιον καὶ ἰσοσ ἐστὶν ἰσοσ, ὅτι ἐστὶν ἰσοσ ἐν τῷ πνεύματι.] Locum hunc Lucæ sollicitat Theodorus Beza, legendumque conjicit: ἰσοσ τὸ πνεῦμα, cui ad stipulari videntur Syrus & Arabs: sed Origeni adsonant Vulgata, Persa, & Æthiops, & editiones Novi Testam. univærse: item Ambrosius: Quicumque receperit puerum istum. Euthymius: 9. 48.

Reb. Bellar. De Script. Eccles. in Origenes

P. 325.

Reym Annot. in Luc 9. 48.

Andr. Euthym. Theophyl. in Luc 9. 48.

P. 326

I. Thom. 122.

Luc 9. 48.

Qui susceperit puerum hunc. Theophylactus: δε εαυ δεξην) το το παυθιο. at deinde tamen sic ille: δε εν, οισι, δεξεν) το το παυθιο.

Is se in aliquibus exemplaribus legisse profitetur, 151. At omnes hodie omnino Codices & Interpretationes sic habent, prater Vulgatam & Arabicam, qua præfens tempus agnoscunt.

εν τη, η απας ονομασας, πνευματικη ιδικια εστιν ανωνυμου. C.R. εστιν ανωνυμου. Lege: εστιν ανωνυμου.

απερομην τα ματα της δεξεν αυτου. 14. 2. & απρομην τα ματα της δεξεν αυτου.

P. 326. α ποτοι γαρ λεγαυ το ελεγενη. &c.] Syderibus non animam solummodo & sensum, sed & Dei cognitionem hoc loco tribuit Origenes. Quod argumentum supra iam exhaustimus in Origenianis.

αυ ο σωτηρ εστω των πατεω μου. &c.] Euthymius in Iohann. 17. 9. Non pro mundo universo precor, sed pro his qui credant in me, nam qui in me non credunt, nolunt ut pro eis orem. Non easdem pro universo mundo preces ad Deum fundit Christus Dominus quas pro Prædestinatis: pro his enim ita Patrem orat, ut votis suis potiri omnino velit; seculus autem pro illo: salutem quippe illius à Patre postulat, modo & dignum se illa præstet. Quod de oratione Christi, id ipsum de lumine eius omnium mentibus affuso diserte habet Origenes Homil. 1. in Genes. Ita tamen illuminamur, si non simus mentibus cæci. Nam sicut Sol & Luna corporalibus oculis cæcos quamvis illustrent, illi tamen recipere lumen non possunt; ita & Christus lucem suam præstat mentibus nostris: sed ita deum nos illuminabit, si nequaquam cæcitas mentis impediatur. Præclare vero distinctionem nostram confirmat Homil. 9. in Levit. Stamus enim nos, inquit, pro foribus, operientes Pontificem nostrum commemorantem intra Sancta sanctorum, id est apud Patrem, & exorantem pro peccatis eorum qui se expectant, non pro omnium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his qui in sortem veniunt ejus hirci, qui emittitur in desertum. Pro illis exorat tantum qui sunt fors Domini, qui eum pro foribus expectant. Dixit pro sanctis exorari Patrem, sed pro sanctis & impiis orari intellige. Id ex S. Thomæ sententia confirmatur: Dicendum, inquit, quod Christus quantum est de se, pro omnibus oravit; quia oratio sua, quantum est de se, efficax est, ut valeat toti mundo: sed tamen non in omnibus sortitur effectum, nisi in sanctis & electis Dei; & hoc propter impedimentum mandatorum. Quod ne inaniter & gratis dici putent qui pro quisquiliis, futelis ac tricis habent quidquid profert Schola, audiant Christum pro reprobis etiam orantem: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciant. Nam quam

vis Act. 2. 23, 36, 37. quosdam ex iis qui Christum crucifixerant ad fidem converterit Petrus, non quocumque tamen sceleris huius fuerunt participes, ad Christi doctrinam traduxisse verisimile est.

ετι μετρηματιος] C.H. ετι μετρηματιος. P. 327. C.R. ετι μετρηματιος.

συμμερον της δεξεν της χειου] Vetus Interpret. ut fiat conforme corpori gloria Christi. Phil.

3. 21. συμμερον της σωματι της δεξεν της χειου.

ε αι αληθεις αυτου ιδειν, και αι αληθεις η δεξεν της χειου. Paul. 1. Cor. 11. 9. Hieronymus: Cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandala patet. Item: Necesse est quidem venire scandala; va tamen ei est homini, qui quod necesse est ut fiat in mundo, vitio suo facit ut perse fiat. Vide animadversionem sequentem.

μη τοι εστι η φθορα μου, & εα κατ'ουδεν τα σκαι δαλα εη. at δεσποτις σπουδω τα] Vetus Interpret. Ne putes in natura aliqua, vel in substantia esse scandala, qua homines quarunt per quos operentur. Legebat μου, quod pertinet ad σκαι δαλα, & vera lectio est. Sin legis μου, quod minus mihi probatur, Valentinianorum utique, aliorumque eiusdem sectæ hominum hæresum Origenes tetigerit, qui χενοεισ homines, ad exitum conditos à Deo, & destinatos esse persuasum habebant. At vide quæ in hunc quem tractamus Matthæi locum eleganter sane & facunde peroravit Chrysostomus. Vide item Brevem Enarrationem, Euthymium & Theophyl. sed ante omnes Ambrosium in Luc. 9. lib. 6. Non potes dicere quia esciam non dedit, quia dai omnibus. Non potes dicere quia noluit te bonum facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Multum enim refert inter eum qui ex necessitate invitatus aliquid agit; & inter eum qui ex voluntate quod bonum est eligit. Si enim invitatus hoc ago, dispensatio mihi credita est: si volens, mercedem habeo. Et tamen propositionem hanc: Quid quid sit à nobis sive boni sive mali, mera necessitate sit, approbare studet Theodor. Beza in lib. Quæst. Christian. & in Annot. major. in Novum Testamentum, quam à VViclefo, & Lutero traditam, & à Calvino propagatam hausit. At eam damnavit Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 6. Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere

..... Anathema sit. ei δε της εν το ελω σωματι ηη σωματων. &c.] Origenes Homil. 2. in Cantic. Per hæc ergo edocemur quomodo sponsa Christi qua est Ecclesia, etiam sit corpus eius & membra. Si ergo audias Sponsi membra nominari, Ecclesie membra dici intellige. In quibus sicut sunt aliqui qui dicuntur oculi, pro intelligentia sine dubio ac sententia lumine; & alij aures, pro audiendo verbo doctrinæ; alij manus, pro bonis operibus religiosisque ministris.

S. Thom. in Johann.

Luc. 23. 34.

Origenis fore e fecit infra ad aximæ
tempe
ut, pro
tis vel
at Ori-
lenam
applicij
mus in
8. & 9.
estates,
Christo
creatum
Hinc
de quibus
paulo
nou le-
quod in-
ducent,
regit, si-
us.
cigenet
ta iustis
moyse
negy i
nosu, i
o nra-
rem li-
s con-
fidam
s huius
am sibi
recipue
am ac-
ribus,
Criti-
is infi-
s. Sic
: ierit
spiritu
guem-
cies, no-
proprie-
: Que
ca na-
Latini ad hunc
jectu
ad N. P. 331
ze fol-
con-
nden-
onant
tiones, ad hunc
olius
muis.

rijs, ita sunt a'q & qui vena eius appellentur. Vide item Hieronymum, & Iohannem Chry-
stostomum Homil. 18. in Matth.

P. 329. *δυνα) ρδ & το αβρητικως ρδρ &c.*] Ve-
tus Interpr. Potest tamen & sic intelligi, ut actus
anima peccans, manus intelligatur; & incesus
anima peccans, pes: & visus anima peccans, oeu-
lus. ο σκανδαλιζω: δε θαλμος responderet πρ'
διδρακω. αδρ, πρ' πρδρ κα' ρεις vero nihil
habet ad quod referri possit: supra tamen
id legitur: οδ ης ρειρ ρειματισας δεα το αβρη-
τικων. Itaque sic locum hunc concinnare
queas: δυνα) γαρ η το αβρητικως ρδρ, ην εστις
οιματω, σεμνικον ης ψυχης, η το αβρητικως
περδρ κω ης ψυχης, &c.

οκνο Ιουιδν γαρ αδ' ερωτ' ως ρειρα &c.]
Theophilus Antioch. Hilarius in Matth. 5.
29. Pacianus Epistol. 3. ad Sympronian.
contra Novatian. Hieronymus in Matth.
5. 29. & 18. 8. Chrystostomus in Matth. 5.
29. & 18. 8. Brevis Enarratio, Anastasius
Nicen. Quast. 60. Theophylactus, & Eu-
thymius in Matth. 5. 29.

P. 330. *τις, ην εστις επιτο, μεγαλοπυτα*] Ita C. R.
Holm. *τις εστις μεγαλοπυτα*, vitiose.

σερβόπιη η κλιμα &c.] Male reddidit
Erasmus post Vulgatam, Luc. 2. 52. Cresce-
bat aetate & sapientia, pro, crescebat statura &
sapientia, quamvis reliqua Interpretationes
antiquae κλιμα expofuerint, staturam. Simi-
liter emendanda Vulgata Ephes. 4. 13. At
Matth. 6. 27. & Luc. 19. 3. suam illa signifi-
catione tribuit voci κλιμα, quā superiori-
bus quoq; locis obtinebat. In ea exponen-
da idem saepe peccari deprehendas. Cebes
in Tabula ης περιδ' α deseribens eam esse
fingit, μεση η κειμενη ηδη κλιμα. Perpe-
ram Interpres reddidit aetate, quodque stol-
lidius est κειμενη etiam corrumpere ten-
tavit in κειμενη, ut significaretur aetas ad
senium vergens; cum notetur statura me-
dia, statura, & certum statum adeptam. Hesy-
chius: κειμενη, σταθμην. Pollux αμενον κει-
μενον appellat ventum constantem &
certum. Α κειμενον factum, certo: ut ab illo
κειμενη sic ab hoc certo. Eadem utrius-
que vocis origo, idem intellectus. Boethius
in descriptione Philosophiae, eius staturam
esse ait, discretionis ambigua, η δμικειμενη
η κλιμα.

ε ρδ αδρ ιπδ' ο στωπρ ε. α.] Ita C. C. H. &
R. Vetus Interpr. Et ipse Dominus Iesus de quo
Gabriel vultatur: & revera id a Gabriele dic-
tum est Luc. 1. 15, 32.

P. 331. *ειρηνας αρεος π. ο αγγελ &c.*] Non ad
hac verba quae habentur Exod. 32. 34. id
responsi dedit Moyses, sed ad illa: ιωτος
σερ πορδσομα σου, κη κηραπαυτο σε, Exod.
33. 14.

επισηπε δ' ην τωτα &c.] Vniuscuiusque
hominis custodia Angelum tribui ex sacris

litteris universi Patres tradiderunt. Nihilominus tamen sententiam hanc pro infana traducere Magdeburgensibus Centuriato-
ribus nulla religio fuit, neque Calvino ipsi,
qui in eam multis invehitur locis, quamvis
in Institutione rem incertam relinquat.
Non unum autem Angelum, bonum nempe
& custodem, sed & alterum, malum &
insidiatorem nobis esse praefectum non se-
mel pronunciat Origenes noster, praefertim
vero Homil. 20. in Num. & Homil. 23. in
Iesu Nave, & in Matth. 17. & 19. & Homil.
13. & 23. & 35. in Luc. & lib. 1. *αει αρχων*,
cap. 8. & lib. 3. ubi doctrinam hanc se ab
Herma Pastore, & Barnaba Epistola accep-
tasse proficitur. Huius opinionis profici Iu-
dai fuere auctores, quae ab iis ad Empedo-
clem, Euclidem Megarensem, Platonicos,
Stoicos, & recentiores Iudaeos manavit. ε
ρδ, inquit Plutarchus. *αε ο ρδρ αι δε ες φουι*
απαρη δαίμωνι αυδ' ουμωδωσαντι
οδους ηρωμδρ μυσταγωγος τα βια
αγαθε.

αδδ' α μαλλον, ως εμπεδουκεις, δι' ης τις ερασον
η αβρ' ηρωμδρον αδ' αρωμδωσαντι κη κηραρον
μοιαι κη δαίμονες
ενθ' ησαν ρθων τα, η ηλοση ταραωπης
δθεις θ' αιμαπεσσα, κη αρωμδν ιουεωπης
καρδισω τ', αρχη τα, δεωσατη, θηραιν τα,
ννηωρης τ' ιερεσσα, μαλακιας πρ' τ' αταφρα
Non enim verum est quod dicit Menander:
Vnicuique in lucem cum primo editur
Genius bonus vite magister totius
Adstitit.

Sed Empedocli potius probanda est sententia, qui
unumquemque nostrum, postquam est natus, arripit
gubernaque a duplicibus suis Geniisque docet:
Hic inveni Chthonia, & cernens procul He-
lioepa,
Et grato Harmonie vultu, Derisque cruenta,
Callistoque, Aethreque, Thooaiz, Dinaeque,
Nemeres & amena, nigro fructuque Asa-
phea.

Hae vero accurate in Origenianis a nobis
disputantur.

επιταρθε' ας πυτοι, &c.] Voces illas Ve-
tus Interpres non agnoscit, nec sane quo
regantur verbo dicere possit. Fortasse le-
gendum: *επιταρθους πυτοι, ας κη σεεζηνω*
vel, *επιταρθωντας πυτοι σεεζηνω*
αη τα βετο μου εν κοιλιας] Psalm. 138. 13.
αι πλδβω μου εν γαστρο: μη εες με.

εν θεω π' εη ηγαπημδρ] Ita habent Codd.
nonnulli Iuda. 1. 1. & Syrus, & Vulgat. at
alia exemplaria. & Arabs Interpres, ηγα-
μδρ ος praefertur.

πρ' εη ναυα * πρ' κημδρ ης απεσας] Cum
ex Veteri Interpretatione, tum ex oratione
pendula, & imperfecta huius loci sententia,
hiatum quem designavimus, deprehendere
licet: quamvis Holm. Codex Regio con-
sentiat.

Cyberim.
De die Nat.
cap. 3.

Plutarch.
lib. 1. de
animas

P. 330

P. 334

P. 335

P. 336

ἴτα κ, τὸν ἐπιχειρησάμενον, &c.] Origenes in Num. Hom. 20. In quo etiam suspensio mysticæ admiratione permoveret, quod in tantum Deo cura de nobis sit, ut etiam Angelos suos culpavi pro nobis & confutari patiar. & Homil. 35. in Luc. Quam ob causam Angeli pro nobis solliciti sunt, scientes quod si nos bene gubernaverint, & ad salutem usque perduxerint, habent etiam ipsi fiduciam videndi faciem Patris. Quomodo enim si per curam eorum & industriam salus hominibus comparatur, faciem Patris semper attendant: sic si per negligentiam eorum homo corruerit, etiam sui periculi rem esse non nesciunt. Quis huic errori color oblini potest, non video: pateremur, si hominum peccata Angelos pudore suffundere dixisset Origenes, quemadmodum Theophylactus; πᾶσι δὲ δὲ οὐδὲν εἶπε καὶ πᾶσι πατρὸς ἀγγέλους ἐχθρόν, ἀλλ' οἱ τῶν ἀγγέλων ἀγαθοὶ, ὡσπερ ἀγγέλων οὐκ εἴπεν ἄπο εἰρήνης ἀπὸ τῆς οὐσίας, ἀλλ' αὐτοὶ ἐχθροὶ πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν σφραγισσομένων τῶν θεῶν, κ. διὰ τὴν τῶν ἁγίων. Inde autem apparet, quod & si Angelos habeamus omnes, Angeli tamen reorum: quasi propter nostram timiditatem pudore suffusi, si si quoque non audent videre faciem Dei, nec pro nobis forsitan orare. Hæc vero disputantur in Origenianis.

P. 333. τὸν τῆς ἰσοθῆς ἄρσον] Quamnam Rhodes orationem hic significet, non video: nam Act. 12. non aliud ipsa dixit, quam stare Petrum ante januam: Illi autem dicebant, Angelus eius est.

ἴμασθη τὸν πατέρα σου] Vulgo legitur apud Matth. τατέρας ὑμῶν τῶν ἀγαπῶσι τὸ ὄνομα τῶν θεῶν] Vulgo legitur: τῶν ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου. & ita ipse Origenes sup. p. 327. Cur autem in referendis à Scriptura locis tam sæpe ab exemplari recedat, hæc causæ sunt; quod inconsultis libris festinatione impeditus, & confusus memoriæ ea recitaret; tum quod ipsa exemplaria variis subinde modis interpolata & mutata sint.

ἐχθροὶ εἰς τοὺς κτ' λουαίνου μιλίας] Quorum nulla extant in iis quas in Lucam habemus Homiliis vestigia. Vnde aliquas intercidisse certum est.

P. 334. τὸ εἰς τῶν ἁγίων τῶν ἁγίων] ἁγίων εἰς si modo locus sanus est, usurpatum puto pro ἀγαθῶν, quanquam nullo auctore. Qui meliora proferret magnam à me inibit gratiam.

P. 335. σαθρήτε] παρ' ἠμῶν] σαθρή παρ' ἠμῶν. Matth. 18. 16.

ἵνα μὴ κριθῆτε, ἵνα μὴ κριθῆτε, &c.] Vetus Interpres: Nolite iudicari, ut non iudicemini: Item, Nolite ante tempus quid iudicare, donec veniat Dominus. Legendum fortasse: κατὰ τὴν μὴ κριθῆτε, ἵνα μὴ κριθῆτε, κ. τ. ὅτι μὴ σέθεν κατὰ τὴν κριθῆτε, ἵνα μὴ κριθῆτε, &c.

P. 336. διωλοὺς γὰρ ἱδρῶτα ὄψιν νοσησίαι, &c.] Augustinus De verbo Domini, Homil. 15.

Anastasius Nican. Quæst. 61. & alij Origenem secuti; ligandi & solvendi potestatem Christi discipulis tributam ad eos omnes pertinere volunt, quicumque fraterna peccata reprehendunt: quemadmodum supra horum Christi verborum ad Petrum: Tu es Petrus, &c. omnes Christi discipulos facit participes. De his actum est à nobis in Origenianis, & supra ad pag. 275. Comment. in Matth.

τὸ δὲ θεοτικὸς αὐτοῦ] C. H. δευκότος. R. δευκότος.

ἡ γὰρ ὄληνη διαπορεὶ τὸν πῦρον, &c.] Ludit quoque in eadem distinctione Homil. 1. in Ezech. 1. 1. Aperti sunt celi: Non sufficit unum calum aperiri; aperiantur plurimi, ut descendant non ab uno, sed à plurimis cælis Angeli ad eos qui salvandi sunt. Minime vero distinctionem hanc patitur Syriaca lingua, qua Christus utebatur. Inde tamen discere licet, maxima præ cæteris Petrum auctoritate fuisse præditum ac dignitate.

ἀδελφοὶ ἀμιχαδοὶ &c.] Editio Complur. P. 337. ἀμιχαδοὶ, & ita scribendum erat, sed quod C affinem olim τὰ μ figuram obtineret, propterea sæpe invicem permutantur. Editio Compl. 2. Reg. 6. 4. prætermittit τὸ, ἐν ἡρώ, quod exhibet Sixtina; in quem locum videndus Nobilius. Univerſæ Editiones habent ἐπιπέστον, non ἰμπερόστον.

ἀσπρ, ὅς ἐπιπεστοῦ, παύση] Vetus Inter- P. 338. pres: Qui interpretatur, eruditio. Lege ergo, πωδία. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Ασπρ, qui interpretatur, eruditio. Hieronymus de nomin. Ebr. Ασρ, beatitudo hoc est, ἡ. Idem ibid. Ασρ, vinculus hoc est, ἡ. At Origenes Ebraica linguæ parum consultus ἡ. cum ἡ. ἴσατι, quod est ejusdem significationis, ac ejusdem fere soni, confundit: ἡ. autem præter communem hanc significationem, sonat etiam, eruditio, in: ἡ. quem postremum sensum secutus est Origenes.

ἑλεκανα ὅς ἀταλαμῶν] εἰς τὸν γεισησίαι] Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Helcana qui in lingua nostra dicitur, Possessio Dei. Hieronymus de nominib. Ebr. Elcana, Dei possessio. Vetus Interpres: Quod intelligitur Dei creatura; legebat: εἰς ἀποίαι. C. C. H. & R. habent ἡ. pro δ. ἡ.

λίστε ἂν πῦρ συναγωγῆ] Ita C. C. H. & R. Lege: πῦρ. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Αβιασῶν, qui in Latino sermone indicat Congregationem patri. Hieronymus de nom. Ebr. Αβιασῶν, patris mei collectio. lege, Αβιασῶν.

ἢ τὸ δυνάσομαι λαλεῖν τοὺς οὐρανοὺς] Psalterium apud LXX aliquando voci ἡ. ut Psalm. 48. 5. nonnumquam & ἡ. ut 2. Reg. 12. 13. Jerem. 52. 18. sæpissime vero ἡ. responderet; id est, nabilium, ἡ. seu

34. βασιανης, & à Luca, *σεμλιωρ*, is Matth. 5. 25. *ὀπιρῆς* nuncupatur. Tria hæc unum sonant; publicum nempe satellitem, qui immineret litibus; Executorem litium, seu Viatorem Romani appellabant, Græci *καθίστην*. Is sive cruciatus, sive longo ac diuturno carcere debitorum macerabat, donec omnia persolvissent.

hominem de limo confectum allegorico sensu excogitavit, hominemque spiritualium rerum curis deditum & à terrenis alienum, eum esse voluit qui ad imaginem Dei procreatus est: qui vero corporalibus rebus capitur & trahitur, eum de limo terræ fuisse constatum. Adeunda vero super his nostra Origeniana.

ὅτι ἄδρα τειροκα] C. H. ἄταρ. P. 347. *ὅτι πάντα θεὸν, ἢ σέβασμα*] 2. Theff. 2. 4. *ὅτι πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα*. Vulgat. *Supra omne quod dicitur Deus: legebat, ὅτι τὰν τὸ λεγόμενον θεὸν*, id quod plerique codices exhibent.

ἀνὴρ μὲν γὰρ θεοῦ] &c.] *ως, παρ, πως, τι.* *ὁ μὲν ἦν σωτὴρ ἐσετίλατο*, &c.] Opus im-P. 357. perfect.

ἦτοι χροῖν, ὅποια ἢ λυγρία ἢ ταλαντα λεῖ ἢ χροῦν] Sic concepta erant verba hæc in MSS. H. & R. *Legē: ἦτοι χροῦν, ὅποια ἢ λυγρία λεῖ ἢ ταλαντα ἢ χροῦν*. Favet Vetus Interpr. *Est honorabile quasi talentum dignum sive aureum, qualis fuit lucerna illa talenti auri, sive argenteum talentum, &c.*

πνευμασι πλάνης] Ita Origenes infr. p. 400. Ita & pleraque habent exemplaria, 1. Timoth. 4. 1. & Vulgata: *spiritibus erroris*. Alias legitur, *πλάνοις*, quod sequuntur Syrus, Arabs, & Æthiops.

P. 348. *ἀντοῖς ἐπὶ τοῖς ἀσθενοῖς*] Malim, *ἐπὶ τῶν ἐπι*. P. 349. *ἀνεκασθησὶν τὸ χρεῖσά τῶ*] Ita C. C. H. & R. *Legē: τὸ χρεῖσά τῶ*.

καλουστων ἢ πορνῶν μέγαν, &c.] Saturnilianos, & Apostolicos intelligit, qui nuptias damnandas pronuntiabant. De his Epiphanius Har. 23. & 62. Eandem quoque hæresim post Origenem amplexi sunt Hieracitæ. Quam ab Eustathio monacho propugnatum confodit Gangrensis Synodus Can. 1.

P. 353. *τὰς δὲ τῶν ἀπίστων χειρῶν &c.*] Marcionistas, alioſque, Opificem iracundum & ferocem fingentes. *ἢ τὸ τῶν ἀπειρητῶν εἰρημῶν*] *Legē: εἰρημῶν*.

ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς τὸν θεόν] Ita & pag. 359. *σαυροῦ, σαυροῦ αὐτὸν, κ, ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς τὸν τοῦτον*, at Iohann. 19. 15. *ἀεὶ, ἀεὶ, σαυροῦ αὐτόν*.

P. 354. *ὅσα ἐν περὶ σοφίας γῆρας λόγων*] Ita C. C. R. & H. at 1. Cor. 2. 4. sic habetur: *καὶ ὁ λόγος μου, κ, τὸ κήρυγμα μου ὅσα ἐν πῆδός ἀποφάνης σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐν λόγῳ πειθισμοῦ καὶ ἀγαπῆς καὶ ἀγαπῆς*.

καὶ ἐπιλογοῦντες τὸ εἶναι πλὴν ἐκκλησίας, &c.] Eadem hæc habet Remigius.

P. 355. *ὅσα τῶν πνευματικῶν*, &c.] Hæc extra contextum ad oram Cod. H. eadem manu adjecta erant, sed imperfecta, & ἐ Codice, ut apparet, lacero, vel obsoleto detracta; quæ nec in C. R. nec in Veteri Interpr. comparant.

τῆ ἐν αὐτῷ κηλῶ πνεύματι γινώσκῃ αὐτῶ] Nam hominum animas pro meritis de calo deturbatas, & humanis corporibus immixtas censebat.

ὅσα τὰ ὅσα τῶν πνευματικῶν αὐτῶν, &c.] Verba hæc: *τα ὅσα τῶν πνευματικῶν αὐτῶν*. videntur spuria. Detraheris illa, constabit sensus.

ἰπὶ τῇ γινώσκῃ λέγεται τὸ &c.] Vide Theophylactum, qui hæc omnia in suos usus transfudit.

ὁ πιστὸς ἀπ' ἀρχῆς] Ita & infra pagina seq. cum vulgo legatur Matth. 19. 4. *ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς*.

ὑμῖς δὲ ἐστὲ σῶμα χροῦν, κ, μὴ ἐν μέσσει] Vulgata, *membra de metallo*: ita & Ambrosiaster in 1. Cor. 12. 27. legebat: *μέλη ἐκ μέλλου*.

P. 356. *ἐγὼ ἢ ὁμοῖο ὅτι ἐπὶ ὅσα τῶν αὐτῶν*, &c.] Si conditus ad imaginem Dei homo, Gen. 1. 26, 27. alius fuit ac qui de limo terræ formatus est, Gen. 2. 7. causam certe obtinuit, qui nuper Præadamitas orbi dedit. Verum id commentum iam satis explosum futo, cum qui primus illud excogitaverat, idem ipse repudiavit; minime sibi dedecori futurum existimans, quod non satis caute protulerat, ingenue recantare, & tritam à Patribus, & tota Ecclesia viam, relicta priore insistere. Quod autem ad Origenem spectat, distinctionem hanc hominem inter ad imaginem Dei conditum, &

ἄλλοι κ, μοσὶ εἶναι πλὴν θεοῦ, &c.] Vide P. 358. Ambrosium lib. 8. in Luc. 16. Ptolemaus apud Epiphanium Hæresi 33. quæ est Ptolemaitarum cap. 4. Legem Moſis trifariam distribuit, ut una pars Deum, alia Moſem, tertia demum Seniores populi auctores habeat. Præceptum autem illud de libello repudij, Moſi acceptum referri vult, ab eoque contra mandatum Dei fuisse editum. Id graviter ab Epiphano reprehenditur, & merito quidem, Moſem enim Legis conditorem ita fuisse volebat Ptolemaus, ut eius condendæ auctorem Deum fuisse nollet. At alia est Origenis ratio; à Deo enim legum ferendarum potestatem in Moſem profufluxisse his verbis aperte testatur: *εἶπὸ τὸ θεοῦ ἀπὸ ἐξουσίας*.

μὲν τὸ κληθέντος ὑπὸ ἐκείνων ἀγιασμοῦ] P. 359. *ἀγιασμα, ἠερο sanctuarium, vel, sanctificatio*.

Ezech. folto. 8. nec aplaria thops. quem. yladus P. 347. Ori. nec. xavia. λυγρία. τι. Homi. P. 348. corpora n. viro. sic An. um hoc s3 nunc s3 sed & s3. Item p. 9. & abi An. homi. in Ioh. ero lib. nredo. uatōes thagora. & 10. republ. Hanc Socra. Pytha. Orige. p̄sitol. mulato d. De. supra. Malim. Vetus ur; & egunt. eampi. riqut. ead. te G. apaci. retam. npho. am ca. p̄p̄ha. t̄t̄h. 18. P. 347.

- man. Viuardus, & alij.
- P. 391. *ομινης δε της παλιφροσας, &c.*] Origenes Homil. 8. & 12. in Levitic. Hilarius cap. 20. in Matth. *ταγα δε κ' κ' μὲρ τὴν φροσιν, &c.*] Origenes Hom. 8. & 12. in Levit.
- P. 392. *οικειν εσαι σεσ σεστωπι τ'σ σωζομριων δα- ναι*] Alludit ad Habac. 3. 5. *Ante faciem eius ibit* רבך. Symmachus, & Hieronymus vertunt, *Mors*: Aquila, *pestis*, Ionathan, *Angelus mortis*; LXX. autem: *σεσ σεστωπι αυτα ποροστε*] *λογος*, quemadmodum & Theodotion, & Arabs. *רבך* nempe pro puncto- rum varietate, *moriet*, & *verbum* significat. *θεος κ' λογος αν*] Sic H. C. at R. *θεος λογος αν*, cui consentit vetus Interpr. *Deus enim erat verbum in gloria sua.* *κ' αν ε περον τον υιον, &c.*] C. R. κ' αν ε περον αυτη τον υιον, &c. id quod vetus Interpr. habet: *quando non alium ab eo intellexerit Filium hominis.*
- P. 394. *κλπερομιοσ αυτην*] Nempe *ζωην*. At vetus Interpr. *recipiet ea, nempe πολλα πασιονα.* *κ' γαρ εσ τω κοσμου τούτω, &c.*] Iustinus martyr, vel quisquis est auctor Quaestio- num, & Responsonum ad Orthod. Responf. 110. Theophylactus, Euthymius. *βαρεις εν φροσ κελω*] Ita infr. p. 499. ita & LXX Gen. 15. 15. ita Ambrosius, & Augu- stinus. At in editione Aldina, *βαρεις*, desi- deratur. Complut. *βαρεις*, quemadmodum & Onkelos, & Syrus, & Arabs, quod verum est: *Ebraice* enim contextus habet, *רבך*.
- P. 395. *ποσους εχονας κλπερομιοσ*] Sensus inde aliquis idoneum extundat, & erit mihi ma- gnus Apollo. Leg. fort. *σοου το εχοντας κλη- ρομιοσ* vel *ποσους εχονας εχρας κλπερομιοσ*, vel aliquid eiusmodi. *απο τω λογου τ'σ πατερον ποσων*] Rom. 11. 17.
- P. 396. *κμ γαρ οι υιοι απο τ'σ εθων, καφαλη, &c.*] Hieronymus, Remigius. *σεφ τον, ως τιμον λεγων εη τω, &c.*] *Vetus Interpr. si potes dicere, &c. leg. λεγην.* *πολλοι υιοι αγγλων, οι σεφτοι ησαν αθροπιον,* &c.] Peccare posse Angelos, & Christi mortis beneficio gaudere, & iudicium in eos olim statuendum esse Origenis senten- tia fuit, ut apparet ex Homil. 1. in Levit. Homil. 20. & 25. in Num. Homil. 4. in Ezech. Homil. 13. in Luc. & Tom. 1. in Io- hann. & saepe alibi. Hoc excusare conatur Genbrardus in Collectaneis Origeni praefixis cap. 6. Angelis sane omnibus primam gratiam morte sua promeruisse Christum; & ijs qui in integritate perseverarunt, be- neficium illud sanguine suo impetrasse, per Ecclesiam credere licet. Id quidem Cyril- lus lib. 9. De adorat. Augustinus lib. 1. De consensu Evangel. cap. 35. alijque Patres videntur censuisse. Ac facilius sane veniam

Origeni condonabit benignus Lector, si ad ea attenderit, quae scripsit Hom. 2. in Levit. *Vide ergo ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacifi- casse per sanguinem suum non solum quae in terris, sed & quae in caelis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in caelis quidem non pro peccato, sed pro munere oblatas est; in terris autem ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum, oblatas sit pro peccato, & hoc est passum esse extra castra. Verum haec in Origenianis expenduntur.*

ωδολαβων δε εις τω λοτο τω της σεστωπικ επιστολης] Legendum videtur, *της περυσ σεσ- τωπικ επιστολης*. Scripserat librarius *σεστωπικ*, quod cum syllaba priore sequentis vocabuli propter soni similitudinem facile coaluit.

σεστωπικ ως υρωσ ειρημδων τω λογω] Ita C. H. At Reg. habet *σεστωπικ*. Lege *σεστω- πικ* ως υρωσ ειρημδων τω λογω. Confirmatur haec lectio ex eo Origenis loco contr. Gels. lib. 6. *σεστωπικ δε τω λεζομριω λοτο τ'σ εσ εβραοικ*

η σκ οιδωτε οη αγγλοσ κεινδωδ;] Ad An- gelos apostatas referri vult Augustinus, & alij: ad ipsos vero caelestes Angelos Orige- nes, & Tertullianus lib. De fug. in perfec. cap. 10. *Times hominem, Christiane, quem timeri oportet ab Angelis; siquidem Angelos iudicaturus es; quem timeri oportet a Damoniis, siquidem & in Damonis accepisti potestatem.*

λαμβατον τω η εν αρχη] Ita codex uterque P. 397. R. & H. lego: *λαμβατοντες την αρχην*. Vet. In- terpr. *accipientes principatum.*

ου μη αξιος της τωαυτης των σωθσομριων τοξιασ ε κολαστωσ] *Vetus Interpr. Qui non sum digni tali ordine saluatorum, sed panna.* Lege: *αλλα κολαστωσ*, nam & sensus id postulat.

κ' τω εχκαταφροσηναι, ητοι, εως το παλερομιοσ, &c.] *Poenis damnatorum finem imponit.* Vide Nos in Origenianis.

κ' οη κ' αποκλπεροσιν ο οικοδοιωτικ] Infra P. 398. p. 402. *πωσ ε κ' αποκλπεροσιν ο οικοδοιωτικ πιντε ταγμασιν ιρατων ωδολαβωσ τα εργα τω αμπελωνω;* & lib. 5. contr. Cels. *κ' μη κητα δωκλπεροσιν σεβην οικ. η αυτα, η τας θηλειασ εδς.* *κ' αποκλπεροσιν* his locis idem est ac *δωκλπε- ροσικωσ*, hoc est, *fortuito, casu*. Ceterum de significatione vocis illius, *δωκλπεροσικ*, vid. infr. ad pag. 476.

ως πολλων οντων των μεθωσωμριων αδ, &c.] P. 399. Leg. fortass. *μεθωσωμριων. μεθωμρι* enim passive etiam usurpatur. Vet. Interpr. *Quasi plurimi essent qui conducerentur; non autem & qui conducerent.*

κ' οσα ει δωαμεθα τον εθρον, &c.] Theo-P. 401. phylactus.

ετη αιωνια ευημεδω, κ' εμελεπια νυκτοσ μω της καρδιασ, &c.] LXX. Psalm. 76. 6. *ετη αιω- νια ευημεδω, κ' εμελεπια νυκτοσ μω της καρδιασ μου η δολερων*. At Vulgate *σημην* abiiciunt, quae sequitur vocem, *εμελεπια*.

εθρον τον εθωμετακωσ ενιαυτων] Ita C. C. H. & R.

P. 40
P. 40
P. 40
P. 40
P. 40

brarius, primam legisse ratus, quae interjacebant praetermiserit. Id frequens esse sciunt, qui in hoc exscribendi labore defudarunt.

αὐτοῦ τὰς τὴν παύλου, &c.] C. R. pro, Καθηλακῶν, habet, ἀσφαλίων. Voci, τὰς, supplendum fortassis, ἐκδοχοῖς. Hoc si non placet, mendosum locum pro ingenio suo Lector eruditus refarciat.

P. 414. ὡς ἐκάλει τὸν Βουεργεζ ὁ σαρπ, ὁ ὄρν, &c.] *שׂר*, Marc. 3. 17. à *שׂר*, tumultuatus est, quae vox Arabice sonat: valide sonuit: producta nempe ad speciem generis appellatione. Origenes Homil. i. in Genes. scripsit *Banerges*, quod magis ad originem accedit; sed fortasse Galilaea dialectus rectam pronuntiationem corrumpit. Aliam proficitur sententiam Hieronymus in Dan. 1. 7. *Filij Zebedaei*, inquit, *appellati sunt filij tonitru*, quod non ut plerique putant *Banerges*, sed emendatius legitur *Beneraham*: id est, *בני שׂר*. Idem repetit libro De nominibus Ebraicis.

P. 415. *ὡς χορησάστας τὴν μαγισσομανίαν*] Parum probabiliter dixisse Nazianzenum ait Beza ita vocatos Zebedaei filios, *ὡς τὴν μαγισσομανίαν*. At neque de rebus divinis sublimius disferuit quisquam quam Iohannes; neque apertius, majorive animo Christi causam egisse Apostolorum quempiam, verisimile est quam Iacobum, qui primus inter Apostolos Christianae religionis fundamenta sanguine suo firmavit.

καὶ εἰς ἴδρον τοῦ δηλοῦσθαι, &c.] Hilarius, Hieronymus Opus imperf. Theophylactus, Euthymius.

P. 416. *πῶς τὸν εἰ δὴ ὄρν, παρὶν ἡμῶν τὸ ποτὴρον ἀπ' ἐμῶν*] Prior huius loci pars è Matth. 26. 39. posterior è Marci 14. 36. petita est.

ἐν τούτοις ὅτι τὸ ποτὴρον ὄρν] Nos hic asterisum inferimus, contra fidem MSS. H. & R. legendum enim: *ὅτι τὸ ποτὴρον ἄρτυρον ὄρν*. Vetus Interpr. Manifeste autem ostendit in his, quoniam calix martyrii est.

ὅτι δὲ ἀφοσιῶν ἀδελφότητων γινεῖ] &c.] Tertullianus in Apologet. cap. 50. Cyprianus Epist. 73. Prosper lib. sentent. in 149. Augustinus libr. 13. De Civit. Dei, cap. 7. & Serm. 13. De verbis Apostol. & Thomas 3. q. 87. a. 1. ad 2.

P. 417. *ὁ δὲ ῥωμαίων βασιλεὺς, ὡς ἢ ὠφείδουσι*, &c.] Postquam in ferventis olei labrum demersus Iohannes, integer inde exiit & incolumis, ut auctor est Tertullianus De praescript. Har. cap. 36. & ex Tertulliano Hieronymus lib. 1. in Iovinian. cap. 14. & lib. 3. in Matth. 20. in insulam Patmon postea deportatus est, quemadmodum ipse de se affirmat Iohannes testis locupletissimus. Id Domitiano imperante factum docent Irenaeus Har. 5. Eusebius lib. 3. Ecclef. Histor. cap. 18. Hieronymus lib. De Scriptor. Ec-

cles. in Iohanne, Nicephorus lib. 3. cap. 9. & Pseudoprophorus in opere naniis & fabulis confecto, cap. 8. & 9. & Scriptores denique Ecclesiastici Graeci & Latini fere omnes: ut audiendus minime sit Dorotheus ille supposititius in Iohannis vita, & Theophylactus in Matth. 20. qui ad Trajani imperium id referunt: (sic enim Theophylactus: *ἰανκοῦλον μὲν γὰρ ἠεσθῆς ἀπέκτανεν, ἰωάννην δὲ ζῆλαιος κατέδικασεν ἰβητικῶν τῶν λόγων τῆς ἀληθείας*, quod de Iohannis exilio accipiendum est, non de ipsius obitu, ut existimavit Maldonatus in Iohann. cap. 21.) multo etiam minus Aretas Caesariensis, qui Neronis aetate id contigisse docet, *Ex eo*, *Baron. ad priso*, inquit Baronius, *deceps, quod una simul* *ann. 92.* Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Iohannis in nuper citato loco recenset. Quod autem Claudio Caesari id tribuit Epiphanius Har. 51. c. 12. cum nonagenario tamen majorem tunc Iohannem fuisse dicit, mirum quantum fugerit eum talis nam cum sexto & quinquagesimo ab ortu Christi anno excelsit Claudius; triginta, ut minimum, ac quatuor annis Christo majorem fuisse Iohannem, juxta ipsius rationem necesse est; proindeque septimum supra sexagesimum egisse annum, quum sanguinem suum Dominus nosser profudit: quod omnem superat fidem.

τὸ καὶ πῶς τὸ δὲ λημῶν, &c.] Manca hic esse videtur C. C. nostrorum scriptura.

ὡς ἀξιοσύντων σωτηριεστῶν ἡμῶν λυπητῶν, *παρὰ τὸν ὄρν*, &c.] Haec ita videntur restituenta: *ὡς ἀξιοσύντων σωτηριεστῶν τῶν λυπητῶν καὶ ἀνεργῶν τῶν καὶ ὁ μὲν ὄρν. ὡς παρὰ τὸν ὄρν καὶ ἰδίας ἐν τοῖς ἀθανάτων ἦν. εἰ ἢ ἐν τῆς*, &c. *καὶ παρὰ τῆς τῶς*] Confodiendum fortasse illud, *καὶ*.

καὶ κατακυριεύσασιν ἡμῶν] *καὶ*, videtur *παρὰ τῆς κατακυριεύσασιν*, &c. *κατακυριεύσασιν*, aliquid addunt significationi *κατακυριεύσασιν*, &c. *κατακυριεύσασιν*, ut *κυριεύσασιν*, &c. *κατακυριεύσασιν*, dominationem, potestatem & κατακυριεύσασιν, κατηξουσιάζει, violentam, & acerbam dominationem significent. Id adeo liquet ex tota hac Origenis commentatione, sed & ex Act. 19. 16. & 1. Petr. 5. 3. Hesychius: *κατακυριεύσασιν, κατὰ κυριότητα*, autem est *νικῶσασιν* ex eodem Hesychio, *vi subigere, domare*.

Haec eo fusius probo; quo nulli non constet, quā immerito Erasmus, qui ab hac stat sententia, à Beza carpatur. Quo nempe legitimam Hierarchiam convelleret, omnem hic in Ecclesia dominationem à Christo respui ac damnari approbare studuit; *ῥῆσιν* enim, inquit, *Lucas simplicibus verbis non compositis, & hoc dicit vocari Evergetas, quod tyrannis non convenit*. At commodat nobis exceptionem suggerit Origenes: sic ille de hoc Luca loco: *ἀποτίθηται τὸν βουλομένον ὄρν ἐν τῆς*

P. 4

P. 4

lib. 11

ὡς ἀδελφεὶς μείζονα, μιμητὴς τῶν βασιλευν
Ἰουδαίας, ἢ τῶν ἑβραίων τῆς κορυφαίας
ἐπιθυμίας. Eum deserens qui vult inter fratres
maior esse, ne regiam potestatem, vel imperantium
adulationis appetitum imitetur. Non rem ipsam,
sed rei modum damnat Christus; non do-
minatum, sed fastosum & impotentem.

μὴδὲ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἑβραίων
ἔχοντες ἐξουσίαν τῶν ἑβραίων. C. H.
habebat θεῶν. Lege me auctore: & θεῶν ἐξουσίαν
νεομισθῆναι. Vetus Interpr. Ne forte qui videntur
habere aliquem in Ecclesia principatum.

P. 420. ὁ ἱεροῦσθας, ἢ τῶν ἱεροῦσθας, &c. ὡς ὁ θεὸς ὑπε-
ρεξουσίαις διακοναῖν. Hęc postrema verba
significatione activa gaudere interdum
docet Budaus. Igitur ὁ θεὸς ὑπερεξουσίαις
διακοναῖν, is est Servus servorum, quem-
admodum pie appellari gaudet qui Eccle-
sia præsit.

P. 422. καὶ πάλιν διηκονήθη ὑπὸ τῆς ἡγεσίας, &c.] Eu-
thymius.

ὡς δοξαῖαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν, &c.] Genni-
nam & Catholicam horum sententiam su-
pra exposuimus ad pag. 283. in Matth. Vide
item quæ ad pag. 326. adnotavimus, quæ
ne pluries repetere cogamur, id impræsen-
tia dixisse sufficiat; si Christi voluntatem
spectes, pro omnibus omnino hominibus,
nullo excepto, ipsum obisse, & ἡμεῖς, ὅσοι
ἐφ' ἡμᾶς ἀγαθὸν ἐργάσασθαι τῶν ἰδίων ἀγα-
θῶν, inquit Origenes libr. 7. contr. Cels. si
mortis huius fructum, ad paucos cum dun-
taxat, eosque credentes pervenisse. Præte-
rea, multis, aliquando omnes, non aliquos
tantum significare ex multis Scripturæ
locis probare facile est. Verissimum ergo
est quod in hunc, quem in manibus habe-
mus; Matthæi locum scribit Theophyla-
ctus: ὡς καὶ τῶν ἑβραίων δουρῶν ἡμεῖς καὶ ἡ-
μεῖς, ὡς καὶ τῶν ἑβραίων, οἱ ἡγεῖσθαι, πολλοὶ δὲ
quod Euthymius: Multis autem dicit nunc pro
omnibus. Frequenter enim Scriptura multos dicit
pro omnibus. Itaque pro omnibus tradidit animam
suam; omnesque redemit: quamquam multi sua
sponte in servitute remanserunt: id quod & ipse
fatetur Calvinus. Nec minus verum est,
quod habet Origenes, & quod Hierony-
mus: Non dixit animam suam redemptionem dare
pro omnibus, sed pro multis, id est pro his qui cre-
dere voluerunt: hi enim mortis Christi fru-
ctum, illi Christi voluntatem respiciunt.

ἡμεῖς ἡμεῖς τῶν ἑβραίων αὐτῶν, &c.] Euthy-
mius.

ὡς καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου]
Ita Vulgata Luc. 23. 46. & reliquæ Inter-
pretationes antiquæ; ac Græca pleraque
exemplaria. Alia habent, ἀδελφίον μου, quod
postremam præfert C. R. hoc loco. Non-
nulla, ἀδελφίον μου, quemadmodum &
Psal. 30. 6. undè verba hæc sibi sumsit
Christus Dominus; quamquam hoc ipso

Psalmi loco legit Augustinus, & Vulga-
tus, & Arabs, ἀδελφίον μου. Syrus præteritum
tempus expressit.

ὡς καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου.] Hanc
hæresim perstringit Philastrius Hæres. 91.
Eam autem multis post Origenem annis
instauravit Apollinarius, de qua fuse Theo-
doretus Dial. 3.

μεμνημένον τῶν ἡμεῖς ὑπερεξουσίαις, &c.] P. 424.
Origenes Homil. 34. in Luc.

μηποτε καὶ ἐκ τῶν ἑβραίων, &c.] Origenes
Homil. 6. in Iosue: In figura mundi poni Hier-
icho in Scripturis frequenter invenimus. Nam &
in Evangelio quod dicitur homo de Hierusalem in
Hiericho descendisse, & in latrones incurrisse, for-
ma sine dubio erat illius Adæ, qui de Paradiso in
cius mundi exilium trusus est. Sed & ceci quæ
eram in Hiericho, ad quos venit Iesus, ut faceret
eos videre, formam gerebant eorum, qui in hoc
mundo cecitate ignorantia premebantur, ad quos
venit Filius Dei. Hęc ergo Hiericho, id est mundus
hic, casurus est.

ἐπιπορεύσασθε.] Ut legamus, ἐπιπορεύσασθε, sua-
dent quæ sequuntur, & Matth. 20. 9. &
Vetus Interpres: Et egressus est mercatus multos
in ea fideles, & volentes eum sequi.

ἡμεῖς καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου.] Hieron. P. 425.

συμπληροῦν τὸν οἶκον ἰσραὴλ, &c.] Le-
gendum fortasse: ἕτι τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἕτι
τὸν οἶκον ἰσραὴλ διασπασαῖν, &c. Ita Jerem. 31. 31.
& Hebr. 8. 8.

τὸν παρθένον ἑβραίων.] Mundum scilicet;
eandem enim allegoriam persequitur.
ἀλλ' ὡς ἔπειτα πηγήν ὕδατος.] C. R. ὡς πηγήν
καὶ ὑδάτος ἑβραίων.] C. H. συμπληροῦν τὸν οἶκον
R. συμπληροῦν τὸν οἶκον.

ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου, &c.] P. 427.

Triplicem agnoscit cæcotorum curationem
Euthymius cap. 44. in Matth. aliam à
Matthæo, à Marco alteram, alteram à Luca
commemoratum. Augustinus lib. 2. De
consens. Evangel. cap. 65. unam eandem-
que à Matthæo & Marco, sed alteram à
Luca narrari docet. Theophylactus autem,
recentioresq; pene omnes, tria hæc unum
idemque esse statuunt. Sane priori huic
sententiæ adhæsisse videtur Origenes; sed
quæ re diversa credidit, sensu ac significa-
tione eodè recidere existimavit: ita & Am-
brosius diversis iis miraculis idem conti-
neri mysterium arbitratus est.

ὡς καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου.] C. C. H. & R.
ὁμοίως.

καὶ εἰς τοῦ ἀδελφίου τοῦ πνεύματος μου, &c.] Ebio-
næos intelligit, Hæreticos Iudaicæ origi-
nis, sed diversæ inter se fidei; alij enim
Christum è Mariæ & Iosephi concubitu;
alij Spiritus sancti afflatu è Maria virgine
conceptum, sed Verbum æternum non
esse credebant. Vtrique autem Iudaicæ Le-
gis observantiam sibi ad salutem necessa-

Cels. in
Hæres. in
hęc locum.

Ambrosii
in Luc. 13.

LXX. autem legerunt, 77, quod est man-

factus, quemadmodum & Ionathan. Theo-

dotion, ἰσακωὺς, à 777, exaudivit.

& Θεολογία] τὸ ζὸν πολεμικόν, κ, πδῖ-

δος, κ, εἰρήνη δὲ ἰδίων] Ita Editio Zachar. 9.

10. & Vulgata: Et dissipabitur arcus belli, &

loquetur pacem gentibus. MS. Alexandrinus:

Θεολογία] Complutensis editio: Θεολο-

γία τὸ ζὸν πολεμικόν. Hieronymus: Dissipat

et arcus pugnantium. Ebr. 777 777 777

777 777 777. Et constringetur arcus belli, &

loquetur pacem Gentibus. Pro 777 777 vi-

dentur legisse LXX. 777 777, Et multitu-

dinem & pacem. Mox sequitur apud LXX. κ

καταρξεί ὑδάτων ἕως θαλάσσης, κ, ποταμὸν δὲ

ἐλευθερώσει, nullo sensu: optime C. H. ἢ ἕ-

λευθερώσει, ut & p. 435. Ita quoque legitur

in Iohann. 2. p. 175, ut late imperaturum

eum significet; dominabitur, inquit, aquis

ad mare; & fluminibus ad ea usque loca

quibus remotissima sunt, ad ostia scilicet.

Dixit autem ἐλευθερώσει, pro, ἐλευθερώσει ποτα-

μὸν, κ, ὑδάτων ὑδάτων. Alter legitur Tom. II.

in Iohann. 2. p. 181, sed ita tamen ut inde

etiam sententia nostra confirmetur: ἕως τῶν

ὁρίων τῶν ἡμετέρων ὑδάτων, κ, ποταμῶν.

P. 432.

παρανομίας σου] Editio Sixtina, & Complu-

tensis, παρανομίας. Ebr. 777. Vulgata, an-

imumianis, ita Ionathan. At legerunt LXX.

777, habitatio, ut & Arabs.

ἀλλὰ μὴ τὸ, ἰδίου] Legendum fortasse:

ἀλλὰ τὸ μὴ τὸ.

ἐπὶ δὲ αἰὶν τῶν κ, ἐπιβιβαισῶν ἐπὶ ὄντων, &c.]

Locus mendii suspectus, quem, dum medi-

cus accedat, sic exponimus. Pro eo, κ, ἐπι-

βιβαισῶν ἐπὶ ὄντων κ, πῶδον ὑὸν ἑπερῶν, quod

scripsit Mathæus, (quem laudat præcedenti

versu) sic habetur Zach. 9. 9. κ, πῶδον νῶν, vel

ut quidam scribunt, πῶδον ἑπερῶν, quamvis

in quinque Editionibus, quas infra se con-

sultuissime dicit, neutiquam id se reperisse si-

gnificet.

ἰδίων τῶν ἱεροσολιμαίων, κ, ἰερουσαλήμ, &c.]

Vetus Interpr. Fleuit super eam dicens,

Ierusalem, Ierusalem, quæ, &c. Sic fortasse le-

Homil. 37. in Luc. Bethania interpretatur, Do-

mus obedientia; Bethphage vero, Domus maxilla-

rum, sacerdotibus quidam locus: maxilla enim sa-

cerdotibus dabantur, sicut in Lege præcipitur: &

in Iohann. 2. 13. & seq. Tom. II. pag. 179.

δοτὸς εὐφραζῆ δὲ ὁ μετ' αὐτοῦ γεννηθεὶς ἐστὶν ἡ

ἐκ τῶν πατρῶν, κ, τὸν πῶδον, ἥτις

τύπος ἐστὶν ἱσραηλίου, κ, τὸν σαζόντων ἱεροσολι-

μοῦ. Hieronymus: Cumque appropinquaret

Hierosolymam, & venisset Bethphage ad domum

maxillarum, qui Sacerdotum viculus erat, situs in

monte Olivæti. A τῶν domus, & Syriaco τῶν, si-

ve τῶν, sive τῶν, gena, maxilla. Alij derivant

τῶν, Domus, τῶν, οἰ, & τῶν, vallis: quam

postremam expositionem sequitur Pagn-

nus. Hieronymus De nominibus Ebraic.

Bethphage, Domus oris vallis, vel domus buccæ.

Syrum est, non Ebraum. Quidam putant Domum

maxillarum vocari. Veri tamen similis id

nominis derivari a τῶν & τῶν, hoc est Syria-

ce, ὄλιωθι. Adeo ut ab hoc fructu sic di-

ctus sit iste vicus, quemadmodum Olyn-

thus urbs Macedonia.

ἡτις ἦν ἱεροσολιμαίων κ, τῶν. Vetus Interpr.

Quoniam maxilla propria erat parti Sacerdotum ex

Lege. Legerat, ἐπὶ τῶν ἱεροσολιμαίων κ, τῶν. Hiero-

nymus in epitaphio Paulæ: Bethphage villam

sacerdotum maxillarum. Theophylact. in

Luc. 19. ἐν δαυὶα μὲν οἶκος ὑπακούῃς ἱεροσολι-

μοῦ, εὐφραζῆ δὲ οἶκος σαζόντων, ἱσραηλίου ὄντος τῶν

κ, τῶν σαζόντων τῶν ἱεροσολιμαίων, ὡς ἐν τῶν τόμῳ

αὐτῶν ἡμετέρων. Bethania quidem Domus obedienti-

æ, interpretatur: Bethphage vero Domus maxil-

larum, qui locus est sacerdotalis. Maxilla enim Sa-

cerdotibus dabantur, sicut in Lege scriptum est.

quæ ἀπολεξεῖ ex Origenis Hom. 37. in Luc.

translata sunt. Locus habetur Deuter. 18.

3. ubi Hieronymus, & maxillas, pratermisit,

quæ Ebraica, ἐπιβιβαισῶν; LXX. κ, σαζόντων,

Onkelos, κ, κ, exhibeat.

Βηθανία δὲ οἶκος ὑπακούῃς] Origenes Tra-

ctat. 35. in Matth. Oportebat autem hæc in Be-

thania fieri, quæ interpretatur, Domus obedientiæ.

A τῶν & τῶν. Hieronymus De nomina. Ebr.

Domus afflictionis eius, vel Domus obedientiæ.

ἐπὶ δὲ ἐπιβιβαισῶν τῶν λέγων τὸν ὄνομα Βηθανίας, P. 436.

&c.] Hieronymus, Theophylactus.

ἡτις ἐστὶν ἡ ἀπολεξεῖ ἐπιβιβαισῶν, &c.] Ambro-

sus lib. 9. in Luc. Theophylactus, Euthy-

mius, Remigius, Glossa.

εἰρήνη ἐστὶν τῶν ὑψίστων] Vniverfa Marci

exemplaria habent: ὡσανῶν ἐστὶν τῶν ὑψίστων,

quod sequuntur Interpretationes univesæ.

Origenes autem pro, ὡσανῶν, supposuit, εἰ-

ρήνη, memoria fortasse lapsus, & cum Marci

verbis confundens hæc Lucæ 19. 38. εἰρήνη

ἐστὶν ἡ ἀπολεξεῖ, κ, δόξα ἐν ὑψίστοις.

εἰσὸν καθ' ὃς εἶπεν ὡς ἐστὶν τὸν πῶδον] Ita

Codd. quidam, & Vulgata editio Luc. 19.

32. Invenimus sicut dixit illis stantem pullum:

at Libri reliqui, & Interpretationes, εἰσὸν

τον πῶλον, pratermittunt.
 P. 437. καὶ ἵνα νεοστυμηθῶσι τῇ ὄνῃ, καὶ πάλιν τοῖς ἐσθυσίαι ἧς διδάξαντες μαθητῶν.] Item paulopost: ἀλλὰ τοῖς ἰσὺ ἐν ἧς διδάξαντες ἰματίοις ἐπὶ πᾶσι τῇ ὄνῃ, καὶ πάλιν, &c. ἧς διδάξαντες, id est, eorum, qui praeceptis asinam & pullum, Circumcisionem nimirum, & Gentes, sive quoslibet Christi vectores erudierunt. Origenes Homil. 37. in Luc. Solutus à Discipulis asinus & portans Iesum incedit super vestimenta Apostolorum, quando doctrinam eorum imitatur & vitam. Hieronymus: Vestis autem Apostolica, vel doctrina virtutum, vel edisferio Scripturarum intelligi potest; sive Ecclesiasticorum dogmatum varietates, quibus nisi anima instructa fuerit, & ornata, sessorem habere Dominum non meretur. At vetus Origenis Interpretis τῶν διδασκάλων significationem discendi, non docendi videretur tribuisse; sic enim ille locis supra laudatis: ut super ornatos vestibus Discipulorum Christi, &c. Item: Quoniam unumquemque discipulorum decebat aliquid Christo conferre. Adstipulatur Origenes, eandem hanc historiam edisferens Tom. II. in Ioh. p. 178. οἶδα δὲ πᾶσι τῶν ἰσὺ διδασκάλων ὅτιον ἐξήληφεν τὸν ἐν ἑσθῆσι τοῖς μαθητῶν, πολλῶν δὲ τῶν ἐκ τῆς γῆρας τῶν λόγων πνευματικῶς μεμενημένους ἀπολυμένους. τὸν δὲ πῶλον τοῦς δότῳ ἧς ἰσὺ, &c. Idem Homil. 2. in Cantic. Beate sunt illa anima qua doctum suum curaverunt, ut suscipiant sessorem Verbum Dei super se, & frenata eius patiuntur, ut quocumque ipse voluerit, flectat eas, & agat habentis praeceptorum suorum. Certe δὲ, διδασκαλῶν, vocabulum, discolo proflixisse verisimile est: sed ἐπὶ τῷ.

καὶ ἀεὶ ἀποδοῦναι ἰσὺ φησὶ, &c.] Hieronymus, Opus imperf. Hom. 37. Pseudochrysofostomus Homil. 12. in Marc. Theophylactus.

P. 438. καὶ ταῦτα ἐκτείνουσαν καὶ τὴν, &c.] Totam hanc Origenis dissertationem expressit Hieronymus in insigni ad Damasum Epistola, & in hunc Matthæi locum. Abuterer otio meo, si ea omnia colligerem, quæ in hanc questionem congeri possunt: consulat qui volet Interpretes, ego sententiam meam paucis profero. Fateor ramis arborum decerpitis, principibus viris gratulari, & latitiam suam testari solitos fuisse Iudæos, ut erudite probat Baronius ad ann. Christi 34. Quin & ramis illis inde Hofanna nomen fuisse, id etiam agnosco. Quum autem Christo adventanti Hofanna acclamarent, id sibi voluisse, Ramos decerpere in honorem filij David, quemadmodum idem statuit Baronius, illud vero persuaderi non possum; sed in Origenis potius, Hieronymi, & Theophylacti discedo sententiam, qui Hofanna hoc loco nihil aliud sibi velle putant, quam quod LXX, Aquila, Symmachus, & alij in 117. Psalm. σῶσον δὴ,

reddiderunt. Ad id vero quod objectant τὸ σῶσον δὴ, cum, ἢ δὲ David, parum coherere; alij alia respondent; ego vero sic existimo, in voce, ὡσανεὶ, non tam literæ significationem attendendam, quam populi vociferantis animum, qui vocem illam è 117. Psalmo, (qui in Synagogis Iudæorum creberrime legebatur, ut auctor est Hieronymus in Epist. ad Damas.) depremit, & latitiae, gratulationi, ac triumpho destinata, quod Psalmus ille de Christo vaticinetur, adveniēti Iesu gratificaturus conclamabat. Igitur, Hofanna filio David, idem est quod; Hofanna, honoris Iesu causa, vociferemur. Ita Græci solemnem hymnum, in πᾶσι, non in Deorum solum gratiam, sed quocumque res ex animo successerant, intensa voce canebant. Pat erat quoque olim apud nos plebis, puerorumque consuetudo, quæ etiamnum in aliquibus Galliæ locis perseverat, ut triumphantibus acclamarent, Noël, Noël; à die quo natus est Christus, & quo exultant Christiani omnes; traducto more ad publicas alias omnes, solennesque pompas: id quod erudite, ut alia omnia explicat clarissimus Menagius in Orig. Gall. ling. Ut ergo vocis illius, Noël, sensus ad Principis, uerbi gratia, triumphum nihil pertinet, sed populi tamen exultantis latitiam mirifice significat; quasi diceret, Vocem hanc honoris tui causa, ô Princeps, succinimus: ita, Hofanna, etiam si, Filio David, nomen ex se conveniret; ex populi tamen tripudiantis consilio apte omnino congruebat.

λεγομένη ἐν τῶν ἀποστόλων ἐπιτομῇ] In exemplaribus nempe ἧς δ: cum in Ebraico archetypo Psalmus ille CXVIII. numero censetur: quod nempe Psalmum IX. bifariam fecerit Ebraei, quem uno tenore describunt Græci. At vice versa Psalmus qui Ebraeis est CXLVII, Græcis CXLVI. ab Ebraeis cum sequente continuatur; à Græcis autem ab eo disjungitur.

ἀνὰ ἀδωνάδ] Hæc Ebraice sic habentur: וְאֵת אֲדוֹנָי בְּרַחֲמֵי אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲדוֹנָי בְּרַחֲמֵי אֱלֹהֵינוּ.

πλὴν ἐν τῶν ἧς ἐς τὸ κτλ. &c.] Qui locus in P. 439. Regio Origenis Commentariorum in Iohannem libro non comparet.

ἐν δὲ κατωσυνάξουσαν ἐκ τῶν ἑσθῶν ἧς ὡσανεὶ, &c.] Origenes Tom. II. in Iohann. pag. 174. Hieronymus, Pseudochrysofostomus Hom. 13. in Marc.

καὶ τὸ δὲ τῶν, ὡς οἶμαι, ὡσπερ, &c.] Osee cum P. 441. Michæa memoria falsus confudit. Idem alibi peccat sæpenumero, quemadmodum viro Scripturæ quidem callentissimo, sed eius loca inconsultis libris memoriter recitanti, & ad alia properanti usivenire debuit.

ἐκ τῶν ὄντων ἐστὶν] Vulgatæ ἧς ἑditiones habent: ἐκ τῶν ὄντων ἐστὶν. Ita Syrus, &

Arabs. Ebr. 4138. Item: ἀπόλων δολαβίς, ita Editio Complutensis, & Aldina. Hieronymus, *reversens*: at Sixtina, δολαβίς, cui consentit Arabs; Jonathan, *misericores*; Syrus, *iateger*. Eundem hanc locum Hom. 14. in Jerem. proferens Origenes; τὰ γὰρ, & δολαβίς, constanter legit.

ἀλλ' εἶπα εἰς ἕθρον εἰς τὸ ἱερόν τῶ πατρὸς, τὴν ἐκκαλισίαν] Origenes infra pag. 444. εἰς ἕθρον εἰς τὸ ἱερόν τῶ θεοῦ ἕθρον, τὴν πᾶσαν ἐκκαλισίαν. & Tom. 11. in Iohann. p. 171. & Tom. 12. pag. 184. Hilarius Can. 21. in Matth.

P. 442: καὶ εἰς πολλὰ δολαβί, καὶ ἐθρὸς ἑξήκοντα, &c.] Collybus vilis erat numuli genus: auctor Aristophanes:

Aristoph. in Pace.

οἱ παρὰ τὸ
ἰδίους ἐσπίατ' ἀπ' ἐμπύτων, εἰδὲ κολλύβω
ut antea

Nallus emisset falcem, ne collybo quidem. Scholiales: καὶ κολλύβω] εἶδος δολαβῶν νομισματός, ἀπὸ τῆς ἀπὸ δολοῦ. Quum autem pretiosa numismata vilioribus, vel vilia pretiosis permutatimularij; propterea ipsa trapezitica ars, quam Cambium posterior ætas appellavit, κολλύβω, & trapezita, κολλύβωσι, didi fuerunt. Consulendus Auctor commentarij in Marc. qui Origeni falso tribuitur, ad cap. 11. sed præcipue Pollux lib. 3. cap. 9. & lib. 7. cap. 33. Pro permutationis autem pretio certam de capite mercedem mensarij exercebat. Vir quidam doctus suis in Ciceronis Frumentariam Commentarijs collybo, livorem esse ineptissime scribit, ex argine nummorum digitis computantium adhaerescens; hoc Cassij Suetonij deceptus loco, quem profert Sueronius in Augusto cap. 4. Hanc finxit manibus collybo decoloratis Neroniensis mensarij; hoc est, manibus ex frequenti aris, argenteve tractatione inquinatis. Cum ergo pro permutationis pretio fieret de vivo deductib, Numularij illi qui in Templo trapeziticam exercebant, præter certam permutationis mercedem, quam in suum emolumentum de capite deducebant; pretiosa etiam numismata adulteratis numulis commutabant. Id enim sibi volunt hæc Origenis verba: ἵνα ἐλαττωσὶ μὴ ἐκείνας οἷς κολλύβωσι, & in Iohann. Tom. 11. p. 178. εἶσι γὰρ εἰσι οἱ τὸν θράνιον τῶ πατρὸς οἴκου, τὴν ἀρίαν ἱερουσαλήμ, τὸν οἶκον τῆς αἰεσεδολογίας μελιώοντες, καὶ ἀπὸ ἁλμῶν ληστῶν ποιήσαντες, οὗτοι ἀλλων ἢ ἐμῶν, ἀργύριον ἰχθυοῦσιν ἀδελφοί, καὶ διδόντες δολοῦσι, καὶ κολλύβωσι τῆς αἰεσεδολογίας, οὗτοι ἀλλων ἢ ἐμῶν, νομισματῶ. Aliam propugnat sententiam Hieronymus nec hos collybistas numis numos vult commutasse, sed pecuniam sceneri dantes, pro usuris quæ Lege prohibebantur, collyba, hoc est, tragemata, & vilia mufcula, verbi gratia, fricti ciceris, vuarumque passarum, & poma diverfi generis exe-

gisse. Huic favet Hefychius: καὶ κολλύβω, ἕλαττωσὶ. Sed in priore sententia sisto.

καὶ ἡ ἀπὸ βλαβερούς πνα, οἷς πναίαν ἀεσεδολογίαν, οὐσαντες.] Hieronymus.

εἰ ἢ δὴ τὰ εἰδηθῆαι τὴν γατοῦ, &c.] Hieronymus.

οἱ ἢ μὴ καλῶς ἐστρατοῦσι διακόντες, &c.] Cum P. 443. ad Episcopum bonorum Ecclesie dispensatio pertineret, id ipse non per se, sed nonnumquam per Presbyteros, sapissime per Diaconos administrabat. Act. 6. 1, 2, & seq. Inde Diaconos præceptis informans Apostolus 1. Tim. 3. 8. turpibus lucris potissimum ipsis interdicat.

οἱ δὲ τὰς αἰεσεδολογίας πεπιστευμένοι τῶ λαῷ ἐπισκοποῦσι, καὶ ἀρεσβύτοι, &c.] Origenes Homil. 2. in Cantic. Cantic. Vidit & sedem puerorum eius: Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in Episcopatus vel Presbyterij sedibus habetur. Vidit & ordinationes, sive stationes ministrorum eius; Diaconorum, ut mihi videtur, ordinem memorat assantium divino ministerio. & Homil. 10. in Ezech. Deducens est in Ecclesia surgere de confessu Presbyterij, proici de Diaconatus gradu. & Tractatu 24. in Matth. Qui tales Diaconi fieri volunt, consequenter visibiles primus cathedras eorum qui dicuntur Presbyteri præripere ambiunt. In conventibus Ecclesiasticis sedisse Presbyteros, itidem ut Episcopos, stantibus Diaconis quis ignorat? Eo amplius Ignatius Apostolorum ipsos gerere typum docet; sic enim in Epistol. ad Trall. ἀνακρίθων ἂν ἔσιν, ὅσα πρὸς ποιῶν, ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑμῶν. ἀλλ' ὑποτάσσεται, καὶ τῶ ἀρεσβύτω, οἷς ἀποστόλοις ἰσοῦ χριστοῦ. Proinde necesse est, quacunq; agitur, nihil vos sine Episcopo agere, sed subiectos esse & Presbyteris, tanquam Apostolis Iesu Christi: & in Epist. ad Smyrnaeos: πάντες τῶ ἐπισκοπῆς ἀκολουθεῖτε, οἷς ὁ χριστός ἰσοῦς τῶ πατρὸς. καὶ τῶ ἀρεσβύτω, οἷς τῶ ἀποστόλοις. Omnes sequimini Episcopum, quemadmodum Christus Iesus Patrem; & Presbyteros, tanquam Apostolos. At quamvis inter Episcopos & Presbyteros non considerent Diaconi, rerum tamen Ecclesiasticarum, itidem ut illi, iudices erant. Origenes libr. 2. in Epist. ad Rom. Ecclesiarum rectoribus & principibus loquitur, his videlicet qui iudicant eos qui intus sunt, id est Episcopis, vel Presbyteris, & Diaconis.

τῶτο δὴ τὸ εἶδος ἱερόν τῶ θεοῦ, &c.] Origenes P. 444: Tom. 11. in Iohann. p. 172.

ὡς ἀκούοντες πάντων τῶν προσημύτων] Ita P. 445. uterque Codex. Non congruit tamen sententia. Vetus Interpr. Et quasi ad non audientem, neque servantiem omnem ordinem dicunt. Quid si legamus: καὶ οἷς μὴ ἀκούοντες τῶν πναίαν τῶν, &c. ?

ἵλαθον εἰς ἐπιθάνια, τὸν τῆς ὑπακοῆς, &c.] P. 446. Hilarius Can. 21. in Matth.

ὁ δὲ τῶτο ἀκαρπὸς ἔστιν ἡ ἰσθμῶν σωμαζωγῆ] Hilarius Can. 21. in Matth. Ambrosius l. 7.

in Luc. cap. 23. Opus imperf. Homil. 39. Brevis Enarratio, Theophylactus in eundem hunc Matth. locum, & in Marc. 10. Glossa.

P. 448. πάντες καταλείπει πεισθητέους] Lege: οὐ πάντας. Ita legendum esse ex loci sententia liquet. Vetus Interpr. sic habet: Non omnes reliquit priores, &c. videtur legisse, & πάντας.

δοσὲν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Hinc arguere licet falli eos qui patronum asciscunt Origenem sententia eius quae fidem sine operibus iustum hominem efficere decernit. Id fusius ostendimus in Origenianis.

P. 449. ἐν τῷ συνάμειν ἐπιμαρτυροῦμαι] Ita C. R. at H. ἐπιμαρτυροῦμαι. β & μ in MSS. Codd. sepe confunduntur, propter similitudinem τῷ μ, cum picea figura τῷ β.

ἄπο δὲ τῆ μη ἐργάζεσθαι, & δὲ δοκεῖ ἔχειν ἀρδήσει ἀπὸ αὐτοῦ.] Ita Vulgata Editio: quod videtur habere, & optimi Codd. antiqui: ac congruo certe sensu: qui enim non habet, videri potest habere; habere revera non potest: adeoque genuina est haec explicatio, ut illud Matthaei 13. 12. & Marc. 4. 25. vix aliter intelligi possit, quam si, & δὲ ἔχει, ita exponamus, & δὲ δοκεῖ ἔχειν, commissum enim servo cessatori ac pigro talentum ablatum iri dicit Servator, quod quamvis illud ab hero acceperit, ac propterea habere videatur, eo tamen non utitur, sed in terram defodit, ac perinde est, ut si non habeat. Frustra ergo Beza, & Grotius illud: & δὲ δοκεῖ ἔχειν, pro, & δὲ ἔχει, ex Luc. 8. 18. huc intrusum fuisse coniectant, nec huius parabolae scopo convenire asserunt. Eorum tamen conjectura favet Interpres Aethiops, qui apud Matthaeum & Lucam constanter vertit: quod datum fuit ei.

ἢ ἀπὸ τῆ μη τοιμαρτυροῦμαι] Emenda: ἢ ἀπὸ τῆ μη, vel, ἀπὸ τῆ μη. Vetus Interpr. quam ut furetur, &c.

P. 450. μηδὲν ἄλλο αἰτιώμενος] C. H. ἄλλο. R. μηδὲν αἰτιώμενος.

ἄλλο ἐν ἀγαθῷ, ἢ ἄλλο ἐν οὐρανόσῳ] Idem habet Auctor Comment. in Marcum Origeni adscripti, quem aliquando favente Deo, edemus.

ὁ μὲν ἐν ἀγαθῷ, ἢ ἄλλο ἐν οὐρανόσῳ] Einſmodi nomina fingere Graecis familiare est: Dio dixit, ἢ πτωχίας. Xenophon Oeconom. ἐργασίας, Thucydides, ὀκλήσας. quod aut sunt etiam imitari Latini nonnulli.

P. 453. ἄλλο π ἀπαρτίσιν] C. C. H. & R. ἄλλο ὅτι.

P. 454. οὐκ οἶδα ἄλλοθεν, ἢ ἀπὸ τῆ μη] Lege: ἢ ἀπὸ τῆ μη. Vetus Interpr. Vtrum autem rationabiliter, an irrationabiliter.

P. 455. ἐπεὶ οὐκ οἶδα ἄλλοθεν] Ios. 10. 12. LXX. habent: ἐπεὶ οὐκ οἶδα ἄλλοθεν αἰτιώμενος. Complutensis editio: ἐπεὶ οὐκ οἶδα ἄλλοθεν αἰτιώμενος. Oxiacensis MS. ἐπεὶ οὐκ οἶδα ἄλλοθεν αἰτιώμενος. Vetus Interpr. Vtrum autem rationabiliter, an irrationabiliter.

παρτίσιν αὐτοῦ τὸ ἐξαιρέτων] C. R. ἄλλοθεν. P. 456. malim, ἄλλοθεν.

τὸν παρτίσιν τὸ ἀπὸ τῆ μη τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Theophilus Antioch. libr. 1. Comment. in Evang. Hilarius Can. 21. in Matth. Hieronymus, Chrysostomus, Opus imperf. Theophylactus, Euthymius, Glossa.

τὸν παρτίσιν τὸ ἀπὸ τῆ μη τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Lege: τὸν παρτίσιν. Vetus interpr. Qui non abundantius discutiant parabolam hanc: & id postulat sensus; nisi malis: τὸν παρτίσιν τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι.

ὁ παρτίσιν τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Theophilus Antioch. Hilarius Can. 22. in Matth. Ambrosius libr. 9. in Luc. Hieronymus, Commentar. in Marcum Origeni adscriptus in eap. 12. 1. & seq. Opus imperf. Hom. 40. Brevis Enarratio, Theophylactus, Euthymius, Glossa.

τὸν παρτίσιν τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Vetus Interpr. legebat, τὸν.

δοσὲν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Hilarius can. 22. in Matth. Auctor comment. MS. in Marc. 12. 2. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

πλάττοιτο δὲ τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ, &c.] Lege: πλάττοιτο. Matth. 21. 37. ὁμοίως. Hilarius can. 22. Theophylactus.

ἄλλοθεν ἢ ἀπὸ τῆ μη] Theo. P. 459. phylactus.

ἐν δὲ τῆ μη τὸ ἀπὸ τῆ μη τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Quod P. 460. ἀπὸ τῆ μη Matth. 22. 4. illud idem δέπτον appellat Origenes, quemadmodum & Luc. 14. 16. δέπτον quippe cum ἀπίστω confundi docent Grammatici, Hefychius, Suidas, Etymologus.

ἄπο δὲ τῆ μη τὸ ἀπὸ τῆ μη τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c.] Ita Cyrillus, & MS. Alexandr. Sixtina editio: τὸ ἀπὸ τῆ μη τὸν ἰσὺν ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι, &c. Vulgata: canticum patris mei, quod idem habere Aquilam testatur Hieronymus. Ebr. ויחי פרוש; at נתי patruium, & patrualem, & dilectum significat; quam postremam vocabuli huius notationem sequuntur Ionathan, & Syrus, & Arabs. Item pro ויחי vinea eius, quod sequitur Vulgata & Complutensis, & Ionathan, & Syrus, & Arabs; legerunt alij ויחי, vinea mea, cui consentit Sixtina, & reliquae ἡ editiones.

ἀμπλον σωρή] Ita LXX. At Symmachus, Basilus, Ionathan, & Hieronymus, vineam electam. Vox σωρή non vino solum ita dicto, sed rebus aliis in Scriptura tribuitur, & quoddam coloris genus significat rebus iis commune. Ex hac vite dicta est vallis Sorec, in qua habitabat Dalila. Indic. 16. 4. Post hac amavit mulierem, qua habitabat σωρή. In valle Sorec. LXX. ἐν ἀσωρή. lege: ἐν γὰρ ἀσωρή. Hieron. Sorec, nomen torrentis, de quo loco fuit Dalila illa Sampsonis; sed & usque hodie ad Septentrionalem plagam Eie-

theropoleos vicus ostenditur, nomine Capharforec juxta villam Saraa, unde fuit Samson. Huic autem loco contermina erat Vallis Botri, unde eximia illa uva allata est ab exploratoribus. Num. 13. 24.

P. 462. ἀλλὰ ὑπό τὸ κτλ τὸ βασιλίδος, &c.] Theophylactus, Glossa.

P. 463. τὴν μὲρ κτλ τὸν δὲ τὰς ἑσπερίων φουτολογίας] φουτολογίας appellat βοπολογίας. at τὸν δὲ θεοῦ λόγον, de quo paulo post, τὴν ἀναγωγὴν Sic itaque locum hunc interpretor : Sermonem qui ad naturam humanam regendam, & idoneis informandam præceptis, &que Scriptura petitis pertinet.

εἰ γὰρ τεράνην οὐκ ἐπινοοῦμεν, ἡσείτοις, &c.] τεράνη est turris, seu muri quoddam supercilium, seu lorica, quæ in superiori margine circumcursantes à lapsu defendit, & telis ad perpendicularum demittendis, & à pariete rejiciendis stillis utilis est. Hanc & Latine, coronam, post Vitruvium, & Curtium appellavimus. Origenes in Iohann. 1. ἀρχὴ οὐκίας ὁ θυμέλιος, κτλ τὸν τεράνην τοῦ οὐκοδομηματὸς, κωλύσαν πύργον τὸν ἀνελυθότατον τὸ δάμα τὸ λόγος, ἀπὸ μέγαν ἢ ἐσπερίων τὸς τεράνης πύργον ἢ πύργον

ἀπεθνήσκοντες εἰς τὴν ἐκτὸς ἄλωπην] Eiusmodi enim turres in agris sere extruebantur, in quibus homines agriculturioni dediti habitabant. 2. Par. 26. 10. Extruxit etiam turres in silitudine, & effudit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quam in eremi vastitate : vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in Carmelo : erat quippe homo agriculturæ deditus. Eiusmodi turres ὀπωπευδαίονα appellantur. Hieronymus in Epistol. ad Sun. & Frerell. De septuagesimo octavo, Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam, quod in Græco, εἰς ὀπωπευδαίονα, dicitur : nec potest aliter verbi, quam à nobis translatum est ; significat enim ὀπωπευδαίονα, speculam, quam custodes satorum & pomorum habere consueverunt. Ad cælum autem alludit Origenes, è quo tanquam è specula Deus omnia prospicere ac perlustrare fingitur.

ὅτι κτλ τὰ δεικνύται] Et pag. seq. ἀμπέλων δὲ γὰρ φέρει μέλλον τὴν ἐσπερίων κτλ τὸν. item : ἀπερίεως δὲ κτλ τὸν τεράνης) κτλ εἰς κτλ ἐκ τεράνης τεράνης, pro ; ἀνδρῶν, de vite loquentes LXX dixerunt non semel in Cant. Cant. & κτλ τὸν τεράνης, pro, ἀνδρῶν : Hieronymus Homil. 2. in Cantic. Initium Cypri, id est floritionis in verbo : unde ait : Botrus Cypri, id est floritionis. Hesychius : κτλ τὸν τεράνης, ἀνδρῶν, quemadmodum & apud Suidam legendum est pro, κτλ τὸν τεράνης, κτλ τὸν τεράνης, autem dicuntur vites, cum hunc statum flos ipsarum assecutus est, κτλ τὸν τεράνης est cypri, hoc est, ἐκ τὸν τεράνης, δὲ τὸν τεράνης, qua-

lem esse cypri florem scripsit Dioscorides lib. 1. cap. 125. Atque hinc etiam Cypus appellatur uva florens, si Hieronymo credimus ; sic enim ille Homilia 2. in Cantic. Uva florens Cypus appellatur ; & species quadam extrinsecus virgultii est, quæ Cypus dicitur, ferens etiam ipsa floridam quendam fructum in modum florentis uve prolatum. Ut autem à cyprio vitis metaphorica κτλ τὸν τεράνης dicitur, ita cypri flos à vitis similitudine ἐσπερίων appellatur Cant. 1. 14. רפרף הרבש, ἔσπερος τὸς κτλ τὸν τεράνης porro id esse quod Arabibus κτλ τὸν τεράνης (alij scribunt κτλ τὸν τεράνης) nuncupatur, unde Hispanum, Alheña, seu Alfeña, constat ex R. David Kimchi, Avicenna, Serapione, Matthæo Sylvaico, & aliis ; inficiatur Belonius, scrutator naturæ accuratus ac diligens, cypri folia hyeme ponere, Alchannam retinere scribit : at cyprium ipse idem esse vult ac ligustrum ; quod iam ante asseveravit Plinius lib. 12. cap. 24. & lib. 24. cap. 10. ab alijs vero negatur. Iure-ne, an secus, hic non disputo.

ὅτι ἐκ τὸν τεράνης, &c.] Vetus Interpr. P. 464. Quando malitia, &c. legebat, ὅτι, quod mihi non displicet. Nequitiam hanc inter, quam sponte suscipimus, & hominum animis post Adami peccatum instinctam ad vitium propensionem distinguit : quæ postrema homines universos naturaliter afficit, & neminem sui immunem esse finit.

ὅτι κτλ τὸν τεράνης, &c.] Theophylactus.

ὅτι τὸν ἀζαρία ἢ τὸν τεράνης] Quæ verba in Catena quoque MS. Bibliotheca Reg. ita concepta sunt. Sic habent etiam omnes ἢ ὁ editiones 2. Par. 24. 20. præter Complutensem, in qua legitur ἢ τεράνης ; ut & Iosephus libro 9. Origin. cap. 8. & Theodoretus, & Ebraicum exemplar, & Syrus, & Arabs. Perplacet mihi sententia Hieronymi, qui Zachariam Barachiam filium, de quo Matth. 23. 35. eundem esse sciscit, qui Zacharias Ioiadæ filius ; ad id Ebraico Nazaraorum Codice adductus, in quo pro Barachiam nomine, Ioiadæ nomen reperitur : salva tamen vetustissimorum Patrum reverentia, qui Zachariam Baptistæ patrem hic à Matthæo significari putant. Nunc id adnotare sufficiat, varietatem illam lectionis, quæ 2. Par. 24. 20. occurrit, ubi Azarias pro Zacharia legitur, antiquissimam esse, & Origene ipso vetustiolem.

ὅτι κτλ τὸν τεράνης, &c.] Theophylactus, P. 466.

ἀπεργασθέντων ἡμῶν ὅτι εἰς ὅς] Loci huius sententia postulat, ut τὸν τεράνης, ἀπεργασθέντων eandem tribuamus significationem, quam τὸν τεράνης, ἡγερέτων, qualem obtinere illud observavimus apud Græcos aliquos recentiores, Achilles Ta-

Belon. Obs. lib. 1. cap. 44.

Theoph. P. 465.

Theoph. P. 466.

lib. 1. in Opus Glossa. P. 461. P. 462. P. 463. P. 464. P. 465. P. 466. P. 467. P. 468. P. 469. P. 470. P. 471. P. 472. P. 473. P. 474. P. 475. P. 476. P. 477. P. 478. P. 479. P. 480. P. 481. P. 482. P. 483. P. 484. P. 485. P. 486. P. 487. P. 488. P. 489. P. 490. P. 491. P. 492. P. 493. P. 494. P. 495. P. 496. P. 497. P. 498. P. 499. P. 500.

tius lib. 7. *ὡς ἀπὸ δασυγῆς ἐγὼ μικρὰ ζώσαν ἐπὶ τὴν ἐσπερίδαν. Vt postquam eam à vitis excessisse intellexissem, quem amabam.* Origenes paulo infra; *δωρὰ*) οἱ δασυτέραντες, τὸν στωπία ἐργασκότας ὅτι ἦρος εἶναι, ἄλλο ἢ τὸν ἐπιβεβαλλόμενον ἐπιπρῶ. Vides, γινώσκω, &c., δασυγῆς, promissucue ab ipso usurpari.

πὺθμι τὸν βασιλεῖα ἔβη ἰουδαίων] *Lego, πύθμι.* Matth. 2. 2. *πύθμι ὁ τερθεὶς βασιλεὺς ἔβη ἰουδαίων;*

ὅσα αὐτὸ πύθμι ἀπὸ τῶν, &c.] Parum procedit Origenis argumentatio; nam infantes ideo fortasse occidit Herodes, non quod Christum ex iis unum esse crederet, sed ut id credendi occasionem alijs præcideret.

P. 467. *νομίζοντες ἔβη, ὀκνοδομοί, &c.*] Chryostomus, Theophylactus, Euthymius.

P. 468. *ὅσα εἶπεν*) *δη, &c.*] Hæc subtiliter quidem ab Origene dicta, at non perinde vera esse arbitrat̃ur Maldonatus: *Nam neque Iudæi inquit, magis quam Gentes, ut illis vinea locaretur, meruerunt; neque Gentibus minus quam Iudæis, si bene vineam coluerint, merces promissa est.* Origenis mentem parum videtur affecutus vir eruditus; nam hoc loco Iudæorum; Gentiumve merita neutiquã attendit Adamantius: id solum vult non æquo jure vineam, quæ est regnũ Dei, Gentes, Iudæosve possedisse; sed his quasi mancipibus ad certum tempus locatam, demum fuisse ablatam; Gentibus autem ita esse traditam, ut propria ipsarum fieret.

τὸ ἀρδῆσαι) *ἀρ ἡμῶν*] *Deest, εἶπε, aut quid simile ante, τὸ*

P. 469. *καὶ κυκλῶσας ἄλλοι ἐν τῇ πόλει, καὶ δευτέρου ἐμαρτυροῦσι*] *τὸ, ἄλλοι, videtur loco suo motum, & post, ἐμαρτυροῦσι, rejiciendum.*

ὁ καὶ τὸ εὐαγγέλιον σὸς, ὡς πνευματικὸς, &c.] *Locus habetur 1. Cor. 2. 15. Quamobrem autem Pauli Epistolæ Evangelij nomine donet, rationes ipse affert Origenes Præf. in Ioh. p. 4. ἐπὶ οὖν οὗτος εἶπεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, δασυγῆς, καὶ σπερμῆς, καὶ εὐαγγελιστῆς, ποιμνίας τῆς, καὶ διδασκαλίας, ἵπταν ὄψεσθε, σμῆρ τὸ ἐργον τῆς εὐαγγελιστοῦ, ὅτι ἡ πύθμις διηγήσατο τίνα ζῶσαν ὅσα τῶν τυφλῶν ἀπὸ γῆρας ἰάσατο, ὁ δὲ δόξα νεκρῶν ἀπέστη, ἢ ἢ τῶν ὡς ἀδελφῶν ἀποπίπτει, ὅσα ἐκνήσοιμι χαρῆς τῆς ἐμῆς τῆς εὐαγγελιστοῦ, καὶ ἐκ σπερμῆς τῆς λόγου τῆς εἰς πιστοποίησιν τῆς ἀπὸ ἰουδαίου εὐαγγελιστοῦ πύθμις τῆς ἀπὸ τῆς δασυγῆς γαρραμνῆς. & deinde p. 6. ἐστὶ δὲ σπερμῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ πύθμις λεγομένης ἀπὸ τῆς πύθμις τῆς εὐαγγελιστοῦ, ὅσα ἐκνήσοιμι χαρῆς τῆς ἐμῆς τῆς εὐαγγελιστοῦ, καὶ ἐκ σπερμῆς τῆς λόγου τῆς εἰς πιστοποίησιν τῆς ἀπὸ ἰουδαίου εὐαγγελιστοῦ πύθμις τῆς ἀπὸ τῆς δασυγῆς γαρραμνῆς. & deinde p. 6. ἐστὶ δὲ σπερμῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ πύθμις λεγομένης ἀπὸ τῆς πύθμις τῆς εὐαγγελιστοῦ, ὅσα ἐκνήσοιμι χαρῆς τῆς ἐμῆς τῆς εὐαγγελιστοῦ, καὶ ἐκ σπερμῆς τῆς λόγου τῆς εἰς πιστοποίησιν τῆς ἀπὸ ἰουδαίου εὐαγγελιστοῦ πύθμις τῆς ἀπὸ τῆς δασυγῆς γαρραμνῆς.*

τὴν χειρὸς ἐπιδημίας, καὶ κατὰ σὺν δόξαν τὴν παρῶν αὐτῶν, &c. Eadem hæc paulopost repetit, necnon & Legem ac Prophetas Evangelij partem esse probat. Pauli quoque Epistolæ Evangelium appellat Clemens priore ad Corinth. ἀελαβετὶ τὴν εὐαγγελίᾳ τῆς μαρτυρίας παύλου τῆς δασυγῆς τῆς ἀπὸ τῶν ἡμῶν ἐν ἀρχῇ τῆς εὐαγγελίας ἐγράψεν; ἐπὶ ἀληθείας πνευματικῆς ἐπέσειλεν ἡμῶν ἀπὸ τῆς, καὶ κηφᾶ, καὶ ἀπόλλω, &c. Locus habetur 1. Cor. 1. 12. Gregorius item Nyssenus Iohannis Epistolam Evangelij nomine insignit: καὶ δὲ σπερμῆς τῆς εὐαγγελίας, ὅσα ἐκνήσοιμι χαρῆς τῆς ἐμῆς τῆς εὐαγγελιστοῦ. Sed quamvis ad omnes Apostolorum lucubrationes Evangelij nomen prorogaretur; proprie tamen ad quatuor ipsa, uti nunc appellatur à nobis, Evangelia restringebatur iam inde ab Irenæi ætate qui Evangelium idecirco τῆς εὐαγγελίας nuncupat.

ὁ σὸς ἐκκλησίᾳ τῆς] *Ita Ebr. וְיָרַדְתִּי* Ita P. 470. Aquila, Theodotion & Symmachus. Hieronymus quoque: *Dominus possit me;* quam lectionem firmat & defendit Epist. 139. ad Cyprianum. LXX autem: *κύριος ἐκνήσοι μὲ* Thargum: *יְהוָה יִרְדֵּנִי, Dominus creavit me.* Ita Syrus quoque, & Arabs, & Ambrosius. Ita & Sirachides Ecclesiastic. 1. 8. *κύριος ἡμῶν ἐκνήσοι μὲ*, nempe Sapientiam: & Epist. 24. v. 10. *ὡς τὸ αἶνός* *ἀπὸ ἀρχῆς ἐκνήσοι μὲ*. Eodem hæc recidunt, nam καὶ significat possidere, & generare. Ea enim optimo possidere jure, quæ genuimus. Sic Genes. 4. 1. *Peperit Eva Cainum, & dixit, ἠγαπή, Possidi hominem à Domino*: idest, peperit, genui. Generatio autem creatio quadam est, unde liberos procreare parentes dicuntur. Virgilius Æn. libr. 10.

Sulmonē creatos
Quatuor hic invenies.
idest, genitos. Cicero libr. 1. De republ. *Quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior patens, quam is qui, ut aiunt, creaverit.* Similis occurrit permutatio in Psalm. 103. vers. 24. Theodoretus: *ἐπὶ τῆς κησῆς σου οἱ ἡγεῖται ἐργαζόμενοι κησῆς, τῆς κησῆς σου.*

ὁποῖός εἰσιν οἱ συζῆοντες παρὸς καὶ ἐν ἕννοιας, &c.] *Noëtianos designat de quibus Epiphani. Har. 57. Hi Patrem ita cum Filio confundebant, ut cum Filius pateretur, passum quoque Patrem asseverarent; nec quicquam inter S. Trinitatis Personas discriminis statuebant. Cum autem in Noëti castris meruisset Sabellius, eandem tuebatur sententiam, adeo ut dicti ab eo Sabelliani Hæretici, Patripassiani quoque nuncuparentur, ut perhibet Philastrius Har. 54. & Augustinus Tract. 36, & 37. in Iohann. & Rufinus in Symboli Apostol. explicatione, ad Artic. Credo in Deum Patrem, & Ferrandus Diacon.*

Maldonat. in hunc Meth. lectum.

Ambrosius. De fid. cap. 4.

Sulmonē creatos

Epiphani. Har. 57.

Philastrius Har. 54.

Augustinus Tract. 36, & 37.

Rufinus in Symboli Apostol. explicatione.

Ferrandus Diacon.

Diacon. in Epist. ad Sever. Tom. 3. Bibl. quo nomine Noëtianos quoque antea insignitos fuisse prodit Isidorus Origin. lib. 8. cap. 5. Praxeani quoque, & Hermogeniani id nominis errore suo meriti sunt. Eandem opinionem Apollinaristis, & Priscillianistis tribuunt Athanasius in Epist. ad Epist. & Leo Papa Epist. 93. ad Turibium, cap. 1. Hoc igitur inductus dogmate Sabellius unam, eandemque Patris, & Filij, & Spiritus sancti hypostasin esse pronuntiavit, ἡ κατὰ τὴν εὐαγγελίαν, inquit Epiphanius Har. 62. καὶ οἱ ἀπὸ αὐτῶν σαβηλλιανοὶ, τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα, τὸν αὐτὸν υἱὸν, τὸν αὐτὸν ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑπόστασιν ἅγιος ἐνομασίαις, ἢ ὡς ἐν ἀλλήλων ὁμοίαις, & ἰσότητι, καὶ ἀνεύμα. Hic enim statuit, quique ab eo dicti sunt Sabelliani, eandem esse Patrem, eundem Filium, eundem Spiritum sanctum, ut sint in eadem hypostasi tres appellationes, vel quemadmodum in homine, corpus, & anima, & spiritus. Notandum præterea veterem huius in Matthaum Commentarij Interpretem, ὑπόστασιν, substantiam, pro, substantiam, hoc loco perperam reddidisse; ut à clarissimo viro Henrico Valeſio, in luculento Annotationum ad Eusebium opere observatum est. Quanquam *μία* ὑπόστασιν dixisse Synodos aliquas, & ἰσότης cum ὑπόστασι veterum Patrum nonnullis confudisse constat. At Gregorius Nyſſenus librum de earum differentia conscripsit. Sed hæc fusius in Origenianis expendimus.

in lib. 6. cap. 33.

- καὶ καὶ αὐτὸς λέγοντες τὸν θεοῦ υἱὸν.] Cerdoniani, Marcionista, Valentiniiani, alij.
- P. 471. οἱ τῶν Ἰουδαίων πνευματικοὶ ὁμιλοῦντες ἡρώδης.] Vetus interpres: Qui presunt inique Iudæis turbis: legebat, ἡρώδης, quod placet.
- P. 472. ἀθεοπαῖς ἢ βασιλεὺς, &c.] Hieronymus, Opus imperf. Hom. 41. οἱ δὲ γὰρ οἱ τῶν βασιλέων, &c.] Augustinus Quæst. Evangel. lib. 1. quæst. 31. Gregorius Hom. 38. in Evang. Theophylactus, Euthymius cap. 51. in Matth. Glossa. οἱ δὲ ἀποστολικοὶ οὐκ εἰσὶν ἡγεταί, &c.] Hieronymus, Chrysostomus, Opus imperf. Hom. 41. Gregorius Homil. 38. in Evang. Theophylactus, Glossa. τὸ δὲ ἡτοιμασθῆναι ἀεὶ εἶναι, &c.] Euthymius Homil. 51. in Matth. Remigius.
- P. 473. εἶτ' ἐπὶ πονηρίαις καὶ ἀγαθοῖς, &c.] Theophylactus.
- P. 474. καὶ δὲ τὸν βασιλεῦσιν τῶν βασιλέων, τῶν ἡρώδης.] Vetus Interpr. Secundum autem eum qui congregat filio Regis: Legendum fortasse: συμβασίλευσιν τῶν βασιλέων, vel, βασιλεῦσιν ἅμα τῶν βασιλέων, vel quid simile, nec aliter sensus stare potest.
- P. 475. ἢ μὴ ὡς αἱ θεοπαῖς ὁ θεὸς διακρίνει.] Ita LXX. Complutensis editio habet: οὐχ ὡς αἱ θεοπαῖς ὁ θεὸς διακρίνει. Ebr. אלהים, ut

mentiat, neque aliter Onkelos, nec Syrus, nec Arabs; & Philo Iudæus lib. 1. De vit. Mos. καὶ ὡς αἱ θεοπαῖς διακρίνει. Ita legisse videtur Rufinus Origenis Interpres Hom. 16. in Num. Non sicut Deus homo frustratur, hoc est, fallit, decipit. Item ibid. Non ergo Deus sicut homo, qui frustra loquatur. διακρίνει tamen non absone; qui enim mentitur, sermo ipsius dividitur, ut ἀθεοπαῖς πρὸς θεοῦ δὲ non respondeat; vel, ut Scholastes ille quem laudat Nobilius: διακρίνειται, τούτοις, σαλεύειναι τὰ τὸ κριμώδη σαλεύειν.] Judith 8. 16. legitur διακρίνειναι, iudicari, quod ibi secutus est Syrus. Id tamen videtur detortum ex corrupta lectione πρὸς διακρίνειναι. Vide Orig. Hom. 18. in Ier. Idem Hom. 3. in Gen. Foris positi (hoc est, οἱ ἔθνη, Ethnicis, quod non intellexit Rufinus) arrogant nos circumstrepunt, dicentes excessu illi atque incorporeo Deo non convenire, ut humanis utatur affectibus. & Hom. 6. in Ezech. Patet quoque ipse & Deus universalis, longanimis & multum misericors, & miserator nonne quodammodo patitur? An ignoras quia quando humana dispensat, passionem patitur humanam? Supportavit enim mores tuos Dominus Deus tuus, quemodo si quis supportet homo filium suum. Igitur mores nostros supportat Deus sicut passiones nostras portat Filius Dei. Ipse Pater non est impassibilis. Si rogetur, miseretur & condolet; patitur aliquid charitatis, & fit in eis in quibus iuxta magnitudinem naturæ suæ non potest esse, & propter nos humanas sustinet passiones. Item lib. 2. ἀθεοπαῖς, cap. 4. Si vero propter illa quæ dicantur in Veteri Testamento, quod irascitur Deus vel pavet, vel si qualia humani affectus passio designatur, materiam sibi ad confutandos nos præberi putant, affirmantes penitus impassibilem Deum, atque his omnibus carentem affectibus sentiendi; ostendendum est eis etiam in Evangelicis parabolis haberi similia, &c. καὶ θεοπαῖς γὰρ ὡς πρὸς πρὸς θεοῦ.] De quibus supra sæpe à Nobis actum est. τίς ἢ ἀποκρίσεις, &c.] Vertimus: Quæ P. 476. nam hæc partitio est? vides enim partitionem quandam & distributionem induci; nempe inter τὸ, μὴ φεῦγε τὸν ἐν τῷ διακρίνειν, &c. & τὸ, ἐν τῷ νόμῳ ἐπιτελεῖται ἀκατάστατον ἔργον, &c. Cicero 2. De divinatio. Quæ est tandem ista distinctio? Græce dixisset: τίς ἢ ἀποκρίσεις; Eodem modo interpretanda est vox, ἀποκρίσεις, quotiescunque oppositio aliqua significatur, ut lib. 1. contr. Cels. τίς ἢ ἀποκρίσεις πρὸς τὸ μὴ μωροῦσθαι ὡς ἀληθεύοντα, ... ἰσοῦ δὲ ἀπειθεῖς; & alibi eodem libro: τίς γὰρ ἢ ἀποκρίσεις, κενεολιγείδης μὲν τὸν θεοῦ, καὶ δὲ τὸν πατέρα μὲν αὐτοῦ; &c. Item in illo loco Gregorij: τίς ἢ ἀποκρίσεις, τὸ Greg. Naz. orat. 1. ad Julianum. μὲν ἀμερδαλίον, καὶ τὸ κωναντιζίνον τῶν διακρίσειν μόνος. τὰ ἀρὰ δὲ ἀπὸ τῆς εἰς κενεομαγίας; &c. ubi Scholastes: τίς ἀποκρίσεις, ἀπὸ τῶν, τίς οὐκίαις, καὶ ἡσυχίας τῶν ἀρὰ μὲν (ὡς εἶρη) δὲ

apost. re-
betas E-
quoque
lemens
αλλὰ τῶ
ἐν αὐτῷ
ἀλλοθίας
καὶ ἐν
i. Cora.
Iohannis
guit: ἡ
ἐν τῷ π
Apolto-
nothēn
quatuor
s. Evan-
b. Irenæi
ἐκφοροῦ
ἐν τῷ
us. Hie-
me, quam
t. 139. ad
ἐκ τῶν
bit ἡ. In
dus. In
ἐν τῷ
cap. 24.
ἐν τῷ
ἐκ τῶν
posside-
nef. 4. 1.
ἐκ τῶν
nui. Ge-
unde li-
c. Virgē
republ.
ἐκ τῶν
reventi.
lm. 107.
ἐκ τῶν
ἐκ τῶν
ἐκ τῶν
us. Epī-
im Filio
tererit.
nt, nec
nas dif-
in Noēti
o tucaba-
o Sabel-
ue nun-
Har. 54.
Ihann. &
cañdōus,
errandus
Diacon.

δὸν τὸ κληροῦ, ἢ τῆς κληρονομίας, ἢ τὸ μέγεθός τῆς γῆς. ἐν αὐτοῖσι γὰρ ἕξις ἐστὶ καὶ οὐκ αὐτῶν κληροῦ. Eodem recidit hæc explicatio, nam propterea inter res distinctio fit & partitio, quod peculiare unaquæque habeat proprietates, nec inter se penitus conveniant. Malim tamen exponere, *partitio*, quam, *proprietas*. Eadem etiam ratione exponenda est vox illa locis à Joh. Croio laudatis, cap. 32. Observ. in Novum Testamentum, & aliis fere omnibus, ubi per interrogationem usurpatur. Nec erat sane, cur vocabuli huius quam Jamus expositionem in Billio damnaret Croius, & pro, *partitione*, *absurditatem* significare vellet τὸ, *ἀποκλήροσις*. Attendat Lector, & pronuntiet. Vnus me movet Philoponi locus, quem profert, in cap. 1. lib. 1. Meteorol. ἀπτα ἢ πολλὰ τὰ λόγια, καὶ ἀδύατα συββαίνει, ἢ ἀποκλήροσιν ἐχόντα μόνον. Sed vox illa citra interrogationem illic usurpatur, & nobis codex non est ad manum, quem consulamus. Ab hoc itaque loco abstineo; in aliis, ἀποκλήροσις, *partitio* sonat: me vide.

καὶ ἄλλων ζητεῖν] Vel lege: καὶ μὴ ἄλλων ζητεῖν, vel τὸ μὴ, quod εὐζῆρ superius præcedit, hic repetitum subaudi.

ὅσον ἐν ἀθροσί ἐσθλῶν, ἢ ἀσυνέπει, &c.] Origenes infra in Matth. p. 477. παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς ἀθροσίσι ὡρισθῆναι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐστίν. ὅσον δὲ τῆς καὶ τὰς γεγραμῆς λερομῶνισι τοῖς, ὡς ἐν σωμαγωγῆ ἐστὶ ὁ θεός ἐν μέσῳ τοῦ ἀρχιερέων, ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐστίν ὡρία ἐστὶ βασιλεία. Theophylactus.

ὁ θεός ἡμεῖς πῦρ καὶ καταλισκον, ἐπίπαρ, &c.] Ita C. R. at H. ὁ θεός ἡμεῖς πῦρ ἐστὶ καταλισκον καίνα, ἐπίπαρ δὲ, &c. Consentit Vetus Interpr. Deus noster ignis consumens est, consumens ea. Codicem Reg. hoc loco magis probamus, quem & in interpretatione secuti sumus. Hunc luxatum tamen & mancum sic fortasse restituas: ἐπίπαρ ὅσον μὲν ἐστὶ τὰ καταλισκον, ἀξία, ἐπὶ πᾶσι, &c.

P.477. καὶ μὲν γὰρ καὶ ἀξιοτάτων ἐλέπαι, &c.] Theophylactus.

ὡσαύτως καὶ τὸ αἴμα δρῶν, &c.] Quemadmodum Homines in libris sacris Filij hominum sæpissime appellantur; ita Christus appellatur, *Filius hominis*, pro eo quod est, *Homo*, καὶ ἄλλοι. Origenes Homil. 1. in Ezech. Per omnem prophetiam Ezechielis dicitur, *Filius hominis*. Quis autem Filius hominis ut Dominus meus Iesus Christus? Hanc locutionem Græcis Ebraei, Romanis Græci communicarunt.

P.478. ἐν πνεύματι καὶ λογίσι σοφῶν] Vetus Interpr. videtur legisse, *λογίσι*, habet enim, *eloquiorum*.

P.480. καὶ ἐστὶν ἰδίον δὸν πάσης ὁδοῦ ἰδιωτικῆς, &c.] Augustinus Quæst. Evangel. lib. 1. Quæst. 31. Theophylactus.

ἵνα δὲ οἶδῃ τὸν οὐκ ἐνδεδυμένον, &c.] Col. 3. 9, 10. Tertullianus De resurrex. carn. cap. 27. Ambrosius lib. 9. in Luc. Hieronymus, Gregorius Homil. 38. in Evangel. Chrysostomus, Opus imperf. Hom. 37. & 41. Brevis Enarratio, Euthymius cap. 51. in Matth. ἵεωσαν τὰ ἱματὰ μου λαλεῖ] Legendum: ἱματὰ σου, ita LXX. Ecclef. 9.8. & Vulgata: *vestimenta tua*. Ebr. חַיְיָבָה. Vetus Interpr. Origenis hoc loco, *vestimenta tua*.

ἄλλοις ὡσαύτῃ τὰ αἰὼν σπαιόμενα] Verti etiam ita hæc poterant: *alij ab exercitiis caelestibus*; At cum exercitus de quibus supra egit, hi sint exercitus caelestes, nostra interpretatio utramque comprehendit.

ἵνα διασώτῃς αὐτὸν πόδας καὶ χεῖρας, &c.] Origenes Homil. 10. in Exod. *Manus est anima virtus, quis tenere aliquid & constringere potest; velut si dicamus actus eius & fortitudo; & pes quo incedit ad bona vel mala*. Idem reperias Hom. 8. in Levit. Vide item Hieronymum Gregorium Hom. 38. in Evangel. Theophylactum, Euthymium cap. 5. in Matth. Glosfam.

καὶ ἀσυνέπειται ἐπέειπεν ὁ θεός] Lego, αἰα. P.481. καὶ ἀσυνέπειται. C. R. expungit τὸ, ὡς.

Ὁ εὐδὸν δὲ ἐν τῷ πνεύματι, &c.] Hæc ex Iosepho Antiq. lib. 18. cap. 4. & lib. 2. De bell. Iud. cap. 8. petita sunt.

τὸ δὲ ὅμοιον ἀναγέγραπται γερονίαι &c.] Vi. P.482. de Iosephum Antiq. lib. 18. cap. 11. & De bell. Iud. lib. 2. cap. 9.

τὸ ὄραμα δὲ αὐτῶν ἀσυνέπει, &c.] Iosephus Antiq. lib. 18. cap. 4. καὶ δὲ τὸ οἰσύνεπον ἡγαμόνες τὰς μὴ μὴ τοῖσιν ἀσυνέπεισι συμμάχους ἐπιένοντο εἰσοδοῦ τῆς πόλεως ἀσυνέπει δὲ πλάτῃς ἀγροῖα τῶν ἀσυνέπειων δὲ τὸ νύκτωρ ἡμεῖς τὴν εἰσοδοῦ ἰδρῶν) τὰς εἰσοδοῦς φέρον εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. Et ideo qui ante hunc fuerit Præsides, cum signis aliter insignitis solebant urbem ingredi. Primus Pilatus ignavis omnibus noctis illatas effugies Hierosolymis statuit.

καὶ ἰσθρῆ) ὅτι ἰσθρῆς ὁ θαλιλαῖος, &c.] Act. 5. 37. Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 1. & 2.

ὁ ἦ καὶ τὸν καμῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, &c.] Post Archelai, qui fuit Herodis Ascalonitæ filius, exilium, redacta in provinciam formulam, & Syria attributa Iudæa, in eamque misso Quirinio, qui Iudæorum facultates censeret, rebellasse Iudam Gaulanitem, plurimosque ad defectionem sollicitasse narrat Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 1. Duo ergo tum supererant Tetrarchæ, Herodes Antipas, & Philippus; hic Trachonitidis & Gaulanitidis, iste Galilææ: quorū uterque omnibus obsequiis favorem Cæsaris demereri studebat. Testis idem Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 3. Et verisimile est utrumque subditos sibi populos, ipsosque adeo Iudæos, cervicosam gentem, refractariam, & Cæsaris mandata facile respuentem, tributa vero

agere pensitantem pro virili compeſuisse. Hoc autem loco alterutrum designat Origenes; vel Philippum, de cuius ditione, Gamala videlicet, Gaulanitidis regionis oppido, ortum duxerat Iudas, vt est apud Iosephum lib. 18. Orig. cap. 1. vel Herodem, in cuius Tetrarchia, Galilæa nimirum, constituta fuerat hæc Galilæorum factio. Hinc autem satis liquet eorum stare non posse sententiam, qui seditionem à Iuda concitatum in annum primum Christi confertunt: nullus quippe tum Tetrarcha; solus rerum potiebatur Herodes magnus. Nec minus inde perspicuum est quantum Bezam ratio fugerit, qui eos ab Herode defensos fuisse conuicit, qui tributum Casari dandum non esse propugnabant.

Baron. ad ann. Christi. 1. c. 57.

Annos. in Matth. 22. 16.

εικός γάρ ἐστι ἐν τοῖς λαοῖς τούτοις, &c.] Supra diximus Herodem Antipam tributis Casari pendendis operam suam contulisse, cui rei pater itidem ipsius Herodes magnus præfuerat: pergit Origenes, eosque qui hanc Herodis adiuuarent voluntatem, ab aliis qui tributorum coactioni resisterent, Herodianos dictos fuisse vult. Eandem tuetur sententiam Hieronymus in hunc Matthæi locum: Erat, inquit, in populo magna seditio, dicentibus alijs pro securitate & quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolui: Phariseis vero, qui sibi applaudebant de iustitia, de contrario docentibus non debere populum Dei, qui decimas solveret, & primitiua daret, & cetera qua in Lege scripta sunt faceret, humanis legibus subiacere. Casar Augustus Herodem filium Antipatri alienigenam & profelytum regem Iudæis constituerat, qui tributis præfesset, & Romano pareret imperio. Mitum igitur Pharisei discipulos suos cum Herodianis, id est, militibus Herodis, seu quos illudentes Pharisei, quia Romanis tributa solvebant, Herodianos vocabant, & non diuino cultui deditos. Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant, quod nusquam omnino legimus. Quæ postrema, (ut id obiter dicam) immerito carpere videtur magnus Scaliger in Eusebianis Animadversionibus, his verbis: In quo fugit eum (Hieronymum) ratio. Non enim Latini id prodiderunt, sed ex veteribus Grecis Epiphanius, Græcus & ipse scriptor id retulit. Meminisset hæc haberi apud Tertullianum De præscript. adv. Hæret. cap. 45. Cum his etiam Herodianos, qui Christum Herodem esse dixerunt: & illa quoque apud Philastrum, qui paulo ante Hieronymum vixit, Hæret. 28. Herodem autem Regem Iudæorum percussam ab Angelo, ipsum ut Christum sperantes expectant. Rectius Hieronymum insinulasset Scaliger hoc nomine, quod cum supra adducto loco ridicule existimari à quibusdam Latinorum dicat, Herodianos esse qui Herodem Christum esse censebant; idem tamen in Dia-

logo contra Luciferianos, cap. 8. ita scribat: Herodiani Herodem regem susceperunt pro Christo. Ex Origenis igitur, & Hieronymi, & Cyrilli præterea Alexandrini sententia, Herodiani appellabantur, qui vectigalia Romanis esse solvenda prædicabant. Quæ si legisset Beza, id sane non adnotasset ad Matth. 22. 16. Alij igitur existimant Herodianos appellari, qui censerent tributa Casari solvenda, quibus videlicet colligendis Rex Herodes Antipatri filius ab Augusto esset constitutus. At ego fateor me nusquam hoc legisse. De Herodianis multi multa prodidere; alij eos fuisse volunt, qui Herodem magnum; nonnulli qui Antipam; aliqui etiam qui Agrippam Messiam esse crederent: alij, qui vectigalium coactoribus fauerent; quidam Herodianos milites; nonnulli domesticos. Ego vero sic sentio, extitisse quosdam Herodis magni temporibus, qui Messiam ipsum esse opinarentur: cum tributis autem præfesset Herodes, iisque per vim exigendis milites promptos haberet, & expeditos, ipsius quoque cultores & assecclas, quo Messia suo per omnia assentirentur, pendenda tributa prædicasse: Iudæos vero, & ex iis potissimum Phariseos, Herodianorum nomine, tum milites, tum exatores, tum Herodis tanquam Messia cultores insigniuisse; ut pote qui omnes Herodi fauerent: mortuo autem Herode magno, & Viennam deinde relegato Archelao, cum Iudæa ptovinciæ formam accepisset, superfluisse etiamnum qui Herodem defunctum pro Messia haberent, quique præcepta illius, leges, & placita pertinaciter tuerentur & propugnarent, in quibus præcipuum illud erat, Casari pensitanda esse tributa. Nullos autem hoc nomine milites Hierosolymæ tum fuisse, cum Herodis Antipa potestati nequitiam esset permissa; sed precibus solum, auctoritate, ac consilio, non per vim tributorum coactionem ipsum promovisse perspicuum est.

Cyriil. lib. 2. in Esai. cap. 11.

Philastri. Hæret. 28.

οὐ δὲ φαυλισία ἐλάσθηται, &c.] Quemadmodum ita consentiebant Sadducei & Herodiani, ut Sadduceorum pars esse crediti sint Herodiani; ita de Phariseorum exedris exiisse Galilæos verisimile est, nam & *κασιλιῶσι δυνάμει* μέγιστον αὐτοκρατορίαν, καὶ τὸ πρῶτον εἰς τὸ πειλεμένο τῆς ἐλευθερίας ἐπαίεον. Regibus obsistere possunt, & ad eis bellum & damnum inferendum aperte insurgunt: ut ait Iosephus libr. 17. Antiq. cap. 3. & defectionem suam exorsurus Iudas Gaulanites Sadducū Phariseum sibi adiunxit, quemadmodum ex eodem Iosepho lib. 18. Antiq. cap. 1. disce-re licet; & utrique ne Casari fidem suam iurejurando obligarent, extrema omnia constanter pertulerunt. Iosephus libr. 17. Orig. cap. 3. & lib. 7. De bell. Iud. cap. 27. Id autē videtur hoc loco innuere Origenes.

Col. 3. en. cap. ymus. hriso. n. Bre. Matth. ndum: ulgata: nterpr.] Verti zibus ca: supra istra in: ic.] Ori- st anima re persi, & per qua s Hom. m. Gre: ophyta. h. Glos.] Hæc & lib. 2.] Vi.] & De] Jo:] Post nita fi formu: amque cultates en. plu: se nar: ergo s Anti: & Gau: ue om: mereri 18. An: ue sub: ludæos, & Cas: ata vero

pag. 110. prior, l. di.

P. 483. καλοῦντες μὲν ἀπὸ δειδύαι, &c.] Hieronymus, Chrystostomus, Brevis Enarratio, Theophylactus.

ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ἀγῶν πύλου, &c.] Theophylactus.

αὐτῆς ἐπιμὲν ἐν ψυχῆς καὶ σώματος, &c.] Theophylactus in hunc Matth. locum, & in Marc. 12.

P. 484. ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ἀγῶν πύλου, &c.] Origenes Homil. 39. in Luc. *Dua sunt imagines hominis: una quam accepit à Deo factus in principio, sicut in Genesi scriptum est: Inxtra imaginem & similitudinem Dei; altera Choici, id est terreni, postquam propter inobedientiam atque peccatum ejectus de paradiso assumpsit eam, principis seculi huius sensus illecebris. Sicut enim nummus atque denarius habet imaginem Imperatorum mundi; sic qui facit opera rectoris tenebrarum istarum, portat imaginem eius cuius habet opera.* Theophylactus, Euthymius, cap. 52. in Matth.

δύω δὲ οἱ μὲν φαρισσαῖοι λαμβάνουσιν εἰς, &c.] Phariseos in omnibus consensisse Scribis, Scribas autem Traditionibus fuisse addictissimos testificatur Epiphanius. Traditiones istæ Iudaicæ, quæ meræ nugæ, & fabulæ aniles fere erant, *δευτεροῦς*, & earum Doctores, *δευτεροῦς* appellabantur, cuiusmodi erant Pharisei, ut hic Origenes tradit, & Hieronymus in Epistol. ad Algasia, & in Matth. 22. Tahum *δευτεροῦς* exemplum insigne habes, de manuum lavatione, Matth. 15. 1, 2. A Doctores tradebantur pueris una cum Scriptura, atque earum observationi deditum se fuisse profiteretur Paulus Gal. 1. 14. Ex iis ortæ Masora & Cabala: verisimile enim est hæcmodi Traditionum, quæ circa Legis literam potissimum versabantur, assecratione Masora initium Phariseos dedisse; quam artem in aliquibus utilem, vanam in multis & futilem alij subinde excoluere, & in immentum auxere. *δευτεροῦς* quidem primos auctores facit Hieronymus R. Sammai, & R. Hillel, qui aliquot annis Christi ortum præcessere: earum postmodum patrocinium suscepit R. Akiba, aliique deinde Ebraeorum magistri; à quibus demum in Thalmud relatæ & digestæ sunt.

οἱ δὲ ἡσυχασταὶ εἰς τὸν κοίτην ὡς τὰς πόλεις βασιλεῖν ἰουδαίων ἦν ἡγεῖα ἀπὸ τῶν λεγομένων λόγων] Ita habebat C. H. at R. vocem, *ἡσυχασταὶ*, expungit, quam nos retinendam, & pro *λεγομένων* legendum, *λέγον*, existimamus.

P. 485. ἐν ταύτῃ τῇ μέτρᾳ ποία;] Opus imperf. *καὶ τὰ ἐπισημασμένα μὲν, καὶ ἐργασμένα δὲ*] Lego, *καὶ τὰ μὴ ἐπισημασμένα μὲν, ἐργασμένα δὲ*

P. 486. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἀγῶν πύλου, &c.] Origenes Homil. 39. in Luc. Iosephus Antiq. lib. 18. cap. 2. & De bell. Iud. lib. 2.

cap. 7. Tertullianus De resurrect. cap. 2. Philastrius Hat. 5. Hieronymus in Matth. & adv. Lucif. cap. 8. Isidorus Origin. lib. 8. cap. 4. Iohannes Damascen. de Hæresib. Theophylactus in hunc Matth. locum. *ἐν ταύτῃ δὲ ὁ πύλος. ὡς τὸ πύλον ἡσυχαστῶν ἐπισημασμένα μὲν, καὶ ἐργασμένα δὲ. ἡσυχαστῶν δὲ ἀπὸ τῶν ἀγῶν πύλου, ἀλλὰ τὰ μὴ ἐργασμένα, &c.* Hic autem Dominus Hæresim refellens Sadduceorum, qui animam immortalem non esse sciscabant, sed penitus interire. Et in Marc. 12. *ἡσυχαστῶν οἱ σαδδουκαῖοι ὡς τὸ πύλον ἡσυχαστῶν ἐπισημασμένα μὲν, καὶ ἐργασμένα δὲ. ἡσυχαστῶν δὲ ἀπὸ τῶν ἀγῶν πύλου, ἀλλὰ τὰ μὴ ἐργασμένα, &c.* Præterea quia Sadducei de resurrectione corporum dubitabant: ita ut Dominus de corporibus dixerit vivere illa apud Deum, non de animis. Hoc enim iam in confesso erat etiam apud carnales Sadduceos. Nec desunt qui existiment hanc etiam de interitu animarum opinionem iis à Luca attribui Act. 23. 8. cum neque resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum ipsos admittente scribit: spiritum nempe à morte superstitem.

τὴν τῆς ψυχῆς ἐκ μόνον ἀθανασίας, ἀλλὰ ἐπισημασμένα μὲν] Iosephus lib. 2. De bell. Iud. cap. 7. *ψυχῆς τῆς ἐπισημασμένας τὰς ἐκ τῆς ἀθανασίας, καὶ τῆς ἀθανασίας (σαδδουκαῖοι) Anima perseverantiam, & præmia in inferno, & præmia tollunt (Sadducei.) Alij quippe animam nunquam intermorituram; alij ad multa sæcula perseveraturam, alij statim post obitum perituram affirmabant. Male ergo quidam τὴν ἀθανασίαν, & τὴν ἐπισημασμένας confundunt.* Origenes lib. 2. contr. Cels. *καὶ ἡ μὲν περὶ τῆς ἀθανασίας ἀπὸ τῆς ἐπισημασμένας, & libr. 3. ὡς τὰ παρ' ἡλλήνων & βαρβάρων οὐκ ἀθανασίας ἀπὸ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἢ τῆς ἐπισημασμένας ἀπὸ τῆς ἀθανασίας.* Anima autem perseverantiam admittebant Stoici, immortalitatem negabant, *μὴ δὲ ἀθανασίαν ἐπισημασμένας ψυχῆς, φασκεῖν δὲ ἐπισημασμένας.* Laërtius in Zenone: *κλειστός μὲν ἐν πάσας ἐπισημασμένας μίση τῆς ἐπισημασμένας (ψυχῆς) ἡσυχαστῶν ἢ τῆς ἐπισημασμένας.* Cleanthes quidem ad conflagrationem usque omnes perseveranturas (animas] Chrysippus vero solorum sapientum. Idem Aristoteli tribuunt φιλοσοφίαν Origeni adscripta, à nobis olim *σαδδουκαῖοι* edenda: *καὶ ἡσυχαστῶν τὸ πύλον τῆς ἀθανασίας, ὡς τὸ πύλον τῆς ἀθανασίας, ὡς τὸ πύλον τῆς ἀθανασίας, ὡς τὸ πύλον τῆς ἀθανασίας.* Et in omnibus fere Platoni consensit, præterquam circa dogma de anima: eam quippe Plato immortalem esse vult; Aristoteles autem perseverare, tum deinde in quinto corpore evanescere. Huc facere videtur illud Irenæi lib. 2. cap. 64. *Quemadmodum enim calum quod est super nos, Firmamentum & Sol, & Luna, & reliquæ*

Epiphanius. Her. 15. & Her. 16. c. 1. 2.

Hieronymus in Epistol. ad Algasia. & in Matth. 22. & De bell. Iud. lib. 2.

stella, & omnia ornamenta ipsorum, cum ante non essent, facta sunt, & multa tempora perseverant secundum voluntatem Dei: sic & de animabus, & de spiritibus, & omnino de omnibus his que facta sunt cogitans quis minime peccavit; quando omnia que facta sunt initium quidem factura sua habeant, perseverant autem quoad usque ea Deus esse & perseverare voluerit. Testatur pro his sententia etiam Propheticus spiritus dicens: Quoniam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, & creata sunt: statuit ea in seculum seculi. Et iterum de salvando homine sic ait: Vitam petiit a te, & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi: tanquam Pater omnium donante & in seculum seculi perseverantiam his qui salvi sunt. Non enim ex nobis, neque ex nostra natura vita est; sed secundum gratiam Dei datur: & ideo qui servaverit datum vitam, & gratias egerit ei qui prestavit, accipiet & in seculum seculi longitudinem dierum, qui autem abjecerit eam, & ingratus extiterit factori ob hoc, quod factus est, & non cognoverit eum qui prestat, ipse se privat in seculum seculi perseverantiam. id est ἐπιδήμιον. Immortalitatem etiam τὴν ἑαυτοῦ Athenagoras appellat, libr. de resurrect. qua voce sapte vntur toto hoc libro.

τὸ δὲ ἄνω τοῦ σὺν δατείσις δέβια περὶ πρὸς
] Hieronymus Dialog. adv. Lucifer. cap. 8. Quod Dositheus Samaritanorum princeps Prophetas repudiavit. Quod Sadducei ex illius radice nascentes etiam resurrectionem carnis negaverunt. Origenes in Iohann. 8. 48. Tom. 26. αἰῶνα δὲ ὅτι ἐπίσταται τῶν σαβανθῶν τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἀρημίον, & μηδὲ πρὸς τῆς ἐπιδήμιον τῶν ἁεροῦ μύθων, τὸν σωτήρα ἐπὶ τὸν αἴματι τῆν (σαβανθῶν) ὅτι ἀναστῆναι, καὶ κέλεται πλείοντα ὅσα διδάξαντα. & Hom. 25. in Num. Vide item Epiphanium Har. 11. qua est Samaritanorum, cap. 2. & 3. Philatrium Har. 7. & Iohannem Damascenum De Haresib.

τὴν ἐπὶ τῆ ὁμοιότητι τῆς ἐπιδήμιον ἀνάστασιν
] Ita C. R. Legebatur autem vitiose in nostro Codice: τῆ ἐπιδήμιον ἀνάστασιν

17. τὸ δὲ πρὸς τῆς ἀεροῦ μύθων τὸν σωτήρα ἵκεται ἀέρας] Etiam si his consonent MSS. H. & R. hiulcum tamen esse locum manifestum est.

τὸ δὲ πρὸς τῆς ἀεροῦ μύθων, &c.] Id extat Luc. 3. 6. Sic autem se habet Esaiæ locus 52. 10. καὶ ὅτι πάντα ἀέρας τῆς γῆς πᾶσι σωτηρίαν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν δευτέρων

τὸ ἴδιον ἀεὶ τὸ ἀνάστασιν τῶν τῶν] Ita Complutensis editio Iob 19. 26. Sixtina: ἀνασταλώ, quod malim; alioqui scribendum esset, ἀνασταλώ

ἀνδρα παλιν ἵστασι ἀναστασε ἀρρῆνα ὑβῆρα ἔχοντα. &c.] Falso & inepte credi putat Origenes hominum corpora pudendis fore instructa, cum resurgant; alij futurum existimant, ut viri omnes ac foemina masculinum

sexum obtineant, hoc Pauli loco inducti, qui habetur Ephes. 4. 13. His dogmatis heuistic videntur praeter Origenem, Hilarius Can. 23. in Matth. Athanasius Serm. 3. contr. Arrianos, Basilii in Psalm. 114. & Theodoretus: ταῦτα γὰρ τῆς ἀναστασεως ἐστὶν ὁμοίωσις τῆς κατὰ τὸ ἄνω τῶν πνεύματων ἵκτικῆς: & mox: τοῖς δὲ γὰ ἀδελφοῖς τῆς ἀναστασεως τὸ ἴδιον ἴδιον πάντας ἀεὶ τῶν. Huius quippe distinctionis indigens est eorum natura, qui sunt sub mortis imperio: tum: His autem qui immortales facti sunt plane inuitile est muliebri sexus. Sed hæc plenius tractamus in Origenianis.

ἀλλὰ & τὸ μετασημοσεύμεθα. &c.] P. 488. Corporeos esse Angelos Patribus antiquis, ipsique adeo toti fere antiquitati persuasum fuit. Videnda omnino Actio 5. secundi Nicæni Concilij, ubi hanc esse Ecclesie Catholica sententiam ex Basilio, Athanasio, Methodio, aliisque; contrariam autem Gentilium, docet Iohannes Thessalonicensis. Videndus quoque Tertullianus De carne Chr. cap. 6. Constat Angelos carnem non propriam gestasse, ut pote naturas substantie spiritalis & si corporis alicuius, sui tamen generis. Idem docet lib. 2. contr. Marcion. cap. 8. Epitoma è Theodoto: καὶ οἱ ἀγγελοι οὐκ ἔσονται ὁμοίωσι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὄντων, &c. qua videntur sibi repugnare; nam si animal, ergo corporeum; si corporeum, ergo non expers materia. Attamen non repugnant, nam, ἀλλοιόν, & ἀπομάχον differunt. Quintum elementum, seu aethera ἀέρος, esse dicebant Peripatetici; Deum autem ἀσώματον, atque item animam. Angelus ergo, juxta Athanasium, eiusdem fuerit substantie ac aether, corpore, non materia constans; atque item juxta Casarium qui Dial. 1. Inter. 48. Angelos quidem ἀόρατοι esse dicit, sed non ὁρατοῦ μοτυ. Corporeum ergo magis accedit ad spiritale, quam materiale, contra opinionem cruditissimi cuiusdam Theologi. Augustinus Epist. 115. ad Nebrid. & in 2. De ordine, & libr. 3. De Genes. ad liter. cap. 10. aëreos & athereos animantes Angelos & Demones esse dicit; quamquam idem libr. 21. De Civit. Dei, cap. 10. unicuique suum de ea re iudicium permittit. Gregorius Papa Hom. 10 in Evangelia Angelum qui nascente Christo Pastoribus apparuit, animal rationale appellat. Legendus idem libr. 2. Moral. cap. 2. & Comment. in 1. Reg. Apuleius libr. de Demone Socratis decernit Demones esse genere animalia, animo passiva, mente rationalia, corpore aërea, tempore aeterna. Et novissime Cajetanus in cap. 4. Genes. & in cap. 2. Epistol. ad Ephes. ubi Demones corpore constare definiit. Atque hæc in Origenianis excutuntur.

ὅτι τὰ ἄλλα ἀγάλων σώματα ἀθάνατα καὶ ἀσώφρονες φάσι] Origen. lib. 1. περὶ ἀρχῶν. cap. 6. Alius fortasse dicit quoniam in illo sine omni substantia corporalis ita pura erit atque purgata, ut aetheris in modum & caelestis cuiusdam puritatis atque sinceritatis possit intelligi. Certius tamen qualiter se habitura sit res scit solus Deus, & si qui eius per Christum & Spiritum sanctum amici sunt.

ἔτι καὶ ἄλλοι ἐν τῷ ἀεὶ ἀγγέλοι, ἀνθρώποι ποτε ὄντες, &c.] Hac omnia ab Origene proponi, non asseri ex sequentibus satis liquet. Supra autem ad pag. 291. & 345. in Matth. observavimus Angelos, juxta Origenis doctrinam, hominum qui sancti olim futuri sint, corporibus innecti, & de caelo reliquorum hominum animas depromi. Huic sententiae confectarium illud est, Angelorum naturam induere posse homines, qui antea vita recte factis, & virtutibus patrio succedere caelo, & sublimiore statum consequi meruerint. Aliquos autem solum Angelos, non omnes, fuisse homines intellexisse Origenem putandum est, si modo eum non stupidum prorsus, furorumque ipsius dogmatum parum memorem fuisse censemus. Caeterum hanc doctrinam apud Epiphanium Haer. 64. cap. 33. & seq. & Hieronymum Epist. ad Avit. cap. 1. & Apolog. 1. adv. Rufin. cap. 6. non perfunctorie castigatam reperies. Eam nihilominus Haeretici quidam subinde amplexi sunt, illosque propterea Psychopneumones fuisse dictos testatur Auctor Praedestinati quem edidit Sirmondus, Haer. 78.

ἀνελεθρίας ὅλων τῶν γραφῶν] C. R. πνευματικῶς

εἰ δὲ καὶ τὴν ἰδέαν θεογονίας περὶ τῶν] Iacobi, Iudae, Petri secundam, & Iohannis postremas duas Epistolas, ἐ Canone fuisse expunctas docet Eusebius Histor. Eccl. lib. 3. cap. 25. ἢ ἀπὸ πλεονεξίας, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς. Item lib. 6. cap. 14. & Hieronymus lib. De Scriptor. Eccles. in Iuda: Iudas frater Iacobi parvam quidem qua de septem Catholicis est, Epistolam reliquit, Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur; tamen auctoritatem vetustate iam & usu meruit, & inter S. Scripturas computari, & sacrosanctam auctoritatem habere. Eam admittit ipse Origenes Hom. 13. in Gen. Pueri sunt Isaac, Mattheus, Marcus, Lucas, Iohannes: pueri eius sunt Petrus, Iacobus, Iudas: puer eius est & Apostolus Paulus, qui omnes Novi Testamenti patres sordium. & Hom. 7. in Ios. Sacerdotali tuba primus in Evangelio suo Mattheus increpuit. Marcus quoque, Lucas, & Iohannes, suis singulis tubis sacerdotilibus cecinerunt. Petrus etiam duabus Epistolarum suarum personat tubis. Iacobus quoque,

& Iudas. Item in Matth. 13. p. 223. καὶ ἰούδας ἔγραψεν ἐπιστολὴν ἀληθοῦς λόγου, περὶ πνευματικῶν ἢ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἢ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων λόγων

ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων, &c.] P. 490.

Secuti sumus C. R. Sic autem H. ὅτι πνευματικῶν λόγων ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπιδοῦναι. ubi non dubito quin aliqua fuerint pratermissa. Legendum fortasse: ὅτι πνευματικῶν λόγων ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπιδοῦναι, ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπιδοῦναι, ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπιδοῦναι, &c. Atque hanc lectionem in interpretatione nostra expressimus. Verus Interpr. Quando suscipit verbum, quod non appropinquat omnino Legi priori, nec est secundum sensum eius, sed omnino habetur extraneum.

ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων φάσκοντες ὅτι ἄλλοι] C. R. P. 491.

ὅτι διώκτες ὁ δὲ ἀνθρώπος οὐκ ἔστιν] Voecula, ὁ, hic παραλειπῶν, & expungenda est.

εἰς τὸν ἐκείνην νόμον] C. R. τὸν.

ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων ἢ τῶν πνευματικῶν λόγων] Infra: τίς δὲ καὶ ταῦτα ὁ μὴ ἐκείνην ἀνθρώπου λαβεῖν τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ἢ ὁ ἐν ταῖς αἰρέσεσι λόγος μὴ ἐκείνην τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν μνησκῶν τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων πνευματικῶν ἀνθρώπων; & paulopost: πᾶς ἄνθρωπος ὁ ἐν αἰρέσει, μάλιστα αἰεὶ δεικνύσας τὴν διόπτωσιν τὸν νόμον ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν χαρισμάτων, &c. Simonianos autem, Saturnilianos, & Cerdonianos, ac potissimum Marcionistas perstringit, qui Deum malum, Creatorem, Legis auctorem; bonum autem Christi patrem esse definiebant; ideoque Legem ac Prophetas repudiabant.

καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τῶν ὀνομάτων] C. H. ὁρῶν. P. 493.

quemadmodum supra p. 466. περὶ τῶν positum observavimus pro, πνεῦμα

τὸ χρεῖον τῶν, &c.] Legendum: τὸ χρεῖον τῶν, &c.

τίς δὲ καὶ ἡ ἀληθὴς ἡμῶν] Ita C. R. at H. ἡμῶν. Mahim, ἡμῶν, & paulo quoque superius: δεικνύσας τὴν πνευματικῶν ἡμῶν; & mox: ἡμῶν δὲ ἔργον ἦν, & iterum inferius: ὅτι ἐκ αὐτῶν δὲ ἡμῶν χρεῖον ἦν, & aliquanto post: πνεῦμα τῶν ἐν ἡμῶν πνευματικῶν. Sed fortasse ἡμῶν, & ἡμῶν confuderit Origenes.

καὶ ἄλλοι τῶν μὴ ἀγωνισαμένων ἐκείνην κατὰ τὴν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις] Duplex erit resurrectionis forma: alia ἀνάστασις τῶν δικαίων, Luc. 14. 14. qua & ἀνάστασις ζωῆς, & ἀνάστασις πνεύματος. Apoc. 20. 5. alia, ἀνάστασις κρείσσας, Iohann. 5. 29. qua & διώκτες πάντα, Apoc. 20. 14. & ἀνάστασις ἀδίκων; Act. 24. 15. Vtramque resurrectionem exprefit Daniel, cap. 12. 2. Et multi de his qui dormiunt in terra pulvere evigilabunt, alij in vitam aeternam, & alij in opprobrium, ut videant semper. Origenes libr. 28. in Isaiaam: Licet ergo omnes resurgant, & unusquisque in suo ordine resurgat, considerandum est tamen propter illum sermonem

Iohannis, quem in Revelatione sua dicit: Beatus qui partem habet in resurrectione prima; in hoc secunda non habet potestatem; ne forte dividi omnis resurrectionis ratio in duas partes possit, id est in eos qui salvandi sunt iustos, & in eos qui cruciandi sunt peccatores: ut sit una quidem bonorum, qua dicitur prima; illa vero qua est miserorum, secunda dicatur; & illam quidem in omnibus puram, hilarem, totius plenam latitiam; illam vero alteram totam tristem, totam miseris plenam. Representat hunc locum Pamphilus in sua Apologia. Quinetiam discimus ex

Gennadii De dogmat. cap. 6.

Gennadio existimasse nonnullos duplex futurum resurgendi tempus; ac priore loco suscitatum iri iustos, secundo peccatores. Erit, inquit, resurrectio mortuorum omnium hominum, sed una, & insimul, & semel. Non prima iustorum, & secunda peccatorum, ut fabula est somniorum; sed una omnium. Duplicem quoque resurrectionem commemorat Augustinus libr. 20. De Civit. Dei, cap. 6. aliam quæ nunc est, animarum videlicet, quæ à peccatis per penitentiam resurgunt, atque illam esse ἀνάστασιν ὡσεὶ πύρι, de qua Apoc. 20. 5. aliam quæ futura est, corporum nimirum, quæ in postremo iudicio à mortuis resurgent. At cap. 21. libri eiusdem resurrectionem iustorum ab impiorum resurrectione fecernit. Sed & ἀνάστασις mortis æternæ ac damnationis nonnumquam opponitur. Fidem faciunt hæc Isidori Pelusiota verba:

Isidor. Ep. 167.

Ἐγὼ δὲ φημί σοι, ὅτι ἢ μὲν θιώσασα ζηνσῶς ψυχῆς εἰς ἀνάστασιν ἰλασθῆναι, ἢ δὲ χησασα κακῶς, εἰς αἰώνιον πορδῆναι πύργον. Ego vero dico tibi animam que bene vixerit, in resurrectionem iuram vitæ; que vero male vixerit, in ignem æternam abituram: & illa Lactantij lib. 7. Divin. Inst. cap. 21. Tunc quorum fuerit probata iustitia, hi præmium immortalitatis accipient: quorum autem peccata & scelera detecta fuerint, non resurgent; sed cum impiis recondentur in eandem tenebras, ad certa supplicia destinati. ἀνάστασις itaque simpliciter eo sensu verisimile est ab Origene hoc loco usurpatam, quatenus morti æternæ opponitur: futurum enim ut impij quoque resurgant ipse agnoscit supra in Matth. 18. p. 323. εἰπεὶ δ' αὖτε, οὐκ ὁδοὺ πόντου ὄραται, ἢ ἰσραηλῆος λίθων, ὀνικὸν δὲ τὸ εὐρὺ τῆ φάβλου σῶμα & κρησφιδεὶς, ὅππῃ ἀναλήψεται ἐκ τῆ ἀνάστασις ἵνα κολληθῆται ἐν τῆ ἀβύσσῳ, &c. & libro 2. De resurrectione: Sane qualis fuerit uniuscuiusque preparatio in hac vita, talis erit & resurrectio eius. Qui beatus hic vixerit, corpus eius in resurrectione devotioris splendore fulgebit, & apta ei mansio beatorum tribuetur locorum. Huic vero qui in malitia consumpserit tempus sibi vitæ presentis indulsum, tale dabitur corpus quod sufficere & perdurare possit in ænis, &c. Idem quoque fusius declarat libro 5. contra Celsum, & eandem hanc ipsi sententiam asserit Pamphilus in Apologia; cum enim in que-

sione de futura mortuorum resurrectione iam inde à vetustis temporibus multa peccasse dicitur sit Origenes, & in nefarias ac à communi Orthodoxorum sensu discrepantes sententias incidisse; ab hac ipsum suspitione prohibere conatus est Pamphilus. Epiphanius autem Hær. 64. cap. 10. quamvis Origenem inducat resurrectionem impugnantem; cum iis tamen eum committit, qui ex his Psalm. 1. verbis, Propterea non resurgent impij in iudicio, resurrectionem malis abjudicabant. Caterum hæc in Origenianis expendimus.

ἀλλὰ ἀνάλογον τῷ κ, τὸν σωτῆρα ἴσον εἶναι τῷ θεῷ, &c.] Hæc dura sunt; quæ tamen emolliq, & commodius explicari queant, si ad vocem ἀνάλογον, attenderimus. Non enim divinæ huic generationi parem ullam esse vult Origenes; sed affinitates illas & agnationes quæ in cælo obtinebunt, sacrosanctæ Verbi generationi in eo similes esse dicit, quod utraq; sine ulla genitium membrorum ope administrantur; quas alioqui dispares usquequaque agnoscit. Sententiam hanc suam lib. 1. De princip. cap. 2. diserte explicat, Infandum autem est, inquit, & illicitum, Deum Patrem in generatione unigeniti Filij sui, atque in substantia sua exequare alicui vel hominum, vel aliorum animantium generanti; sed necesse est aliquid exceptum esse, Deoque dignum, cui nulla prorsus comparatio, non in rebus solum, sed ne in cogitatione solum, vel sensu inveniri potest, ut humana cogitatio possit apprehendere quomodo ingenitus Deus efficitur. Pater unigeniti Filij: & lib. 1. in Mattheum, apud Pamphilum in Apolog. Dubium non est quod nativitas eius non est talis, ut quasi qui ante non fuerit, esse coepit, sicut de nativitate hominum putatur: & libr. 5. in Iohann. ex eadem Pamphili Apolog. Quj licet non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt; non tamen ea nativitate sunt, qua natus est unigenitus Filius.

ὡσεὶ τὸ πῦρ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, &c.] Valenti. P. 496. num suggillat.

ὡσεὶ τὸ πῦρ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, &c.] Origenes Homil. 39. in Luc. eandem proponit questionem; quam alia responsione dissolvit: tu locum consule.

Ἐπὶ τῆ ἀνάστασις ἡμῶν τὰς ἀνεπαίθητους ἀγγέλους] Deest aliquid: fortasse, ἡμῶν ἀνεπαίθητων, vel, ἡμῶν ἰσχυρῶν, vel aliquid eiusmodi. Veteri Interprete: hominibus videlicet factis in similitudinem Angelorum.

αἰαφίτη ἐστὶν ἡ ἀνάστασις] Vel lege: P. 498.

ἐπὶ τῶν, vel quod malum, quodque Veteri Interpretationi consonat: δὲ τῆς ἀνάστασις τὸ μὲν τῶν δεινῶν τῶν θεῶν εἰδέναι λίγαν, ὡς σὺ δὲ εὐγίης ἀναφίτη ἐστὶν ἡ ἀνάστασις τῶν ἀναφίτων, &c.] Cerinthianus intellige de quibus Eusebius, & Epi-

Handwritten marginal notes in the left margin, including references to P. 498 and other page numbers.

phanus. Vel intellige Chiliaſtas, ſive Chilionetitas qui ortum à Papia S. Iohannis diſcipulo traxerunt. Hi ſanctos poſt reſurrectionem cum Chriſto mille annis regnaturi, & corporeis voluptatibus fruíturos credebant, hoc Iohannis decepti loco qui habetur Apocal. 20. 4, 5, 6. Vide Philaſtrium Har. 59. Origenes quidem pari futuros impios cum ſanctis conditione cenſuit, poſtquam diuturnis poenis fuerint exerciti, & Gentium plenitudo advenerit; ſed neque certum tempus præfixit ullum, neque corporeas illas poſt hanc vitam delicias agnoſcit; ideoque inter Chiliaſtas immerito à nonnullis refertur.

συννοίας ἡμᾶς καὶ τοῦ χησιθεῖς] C. H. 281-
σαδξ. R. 281δξ.

P. 499. καὶ εἰς τὸ ἡ ἠσομὸν ὅτι μύεμα δυνάμει, &c.] Hilarius Can. 22. in Matth. Hieronymus.

IN IOHANNEM.

P. 3. οἱ μὲν πλείους τὸ πολλὰ τῶν εἰς χολάζοντες] Male Perionius huius libri Interpres: Plurimi quidem qui vitam in otio degunt: melius Ambrosius Ferrarius: Complures maiori ex parte in vita tuenda occupati: hoc est, ad mortalis huius vitæ negotia attentis, ἑμπειρομέντοι τὰς τῶν βίης ἀναγκασιότητας, ut loquitur Apostolus 1. Tim. 2. 4. Ἐῶ non vitam solum significat, sed ea etiam quibus vita toleratur.

καὶ ἐν βραχέσι τὸ θεοπροσκύον τὸ θεῶν ἑφεροντες] Perionius vertit: divinumque cultum exiguo tempore teneant, inepte: optime Ferrarius: & paucis cultores Dei nutriunt; hoc est, pauca ad alendos Dei ministros conferunt: ex iis enim quæ Deo populus offerebat, alebantur Levitæ.

ἀφ' ἧ καὶ ἡμῶς λαβόντες φαρδύ] Fugit captam Ferrarij, & Perionij vocis huius, λαβόντες, significatio. Verte: inde arrepta occasione dicimus: λαμβάνει enim hoc loco est, ἀφορμὴ λαμβάνει. Vnde, λαβὴ, ἀφορμή. Hesych.

ἀπὸ τὴν ἢν ἀπέχεσθαι δεῖ, &c.] Nimirum postquam Antiochia rediit, quo à Mammea Alexandri Severi matre fuerat accersitus. Tunc enim Commentariis illustrare Scripturam exorsus est. Id vero munus Achaico itinere intermissum resumit Alexandriam denuo reversus: ut fusus in Origenianis ostendimus.

P. 4. 281 δὲ ἡμῶς εἰδέναι ἢ τὰν τὸν εἶ, &c.] Quæ ἀποπροσλήμματα Origenes, & LXX Interpretes appellant, dicuntur Ebraeis מריבה, eaque è frugibus integris, necdum elaboratis Deo offerenda excipiebantur, neque magna copia, neque certa. Offerebantur autem festo primitiarum tempore, ἀετῶν

πάντων καρπῶν, iuxta præceptum Exod. 23. 16, 19. Eorum vero offerendorum ritus traditur Levit. 2. 14. At ἀπαρχαὶ Iudæis sunt מרתה, quæ ex univerſis frugibus iam elaboratis seposita, Sacerdotibus tradebantur ea copia, quæ amplior esset sexagesima parte, minor quadragesima. Ut ex omnibus igitur frugibus excernerentur Therumoth, fruges univerſas iam ante collectas esse oportuit, quod contingebat in festo Pentecostes, ut est Levit. 23. 15. Num. 28. 26. Deuter. 16. 9, 10. Sunt qui primitias novorum fructuum oblatas volunt mense Tisri, festo Scenopegia. Nam tum univerſos fructus fuisse collectos intelligitur ex Exod. 23. 16. & Levit. 23. 39. Atqui de fructibus quoque dabatur Therumoth: Num. 18. 13. Deuter. 18. 4. & 26. 2. Igitur data illæ sunt post collectionem fructuum, hoc est mense Tisri, in festo Tabernaculorum. Atque hanc primitiarum oblationem videtur respexisse Origenes, cum ait, καὶ τὴν πάντας καρπῶν ἀνεφέροντο αἱ ἀπαρχαί. nam ante Scenopegiam universi fructus, uix puta, & olea, neutiquam potuerunt esse collecta.

λεπτόν ἢ τοῖν ἢ σοφῶν, ἐν χησιθεῖ, &c.] Perfime hæc à Perionio accepta sunt, æque satis bene à Ferrario. Verte: Dicendum sane est eorum qui sapientes, & in Chriſto auxilium nacti sunt, & in his predictis Epistolis, quo fidem mereantur, indigenti testimonio quæ in Legalibus & Propheticiis scriptis continentur, hæc esse mentem, ut sapientia quidem plena, & credibilia, & vehementer sancita Apostolica esse dicant, sed iis neutiquam consimilia: Hac dicit Dominus omnipotens.

καὶ τὸν ἄσχετον] Ita C.R. & Ferrarius. Perionius tamen legit, τὸν, cui nos assentimur.

ἀλλὰ καὶ ἀποπροσλήμματα] Retinendum illud, καὶ, quod prætermiserunt Ferrarius, & Perionius.

πάντα δὲ ἢ καρπῶν, τὸ δὲ ἀσχετόν ἐστὶ] Adnotavimus supra Pauli Epistolas Evangelij nomine affici.

ὡν καλέσται διδάσκαλος ἐπὶ τῆς γῆς] Locus P. habetur Matth. 23. 8. ubi pro, ἐπὶ τῆς γῆς, exemplaria quædam habent, διδάσκαλος. Hunc autem versum cum sequenti confundit Origenes.

καὶ τὴν ὁ γῆς ἐπὶ αὐτῆς δεξάζοντες] Origenes Tom. II. in Matth. p. 223, & Homil. 7. in Luc. Debemus in hoc loco ne simplices quique decipiantur, ea quæ solent Hæretici opponere confutare: in tantum quippe nescio quis proripit insaniam, ut assereret negatam fuisse Mariam à Salvatore, eo quod post natiuitatem illius iuncta fuerit Ioseph: & paulo post: Porro quod asserunt eam nupsisse post partum, unde approbent non habent: hi enim filij qui Ioseph dicebantur, non erant orti de Maria, neque est ulla Scriptura, quæ ista commemoret.

prætermisit Ferrarius; quod tamen retinendum erat. Pro, *δυναμῶν*, habebat C. R. *δυνάμεις*. Aliam interpunctionem secutus est Perionius, qua nobis minime probatur.

P. 13. ὅτι παρ' ὁ τῆ ἰησοῦ πνευμάτων ἐστίν. &c.] Legendum fortasse: ὁ τῆ μαθητῶν τῆ ἰησοῦ πνευμάτων: quemadmodum Ferrarij, & Perionij interpretatio, & ipsa sententia postulant.

P. 14. πάλιν ἡ ἀρχὴ τῆ ἀσθενείας, &c.] Origenes lib. 2. contr. Celsi. τὸ δὲ ἀποποιεῖται, τὸ ἀρχὴ τῆ ἀσθενείας, ὅτι τῆ ἀσθενείας, ἐστὶν τὸ μὲν &c.]

ὅθεν δυναμῶν μου ἵπταισι, &c.] Hæc sunt à Basilidianorum, Valentinianorum, Cerdonianorum, Marcionistarum, aliorumque huiusmodi Hæreticorum Theologia. Quod supra sæpe notavimus.

ἀλλὰ γὰρ ὅτι τὴν μετέωρον, &c.] Hic suam de pœnis Damnatorum sententiam non obscure declarat Origenes, de qua superius à nobis non semel actum est.

Ἰδοὺ ἔστι ἐν τῇ ἀποκαλύψει ὁ τῆ ζῆλο δαίμων ἀσθενείας] Vides Apocalypsim Iohanni Apostolo tribui, contra Marcionistarum opinionem. Ita supra in Matth. 20.

P. 15. καὶ εὐλακῆν, καὶ ἰλιώσαν] Perionius: & presidio. Lege, *καὶ ἰλιώσαν*, quemadmodum habent univèrsa Apocalypseos exemplaria.

καὶ ἐν τῷ πνεύματι αἰνεῖται δυνάμειον, &c.] Aqua hic hæret Ferrario, & Perionio. *αἰνεῖται* quid sit, notum; *soleus ingenio & acutus: αἰνεῖται*, è contrario, *bardus & stipes*. Verte ergo: Cum hæc autem iam satis dicta sint, atque inde similia ex Scripturis colligere possint qui minime solidi sunt & rudes.

P. 16. ἐν τῇ λαομαθίᾳ ἀποκαλύψεως, &c.] Vocem hanc, *λαομαθίαις*, existimavit Ferrarius Scripturæ sacræ peculiarem esse; sed alicubi etiam apud Scriptores *ταῖς ἐξωθεν* reperiri observatum est. Hic quoque suam Origenes de futura Damnatorum salute opinionem prodit. Porro quam hic in Dei cognitione, & contemplatione beatitatem ponit, eandem alias in Dei similitudine collocat, nonnumquam & in eo sitam esse vult, unum cum Deo effici, quemadmodum demonstramus in Origenianis, ubi De pœnis & præmiis differimus.

καὶ πνευμάτων ἢ τῶν πατέρων] Ita legerunt Ferrarius & Perionius. C. R. habet, *καὶ πνευμάτων ἢ τῶν πατέρων*.

ἐν τῷ πνεύματι, ὡς πνεύμα τὸ θεοῦ πνεύμα. &c.] Alia proponit Origenes Hom. 1. in Genes. Cum enim ea qua facturus erat Deus, ex spiritu constaret & corpore; ista de causa in principio & ante omnia celum dicitur factum, id est, omnis spiritalis substantia, super quam velut in Throno quoddam, & sicut Deus requisivit. Nec satis liquido tempus quo creati sunt Angeli cognoscere se profiteretur Procem. libr. de Princip. Est

etiam illud, inquit, in Ecclesiastica prædicatione esse Angelos Dei quosdam & virtutes bonas que ei ministrant ad salutem hominum consummandam: sed quando isti creati sunt, & quomodo sint, non satis manifesto distinguitur.

καὶ ἀσθενῶν ἐπιπέσει εἰ, &c.] Hic operam suam Ferrarius abutitur. Probe Perionius: Sciendumque est necessario, cum sancti vitam omnium materie corporisque expertem in beatitudine traducerent. nam is qui Draco appellatur, postea quam à vita pura excidit, dignus fuit qui ante omnia in materia & corpore ligetur. Notandum hic porro Angelis corpus & materiam detrahi ab Origene, quam ius in Matth. 22. circumposuit: sed hæc proponit, non asserit.

καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ τῆ ἡλίας ἐν σόματι] Syderibus P. 17. vitam non uno loco tribuere Origenem, idemque olim multis fuisse persuasum è Pamphilo supra docuimus ad Origen. Comment. in Matth. 18. Vertit Ferrar. *Elie*, sed nullo sensu.

ὅθεν οἱ ἀρχὸν ἐν τῷ πνεύματι] Marcionistis.

ἡ δὲ τῆ μαθητῶν] Corrupta hæc Cod. Re. P. 18. gij scriptura Perionio fraudi fuit, ut totum hunc locum pro more suo corrumpere. Lege, *μὴ δὲ*, ita ut legit quoque Ferrarius. *δημιουργός* δὲ ὁ χριστός ὡς ἀρχὴ, &c.] Hic Origenem castigat Petavius lib. 1. de Trinit. cap. 4. n. 4. & lib. 6. cap. 3. n. 6.

τῆ λόγου λαμβανόμεν] Alludit ad alteram P. 19. λόγου notationem; qua, ratio, significatur.

καὶ λεκτικὸν ὅτι κτίσας, &c.] Locum integrum sic restituo: *καὶ λεκτικὸν ὅτι κτίσας, ἢ ὅπως εἶπεν, ἐμψυχον σφίαν ὁ θεός, ὡς τῆ ἐπιπέσει δὲ τῆ ἐν ἡσυχίᾳ*. Consentit Ferrarij interpretatio. Misere autem hic se factat Perionius; sic enim legit: *καὶ λεκτικὸν ὅτι κτίσας ἢ* [id est *πνεύματι*] ὅπως εἶπεν ἐμψυχον σφίαν, &c. Vide quæ ad hunc locum notata sunt ab eruditissimo Petavio, lib. 1. de Trinit. cap. 4. n. 4. & lib. 6. cap. 3. n. 9.

ὡς τῆ πύλας τῶν ἐπιπέσει] Ferrarius legebat *ἐπιπέσει*.

ὁ θεός μὲν ἐν πατρὶ ἐν ἑστὶ, &c.] Hæc quoque lib. 1. de Trinit. cap. 4. n. 4. confutat Petavius, quasi divinæ Verbi naturæ multiplices proprietates affingat Origenes; in quo sane magni Viri iudicium non sequor; nam hæc Christo, ut Deus simul & homo est, univèrsa Origenes attribuit; & ut ad divinam Verbi naturam seorsum pertinere voluisset, verisimilius est hæc pro variis potius considerandi Verbi modis, quam pro divinæ ipsi naturæ insitis qualitatibus habenda credidisse.

ὡς τῆ ἡλίας ἐν τῷ πνεύματι πάσα κτίσις] P. 20. Legisse videtur Ferrarius: *ἡ ἡλίας ἐν τῷ πνεύματι πάσα κτίσις*.

ἢ πῶς ἡλίας ἐπιπέσει, &c.] Legebat

Ferrarius, ὁ ποταμὸς, sed parum hæc intellexit: ἡροῦδου τοῦ ποταμοῦ. Verte: qua tales ac tanta non fuissent, si in beatitudine sancti inceperant, & perseverassent.

ὁ δὲ ἐν τῷ θαλάσσῃ τῷ τῷ ποταμῷ] Ferrarius: iam in quo me mirari dicam multorum rudiatem: postremam hanc vocem de suo videtur largitus, asterisco enim locum ad oram illustravit.

P. 22. ὁ δὲ ἰακωβὸς ἐν τῇ πρῶτῃ ἐπιτομῇ, ἰεῖδαν] Supple, ἕν τῷ καλῷ. Perperam ergo hæc intellexit Ferrarius; recte Perionius: iacob quidem in ea benedictione, qua in liberos usus est, iudam; supple; eum appellat.

P. 23. ἡ ἐν ἀξίῳ ἐπιτομῇ τοῖς, &c.] Valentinianos, Marcosios, & Colarbasios suggillat. Vide Irenæum lib. 1. cap. 10. Epiphanius Har. 34. qua est Marcosiorum, cap. 4. & Hilarium lib. 10. de Trinit. Quam impiorum Hæreticorum nefariam doctrinam post Origenis tempora renovavit Paulus Samofatenus. Philastrius Har. 64. Hic vero Origenis locus iis adiungendus est quos collegit Pamphilus in Apologia, ut eorum confutaret calumniam qui perverso huic Valentini dogmati Origenem hæsisse iactabant. Ad hæc autem eius verba cum non satis attendisset præstantissimus ætatis nostræ Theologus, eadem in illo reprehendit, quæ in Valentinianis ipse carpebat; quasi suam non illorum sententiam protulisset.

Ἐπιτομῇ τοῦ ἰακωβῆ] Legendum fortasse, ἐπὶ ἐκείνων ἰακωβῶν quod opponitur huic, ἐπὶ τῷ ἰακωβῶν quod proxime sequitur: quod ipsum forsitan & ita emendandum, ἐπὶ δὲ ἰακωβῶν.

ὁ δὲ σωτηρὸς ἰλλυμπερὸς τοῖς λογισμοῖς] Persuasum fuit Origeni Patris vim ad res omnes creatas, Filij ad res rationis compotes, Spiritus sancti ad sanctos duntaxat pertinere. Verba ipsius de lib. 1. ἐπὶ ἀρχαῖς profert Iustinianus in calce Epistolæ ad Menam. Quamobrem acriter à Theophilo castigatus est in Paschali 1. Nos vero id in Origenianis accurate perpendimus.

P. 26. ἰδὸς αἰδῶν τῷ ὄντι ἀληθινῷ] Hæc ex adolescentiori Academia deprompta sunt. Vid. Cicero Acad. 4.

ἀλλ' ὅτι ἰσχυρὸς ὁ ἀληθινὸς τὸ αἰδῶν, &c.] ἀληθινὸν quippe, & ὁ ἀληθινὸν opponuntur ἀνθρώποις, ἀληθινὸν autem & ἰεὺς, ἐναντίως. Eorum vero quæ ἀνθρώποις opponuntur alterutrum verum est; quæ ἐναντίως, non item.

αἱ μὲν οὖν πνεύματι θεογονηθῆναι, &c.] Ea erat Valentinianorum doctrina, qui tres diversas hominum naturas fingebant.

ὅτι αἱ τῶν ἐν ἑσπερίῳ, &c.] Vide Nos ad pag. 17. in Iohann.

τὸ ἀνυπερδύον τῆς ἐπιτομῆς] Male Ferrarius, supervenientiam promissionis: vix tamen

Latine reddere possis: illud enim est quo promissa habent, ut minime differri possint.

κόσμος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς] Ita legebat Perionius. Ferrarius vero: ἐπιτομῆς.

ἡ ἐπιτομῆς οὐκ ἐστὶν ἐπὶ, &c.] Hæc desiderantur in Ferrarij interpretatione, qua ex Perionio ita supplebis: etiam addent, non si liberatur iam etiam participem esse filiorum Dei gloria.

ὁ δὲ μὴ ἐπιτομῆς τὰ πλεονεκτήματα, &c.] Lo-P. 27.

cum hunc in Reg. Codice luxatum ita fortasse sanaveris: τῶν ἀποστολικῶν κατευθυντικῶν ἀλλοσι, &c. τῶν ἐπιτομῶν, quod sequitur fit ex ἀλλοσι, cuius & significationem retinet; sed tamen vox insolens est.

ἡ ἐπιτομῆς τῶν ἰακωβῶν, &c.] Locus hiulcus, & corruptus, cui absque meliori codice medicinam facere velle temerarium est.

τὰ ἰακωβῶν τῶν ἀποστολικῶν] Ferrarius: hominum partes, quas principales vocamus. Perionius: ea quæ in hominibus principatum obtinent. Vertissent: hominum mentes: ἰακωβῶν enim quid sit nemo nescit.

ἡ ἐπιτομῆς τῶν ἀποστολικῶν ἐν αἰσθητοῖς] P. 28.

Vel hæc aliter legit, vel male intellexit Ferrarius. Probe Perionius: quodque vim habet efficiendi eos, qui per eam salutem adipiscuntur.

ἰακωβὸς τῶν ἐπιτομῶν, &c.] Valere hæc possunt adversus Origeni intentari solitam criminationem, quod Patris cognitionem maiorem esse cognitione Filij stauerit. Quam quoniam in Origenianis executimus, plura non addam.

Ἐπιτομῆς τῶν πατρῶν ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς, &c.] Perionius legebat, ἡ. nos correximus ἡ, quo sententia continetur. C. R. habebat ἡ.

ἡ ἐπὶ τῶν πατρῶν μακαριότητι] Prætermisit Ferrarius, μακαριότητι.

τῶν ἰακωβῶν ἢ ἀποστολικῶν] Legisse videtur Perion. ἐν τῷ παρῶν. Scribe, τῶν ἀποστολικῶν.

ἡ μὴ ἐπιτομῆς ἐξ ὧν πάντες αἰδῶν] Postre-P. 30. ma hæc à Perionio omissa sunt.

ἰακωβῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν, &c.] Ita legit Perionius: at Ferrarius, ἰακωβῶν, quod rectum est.

ἐπιτομῆς τῶν ἐπιτομῶν, &c.] Aliter no-P. 31.

tionem istam vitis Christo aptat Origenes Homil. 17. in Genes. Vitis ergo Christus ex ea parte dicitur, qua naturam suscepit humanam, ad quam Deus Verbum pullum suum alligat; id est populum suum coniungit & sociat ei conversationi quam ipse exegit in carne. ut imitatione ipsius pullus qui ad ipsam alligatus est, efficiatur cum illo & Filius Dei, & coheres Christi.

ὁ ποιητικὸς ἐστὶ λόγος] Ferrarius reddit, ratio: Perionius, Verbum, recte: malim tamen, Sermo.

κατευθυντικῶν τῶν ἐπιτομῶν] Ita Cod. Reg. at Ferrarius videtur legisse, ἐπιτομῶν. Perionius antiquum hic obtinet, totumque locum misere deformat.

92
ἢ ἄλλα ὡς τὰ τὰ πᾶν, &c.] Origenes lib. 1. *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 5. eundem hunc Pauli locum exponens, *Ex quo videlicet*, inquit, *ostendit esse quaedam præter hæc quæ commemoravit, quæ nominantur quidem in hoc sæculo, non tamen ab ipso enumerata fuerint, forte nec ab alio aliquo intellecta: esse vero alia quæ in hoc sæculo quidem non nominantur tamen nominabuntur.* Nec unus id sibi persuasit Origenes præter eos Angelorum ordines qui nominantur in Scriptura, alios esse numero infinitos, & hominibus ignotos: scripsit siquidem Chrysofostomus Hom. 4. de Incompr. *εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ καὶ ἕτεροι δυνάμεις, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα ἴσθμεν* Sunt enim, sunt & aliæ virtutes, quarum ne nomina quidem scimus. Quod paulo post ex supra memorato Pauli ad Ephesios loco colligere se proficitur. Atque idipsum iterat Orat. 5. contr. Anomæos, & Homil. 3. in Epist. ad Ephes. Assentiuntur Chrysofostomo Theodoretus in eundem eiusdem Epistolæ locum, & Oecumenius, & Theophylactus.

ἐκείνη σὺ καὶ ἕσται, παρὸ, &c.] *καὶ ἕσται* quid sint notum est.

καὶ σαφῶς γάρ οὐκ εἰδόμενος ἀνθρώπου, καὶ ἀγγέλου ἀγγέλου] Origenes lib. 1. in Epist. ad Rom. Hoc quod apparuit Angelis, non eis absque Evangelio apparuit, sicut nec nobis quidem hominibus, ad quos missum se dicit, evangelizare pauperibus, dimittere captivos in remissionem, & annuntiare annum Domini acceptum, Si ergo cum apparuit nobis omnibus hominibus non sine Evangelio apparuit, consequentia videtur ostendere, quod etiam Angelico ordini non sine Evangelio apparuerit, illo fortassis quod æternum Evangelium à Iohanne memoratum supra edocuimus. Si vero etiam in reliquis cælestibus ordinibus tale aliquid gestum esse ab eo suspicandum sit, in ea qua singuli quique sunt forma apparuit eis, annuntians pacem, quoniam quidem per sanguinem crucis sue pacificavit non solum quæ in terra, sed quæ in cælis sunt, etiam tu apud teipsum discutito. Hunc errorem, iam ante Origenem, in aliquibus castigaverat Tertullianus libr. De carn. Christi, cap. 14. & in ipso demum Origene damnatus est quarto è novem anathematismis Iustiniani Epistolæ ad Menam subiectis. Sed de his pluribus disputamus in Origenianis.

ἅπει δὲ τὰ ἀγγέλους, &c.] Infra Tom. 2. p. 45. *μήποτε δὲ ὡς φησὶν Ἰουδαῖοι καὶ τὸνδε γινέσθαι, ἅπει ὡς τὸν θεολογούμενον ἢ ὡς λόγος ἐξήρηθη* Nempe ei quoque adhæsit opinioni Origenes, quam magna Patrum pars amplexa est, Filium ipsum Dei Patriarchis & Prophetis apparuisse. Vide Sixtum Senens. libr. 5. Annot. 102.

ἅπει πλεονέχων ὡς ἀνθρώπου, &c.] Triplex rerum ratione pollutum genus statuit, Angelorum, hominum, & ἑστὶ καὶ

ἄλλων, inter quæ Dæmones recenset. Cum autem omnia omnibus ratione præditis factum dicat Sospitatorem; hominibus hominem, cum carnem assumpsit; Angelis Angelum, cum Patriarchis & Prophetis visus est; tertium divisionis membrum executus est, & Christum ad lucrificandam τὰ ἐπιτὰ ἄλλων, sese iis similem fecisse docet, quando factus est inter mortuos liber. Nam cum duplici genere consentit ἐπιτὰ ἄλλων, Dæmonum, & defunctorum hominum, cumque horum iam antea formam summsisset Christus quando homo factus est, illorum sumere debuit. Ferrarius male reddidit, *ὡς ἀνθρώπου, in hominibus: verte, præ hominibus.*

καὶ ἐξελθόντων τὴν ἐκείνου, &c.] Cod. P. 35. Reg. habet, *ἐξελθόντων*, nos legimus, *ἐξελθόντων*, supple, *πρώτους*, quod præcedit. Quam lectionem secutus sit Ferrarius ex ipsius interpretatione vitæ liquet: Perionium enim non moror.

ἢ καὶ διδασκάλου καὶ τὸν ἀνθρώπου τὸ ἴδιον, &c.] Animas omnes corporibus antiquiores credidit Origenes, quod dogma ad ipsam quoque Christi animam pertinere voluit. Hanc autem Verbo conjunctam fuisse, antequam corpori adungeretur, ipse quoque docuit lib. 2. De princip. cap. 6. *Illā anima, inquit, de qua dixit Iesus, quia nemo auferet à me animam meam, ab initio creature, & deinceps, inseparabiliter ei, atque ināssociabiliter inherens, ut pote Sapientia & Verbo Dei, & veritati, ac luci vera, & tota totum recipiens, atque in eius lucem, splendoremque ipsa cedens, facta est cum ipso principaliter unus spiritus.* Sed hæc disputantur in Origenianis.

καὶ γὰρ εἰ ἦδεν ἂν τὸν, &c.] Iterata hæc voce illarum, *ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ πατρὸς*, repetitio causæ fuit cur à Ferrario, vel in eius codice totum comma omitteretur, quemadmodum librariis usufvenire solet.

πλεονέχων ἂν τὸν πνεύματος ἁγίου, καὶ πατρὸς ὡς ἡδὲ ἰωάννης] *ὡς ἡδὲ ἰωάννης* illud non agnoscit Ferrarius, quod Perionius post Reg. Codicem representat.

καὶ τὸν θεολογούμενον ἢ ὡς λόγος, &c.] Legebat Ferrarius, *θεολογούμενον*, sed proba est Cod. Regij scriptura, quam sic veritas: *Nos vero Christum vere Dei potentiam esse fatentes, quacumque res vi pollent, ipsius esse participes persum habemus.*

ἅπει τὸν ἀποστόλου] Leg. *ὡς δὲ*. P. 37. *καὶ εἰ μὴ ἐν ἀλλοις, &c.*] Codex Reg. habebat, *εἰ εἰ μὴ ἐν ἀλλοις*. Decesse hic aliqua existimavit Perionius: nos ita locum refartum iri credimus, si legatur: *καὶ εἰ μὴ, &c.* supra enim legitur: *ἐπίτησον δὲ εἰ μὴ μόνον, &c. καὶ εἰ μὴ ἐν ἀλλοις.* plane hæc est genuina lectio.

τὸ δὲ ὅτι ἂν τὸν ἀποστόλου ἡμῶν, &c.] Legendum fortasse, τὸ δὲ κινήσας τοὺς, & μοχ,

cet alias saepe in eodem argumento lapsus fit.

ἢ πρὸ ἀποκατάστασις ἰδιόπται, &c.] Ea fuit Noëti Hæresis circa Origenis ætatem exorta, nec multo post à Sabellio amplificata.

ἢ ἀποκατάστασις τὴν διόπται, &c.] Origen. lib. 7. in Epist. ad Roman. cap. 9. Et miror quomodo quidam legentes quod idem Apostolus in aliis dicit: Unus Deus Pater ex quo omnia, & unus Dominus Iesus Christus per quem omnia, negent Filium Dei Deum debere profiteri, ne duos Deos dicere videantur.

P. 47. ἀλλὰ θεὸς κρείωτερον αὐτῶν λέγει τὸ] Lege, λέγει, plana omnia fient, & hiatus ille explebitur, quem hic inesse sine causa credit Perionius.

ἀλλ' ἐπὶ οὐδὲν ὁμοειδῆς ἴσῃ πῶς, &c.] Audiendus in hunc locum Dionys. Petavius lib. 1. de Trinit. cap. 4. n. 5. Mihi tamen id doler, iniquum adeo in Origenem se gessisse virum magnum, ut quæ minus sana in eo deprehenduntur, germana esse, neque ab Arrianis inserta, contra Rufini testimonium pertenderit: quæ vero orthodoxæ sunt fidei, amica manu adtexta fuisse contra Athanasij auctoritatem crediderit.

Rufin. in cales Apo. log.

Athanas. lib. De deo. c. 15. Nic. Syn.

ὁ θεὸς τὸν θεόν, ὡς ὁ θεὸς λόγος] Perionius & Ferrarius recte legebant, ὡν, sed à superioribus virgula sejugabant: nos conjungenda censuimus, & ita vertenda: quod apud Deum est Deus Verbum.

ἢ τοιαῦτα ἡγορηθῆσαν, &c.] Lege, ἢ τὴν αὐτῶν. Alludit ad 2. Cor. 5. 16.

P. 48. τὴν ἐκλογὴν ὅτι θεός] ἐκλογὴ, idest, Electi: Ita Rom. 11. 7. ubi & quidam vocem hanc, unde huc traducta est, ita verterunt.

ἢ λὶθὸν δὲ ἐκ σπλῆν, &c.] Clementem hic designat cuius hæc verba sunt Strom. 6. ἐπιπέδη γὰρ ἦν θεός, ἀπὸ σφραγίσσεως αὐτοῦ, μὴ περυσίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων τῶν ἡμετέρων ἀπαδείξῃ τὴν κρείωτερον, ἔδωκε μὲν φιλοσοφίας αὐτῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πίστεως, ἰδίως δὲ τὸν ἕλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἀστρα εἰς θρησκείαν. ἀπὸ τῆς σενὸς θεὸς τοῖς ἐπιπέδῃ, φησὶν ὁ λόγος, ἵνα μὴ τέλειον ἀθεοῖ ἡγορηθῶν τῆς κρείωτερος καὶ ἀποκατάστασις οἱ ἢ καὶ ταύτην ἡγορηθῶν τῆ ἐκτολῆ ἀνομιῶν, γλυπτῶν ὁμοειδῆς ἀγαλλμασι, καὶ μὴ μεταμοίωσιν, κείνοι οἱ μὲν ἦν διημιθέτες, οὗκ ἠδὲ λησαν πνεύμα τῶν θεῶν. οἱ μὲν ὅτι καὶ διέλασαντες οὗκ ἐξεπένησαν ἀπειρηθῆς πρὸς. ναὶ μὲν κρείωνοι οἱ θεοὶ τῆς ἡμετέρας σέβητος μὴ ἐπιταραχθέντες ἐπὶ τὸν πνεύμα ποιητῆν. ὁ δὲ γὰρ ἡμετέρας αὐτῶν θεοῦ ἰδύσθαι ἀκαταίτητος θεὸς τῶν ἀστρον θρησκείας. Quia enim noverat Deus, ut pote perfectus, hunc non crediturum, nihilominus tamen ut perfectionem reciperet cuius capax erat, dedit ei quidem philosophiam, sed ante fidem: dedit autem Solem, & Lunam, & Astra ad religionem: qua Gentibus fecit Deus, inquit Lex, ne funditus Arbei effecti, funditus pereant. At illi in hoc precepto inconsiderati, in sculptiles defixi statuas, nisi

penitentiam agant, indicantur: hi quidem, quia cum possent, noluerunt Deo credere; illi vero qui etiam si vellet, non conati sunt tamen fideles evadere; & ἢ etiam qui ab Astrorum cultu, ad eorum conditorem non recurrerunt. Hæc enim via erat Gentibus data, ad Deum per Astrorum cultum asurgere.

τῆς ἀρετῆς δὲ τῶν θεῶν, &c.] Epicurei. P. 49.

ὡν τὸ κρείωτερον τὰς μετέρας, &c.] Totus ille locus, usque ad, ὅτι ἡμετέρας, &c. in Ferrariana interpretatione desiderabatur, quæ nos è Perioniana, mutatis duntaxat nonnullis, supplevimus. Idem quoque in toto hoc opere à nobis factum est, quotiescunque Ferrariana interpretatio deficiebat, quod nonnunquam contingere observavimus, quum error aliquis occurrit: velut in iis quæ sequuntur. Nempe Filium patri inferiorem posuit, pro more suo, ut in Origenianis probavimus. Quæ subicit autem de Verborum differentibus, futilia sane sunt, ne quid peius dicam.

ἀποκατάστασις τῶν θεῶν, &c.] Hæc per P. 50.

peram à Ferrario & Perionio interpretata sunt. Verre: Absurdum est dicere plures vocis huius, Sermo, compotes fieri; & huius, Sapientia; & illius, Iustitia. Legimus quippe καὶ τῆς σοφίας, (supple ὁμοειδῆς) καὶ τῆς δικαιοσύνης.

ἀφορμὰς ἀπὸ ἐπιπέδῃ τῆ ἀποκατάστασις, &c.] P. 51.

Nullo sensu hæc reddiderunt Ferrarius & Perionius. Legas, ἀποκατάστασις proclivis erit interpretatio. ἀποκατάστασις autem est, præter germanam sententiam intelligere & explicare. Vide Nos supra ad p. 7. in Ioh.

λόγος δὲ ἀποκατάστασις, οὗκ ἐπιπέδῃ, καὶ.

καὶ πολλὰς κρείων, &c.] Ita legebat Ferrarius: at in Cod. Regio vox, κρείων, aliena manu inserta fuerat, ut ita legeretur, κρείων ἀποκατάστασις, &c. Hanc lectionem secutus est Perionius, & nos ita probamus, ut illam Ferrarj plane repudiemus.

τῆ τῆ ἐπαρτίαι εἰκόνι] Inepta lectio; quam tamen secutus est Perionius: Et iis qui ægni imagine ornati sunt. Lege, ἐπιμαρτίαι. alludit enim ad 1. Cor. 15. 49. Id à ταρχαρχοῖς ita contrahi solet, ἐπιμαρτίαι, unde imperitus librarius ἐπαρτίαι illud excudit.

καὶ αὐτῶν τῶν δικαίων καλῶν ὁμοειδῆς πνεύμα πνί. P. 52.

πνί τῆ δικαιοσύνη] Hic operam suam ludunt Ferrarius, & Perionius. Verre: ut hoc eius quod appellatur iustum, iustitiam omnino exaequetur.

καὶ ἢ ἑαυτῶν τῶν ἀνομιῶν ἀληθείας, οὗκ P. 53.

ἀληθείας, &c.] Hæc habebat Cod. R. quem secutus est Perionius per summam ἀνομιῶν. Lege, καὶ ἢ ἑαυτῶν ἀνομιῶν ἀληθείας. At illam pericopen, οὗκ ἀληθείας, &c. ad oram Cod. Regij manus recentior atroxerat. Eam comprobant Ferrarius, & Perionius, & plane genuina est.

P. 5
P. 5
P. 5

πρωτότης δὲ ἐν τῷ πνεύματι, &c.] Hæc misere à Ferratio distorta sunt. Inscite quoque Perionius: Sed tamen unum est horum, quæ Deus faciet in eorum astutia. Legebatur: ἀποκρίθη. Verte: unum vero est ex illis quæ comprehendit Deus. Respexit Origenes ad Iob. 5. 13. & 1. Cor. 3. 19.

P. 54.] Sic C. R. legendum tamen, πῶς ἴτα Ferrarius & Perionius, & id quoque ratio postulat.

ἐπιπέσει ἰσχυρῶς ἐπὶ αὐτὸν, &c.] Ferrarius: vestigiis ingredi capit. Perionius: quandoquidem vestigia imprimuntur. Verte: quoniam vestigiis & novis circumdatus est.

καὶ ὁ πᾶς ἀπὸ πρῶτου ὁδῶν, &c.] Finem quoque hic Damnatorem pœnis statuit.

P. 55.] Videtur aliter legisse Ferrarius. Recte Perionius: Sed quando, vel in quo apud Deum? Hoc enim, inquit, erat in principio apud Deum.

P. 56.] Imperite hic lapsus est Origenes cum à Patre omnia condita statuit, non etiam à Verbo, ut demonstramus in Origenianis.

καὶ ὁ πᾶς ἀπὸ πρῶτου ὁδῶν, &c.] Hæc videtur ex eius persona dicere, cuius sententiam exponit, non ex sua.

ἐστὶν ὁ ἀρχὸν ἡμῶν, &c.] Si per ἀρχὸν, non creatum, vel, non genitum intelligas, Spiritui sancto conveniet: si pro eo quod principio caret usurpetur, non item. Hinc est, cur eam appellationem à Spiritu sancto verusti patres removeri velint. Basilii quidem Hom. 17. cont. Sabell. idcirco Spiritum sanctum ab hoc vocabulo prohibet, quod hæc captum humanæ mentis superent: Theodoretus autem Dialog. 3. quod vox eiusmodi in Scripturis sacris Spiritui sancto minime tribuatur.

ἐστὶν ὁ πᾶς ὁ θεός, &c.] Hæc cum sequentibus, ad id usque, ἐστὶν ὁ πᾶς, &c. in Ferrariana interpretatione non comparant: observavimus quippe loca Origenis aliqua perverfæ doctrinæ labe fœdata, sive in ipsius Auctoris, sive in Lectorum gratiam à Ferrario fuisse recisa. Nos hic ascrivimus Perionianam, quam & locis aliquibus correximus.

ὁ μὲν πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, &c.] Vnam tantum Patris & Filij personam credidit Noëtus, cuius errorem deinde amplexus Sabellius Patrem cum Filio, & Spiritu sancto confudit. Post Nicanam Synodum emergens iterum hæc Hæresis ab Antiochena Synodo damnata est, uti refert Hilarius in libro de Synodis.

ὁ υἱὸς, quod à Typographo prætermissum est.] Inferere, καὶ ὁ υἱὸς, quod à Typographo prætermissum est.] Origenes lib. 1. de Princip. cap. 2. Ita ergo & ab eo (Patre) Filij substantia generatur:

quod necesse est imprimis suscipi ab his qui nihil ingenitum, id est innatum, præter solum Deum Patrem fatentur. quem locum repetit Pamphilus in Apolog. Hieronymus Ep. 59. ad Avitum, de Origene loquens: De quo (Spiritu sancto) inquit, cum ignorare se dicat, utrum factus sit an infectus; in posterioribus quid de eo sentiret, expressit, nihil absque solo Patre infectum esse confirmans. Vocem ἀρχὸν, quam ingenitum vertit Rufinus, Latini quidam Patres, infectum, & inoperatum, & originis experti expoluerunt. Veteres quoque Græci Scriptores quos laudat Athanasius, dicebant: ἐν τῷ ἀρχόνῳ ὁ πατήρ. Una res est infecta, Pater. Multiplex quippe est vocis, ἀρχόντος, significatio, qua abusi Ariani & Anomœi diu simpliciores homines Iudificati sunt. At audiendus Athanasius qui sic scribit: καὶ ἀρχόντου δὲ ὅτι καὶ οἱ εἰρηκότες ἐν τῷ ἀρχόντῳ, τὸν πατέρα λέγοντες, καὶ ὡς ἄρχοντα ἐπισημαίνουσιν ὅτι τὸ λόγου ὄντος ἀρχὸν ἐστὶν ἀλλ' ὅτι μὴ ἐστὶν αἰτίον. Non ignoramus autem eos qui dixerant unam rem esse infectam, Patrem nimirum, non ita scripsisse quasi Verbum factam & conditum sit, sed quia (Pater) causam & auctorem non habet.

καὶ ὁ πᾶς ἀπὸ πρῶτου ὁδῶν, &c.] Hæc quantumvis dura, facile excusabimus, si dicamus processionem Spiritus sancti hic significari, & eo quidem modo quo ipsam antiqui Ecclesiæ Patres explicarunt, dicentes à Patre per Filium procedere Spiritum sanctum. Cyrillus lib. De recta fide; ad Theod. Spiritum sanctum scribit esse ἀρχόντου, & ὁ υἱὸς, & 1.1. De adorat. ἐκ τῶν ἀρχόντων ἀρχόντων πνεύμα. quod idem repetit in Epistol. ad Reginas, & variis locis. Damascenus lib. 1. De fid. othod. cap. 18. καὶ ὁ υἱὸς ἀρχόντου, καὶ ὡς ἀρχόντου, ἀλλ' ὡς ἀρχόντου, ἐν τῷ πατρὶ ἀποπροβέβητον. Et Filij Spiritus, non quasi ex ipso, sed quasi per ipsum à Patre procedens. Tertullianus cap. 4. adv. Praxeam: Spiritum non aliunde putavi quam à Patre per Filium. Hilarius lib. 12. de Trinit. Conserva hanc, oro, fidei meæ religionem, ut semper obtineam Patrem scilicet te, & Filium tuum una tecum adorem, & Spiritum sanctum tuum, qui est per Vnigenitum tuum, promerear. Vide item Florentinum Concilium, & Thomam 1. q. 36. a. 3. Ait quidem Paulus 1. Cor. 8.6. Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, & Col. 1. 16. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt. Quibus verbis inductus Aëtius Anomœorum antesignanus Patrem inter & Filium discrimen inesse credidit, ut primaria causa esset Pater, instrumentum vero Filius. Hanc autem vesaniam castigat Basiliius libro de Spiritu sancto, accurateque demonstrat, voces illas, ἀρχόντου, & ὁ υἱὸς in Scripturis promiscue usurpari; hic autem Patri & Filio fuisse seorsum attributas, ut

Athanasius de Syn. Arim. & Seleuc. & Orat. 1. cont. Ariam.

em, quia... P. 49... P. 54... P. 55... P. 56... P. 57... P. 58... P. 59... P. 60... P. 61... P. 62... P. 63... P. 64... P. 65... P. 66... P. 67... P. 68... P. 69... P. 70... P. 71... P. 72... P. 73... P. 74... P. 75... P. 76... P. 77... P. 78... P. 79... P. 80... P. 81... P. 82... P. 83... P. 84... P. 85... P. 86... P. 87... P. 88... P. 89... P. 90... P. 91... P. 92... P. 93... P. 94... P. 95... P. 96... P. 97... P. 98... P. 99... P. 100...

hypostases discernentur : cum ea cæteroquin quæ fiunt à Patre , à Filio quoque fiant. Audiendus imprimis Cyrillus cap. 5. in hunc Iohannis locum , ubi idem multis probat. Ἐπιφανίου autem Origenis vox est generalis , ea complectens universa , quæ quoquomodo sunt , sed ad Spiritum sanctum , ac res creatas diversâ ratione pertinens : nam quod ait , verbi gratia , Hilaris Spiritum sanctum per Vnigenitum esse , id dixerit Origenes , ἢ ἢ μονογενῆς ἄριον πνεῦμα ἦν ἔσθαι. Cum igitur Spiritus sanctus ἄριος esse dicitur , hoc est , qui habet ab alio ut sit : cum eum autem , ἢ ποιητὸν ἢ κτιστὸν , ἢ δὲ ἄριον , ἢ δὲ ἐκπαράστου seiscit Athanasius in Symbolo , & Epiphanius in Ancorato , cap. 7. hoc est , non genitum. Notandum præterea hic esse ἄριον , illic ἄριον , quæ diversam postulant interpretationem : hoc enim fit à , ἄριος , ἄριος ; illud à , ἄριος , sum, existo. Ita olim Filius ἄριος à Catholicis dicebatur , ἄριος non item. At , ἄριος , illud quod de Filio dicebatur , increatum , significat : ἄριος , quod de Spiritu sancto dixit Origenes , significationem habet à , ἄριος , sum , & idem sonat ac existens. Quod vero vocem ἄριον pessimo sensu ab Origene usurpatam conjecit Epiphanius , in eo sane ipsius aequitatem requiro. Nec ego tamen recte usquequaque de Spiritu sancto Adamantium nostrum sensisse contra

Epiph. Her. 64. c. 8.

Basil. lib. de Sp. r. sanct. cap. 29.

Basil. Ep. ad Greg. Niss. lib. 1. contra Eunom. Epiphanius in Ancor. Aug. li. 15 de Trinit. c. 16. Et li. 4. c. 1. Max. in cap. 14. P. 57. P. 58.

Epiphanius & Basilium dura fronte per- tenderim , ut fidem faciunt Origeniana nostra.

καὶ τὰ ἄλλα αὐτῶν ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Similis fere est Basilij , Gregorij Nysleni , Epiphaniij , Augustini aliorumque ratioeinatio , cum Filium idcirco Filium dici & esse volunt , quod ex uno oriatur ; Spiritum sanctum nec dici Filium , nec esse , quod procedat ex duobus.

ἔχει δὲ ἐπιπέριστον ἄριον. &c.] Vid. S. Thomam p. 1. q. 43. a. 8.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Mortis quippe Christi beneficium ad creatas res omnes pertinere voluit , ut in Origenianis demonstremus.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Humani generis redemptio filium quidem potius quam Spiritum sanctum decebat , ut docet Thomas p. 3. q. 3. a. 8. aterque autem id muneris pariter exequi poterat.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Manifesto hæc mendosa sunt , nam quid sibi vellet Origenes , si Spiritum sanctum unum è rebus omnibus quæ à Patre & Filio habeat ut sint , minorem eo esse scripsisset à quo est ? Lege ergo : ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c. Spiritus sanctus una est ex iis rebus quæ eo inferiores sunt per quod sunt. Quod autem Spiritum sanctum Ver-

bo minorem statuit , consentientem habet Athanasium Orat. 2. adv. Arrian. τοιαῦτα μὲν ἐν τοῖς ἰουδαίοις ὡς ἀθεοποιοῦν ἐλεγε ὁ κύριος. ὅτις δὲ μαθηταῖς τὴν ἀπόστασιν , καὶ τὴν μεγαλειότητα διεικνύει ἑαυτοῦ , ἐστὶν ἐλαττωτὴς ἑαυτοῦ τῷ πνεύματι , ἀλλὰ ἢ μείζονα , & ἴσον ὄντα σημαίνει , ἐστὶν μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἐλεγε λαβετε τὸ πνεῦμα ἄριον , καὶ ἐγὼ ἕλωμαι καὶ κατακαίω. ἐμὲ δὲ ἀποσφύ. Hac quidem Iudæi tanquam homo dicebat Dominus. Discipulis vero divinitatem & magnitudinem suam ostendens ; non iam amplius minorem se Spiritum , sed maiorem esse & æqualem significans , dabat quidem Spiritum & dicebat : Accipite Spiritum sanctum , & : Ego illum mitto , & ipse me glorificabit. Maiorem , propter dignitatem & auctoritatem originis ; æqualem , essentia & natura.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Ita C. P. 59. R. ubi emendaverat aliquis , ἐπιπέριστον. Ferrarius legit. ἐπιπέριστον.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Augustinus Soliloq. cap. 5.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Hoc est iuxta doctrinam Peripateticorum , rerum quæ non sunt hoc aliquid , sive , τὰ ἄλλα : ea sunt autem τὰ ἄριον , vel , iuxta platonicos , Idea universales.

καὶ ἡμεῖς ἢ τὰ ἄριον ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Marcio- P. 60. nistas suggillat , οὐκ ἔστιν ἡ ἀριὰ ἡμεῖς τὸν δημιουργόν , ἀγαθὸν δὲ τὸν τῷ θεῷ πατέρα. ut idem habet Origenes supra Tom. 1. in Ioh. p. 38.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Vocabulum , ἔστιν , non intellexit Perionius , hoc est , commovit. Origenes in Math. 20. μὴ συμβῆτω δὲ ἡμεῖς εἰς ὄσσην , &c. infra Tom. 6. in Iohann. p. 103. ἢ τὸ καμῆς τῷ θεῷ ἑαυτοῦ ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς τὸν θεόν. Cæterum loco huic adsonat alter ille Epiphaniij Her. 64. cap. 19. πῶς δὲ ἔστιν ἡ ἀριὰ , ὃ ἀπὸ πλείων ἐρεῖ : εἰ γὰρ ἀπὸ τῷ θεῷ ἔστιν ἡ ἀριὰ , καὶ ἔστιν ἡ ἀριὰ τοῦ θεοῦ ; εἰ ἔστιν ἡ ἀριὰ , ὃ πῶς αὐτὸν ἔστιν αὐτὸν τῷ θεῷ κακόν. ἀλλ' αὐτὸν τῷ πάντῃ κακὸν ἔστιν ὁ θεός , ἀρχὴ ἡ ἀριὰ ὃ ἔστιν ἡ ἀριὰ. Undenam invidia profecta sit , adversarius querit. Nam si à Diabolo respondeas , cur omnino Diabolus existit , si productus est aliquando ? Ac profecto qui illum condidit , auctor mali debet videri. Atqui malorum causa Deus esse non potest ; quare ab nullo productus est Diabolus. Marcionistas porro , & alios eorum Symmystas hic designat Origenes , qui tria Principia stantebant , quorum Deus alter esset bonus , ignotus , Christi Pater ; alter Creator , & cognitus ; & tertius inter utrumque Diabolus. Legendus Epiphanius Her. 42. cap. 3. & Nos supra in Exod. p. 18.

ἢ τὰ ἄλλα ἔστιν ἡ ἀριὰ. &c.] Hac perverterunt Ferrarius & Perionius. Verite , Existimo autem Heracleonem qui Valentini discipulus esse fertur , cum hæc edissereret , Omnia per ipsum facta sunt , coacta , &

uno

sine testimonio mundum univcrsum, quæque in eo sunt excepisse: excludentem, quantum ipsius fert Hypothesis, ex omnibus præstantissima quæque mundi, & eorum quæ ipso continentur. De Heracleone, eiusque dogmatis est apud Irenæum lib. 2. cap. 4. Tertullianum De præscript. adv. Hæret. cap. 49. & cap. 4. adv. Valent. Epiphanium Hæret. 36. & alios.

Ἐπειδὴ τὴν ἐπιρροὴν ἐπιπέσει τὸ δόγμα] Legit Ferrarius, ἐπιρροὴν.

Ἐπειδὴ τὴν ἐπιρροὴν ἐπιπέσει τὸ δόγμα] Ita C. R. & Perionius. At Ferrarius legit, φερόν.

ἐκείνος δὲ φερε τὸ μὴ « ὡς μὲν &c.] Lege, παρρημιουθῆξ. super. pag. αὐτὸ ὡς μὲν φερε τὸ δόγμα τῆς ἀπο τῆς γραφῆς. infra p. 69. v. ἐπὶ μάλλον ὡς μὲν φερε τὸ δόγμα, &c. Videtur legisse Perionius, ὡς μὲν φερε τὸ δόγμα. Legimus item linea sequente: τὸν ἑστὶ ἰαυτὸν τῶν.

P. 62. ἀνεροῖσι κείνοις ἀσμάτων] Indiligentes hic sunt Ferrarius, & Perionius. Verte: Quam attentos nos præbetis ad iudicandis camionibus.

P. 63. τὸ πῶν ὁποροῖας ἐπιπέσει τὸν ἴσον ἀδελφῶν] Videtur legisse Ferrarius, ἀπο λόγου. Sequere Perionium: qui nullum defensionis relictum habetis locum.

ὁ γὰρ ἴσος ἀπὸ τῶν ἰσῶν] Hinc Tomum tertium auspicatur Ferrarius, nescio cuius fraude deceptus, qui Librum quo usus ipse est, è XXXII Tomis quos in Iohannem scripserat Origenes, novem duntaxat continentem, in Tomos XXXII dispescuerat: nos Cod. Regij divisionem, quæ vera & genuina est, in Græco contextu repræsentavimus. Hæc vero tractantur accuratius in Origenianis.

P. 65. οἱ ὡς τὸν αὐτὸν ποιεῖτε] Male Ferrario hæc intellecta sunt: recte Perionius: qui apud homines pastores sunt.

P. 67. ἵνα ὅτις ποτ' αὐτῶν] Ferrarius legebat, ἕξ.

P. 68. ἵδι δαυκὲν ἴσος κὶ ἐπίσος, &c.] Locus æger quem sic fortasse non infeliciter curaveris: κὶ ἐπίσος ὡς αὐτῶν κὶ ἐπίσος κὶ ἐπίσος, ἢ αὐτῶν ποτ' αὐτῶν ἢ ὡς αὐτῶν ut sit sensus: Dicentes, propterea quod dicitur, Lux hominum, non iam ideo excludi, aliorum quoque hominibus præstantiorum, vel hominibus similibus, veluti lucem esse: Angelorum nempe, qui in Christum, & Christi mysteria desiderant prospicere.

P. 69. ἐπὶ δὲ κὶ ἡλίου θεός] Ferrarius, & Perionius reddunt, Solis: verte, Deum Eliæ. At contra p. 17. in Iohann. pro ἡλίου, Solis, vertebat Ferrarius, Eliæ.

ὡς αὐτῶν τῶν ὁμοειδῶν ἀγγέλων, &c.] Observavimus supra ad Origenis Tom. 12. in Matth. unum hoc fuisse ex eius dogmatibus, homines sanctos Angelos esse.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἰσῶν, &c.] Et hoc loco, & præcedentibus, Angelis & homini-

bus unam eandemque naturam videtur Origenes tribuere. Huius super ea re doctrinam fusc in Origenianis expendimus.

ὁ μὲν περὶ αὐτῶν, &c.] Hinc ansam calum. P. 70.

niandi Origenis arripit minime posse monet Ferrarius; non enim Patrem eiusdem esse substantiæ ac Filium negare hic Adamantium, quod multis ipse alioqui locis aperte docet; sed inficiari ex hoc loco id colligi posse. At lucem tamen quæ lucet in tenebris, Christum nempe qui in mundum venit, & naturam humanam induit, à luce illa, quæ non in tenebris lucet, Patre videlicet separat; & inferiorem statuit; ait enim: ὁ δὲ λόγος ὁ πατὴρ τῆς ἀληθείας διὸς πλείων ἐστὶ κὶ μείζων ἀλήθεια, & ὁ πατὴρ αὐτῶν σοφίας κρείττων ἐστὶ κὶ διαφέρων, ἢ σοφία, ὅτι τὸ καθ' ἑαυτὸν ἴσος αὐτῶν. Vide & quæ sequuntur. Sed de his iam supra in Origenianis.

Ἐπὶ δὲ λόγος ὁ πατὴρ, &c.] Verte: Quæ portio- ne autem Deus Veritatis Pater, amplior est & maior Veritas, & cum sit pater Sapientie, melior est & præstantior, quæ est Sapientia; eadem portione superat, lucem esse veram. Hæc paulo aliter legit Ferrarius; inequit autem pro more suo perionius.

ὡς ἡ σοφία τῶν ἀδελφῶν, &c.] Valenti- P. 71. nianos, eorumque confectaneos intellige, qui hæc ἄβυσσος νεανύματα è platoniciis Ideis, & poetarum Græcorum Theologia confinxerunt.

τὸ εὐαγγέλιον καλυμμένη σοφίας, ἀπὸ δὲ, &c.] Plane corrupta hæc sunt, quæ sic restituras: τὸ εὐαγγέλιον καλυμμένη σοφίας ὑποδοκίμα δόξα ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ, &c. Atque hæc ita legi velim ad oram, ubi peperam vocem ἀπὸ θεοῦ, voci σοφίας Typographus subiecit. Præviit huic emendationi Ferrarius, quem sic legisse ex ipsius interpretatione coniecere est.

ἵνα γὰρ τὸν πῶν αὐτῶν ἀπὸ θεοῦ, &c.] Redde: Contingit enim, ut qui lucem hominum possederit, & splendorum eius participis fuerit, opera lucis perficiat, & illustratus scientie lucem cognoscat: idem pari ratione ex contrariis existimandum est, pravus videlicet actionibus & scientia, quæ opinionione quidem sit, revera non sit, rationem habentibus tenebrarum.

Ἐπὶ οἱ ἰσοπέδοι, &c.] Valentiniani ni- P. 74. mirum, Cerdoniani, & Marcionista.

ἀπὸ τῶν ἰσῶν παρὰ τὸν νομοφύλον φωνῶν] Recte P. 73. Perionius: Omnibus qui lux fuerint, nuntiare.

ἵνα κὶ ὁ ἰωάννης ἀποστόλων, &c.] Hominum enim animas de cælo peti credidit Origenes; at illas hominum sanctitate nobilium ipsos esse Angelos; ut alias sæpe nobis observatum est.

ἵνα ὅτις ὁ λόγος ὁ μείζων ἢ ἰσῶν] Marth. P. 76. 11. 14. αὐτὸς ἐστὶν ἡλίου ὁ μείζων ἢ ἰσῶν, quem-

m habet
...
Ita C. R.
...
Solus
...
Marcio
...
Voca-
...
P. 69.
...
Hæc
...
Valen-
...
edisse
...
iuno

admodum habent omnes omnino editiones, & Ferrarius, cui nos assentimur. At Perionius Cod. Regium secutus est.

P. 77. *ἰδὶσα μὲν μή ποτε εἶς ἦν, &c.*] Iam ante Origenem, & vetustiora, Origene tempora multis persuasum fuisse scribit Cyrillus non hominem fuisse Iohannem Baptistam, sed Angelum. Huic autem Origenis loco consentaneum alterum vidimus Tom. 12. in Matth. Homilia quoque prima in Ezech. Angelos tradit Adamantius Christum imitantes ad opem hominibus ferendam de caelo descendere.

P. 78. *κατὰ τὴν τῆς ἡμέρας, &c.*] Origenes lib. 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 1. *Quod si iusta hac videtur assertio, sicut est certe iusta, & cum omni pietate concordans, uti ex praecedentibus causis unumquodque vas, vel ad honorem Deo, vel ad contumeliam preparatur: non videtur absurdum eodem ordine atque consequentia discutientes nos antiquiores causas, eadem etiam de animarum satione sentire, & hoc esse in causa quod Iacob dilectus est etiam dum adhuc in ventre matris haberetur: & cap. eiusdem libri tertio: Non aliter poterit responderi, ita ut absque omni iniustitiae culpa proventia demonstretur, nisi priores quaedam fuisse eius cause dicantur, quibus antequam in corpore nascerentur anima, aliquid contraxerint culpa in sensibus vel moribus suis.* Hunc in Origene errore damnat Epiphanius Har. 64. cap. 9. & alij: de eoque agimus in Origenianis.

κατὰ τὴν τῆς ἡμέρας φωνῆς] Iuxta Marc. 1. 2. quasi locus iste qui Malachia est: *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἀγγέλου μου*, ad Elaiam à Marco referatur, non sequens ille: *φωνῆς βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.*

P. 79. *Ἐπιβουλοὶ ἐπὶ τῆς βάλαντος τῆς ἰλισαβέτ.*] Ferrarius: *dissentientes*; Perionius: *alienati*. Verte: *rei novitate turbati*. *ἐπιβουλοὶ δὲν ἐν τῇ ἐρημῳ εἶς ἦν ὀνομασθέν*] Librum hoc titulo scripserat Philo. Quod autem in Veteri Testamento ipse egerat, idem in Novo fecit Origenes, suumque librum libro Philonis adiunxit. Atque huius Operis hic videtur meminisse.

τὸ ἰου, ἡμεῖς τὸ, ἡς, μετὰ λαμβανόμενοι, &c.] Non nunc primum Origenis in Ebraicis imperitiam deprehendimus. Iohannes, quod est *ἰου* fit à *ἡν*. plerique ex *ἡν* prefixo formatum putant, ut alia pleraque per *lo*, incepta vocabula: in quo sane falluntur; sunt enim serviles, & nominis formatrices litera. Quod vero hic, *Iohannes*, idem esse scribit Origenes ac *Ioa*, idest *ἡν*, sine *es*, addidisset saltem, sine *ἡν*, tolerabilius esset, quamvis aequè à vero alienum; id enim dixerunt alij, item docti: Hieronymus puta, De nominib. Ebr. & in Matth. Cum subiungit quoque, *Ζαχαρίας μὴ μὴ ἔξ ἰλισαβέτ.*

addere debebat, *ἡν*. Quae tamen ab aliis accepta infra rectius exposuit: *ὡποθὸς δὲ ἡμεῖς, inquit, (idest Iohannes) ἐκ τῆς ἀδελφότητος μὴ μὴ (idest Zacharias) ἐκ τῶν τῶν δὲ ἡμεῖς ἔργον (idest Elifabeth) &c.*

ἡν ἔπεσθον πῆς] Valentiniani. *ἡν καὶ μὴ μὴ ἔπεσθον πῆς*] Legendum, P. 80. *ἡν ἔπεσθον πῆς*, nam id postulat Grammaticae ratio, quam tamen negligit aliquando Origenes. Redde: *cum ex quoque iam pro fabulis pene habeantur.*

ἀλλὰ καὶ πῆς ἐν ἀποστόλων ἐκείνων ἡμεῖς, P. 81, &c.] Recte Perionius: *sed eos etiam qui superioribus saeculis?*

καὶ ὁ πῆς ἐν ἐλελιζαβέτ] Ebr. & Chald. *ἡν, & servus meus.* Male Ferrarius, & Filius.

πῆς δὲ ὁ μὴ μὴ, &c.] Hac notatione vocabulum, Martyr, à Tertulliano & Cypriano frequenter usurpat. Donatista vero violentam mortem ac voluntariam Martyrium appellabant; & postquam saginati vel sibi latus ense peregerant, vel laqueo gulam fregerant, vel se ex alto deorsum precipitaverant, tum vero sibi coronam Martyrij impositum iri arbitrabantur. Auctor est Theodoretus lib. 4. Har. Fab. cap. 6.

ἀλλ' ἡν καὶ πῆς τὸ πῆς ἀδελφότητος ἐστίν, &c.] Caecutiunt hic Ferrarius & Perionius, & sensum inepta interpretatione pervertunt. Redde ergo: *sed iam proprie apud fratres eorum affectu percussos, qui ad mortem usque pro veritate & fortitudine decertarunt, consuetudo invaluit, ut solos eos Martyres appellarent, qui sanguinis sui effusione pietatis mysterio testimonium perhiberent.* Idem habet infra Origenes in Iohann. 13. 21.

ἡν ἀποστολῶν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, &c.] Hac P. 82. quo sensu sumenda sint, tradimus in Origenianis libr. 2.

ἐν ἡ τῆς καρδίας τὸ ἡμεῖς] Hac è Stoica schola arripuit Origenes. Laertius in Zenone: *ἡμεῖς δὲ εἶναι φασὶ τὸ κρυφαῖον τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ αἱ φαντασίαι, καὶ αἱ ὀρμητικαί, καὶ ἔστι ὁ λόγος ἀκατήχητος, ὅπερ ἐστὶ ἐν καρδίᾳ.* Principatum autem esse dicunt praecipuam animae partem, in qua imaginationes, & appetitus formantur, & unde ratio proficitur; cumque esse in corde.

εἰς ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, &c.] Vide P. 85. quae supra ad Comment. in Matth. 17. super hoc argumento observavimus.

ἐπὶ καὶ ἀποστόλων, &c.] In Petaviano P. 87. Philocalia Codice, quem Holmiae vidimus, eadem haec ad oram adtexta erant, quae in Reg. MS. deprehendit Tatinus, ea scilicet: *τὸν ἀμειβομένον ἀνὴρα, ὅστις ἐν παντὶ τὸ ἐκζητήματι καὶ χριστῷ ἀπὸ πάντων ἡμεῖς.*

ἔσονται τὸ πᾶν ἡμεῖς, &c.] Alexandria enim tunc temporis aberat Ambrosius,

quum hæc scriberet Origenes : sic enim ipse supra p. 3. in Ioh. affatur Ambrosium : ποιος ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ κτλ. τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ λόγου ἀλλήλων ὑπερέχουσιν (ὑπερέχουσιν) ἢ τὴν ἀσθενήσαντα ὑπερέχουσιν ;

P. 88. ἡ μὲν οὖν ἐπιπέσει τῷ &c.] Aliter locus hic interpungitur in Vulgatis ἡ μὲν οὖν editionibus.

πληροῦν μυστικῶν &c.] Hoc etiam argumento, præter alia, probare possumus alterutrum & Commentariis in Iob Origeni vulgo tributis supposititium esse, cum posterius à Perionio interpretatum Mossem librum Iobi scripsisse; prius vero Ebraice convertisse doceat.

ἔσω ἢ κτλ. διωτεῖται, &c.] Eam admittit Origenes Hom. 7. in Iosue : *Petrus etiam duabus Epistolarum suarum personat tubis*, Eusebius lib. 3. Hist. cap. 3. τὴν δὲ φωνὴν αὐτοῦ (πνεύμα) διωτεῖται, καὶ ἐκδηλοῦντο ἡμῶν παρὰ τὴν φωνὴν ἡμῶν δὲ πολλοῖς χριστιανοῖς φανείσα, καὶ τῶν ἀλλοῶν ἰσχυρὰ ἐστὶν ἡ φωνή. Quæ vero secunda appellatur, eam quidem inter sacros Novi Testamenti libros positam non esse à maioribus accepimus. Sed tamen cum nullis esse videretur quam plurimis, una cum reliquis sacre Scripturæ libris studiose lectissima est : & cap. 25. τῶν ἡμῶν παρὰ τὴν φωνὴν ἡμῶν δὲ ἡμῶν ὡς πολλοῖς, ἢ λεγομένη ἰακώβου φωνή, καὶ ἡ ἰδία. ἢ τὴν πνεύμα διωτεῖται ἐπιστολή, καὶ ἡ δυνατὸς φωνὴν διωτεῖται καὶ τῶν ἰσχυρῶν. Ex his vero quæ in dubium revocantur, à multis tamen commemorari videmus, est Epistola quæ dicitur Iacobi, & quæ Iude, & secunda Petri, Iohannis item altera & tertia.

ἔτι δὲ πάντες οὐκ ἔγνωσαν &c.] Origenes Homil. 7. in Ios. Addit nihilominus adhuc & Iohannes tuba canere per Epistolas suas : & Eusebius loco proxime laudato.

P. 89. ἔτι δὲ πάντες οὐκ ἔγνωσαν &c.] Id fecuti sunt Syrus & Arabs. Reliqui Interpretes legerunt, χριστὸς μου, quod ad idem recidit, nam qui verba facturi erant, manu sibi audientiam faciebant, ut recte Tarinus adnotavit ; cuius observationi hoc adde, significationem illam erectis primoribus digitis tribus, pollice, indice, & medio ; conclusis medico, & auriculari fieri solitam. Hoc gestu cum populum alloquerentur Episcopi, eodem ipsi benedicebant & Salutatorio, qui mos ad hæc tempora deductus est.

ὡς περὶ θανάτου] Verte, ut pote mortuus. ὡς περὶ θανάτου τῶν ἁγίων, &c.] Eadem habebat Petavianus ille Codex Holmienfis, quæ representavit Tarinus, ea nimirum : λόγον ἐνταῦθα τῷ θεῷ οὐ (γρ. ἔ. quod in Petaviano desiderabatur) τὸν ἰσχυρὸν τῶν ἁγίων, ἀμάρτης γὰρ ἐστὶν ὁ θεός. ἀλλὰ τὸν ἀπὸ ἀπὸ λόγον ἐκ ποιητῶν διαφωτιστῶν συγκλημμένον, ὃ & αὐτὸς τῶν ἁγίων ὁμοιωμένος (Pet. ὁμοιωμένος) ἐκ ἀρχῆς ὡς τὸν θεόν λ. γρ.) Eadem quoque ad oram suæ Interpretationis Genebrardus exhibuit Latine ita conversa : Verbum hic Dei essentiale

me intelligas (expert enim patium est, tanquam Deus) sed Verbum quod de ipso existit & variis contemplationibus compositum, quod etiam cum priore illo nomine communicans, in principio apud Deum fuisse dicitur.

ἀδελφῶν τῶν ἐκ τῆς ἀσθενείας] Non omnia, sed P. 91. Matthæi, Marci, & Iohannis. Lucæ autem Evangelium admittebant quidem, sed ita ut à Dictatore suo Marcione interpolatum fuerat. Epiphanius Har. 42. cap. 9. 10.

αὐτὸς τοῦ ἀποστόλου τῶν &c.] Ambrosium P. 92. alloquitur, qui cum Valentiniana hæresi esset infectus, virus illud Origenis cura evomuit, & saniolem doctrinam amplexus est.

ἐν ὁδοῖς & νηυσὶν ἀποδοῦναι] Id est, sereno tempore & tranquillo. Male Ferrarius, & Perionius.

καὶ τῶν πνεύματων ἀδελφῶν, &c.] Legit Ferrarius : τὸς ἑσθρα χριστῶν. Petita hæc sunt ex Apocrypho Efdra libro tertio, cap. 3. & Iosepho Antiq. lib. 11. cap. 14.

ἵνα μὴ ἐκποδοῦνται τὸ πνεύμα τῶν ἀποστόλων] Lege, ἐκποδοῦνται. Vid. Luc. 14. 29.

καὶ ἡμεῖς τὰ πνεύματα τῶν &c.] Meminit loci huius Eusebius lib. Histor. 6. cap. 24. unde discas quinque priores Origenis in Iohannem Tomos Alexandro imperante fuisse lucubratos Quod autem sex Tomos in Iohannem Alexandria tum scriptos fuisse prodit Nicephorus, sic intelligito, quinque priores tomos absolutos fuisse, sextum inchoatum ; quem denuo exordiri necesse habuit, quod priorem scriptiorem Alexandria discedens secum non asportasset. Id ipse de se scribit Origenes paulo inferius.

εἰ κτλ. τὸν ἀλλοῦ ἀδελφῶν χριστῶν, &c.] Nimirum postquam Cæsarea & ex Achaia rediit, Presbyterij gradum iam assecutus, Demetrium multis de causis infensum expertus est, uti diximus in Origenianis. Fallitur sane Ferrarius, qui Maximini in Christianos διωκτῶν hic significari pertendit ; deceptus nimirum loco Eusebij altero, qui est lib. 6. cap. 28. ubi Tomo 22. Origenis in Iohannem Maximini persecutionem commemorari tradit Eusebius : ex quibus palam extat operis illius partem Alexandri temporibus reliquam Maximini, Successorumve fuisse lucubratam.

ἐκ τῶν ἐπιπέσειν ἀποδοῦναι, &c.] Cum enim gravissima in eum iracundia exarsisset Demetrius Alexandrinus Episcopus, Alexandria migravit, Cæsareæ sedem posuit.

ἔπειτα τῶν ἐκ τῶν πνεύματων, &c.] Demetrium intellige, qui Episcoporum Ægypti Synodum adversus Origenem collegit, eumque literis passim difeminatis traducere conatus est.

ὅτι τὸ πνεύμα τῶν ἀποστόλων ἡμεῖς &c.] Hinc N ij

ab aliis
gendum, P. 88.
mmaticæ
ndo Ori-
ro fabulis
P. 89.
Chall.
us, & fi.
ione vo-
Cypria-
sta vero
n Marty-
ginati vel
quoc gra-
sum pra-
am Mar-
Auctor
cap. 6.
ne ἐστὶ
trionius,
perver-
prie apud
sortem of-
unt, con-
opellarent,
serio testi-
a Orige-
c.] Hæc P. 88.
n Orige-
& Stoica
in Ze-
ἐστὶν τῶν
αὐτῶν
ἐκ τῶν
ἐκ τῶν
ἐκ τῶν
c.] Vide P. 87.
7. super
Petaviano P. 87.
vidimus,
quæ in
scilicet
ἐκ τῶν
Alexandria
brofius,

Niceph. lib. 3. cap. 15.

Ni. P. 94.

N ij

apparet reliquam hanc Commentariorum in Iohannem partem tum scriptam fuisse, quum Alexandria Origenes discessisset. Sed hæc in Origenianis disputata sunt.

P. 95. εἰ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐκζητήσατο, &c.] Hæc mendis obfita sunt; videtur legisse Ferrarius: εἰ γὰρ οὐκ ἔστιν τὸ παρὸς, ὡς ἰδέναι ὁ δὲ πρὸς τὸν θεὸν λαβὴν ἂν τοῖς ἀποστόλοις διηγήσατο

ἴσθαι τὰ ὅσα ἐν ταῖς ἐπιτομαῖς, &c.] Redde: quum is solus qui aures habet, sermones Iesu audire paratus sit.

P. 97. εἰ ἄρα οὐκ ἔστιν ἀνθυπενηθῆσομεν, &c.] Locus videtur hiuleus. Legendum fortasse: εἰ ἔτιος δὲ ἀνθυπενηθῆσομεν.

P. 98. ἔτιος δὲ πᾶσα ἐμὸν, &c.] Ferrarius: rursus sanio alij duo: videtur aliter legisse. Paulo inferius adde, ἢ, ante, ἠνεθεωκότα, & postmodum, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπιθυμητόν, lege, ἀνεθυμητόν.

P. 104. πᾶσα ἡ ἰουδαία, &c.] Origenes in Matth. 14. λέγει δὲ ἂν περὶ τὴν πᾶσαν μετεσωματώσας ἰουδαίας γέγονεν ἐν τῷ ἠεροδίῳ καὶ ποτὶ τῷ ἁγίῳ, ἀφ' ἧς φόνου τὸ ποτὶ ἰουδαίῳ ἐν ἡρώδῃ ἡρώδῃ, & ἐκ νεκρῶν ἐκκλησίαν εἰς τὸν θεόν, ὡς ἰεροῦ. Vide locum integrum. πᾶσα τὴν ἰουδαίαν] Vulgo legitur apud τοὺς ἑσπερίους τὸ ἀνέστηκα. Vide Flamin. Nobilium.

ἔτιος δὲ περὶ ἐκκλησιαστικὸς τὸν ἀπὸ τῆς μετεσωματώσεως, &c.] Origenes in Matth. 15. ἀλλοί μὲν ἂν ὑπολαμβάνεταισαν ἕτεροι τὸ ἐκκλησιαστικὸν λόγον μεταβαλεῖν τῆς ἡλικίας ὁποσώσεται αἰθρῶν τῶν ἐπιτομῶν κωλύει τὴν ἡλικίαν, &c. & in Matth. 17. ἡλικίας ἂν ὁ ἰουδαίος ἢ ἡλικίαν ἡλικίας, ἀλλὰ ἡλικίαν τὸ πνεῦμα ἢ τὴν ἀγαπᾶν, ἢ πᾶσα ἂν ἡλικίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν λόγων

P. 105. ἀνεπίστατος δὲ ἐστὶν τὸ παρὸς, &c.] Hæc sinistre accepit Ferrarius, vel aliter certe legit: audiendus Perionius, qui sic vertit: Satis magis vim habebit nunc ad persuadendum quidem virtutem disferre à Spiritu, illud: spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obambabit tibi.

P. 107. ἐπιδοῦμαι ὁ τὸ παρὸς, &c.] Ferrarius legebat: ἐπιδοῦμαι ὁ τὸ παρὸς, Perionius autem: ἐπιδοῦμαι τὸ τὸ παρὸς, λόγου inter qua Lector arbiter sedeat.

ἁπλοῦς, ἢ τὸ, &c.] Videtur hic aliquid desiderari, quod respondeat his Ferrarii verbis, facile erat.

P. 108. καὶ εἰ ἀνομιᾶν τὰς λέγοντι, &c.] Origenes Homil. 2. in Cantic. Sed & illud requirunt, utrum semel tantum corpore induatur (anima) & id postmodum depositum ultra non querat; an eum semel susceptum desuerit, iterum assumat; & si secundo sumptum semper habeat, an aliquando iterum abiciat. Et si quidem secundum auctoritatem Scripturarum consummatio imminet mundi, & corruptibilis status hic incorruptibi-

lem mutabitur, ambiguum non videri quod in presentis vite statum secundo aut tertio in corpus venire non possit. Nam si recipitur hoc, necessario sequitur ut huiusmodi successibus consequentibus finem nesciat mundus. Consuli quoque velim qua ab eodem Tom. 13. in Matth. 17. 10. scripta sunt: maxime vero nostra Origeniana, in quibus id argumentum luculenter persequimur.

ὡς ἀπ' εἰς ἰουδαίους, &c.] Legendum, ὡς ἀπ' εἰς ἰουδαίους.

διότι καὶ ἐπιπολεῖται ἅμα τοῖς ὁμοίοις, &c.] P. 111. Lege, ἐπιπολεῖται] cum C. R. & utroque Interprete. Id pervertit Typographus. Ceterum hic ineptit Ferrarius: Recte Perionius: itaque cum similibus huiusmodi vir obijungatur.

μη ἐκκλησίας μὴ ἀεστεῖα] Ita mendose P. 112. Cod. Reg. & Perionius. Locus petitus est ἐ Prov. 4. 27. μη ἐκκλησίας εἰς τὰ θεῖα, μη εἰς τὰ ἀριστερά

θεῶν περὶ ἡρώδῃ, &c.] Luxata hæc P. 114. sunt in Cod. Regio. pro, θεῶν, habet, θεῶν: pro, ἁγίῳ, habet, ἁγίον. Ferrarius videtur legisse, θεῶν περὶ, & λέγοντες, vel quid simile.

οἷον δὲ τὸ καὶ ἀποδοῦναι, &c.] Hæc non coherens, & hiulca sunt, id quod ex Ferrarii interpretatione recte intelligas. Perionius vero qui verba aliquando, sententiam vix unquam assequitur, luxata pro fanis habet, neque veris falsa seponit.

οἱ δὲ φαρισαῖοι, ἀπὸ, &c.] Origenes Tract. P. 115, 24. in Matth. Qui autem majus aliquid profertentes dividunt scipfos quasi meliores à multis, secundum hoc Pharisæi dicuntur, qui interpretantur, Divisi & segregati, & Tract. 26. Quales fuerunt & Pharisæi, qui recte Pharisæi sunt appellati, id est Præcisi, qui spiritalia Prophetarum à corporali historia præciderunt. Hieronymus adverb. Lucifer. cap. 8. Pharisæi à Iudeis divisi propter quasdam observationes superfluas, nomen quoque à dissidio susceperunt. A πρῶθ, separavit. De seditioso & pervicaci eorum ingenio vide Ioseph. Antiq. lib. 17. cap. 3.

παρίστητε δὲ τὸ τῷ φαρισαίῳ ἀπὸ τοῦ λόγου] P. 116. Codicis Reg. sphalmata integra proferimus, sed qua facili negotio ita emendaveris: παρίστητε ἢ τὸν τῷ φαρισαίῳ ἀπὸ τοῦ λόγου.

ἐπὶ δὲ ἀναγκῆς, &c.] Hieronym. in Ma-P. 117: lach. 3.

ὅτι παρὸς τὸ ὄμμιος] Ita Cod. Reg. quem affectatur Perionius: at Ferrarius, quod citavit Iohannes: recte, nam Iohannes habet 1. 23. ἀδυνατῶν, Marcus autem 1. 3. ἐπιμυσταπ, ut ea quæ sequuntur apud Origenem, id evincunt. Videtur tamen Ferrarius emendasse Origenem; quem Marcus pro Iohanne laudasse crediderim; quemadmodum infra p. 121. Lucam pro Marco laudavit.

εἰς τὴν ἀνομιᾶν τῶν πονηρῶν καὶ θεῶν, &c.] Ferrar-

feros gratiam hodieque elevant.

ὅτι τὸν ἀδελφὸν ὑπεδέξατο] Legit Ferrarius, ὑπεδέξατο. vertit enim, subinduit; male, nam alluditur ad ὑπεδέξατο.

P. 130. καὶ ὡς τὸ προσώπου σου, &c.] Ita Cod. Reg. à quo non recessit Perionius: aliter tamen legendum esse suadet ipse orationis contextus, & Ferrarij interpretatio. Quid si ita emendemus: καὶ ὡς τὸ δὴμιον τὸ πρόσμυ, τὸ προσώπου σου ὡς τὸ ἰσάμην νομίζω. ὡς καὶ μὴν ὁ ἀγαθὸς, καὶ μολὼν τὸ πικρὸν.] Iohann. 14. 28. πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. ὅτι ὁ πατήρ μου μολὼν μὲν ἔστι. Adi Origeniana.

ταύτα ἐν ἐνδεῶν] Infra scriptum aliquando reperias, ἐνδεῶν, aliquando ἐνδεῶν, quæ vera lectio est, & quam secutum esse Origenem certum est, iuxta Codicum Græcorum fidem Iohann. 1. 29. Hanc enim vocem vertit: οἶκος κατωκισθῆς, à, τὸ, &, τὸ, quod aliquando redditur, κατωκισθῆς, ut Isaiæ 40. 28. ἄρα κατωκισθῆς, vertunt: ὁ κατωκισθῆς τὸ εἶμα τῆς γῆς. Ita & Isaiæ 43. 7. Quod si scripsisset ἐνδεῶν, expofuiffet, Domus humilis, vel, Domus vespere, quemadmodum exponit Hieronymus in libro De locis Hebraicis. Vertit utrobique Ferrarius, Bethabara, adeo ut sic ipsius habuisse codicem dubium non sit.

Ἰσοδροῖς ἐν τοῖς πόσι, &c.] Id tum primum videtur contigisse, cum Alexandria pulsus Casarea domicilium statuit.

P. 131. ἢ δὲ ἐνδεῶν, &c.] De eo Nos iam supra. ἐν δεῶν βαλῶν.] Adde Gadara civitatem fuisse Iudæorum, quibus ut vetitum erat porcos edere, ita superfluum fuisset alere.

ἐρμυδῆ] ἢ ἡ γέρουσα, &c.] Infra Tom. 10. in Iohann. p. 160. ὡς τὸν γέρουσα, ἐν δεῶν παρὰ λέγουσιν αὐτοὺς ἡ βαλῶν ἐν τῷ ὄρει αὐτῶν οἱ τῶν γέρουσα πάλιν, ἐρμυδῆ, παρὰ λέγουσιν αὐτοὺς. Quasi ex hac Iesu expulsionem id nominis tum primum sortita fuerit. Vocabulum illud derivat Origenes à γῆ, unde γῆ, habitatio, & ἡ, expulit: unde fieri debuit, Gergesa, non, Gergesa. At Matth. 8. 28. τὴν χώραν τῆς γερουσῶν reperio; Gergesa autem nusquam reperio.

οἱ τῶν γέρουσα πάλιν] Ita Cod. R. & Perionius; & infra Tom. 10. in Iohann. p. 160. οἱ τῶν γέρουσα πάλιν: Ferrarius utrobique, γέρουσα, quod malim.

ὡς τὸ μὴ μὴν ἡσπασθῆναι, &c.] Observet Lector iam fuisse inquinatas Origenis temporibus Aquila, Theodotionis, & Symmachi Editiones. Observet quoque Symmacho Theodotionem ut ætate vetustiorē anteponi. Ita Hieron. in Proœmio Comm. Dan. Hoc adversus Virum magnum notamus, qui quod ab aliquibus Symmachi nomen nomini Theodotionis antepositum

fit, hunc illo ætate posteriorem fuisse ex eo conjectabat. Atque hæc quoque in Origenianis disquiruntur.

ὡς τὸν προσώπου σου, &c.] A τὸν peregrinus, & P. 132. ὡς τὸν προσώπου σου, &c.] Quæ peperit ei Filium, quem vocavit Gersam, dicens, Advena fui in terra aliena. Hieronymus De nomin. Ebraic. Gerson; electio eorum, sive advena ibi, aut advena pupilla.

ὡς τὸν προσώπου σου, &c.] Ab ἡσ, cum affixo plurali fœminino. Hieronymus De nomin. Ebraic. Οσαν, maior eorum.

παρὰ λέγουσιν εἰς ἐνδεῶν, τὸ δὲ, &c.] Hic hariolatus est Perionius pro, ἐνδεῶν, scribendum, αἰδῶν, sed omnino retinendum, βουδῶν, quod Editiones omnes τῶν ὁ præferunt, Num. 33. 6. ex Ebraico עבד, in Etham. Itaque pro, αἰδῶν, quod sequitur apud Origenem, legendum videtur, αἰδῶν, id enim Ebraici Codices perpetuo cōsensu habent.

ἡ γῆ σου τὸν λαόν] Postremam hanc vocem non reddidit Ferrarius, sive quod ex ipsius abfuerit Codice, sive quod vocem nihili quomodo redderet non habuerit. Quid si legamus: ὡς τὸν σου λαόν, vel, ὡς τὸν σου λαόν, contrahe pro σου λαόν. Sensus erit: Suspecta debent esse loca, ubi compluria nomina recensentur: velut in Iesu Nave, & in Primo Paralipomenon, ab initio libri ad eum circiter locum ubi res Saulis, vel res Davidis commemorantur: hoc est ad caput usque decimum; ab hoc enim loco infrequentiores sunt prolixa illa nominum priorum enumerationes.

ἰορδάνης μὲν ἐρμυδῆ, &c.] A τὸν descendit. Hieronymus De nominib. Ebraic. Iarden, descensio eorum, vel, vide iudicium. Alij dictum putant Iordanem, à duobus fontibus Ior & Dan, unde hic amnis profluit; quo modo nomina sua adepti sunt Dordona, & Tamefis.

ὡς ἐν τῷ ἐν τῷ γέρουσα, &c.] Locus habetur libro primo Enoch, ὡς τῶν γέρουσα, è quo fragmentum profert Scaliger ad Euseb. En verba: & ἡ γῆ σου, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀσπυριανῶν, ἐβλήθησαν αὐτοὺς ἀσπυριανῶν ἀσπυριανῶν, καὶ ἐπληθύνθησαν αὐτοὺς οἱ υἱοὶ τῶν ἀσπυριανῶν. Hunc librum Græce scriptum habuit Scaliger, aliaque eiusdem Auctoris falsa & supposita: quemadmodum discimus ex Scaligerianis nuper editis.

ὅτι ὡς τὸν ἰδὲ λαβὼν τὸ ἀσπυριανόν, &c.] Pascha intelligit. Iof. 5. 10.

καὶ τῆ ἀσπυριανῶν πύργῳ] Et Iof. 5. 2. & Exod. 4. 25. habetur γῆ, quæ vox & petram, & gladium sonat. Quem autem intellectum hic habeat, Grammatici certant. Varius quidem hodie est circumcisionis ritus apud Iudæos, sed ferro fere utuntur. At filicem tamen olim adhibuisse negare non aufim.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

P. 136. πὸ ὁ θεὸς ἤλκε ἀφροῶ ;] Non affecti sunt hac contextus Ebraici verba LXX Senes, κτλ φσ Etiam ipse. Ita Deus Levit. 26. 16, 24, 41. de se ipse dicit: κτλ φσ Etiam ego.

P. 137. εἰς ὑπόμνησιν κτλ ποσὶν ἔρχον ;] Ita legit Ferrarius; recte. Perionius, ex pervertia Cod. Regij scriptura, πτ. δέν.

Varietas hac lectionis pertinet ad illud: τὸ πνεῦν ὑδάτος γνῶν, non ad hoc, τὸ πνεῦν ὑδάτος ποταμῶν. Cod. Reg. & Perionius habent σὺν, ita ut nos edidimus: at Ferrarius, bibere aquam Scor; recte, Ebraice enim est ἔρω, unde ἄρως, quo nomine Nilus appellatur, ab aquarum nigrore, unde à Græcis quibusdam μέλας proprio nomine dictus est: LXX reddiderunt γνῶν, ex vetusto errore, iam inde ab antiquis deducto temporibus, quo Phison & Gehon Ganges esse & Nilus existimabantur. At accuratioribus recentiorum hominum studiis compertum est quatuor capita fluvij Paradisum irrigantis ea fuisse Tigrim, & Euphratem, tum alveos illos duos per quos Euphrates Tigridi permixtus in sinum Persicum erumpit. Adi Iosephi Scaligeri De emendat. Temp. librum quintum, & Epistol. 4.41. qui Calvinum sententia huius auctorem & inventorem laudat. Vulgata: Πτ bibas aquam turbidam? quod factum videtur ex Græco ἕρσος, apud quos pro ὑδάτος γνῶν perperam fortasse lectum est, ὑδάτος γνῶν.

εἰ τὸ ζῆλον ἐπὶ σαταῶν, &c.] Desiderantur hic pauca quadam. ποτὶν γὰρ σατακὰ δράκων, &c.] Origenes lib. 4. contr. Cels. πῆς δ' ἀναγιγνωσκῶν δράκωντα ἐν τῷ αἰγυπτίῳ ποταμῷ ζῆντα, καὶ τὴν ἰχθύα ἐμφωλιόοντα ἀπὸ τῆς φολίονος, ἢ δὸς ἔρσος ὁμοιωμένη τὸ σαταῶν πλεονέμενα τὰ αἰγυπτίῳ ἔρσος, ἢ σαταῶν. ἠὲ τὸ δέν σαταῶν τὸ γνῶν, πῆς ὁ σαταῶν σαταῶν δέν σαταῶν σαταῶν ἀπὸ πλεονέμενα τὰ αἰγυπτίῳ ἔρσος, καὶ τὴν αἰγυπτίῳ ἔρσος, πῆς οἱ ἐν αἰγυπτίῳ ποταμοῖ, ἀπὸ τῶν ἀγρῶν λίγος ὁ σαταῶν ἰχθύος σαταῶν ἐπὶ εἰσὶν οἱ ποταμοῖ, καὶ ἐπὶ τὸν σαταῶν, καὶ πῆς ὁ ἀνάλογον τῶν σαταῶν θησαυρομένοισι δὸς τῆς ἰχθυμείας ποταμοῖ δράκων, καὶ πῆς οἱ ἐν τῆς φολίον ἀπὸ ἰχθύος, καὶ τὴν με δὲ ἐπὶ τῆσθινα κρτασθῶν ἀπὸ τῶν ἀγρῶν ἀπὸ σαταῶν ἐπὸ οἱς λίγεται πῆς σαταῶν, καὶ σαταῶν αὐτῶν ἢ σαταῶν τῶς ἔπληροῦσθαι αὐτῶν: Ezech. 29. 3. & 32. 2. pro eo quod LXX. reddunt, δράκων, Ebraice habetur ὄφεις, quod non Dracones solum, sed Cete etiam, grandiores pisces, & serpentes significat. In his recensetur Crocodilus, quem hoc loco designavit Ezechiel. Hac autem bellua Ægypti Regem expressit, quemadmodum eadem Ægyptiaci regni postmodum typus fuit & sym-

bolium. Certe post adjectam Romano imperio Ægyptum, nummis suis Crocodilum Augustus appingi voluit. Quid quod Pharaonem Ægyptiace Crocodilum significare conijci ex eo potest, quod τρωῖς apud Arabes, qui multa ab Ægyptiis cum ipsa significatione vocabula mutuati sunt, Crocodilum sonet. Nam quod scribit Iosephus, Pharaonem, apud Ægyptios Regem significare, vix cuiquam probet, qui animadvertit, quam saepe Rex Pharaos in sacris Libris legatur. Nec simile est Abba pater, quod extat Marc. 14. 36. Rom. 7. 15. & Gal. 4. 6. id enim geminarunt Ebræi Græca utentes loquela, ut majorem affectus vim ea voce declararent, quam pueri patrem appellantes usurpant. Verius non est quod dant nominis illius etymon Philo, Origenes, & Hieronymus, ut Ebræo nempe פֿֿֿ, quum Pharaos, reddunt, οὐκ ἴσχυς, exterminator, dissipans: huius enim vocis veriloquium ab Ægyptiis petendum est, non ab Ebræis. Addit Ezechiel: τρωῖς τρωῖς τρωῖς cabis in medio flumium suorum: in undis enim fere quietem capere solitus est Crocodilus; Ammianus lib. 22. Nolētibz quiescenti per undas, diebus humi vesititur.

ἀλλὰ μήποτε γοεῖον ἔστ, &c.] Origenes P. 138. Homil. 5. in Iliam: Vivit Rex malignus in peccatore nostro, quamdiu vivit Pharaos Zabulus.

ὡς δὸς τῆς γῆς, &c.] Ferrarius legendum conijciebat, δὸς τῆς ἀγρίας μέρας, vel, δὸς τῆς ἀγρίας, vel, δὸς τῆς κερυνίας, vel, δὸς τῆς ἀκοῦς. Ego quidem ἐπέχει.

* γὰρ μετὰ τὴν φωνήν] Supplendum fortasse, P. 139. καὶ ante γάρ.

καὶ μόνον γενναίων ὄντων] Aliter legit Ferrarius: vertit enim, non tantum ignovimus.

τῆ δὲ δὸς τετάρτης, ἢ τῆς, &c.] Ferrarius: Die vero tertia post quartam: legebat, τῆ δὲ δὸς τετάρτης ἢ τῆς, ἢ τῆς.

καὶ τετάρτη τὸ εἶν οἶνου, &c.] Scribe, τῆ τ. P. 141. τῆ τῶ τὸ εἶν καὶ αὐτοῦ τὸ τῆ τῶ τὸ εἶν οἶνου, &c. propter geminationem vocabuli τῶ, quæ interjacebant, in Codd. Ferrarij & Perionij extrita sunt.

ἐν οἷς γνωσίσουσι ἐν δόξη μου καὶ ἀγιασμοῦ] Videtur legisse Ferrarius, καὶ ἀγιασμοῦ ἀγιασμοῦ. At totus ille locus mancus ab eo, & à Perionio representatur, auctore forsitan ipso Origene, cui loca Scripturæ citando pervertere solenne est. Sic autem se habet iste locus: ἐν οἷς γνωσίσουσι σοὶ ἐπέδου, ὡς λαλοῦσά σοι, καὶ ἀξιοῦσι εὐεῖ τῆς εἰσῆλθαι, καὶ ἀγιασίσουσι ἐν δόξη μου, καὶ ἀγιασμοῦ τῆν σιλῶν μου.

ἀπαλλαγῆς ἐναπίσευ] Lege: ἀπαλλαγῆς P. 143. πτ ἐναπίσευ. Voculam πτ pratermissit Tyrogographus. Cod. Reg. ἀπαλλαγῆς ἐναπίσευ.

ὡς ἐλίγων, ἀλλ' ἔδου τὸ κάσμου] Opera-P. 144.

ex eo Drige- nus, & P. 131. uim, vteru. Ger. uvena affixo omin. ic ha- riben- a, bou- erunt, Etiam. d Ori- enim abent. s hanc od ex vocem auent. τῶς τῶν it: Sul- ra no- & in ibri ad vel res l caput i ntrici- m pro- descen- c. Lar. Alij font- stur; ordo- s ha- rreth d Eu- θισαι γαν- ... iates Scal- e sup- Scal- &c.] Exod. n. & Num. arius apud licent- sim.

pretium fuerit ea repetere quae supra ad Comment. in Matth. 16. 20. p. 283. adnotavimus. Atque ea sane cur praetermiserit Ferrarius, Lector existimet.

ως υπηρχε συνδος] Ita Cod. Reg. At Perionius, & Ferrarius: cui nullus erat adiutor, hoc est: ο ουκ υπηρχε συνδος. alludit ad Esai. 63. 5.

P. 146. δεον τονον ενερμενον] His τελειαν εν μω προφικντ Ferrarius & Perionius, quos si audimus, corrueat loci huius sententia. Sufficiet ergo υπεραγωγη

ηδη κη λεγει] Ita Cod. Reg. & Perionius. Legendum fortasse, ηδη, vel, ηδη. Ferrarius habet: disere difficillimum est: legebat fortasse δεσποδον λεγει

P. 148. πεδ σωμα το εδωτηρησαι] Ita Cod. Reg. Legendum cum Ferratio, πεδ σωμα η μωτορησαι.

ωσπερ μολις εχρησταν ο κωσμος] Ita legit Ferrarius: Perionius vero pro μολις, legebat, μωτορη, contractos Cod. Regij apices non allecutus.

P. 149. εν ωτοι αναζηρημενοι αριθμοι] Locus manifeste mendosus. Ita videtur legisse Ferrarius: εν ωτη αριθμοι εβλω αναζηρημενοι αριθμοι

P. 150. ην ωτοι πωτον αδηθια, &c.] Hic & saepe alibi litera fidei detrahit Origenes, quam anagogicis suis expositionibus conciliare nititur: sed hanc praecipue sententiam propugnat lib. 4. περ αρχων, cap. 2. quam pro virili excusare conatus est Pamphilus in Apolog. Id vero pertinet ad Origeniana.

P. 152. ωσπερ οτιον οντα] Codicis Reg. integram exhibemus scripturam. Videtur legisse Ferrarius, ωσπερ τα οντα. vertit enim, ad res veras: at Perionius, ωσπερ οτιον οντα, vel, ωσπερ οτιον οντα: sic enim interpretatus est: quae proprie speciei historicae appendices sint: nullo penitus sensu. Ego vero legerim, ωσπερ τα ποιητα. sententia erit aperta, nec multum a veteri Scriptura recesserimus.

P. 153. αυτου παροικησαι] Ita Cod. Reg. cuius mendum retinuit Perionius. Lege, παροικησαι, quod supra pro, scripsisse, posuisse, saepe usurpari observavimus.

P. 154. ηρωδ ο σιουα κ τον μενολονα, &c.] Vasanam hanc de Christo opinionem ex inquinatis Cerdonianorum lacunis hauserat Marcio. Vide quae de eo, & eius opera corruptis Scripturae locis adnotavit Epiphanius Her. 41. cap. 1. Her. 42. cap. 8. 9. 11. & alibi passim.

οτι τα εωτοι εναντι, &c.] Vide Nos supra ad Hom. 15. in Jerem.

η δυναμω η εναντι παρ ες] Legebat Ferrarius, δυναμω, absque negativa particula. Cod. Reg. η δυναμω.

P. 156. ηδω ποτα τον περιεμεινον ποτα] Ita locum emendavimus, Cod. Regij vestigia secuti, qui sic habet, ηδω α μω ποτα. Aliter Fer-

rarius, unde in sententiam intricatissimam se induit. Vertendum est: Ac convenienter quidem presenti loco existimamus sexto die Servatorem, quando factum est negotium illud nuptiarum in Cana Galilaeae, descendisse Capharnaum, quod interpretatur, Ager consolationis, cum matre, & fratribus, & discipulis.

καφαρναου, οπερ ερμωδωται, &c.] Hieronymus De nomin. Ebr. Capharnaum, Ager, vel villa consolationis. Homilia 5. e decem In diversos, quae falso Origeni adscribuntur: Capharnaum namque interpretatur, Ager, vel villa consolationis. Α χωρα παγος, & χωρα consolatus est.

οι καλεσμενοι καφαρναου] Ferrarius: habitatores in Capharnaum: Perionius, ij qui invitantur Capharnaum. Verre: qui appellantur Capharnaum, hoc est, quibus vocabulum illud, Capharnaum, allegorice tribui potest.

ωσπερ η ταη] Videtur legisse Ferrarius: P. 157. ωσπερ ει επι ταη. Lego ego: ωσπερ ει επι ταη ε περ, &c.

η τα ποιητα χειρα της σωματωσε] Ori. P. 159.

genes infra p. 166. κα εωτοι οπιητοι, η πελειωτοι, παρ ο απηται το ανθρωπομα, ειρημων ημιν. & pag. 193. in Iohann. 2. 21, 22. αλλωρ η η κη το ποση εστιν ανθρωπομα ηεωτον εωτοι αναπλωσαι Item Homil. 1. in Jerem. ηνα ελθεωρη η εωτοι τον οιοτον ηη περιεμεινον ανθρωπομαται & deinde: ειτα ο εντορηων ιαν μη ωσπερ ηη τη ανθρωποση, μηδ ελετηρη το εωλημα ηη ηεωρημωτων ανθρωπομαται & saepe alibi. Adnotavimus supra ad Commentar. in 1. Reg. p. 28. quaedam Scripturae capita populo ad sacra coeunti pro Episcopi arbitrio praelegi solita fuisse. Id ut facilius esset factu, in certas sectiones, quae & Lectiones dicebantur, totam Scripturam distribuebant. Has Lectiones, σωματωσε, & αναγωγησε Origenes hic appellat.

ηη δε τα τοις ανθρωποις ου μελενοτα εωτα. P. 160.

ηη] Hic Ferrarius & Perionius multum astuant, neque tamen se extricant. Lego εωτα ηη, ηη εωτα ηη τον δεσπαινα, quae sic interpretor: at propter calamitates quae hominibus ingruunt, non tam per curiositatem verbo pulchritudinem suam ostentante, dum agros curat, quam dum sobria portione eos exhibeat, quibus per valetudinem convivio interesse licet.

εωτα ηη ηη εωτα ηη, ηη ποτα εη, μωωμα. P. 161.

ηη] Haec Origeni gratificans Ferrarius videtur consulto praetermississe, quemadmodum alias ab eo factum adnotavimus. Errasse quippe eum credidit, cum aliquantulum est Dei anima dubitavit; quod certe non est, Deum quippe anima preditum esse non credidit, sed illud dixisse ανθρωποματωσε.

ιδια γαρ εωτα ανθρωπομα, &c.] Verre: quae enim exposita sunt in Scriptura festivitates, suas, non eorum quibus Lex traditur, appellavit; & dona sua, suaque munera, A calle recedunt Ferrarius & Perionius.

ηη εη

P. 164. *καὶ ὅτι ἐν τῷ νόμῳ κελεύεται*] Ferrarius: *quando sine Lege jubentur: videtur legisse, ad id τὸ νόμου.*

P. 165. *λόγου μεταλαμβάνοντες θηρίων ἀπιχοιμῶν*] Hac habet Cod. R. *verit Ferrarius: rationis participes ferarum bestiarum: Ferrarius videtur legisse: ἀλογοῦν μὴ βλάδοντας θηρίων ἀπιχοιμῶν, quod magis placet.*

ἡμεῖς ὅτι τὸ ζῆλον *] Asteriscum inferuimus; deest enim τὸ, *πρόκειμεν*, quod exhibit Ferrarius. Alludit ad Ad. 18. 25. & Rom. 12. 11.

ὡς τὸ μεταλαμβάνοντες, &c.] Hac non affecutus est Ferrarius: optime Perionius: *Ita ut qui eas capiemus, Christo in nobis loquente, dicamus: Nonne cor nostram ardens erat in videri dum aperiret nobis Scripturas?*

πνεὺς ὁπίσω ἡμεῖς] Ita Cod. Reg. Perionius: *Ut autem hoc ipsum velimus, igni affare Agni carnes. Ferrarius: Quod si ad hanc rem opus erit nos querere, ut affemus Agni carnes igne. Legē: εἰς ὃ τὸ ἄνω τὸν ἡμέτερον πνεῦμα, εἰ πνεὺς ὁπίσω δὴσῆται τὰ τὰ ἀνω τὰ χρεῖα. hoc est, ut autem hoc ipsum queramus, si igni affare opus sit Agni carnes.*

P. 166. *αἰσθάνομαι τὸ νόμου, &c.*] Prava interpunctio Ferrario hic fraudi fuit: recte Perionius: *rationem autem nostram etiam ad tertiam pascha. quod in innumerabilium Angelorum frequentia & multitudine, in perfectissimo, beatissimoque exitu perficiendum est, venire nunc non est necesse.*

P. 167. *ἐν τῷ νόμῳ κελεύεται*] Mancus fuisse videtur hoc loco Ferrarij Codex: recte Perionius: *Commoratio illa, cum Iudeorum Pascha instaret, paulo melior hoc ipso facta fuit, eoque prestantior.*

P. 171. *ὡς ἡμεῖς ἐν τῷ νόμῳ, &c.*] Origenes infra Tom. 12. in Iohann. p. 184. & supra in Matth. 21. p. 441.

τῶν πνεύματων τῶν ἁγίων, &c.] Apposite Perionius: *quibus, que ipsi materiam se ornandi prebent. ἁδὲν ὕψους apud Ferrarium.*

P. 172. *ὡς μὴ ἀξία τὰ σωτηρίας*] Ita emendavimus, freti consensu Ferrarij, & Perionij; quamvis habeat Reg. Codex: *ὡς μὴ ἀξία τὰ σωτηρίας.*

καὶ οἷον τὸ βῆτα τὸ νομισματά, &c.] Mirifice hic deformatus erat Codex Reg. Nos ex Perionij lectione & conversione locum restituere conati sumus: talis illa est: *fieri que poterat, ut numi qui legum corporarum, & que Dei figuram non haberent, figure erant, effunderentur. Aliter legit Ferrarius; pro eo quod scriptissimus, νόμων, legisse videtur, ἀθεσῶτων.*

P. 173. *καὶ πλινκῶτα ἀλασσομορφοῦς*] Ita videtur legisse Ferrarius, & recte quidem; quamquam sensum videtur non cepisse. Perionius legit: *καὶ πλινκῶτα ἐξαιμίνες ἀλασσομορφοῦς*, at boves illos sex mensum confinxit. Codex Reg. habet: *καὶ πλινκῶτα ἐξαιμίνες ἀλασσομορφοῦς*. Verbe: *& boves di-*

toribus, quique ejusmodi rebus gloriantur, venam proponendas, vel, quique res tanti pretij postulant.

εἰς ὃ τὸ καθαρισμὸν καταβέβηκεν] Aliter P. 174. *legisse videtur Ferrarius; ita scilicet: εἰς δὲ τὰ ἁλογοῦν μὴ καταβέβηκεν, sed nulla sententia.*

ἡμεῖς ὅτι μὴ κελεύεται ἀθεσῶτων, &c.] Hac ita P. 176. *restituimus, cum Codex Reg. haberet, ἡμεῖς ὅτι κελεύεται ἀθεσῶτων.*

τὸ ἄνω ἢ ἰδὲν ἐστὶ, ἢ ἐστὶ τὰ ἄνω] Ita Cod. Regius; Perionius legisse videtur: *ἐστὶ ἢ μὴ ἐστὶ τὰ ἄνω, vertit enim: Ac scire quidem habeatne, annon habeat: Ferrarius vero, ἰδὲν πνεῦς ἐστὶ τὰ ἄνω, vel aliquid simile.*

τὸν ἁγὸν ἴδων καταβέβηκεν] Ita Cod. Reg. P. 177. *gius, & Perionius; quod sensu caret: legebat Ferrarius, ἀθεσῶτων, quod rectum est.*

ὡς τὰ ἀνω ἡνεουαλίμ, εἰς ἡν, &c.] Hic P. 178.

plane cæcutiunt Perionius, & Ferrarius, qui pro eo quod est, λέγει) νῦν, videtur legisse, *ὡς λέγει) νῦν*. Totam pericopen sic interpretator: *Et forsasse superna Ierusalem ad quam ascendit Dominus, aurige instar ducent: eos qui ex Circumcisione, & ex Genibus credunt: precedentibus eum, & sequentibus, vel Prophetis & Apostolis, vel ministrantibus ipsi Angelis (possunt quippe ita exponi ex iis qui ipsum precedunt, & sequuntur) superna inquam Ierusalem nunc dici potest, que ante ipsius ascensum ea continebat, que dicuntur spiritualia nequitie in cælestibus, nimirum vel Chanaan eos, &c.*

ὁμοσ σαζόνων ἐπιλωλόδιον] Vide no. P. 179. *stras Observations in Matth. 21. p. 435.*

πᾶς ἢ ὁ δὲ ἐξαιμίνος ἁπλοῦς ἐσθῆς] P. 181. *&c.*] Sic videtur legisse Ferrarius: *πᾶς γεμῖν ὁ δὲ ἐξαιμίνος ἁπλοῦς ἐσθῆς ἐσθῆς) τὸς ἐστὶ ἡπερδύξαν ὠπλισμένους τὸς πιδανὸς λέγει, ἀματα ἐσθῆς ἁπλοῦς, τὰ τὸ πνεῦμα ἐξοδου-δολόδιον; καὶ πορνείας ἐστὶ ἐν ἡνεουαλίμ οἰκείν δελόντων, καὶ τὸ ὕψος ἡδὲν ἐστὶν, βλάπτον-τα, ἡδὲ τὸν ἁπλοῦς ἁπλοῦς ἐστὶν ἐστὶν, ἐπιλωλόδιον τὸς ἀθεσῶτων οἰκείων ἐστὶν.*

ὡς ἡμεῖς ἀπὸ τῶν πνεύματων] Ita LXX. *Itaie 30. 6. Corruptissimus est hoc loco C. Reg. ἐκπο ἀπὸ τῶν πνεύματων ὡς, quæ stolide sequi conatus est Perionius.*

τῶν ἐξ ὧν τὰ πνεύματα ἐξαιμίνος] De Valen. P. 182.

tinianorum Pleromate, & iis quæ sunt extra Pleroma differit Epiphanius ex Irenæo, Har. 31. cap. 16. Tertullianus Univerfitatem appellat, adv. Valentin. deque ea agit cum hoc quem dico, libro, tum etiam lib. De præscript. adv. Hæret. & lib. De anim. Humanum autem genus in tres ordines Valentiniani distribuebant, πιδυμο πνεῦς in quorum numerum se ipsi ac Gnosticos referebant; ψυχικοί, de quibus hic Heraclion; & σαρκίνες. Consule Epiphanium Har. 31. cap. 7. & 19, & seq.

σφαγμάτων ὑπὸ ἀθεσῶτων] Ferrar. P. 184. *rius legisse videtur, ὑπὸ ἀθεσῶτων, malim: ὑπὸ*

ὡς ἔστι μὴ ἀλλοιωμένης
 ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν ὄντα, &c.] Luxata
 hæc sunt, nos ab ulcere unguem abstinui-
 mus: unum tamen affirmaverim, loci sen-
 sum non cepisse Ferrarium, qui talis est:
 Quamvis sexcenta alia signa ostendere po-
 terat Christus, attamen ad illud, Quia hæc
 facis? ea quæ ad Templum pertinebant
 convenienter respondit, pro aliis signis
 quæ Templum minime spectabant. Inde li-
 quet negandi particulam, quam admisit Pe-
 rionius, sententiam labefactare; sic enim
 ille: *Esti enim innumerabilia alia signa
 ostendere poterat, non tamen ad illud, Quia hæc
 facis? ea quæ ad Templum pertinebant honeste pro
 aliis signis, præter ea quæ ad Templum refereban-
 tur, respondisset. Non absurde igitur pro, ἀλλ'
 ἢ πρὸς, quæ totam periodum conturbant,
 legas, ἀλλὰ μὴ πρὸς, vel quid simile.*

P. 186. ἢ πρὸς ἀνακτὴν εἰς τὴν ἑλπίδα, &c.] Perionius
 legit, ὅσα ἐστί. Ferrarius, ὅσα ἀνακτὴν, quod
 probo.

ὅσον τὸ ἐκ τῶν] Ferrarius legit, ὅσον. Pe-
 rionius, ὅσον το.
 ἀλλ' ἐν, ἢ μὴ ὄντα, ἀλλὰ καὶ, &c.] Ita
 Cod. Reg. & Perionius, neque aliam lectio-
 nem ratio patitur. Male ergo legebat Fer-
 rarius: ἀλλ' ἐν μὴ ὄντα.

P. 187. ἵσμε μὲν ὅτι τὰ &c.] Distorta hæc sunt,
 quæ sic digerenda erant: ἵσμε μὲν ὅτι τὰ
 ἐν τῷ ἔμψυχον, ἢ μὴ ὄντα ἀνεγχεραμμένα
 διαγαλίου πρὸς τὴν ἰσοδομήτουσαν, &c.

P. 188. ἐν μὲν νεοτάτῃ] Lege, ζῆν. Hoc est Ebraice
 n, veteris mensis Ebraici nomen, qui Ijar
 Iudaico responderet. Vide Ioseph. Antiq. lib.
 8. cap. 2. n. 3.

P. 189. καὶ τὸν εἰ ἀριθμὸν, εἰς τὴν, &c.] Perperam
 accepit hunc locum Ferrarius, quem me-
 lius interpretantem Perionium audiamus:
 ac sex numerum ad materiam, id est ad effectiōnem
 refert; quadraginta autem numerum, qui est qua-
 teratio, qui, ut ait, copulari, connectique non potest,
 ad inflationem, semenque inflationi. Vox autem
 ἑμψύχον quam neuter intellexit, locū ha-
 bet in re medica, ubi agitur de formatione
 foetus, quemadmodum & ζύσημα.

ἐν τοῖς ἀγωνισμοῖς εἰς τὸν ναόν, &c.] Ita
 Cod. Reg. quem secutus est Perionius, ubi
 scribendum, ἠγωνισμοῖς. Verior tamen
 Ferrarij lectio: ἐν τοῖς γωνίαις, vel, γωνιω-
 μῶν.

εἰς τὸ σῶμα τῆς ἡ, &c.] Ita Cod. R. men-
 dose. Perionius legit, εἰ τὸ σῶμα, quod per
 mihi placet: videtur legisse Ferrarius: εἰς τὸ
 σῶμα τῆς ἡ ἢ ναόν ἀπὸ εἰρησῆ, &c. quod non
 displicet.

κατὰ τὴν ἑστὴν τὸ σῶμα] Cod. Reg. ἀπὸ τῆς
 πλὴν ἐν τῷ περὶ τῆς, &c.] Totam hanc pe-
 ricopen, satis quidem intricatam, interpre-
 tationibus suis foedarunt Perionius & Fer-
 rarius: cuius hæc mihi videtur esse senten-

tia: *Ceterum in huiusmodi rebus persuasum ha-
 bentes ad Dei sapientiam pertinere proprietates ex-
 plicare divinitus inspiratae Scripturae, quæ sapien-
 tiam docet in mysterio reconditam, quam nullus
 Principum sæculi huius cognovit; cum id præserim
 nature humane captum superet. Vocem περὶ
 τῆς expungebat Perionius, sed malim in-
 terpretationem ad libri scripturam ac-
 commodare, quam temere receptam veterum
 Codicum lectionem convellere.*

ὅταν εἰρήνην παραλάβῃ, &c.] Ab Exitu P. 190.
 filiorum Israël, ad initia constitutionis
 Templi annos effluxisse octoginta supra
 quadringentos diserte scriptum est 3. Reg.
 6. 1. nedum quadringentos & triginta, uti
 hic habetur. Iosuum præterea res in Ægypto
 administrasse ullas quis unquam prodi-
 dit? Quid hoc denique monstri est, triginta
 annos à Testamento Dei ab Abrahamo sus-
 cepto, ad Legem Moysi traditam interces-
 sisse; cum annorum triginta & quadrin-
 gentorum spatium Paulus interponat, Gal.
 3. 17. ex eo quod habetur Exod. 10. 40? Si
 huic igitur loco medicinam facere veli-
 mus, ita subducenda sunt rationes, ut du-
 plex annorum summa, eorum scilicet qui à
 Testamento tradito ad Exitum filiorum Is-
 rael, seu Legem positam (eodem quippe
 hæc anno contigerunt) quique ab Exitu
 ad extructionem Templi præterierunt, du-
 plicem numerum Sabbaticum det, septin-
 gentorum videlicet, & septuaginta anno-
 rum. Ac posteriorem quidem, ab Exitu ad
 extructionem Templi, quadringentorum
 & octoginta annorum esse proditur 3. Reg.
 6. 1. juxta Ebraicum exemplar, quod reli-
 qui fere Interpretes secuti sunt; unis exce-
 ptis LXX Senibus, quos affectatus est Ori-
 genes: at illi sic habent: καὶ ἐβλήθη ἐν τῷ πα-
 σαχμοσῶ καὶ περὶ αὐτοσῶ ἐπὶ τῆς ἑξήκοντα, &c.
 Complut. editio: ἑβλήθη. Certe Melchior
 Canus lib. XI. De locis Theol. numerum
 illum à librariis, ut fere fit, esse corruptum
 multis probat: & revera, si numeros accu-
 rate ponere volueris, ex aliis Scripturæ lo-
 cis facile comperies lectionem illam stare
 non posse. Verisimile igitur mihi fit legisse
 Origenem: ἐν τῷ πασαχμοσῶ καὶ ἑξακοσῶ,
 & inde loco hoc quem tractamus, scripsit-
 se: ἑξακόσια καὶ πασαχμοσῶτα. Quæ sequuntur
 apud eum: καὶ τῷ ἔμψυχον οἰκονομηθέν-
 ταν μὴ ἰσοῦ ἔλ' ἐπὶ τῆς, &c. manifesto sunt
 vitiosa. Ea sic reparari possunt. Cod. Re-
 gius habet, μὴ ἰδ. ita legerunt Perionius, &
 Ferrarius, & ita scriperat indoctus libra-
 rius, ἰδ pro ἰσοῦ positum existimans, more
 ταχρηθῶσαν, quibus id nominis ita contra-
 here solitum est. At plane scripsit Origenes:
 μετὰ ἢ καὶ ἔπ' ἑπ', hoc est quod habetur Gal. 3.
 17. μὴ ἔπ' ἑπ' ἑξακόσια καὶ ἑξακόσιον. Atqui hæc duæ
 summae in unum compositæ duplicem nu-

merum sabbaticum dabunt, septingentorum nempe annorum & septuaginta. Hic mentem Origenis & scripturam perscrutatur, quæ rectane sit, & Chronologicis computationibus consona, huius artis magistris disquirendum permitto. Vnum Iosephi locum, unde de eo existimari possit, proferam ex lib. 8. Antiq. cap. 2. n. 3. πικρὸν οἰκοδομίας τῶ καὶ σολομῶν ἤρξατο, πικρὸν γὰρ τῆς βασιλείας ἔτος ἔχον μὲν δυνάτω, ἐν μεταδόνας μὲν ἀρτεμισίον καταρῶν, ἐβραῖοι δὲ ἴαρ, μὲν ἐν πεντακόσια & ἐξήνηκοντα καὶ δύο τῆς ἀπὸ ἀγῶν τῆς ἰσραηλινῆς ἐξόδου. μὲν δὲ χίλια & εἰκοσι ἐπὶ τῆς ἀβραμῶν εἰς τὴν χανααίαν ἐκ τῆς μεσοταλαμίας ἀπέξω. Exorsusque est Solomon fabricam hanc anno regni sui quanto, secundo mense, quem Macedones Artemisium vocant, Iar vero Hebraei, annis quingentis nonaginta duobus postquam Iraelita Egypto excesserant: mille & vicinij annis post Abrahami ex Mesopotamiae regione in Chanaanam migrationem.

P. 191. ὁ δὲ δαδὶ μὲν ὄριζα ἐπὶ σωματῶν, &c.] Vndecimo anno ab auspicio Salomonis regno, octavo à jactis Templi fundamentis: septennio quippe ingens illa ædificij moles absoluta est. Ioseph. lib. 8. Antiq. cap. 2. n. 4. & 5.

αἶμα γὰρ οἱ τῆς βασιλείας οἱ, &c.] LXX scripserunt: καὶ ἐπελέκυσαν οἱ οἱ σολομῶν, καὶ οἱ οἱ χερσὶ. Fefellit eos vox, να, qua habetur 3. Reg. 5. 18. unde locus ille τῆς ὁ de promptus est; vocabulum quippe illud pro punctorum varietate vel, filios, vel, edificatores, significat.

P. 192. πῶς οἱ γὰρ ἰμῶν δὸν;] σμῆντες] Vide Nos supra ad Origenis Comment. in Matth. 15. 21. p. 256.

P. 193. γραμμάς, καὶ ἰσραηλῆες] Ferrarius pro, γραμμάς, legebat, γραμμάς. αἷς σισαμῶνας ἀπὸ πῆ, &c.] Perionius legit, σισαμῶνας, sed omnino legendum, αἷς ἰσραηλῆες.

P. 194. ἐν βασιλείᾳ θεοῦ] Ita restituendos judicavimus perverfos Codicis Reg. apices.

P. 195. παρεκδέξαμενοι τὸ ἐν τῷ, &c.] Recte Perionius: qui perperam acceperunt illud quod, &c. Male Ferrarius.

καὶ γὰρ μακαριώτερος ἐστίν, &c.] Supplendum φησὶ, quod fortasse supplendum reliquit Origenes, vel librarius pratermisit. ἰδὲν δὲ τῶ τῶ] Legendum fortasse, ἰδὲν δὲ δὲ τῶ τῶ. Alioqui non constabit sensus.

P. 197. γαμβροῦ μόνον ἐπὶ πατρὸς] Ferrarius legit γαμβροῦ μόνον, quod mihi probatur. Quod sequitur: τὸ ἀπὸ ἰδὲν τῶ τῶ γαμβροῦ, mendi mihi valde suspectum est.

P. 198. ἴσως μὲν ἀνέδειξε σοι] Ita Cod. Reg. Correxerit Perionius, ἀνέδειξε σοι, sed ad veram lectionem digitum intendit Ferrarius: ἴσως μὲν ἀνέδειξε σοι.

P. 199. ἑπιμαρτυροῦσα ἡμέρα] Exod. 16. 1. Ebrai-

cum exemplar, & Interpretationes omnes habent, ἐπιμαρτυροῦσα.

ὅταν ἔποι λόσοι] Ita Cod. Reg. cuius vi. P. 200. tium sarcire Oedipi est.

ὁ μεταλαμβάνων ἐν φησὶ βῆδος] Particulam negandi agnoscit Perionius ex auctoritate Codicis Reg. totoque hoc loco turpiter fedat. Ferrarius repudiat τὸ, ἐ, in quo eum sequimur. Nec absurde fortasse scripseris: ὁ μεταλαμβάνων ἐν, φησὶ, βῆδος.

ἀπὸ τούτων ὅσοις ἐπαρπαύσατο τὰ ἐσπῶν, &c.] Hunc locum ita restituumus: ἀπὸ τούτων ὅσοις ἐπαρπαύσατο, καὶ ἐσπῶν ἐσπῶν ἀπὸ τῶ τῶ ἐπιμαρτυροῦσα κατὰ τὸν, &c.

τὰ δὲ ἐκ τῆς πηδῆς μὲν τῶ αἰώνιοι &c.] Hunc P. 201. locum cum aliis excutimus alibi, ut Origenis de Filij dignitate sententiam exploremus.

καὶ τὰ ἐκ τῆς πηδῆς καὶ δι' ἴσως δὲ πρὸς εἰς δι- κροῦσιν, &c.] Legendum fortasse: καὶ τὰ ἐκ τῆς πηδῆς καὶ δι' ἴσως δὲ πρὸς τὴν διμαρτυροῦσα. Quam vero lectionem secutus est Ferrarius, perverfa erat, ut ex inepta interpretatione conijcimus.

καὶ τὰ ἐκ τῆς πηδῆς καὶ δι' ἴσως δὲ πρὸς εἰς δι- κροῦσιν, &c.] Videtur legisse Ferrarius: καὶ τὰ ἐκ τῆς πηδῆς καὶ δι' ἴσως δὲ πρὸς τὴν διμαρτυροῦσα. at ne sic quidem sensus constat. Ego quidem comma istud libenter induxerim.

ἀπὸ τούτων καὶ ἀνεπίστεστοι] Notent Grammatici postremam hanc vocem, quasi ab ἀνεπίστεστοι. nisi fortasse locus corruptus sit, & legendum sit fortasse, ἀνεπίστεστοι, vel, ἀνεπίστεστοι.

αἷς τὴν καὶ τὸ πολλὰ ἐσπῶν, &c.] Hæc nobis representat Cod. Reg. quem fere sequitur Perionius, & ita vertit: ita ut hoc ἴσως multa pericula eveniant plerisque qui plurimum, ut qui in haurienda aqua ex fonte Jacob, exercitati sunt: pro, αἷς τὴν, legit, ὅτε, & post, ἐσπῶν, supplet, σμῆντες, vel legit, καὶ πολλὰ ἐσπῶν αἷς ἐπιμαρτυροῦσα ἰσραηλῆες, vel quid simile. At aliam penitus lectionem sequebatur Ferrarius, quam conjectura assequi promptum non est.

εἶτ' ἄδως φησὶ] Hæc ita concepta erant P. 204. in Cod. Reg. εἶτ' ἄδως φησὶ. Vertit Perionius: cum statim dicat: at in Ferrarij interpretatione non comparent. Lego, εἶτ' ἄδως φησὶ. τὸ λεγομένου ζῶντος ὕδατος] Ita Cod. Reg. P. 206. & Perionius; sed sensus repugnat. Legit Ferrarius, λεγομένου ἰακώβ φησὶ, quod verum est.

τὸ πληροματῆς ἐστίν, &c.] Et paulo post, καὶ τὸ πληροματῆς ἐστίν αἷον. De Pleromate supra diximus ad pag. 182. Comment. in Iohann. De Æone Irenæus, Tertullianus, & Epiphanius passim.

διελθῆναι αἷον] Lege, διελθῆναι αἷον, P. 207. ut is fit loci sensus: Mulier illa servatorem agnoscere non valens, & pro Propheta ipsum habens, postquam ab eo convicta est adulterij, per-

Exitu P. 195. aionis supra Reg. a, uti Egi. prodigina no susce. admi. Gal. 4. 0: Si e veli. ut du. ut qui à um li. quippe Exitu it, da. septim. anno. titu ad totum Reg. d reli. exce. t Ori. g. no. &c. chior erum xum accu. re Jo. stare gulle nos. p. p. f. ancur in. d. i. sunt. Re. us, & libra. more intra. enes: Gal. 3. e dua a nu.

versas eorum exprimit opiniones, & hareses, qui in Scripturis versantur. Qui ad superiora attenderit, expositionem hanc facile admit- tet. Paulo post pro, καταλιφθάντας, lege, καταλιφθάντες.

P. 208. ὅτι ἐπιμύθη, διαμύθη, &c.] Hieronymus De nom. Ebr. Garimim, divisio sive adve- ns. A 172, succidere, scindere.

δὲ καὶ ἄνωτος ἐπιμύθη, διαμύθη, &c.] Hieronymus De nom. Ebr. Ieroboam, dijudicans populum; vel, dijudicans super nos.

σίων, ὅτι ἐστὶ σκοπιῶν πέλον] Hieronymus De nom. Ebr. Sion, specula, vel speculator. 173, monumentum, titulus, specula.

P. 210. οἰκὸν ὄρω, μὲν τὸν ἐξέβολον λίγαδς] Vide Nos ad Commentar. in Matth. 17. p. 312.

ἢ τὸν κόσμον ἄνω] Diabolum quippe κοσμοκράτορα & constituunt Valentiniani & appellunt. Irenæus lib. 1. cap. 2. Epiphanius Har. 31. cap. 19.

P. 211. πολὺ δὲ ἐστὶν αὐτῶ, &c.] Ita Cod. Reg. quem sequitur Perionius his verbis: Nunc quidem

multa verba Heracleonis proferre possum. Malim: Nimitiam quidem nunc esse Heracleonis verba te- citare. Ferrarius videtur legisse: πολὺ δὲ κρείττον ἐστὶ, &c. sed Cod. Regij lectionem anteposimus; sequitur enim διότι ἐκόντες ἑαροῦνθε ἡμεῖς, &c.

τὰ ἐπιγαγραμμένον πρὸς ἀποκρυφισμῶς] De apocrypho hoc libro vide Lactantium lib. 4. cap. 20. & Hieronymum De scriptor. Ecclesiast. & ἐκδοχὰς ἐν τῷ πατρισταίῳ, Clementis Alexandr. Editioni subiectas. & Eu-

Clem. Alex. Edit. C. meli. P. 350. 351.

sebiuum lib. 3. Hist. cap. 3.

πὸ τῶν ποτε γησιῶν ἐστὶν, &c.] Duplex li- brorum qui pro sacris proponerentur, ordo fuit; τῶν γησιῶν, cuiusmodi erant quos in Canonem suum Ebræi retulerant, quique erant intra arcam; & τῶν ἀποκρυφισμῶν. Rursus τῶν ἀποκρυφισμῶν duplex ordo fuit, τῶν ἀπὸ πλερο- μέριον, seu μικρῶν, qui admitterentur ab ali- quibus, ab aliis repudiarentur, & dubie ef- sent auctoritatis, cuiusmodi erant Macha- bæorum libri, Sapientia Sirach, & Salo- monis, alijque, quos quamvis in Catalo- gum suum non contulissent Iudæi, plurimi tamen recipiebant: alter ordo erat τῶν νό- θων, quique ab omnibus plane pro confit- ctis & supposititiis habebantur. Priorem di- visionem confirmat Hieronymus in Pro- logo Galeato, & Athanasius, seu quisquis est auctor Indiculi librorum Scripturæ: hi enim quidquid præter γησιῶς est, inter ἀπο- κρυφισμῶς recensent. At triplicem illum ordi- nem, τῶν γησιῶν, τῶν ἀπὸ πλερομέριον, & τῶν μικρῶν sequitur Eusebius Histor. lib. 3. cap. 25. & 31.

μὴ δὲν ἡμετέροις ἀποκρυφισμῶν] Perionius ex Cod. Reg. non oportere dicitur adorandas res, &c. quæ legitimo sensu carent: optime Ferrarius legit: κατ' ἰσχυρὸς ἀποκρυφισμῶν, nam

& paulo post, καὶ ἰουδαίους σέβειν τὸ θεῖον, & paulo superius Iudæorum, & Gentilium fre- quens est mentio.

καταλιφθάντες ἀγγέλοις, καὶ μὲν, καὶ σελήνῃ] P. 212.

Quoniam in Veteri Lege Dei mandata obijisse sepe legitur Angelus, & quasi ex per- sona Dei sepe esse locutus, hinc varie dif- putatum est inter Iudæos, Deusne ille ef- fer, an Angelus. Angelos nullos admitte- bant Sadducæi, ut est Actor. 23. 8. Eos agnoscebant Pharisei, religionis inter ip- sos principes, & arbitri. Cum autem super- stitionibus valde dediti essent huius sectæ homines, facile eo delapsi sunt, ut damno- sum & veritum Angelis cultum exhiberēt. Atque hæc hæresis apud Phrygas florebat Pauli temporibus, ut intelligitur ex ipsius Epistola ad Colofenses. Sed & multo post in Laodicena Synodo damnata est. Quo- nam vero cultu Lunam, & μὲν venerati sint Iudæi, dictu facile non est. Isaias cap. 65. v. 11. sic ipsos alloquitur: Et vos qui develi- quistis Dominum, qui oblitus estis montem san- ctum meum, qui ponitis mensam in Gad, & im- pletis in Gad Meni libamen. Gad est ἀγαθὸν τῆς γῆς, ut recte intellexit Hieronymus. Ita sumitur Gen. 30. 11. Sortes autem rerum omnium vetustissimi Chaldæi, & Ægyptij Astrologi Syderibus deputabant: & Fortunæ quidem sortem tribuebant Lunæ, ut Dæmonis for- tem Soli; & huic res ad animam pertinen- tes, illi res corporales curæ esse putabant.

Vettius Valens lib. 4. Anthologiarum, cap. 5. quod est ἀπὸ τῶν ἀπὸ πλερομέριον ἀποκρυφισμῶν, docet fortem Fortunæ, & Dæmonis significare Solem, & Lunam, Lunam quippe esse Fortunam, in potestate habentem corpus & spiritum; Solem vero esse Mentem & Dæmonem, animas ad res gerendas excitantem, & moventem. Idi- psum aliis præterea testimoniis, tum ex Macrobio, tum ex eodem Valente deprom- tis demonstrat Seldenus Libro De Dis Sy- ris Synt. 1. cap. 1. Quod ait ergo Isaias Iudæos adorare Gad, id est Fortunam, id ex- ponit Lunam Auctor libri quem citat Ori- genes, quæ Fortuna quoque dicitur. Sequi- tur apud Isaiam: Et impletis Meni libamen. Il- lud est quod apud Origenem exponitur, καταλιφθάντες μὲν.

Multum hic astuant Inter- pretes; sed in eo plurimi consentiunt, vocabulo Meni vel Planetas omnes, vel vnum ex Planetis signari, quem Mercu- rium quidam esse coniectant. Mihi autem verisimile sit Solem, qui Mens est, & Dæ- mon, seu Genius voce Meni significari, ex origine Γαδ, quod est numerare, quia Sol temporibus numerandis & dividendis præ- est. Indidem profluxit dictio μὲν. Luna, eadem de causa. In Solis autem & Lunæ adorationem proclives fuerunt Iudæi, iam

inde ab antiquis temporibus, ut colligitur ex Deuter. 4. 19. Ne forte elevatis oculis ad cælum videas Solem, & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea: & Job. 31. 26, 27. Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam incendentem clare. Et latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo. Atque ea ad Iosiam usque propagata est idololatria, de quo id scriptum est 4. Reg. 23. 11. Abstulit quoque equos quos dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, & facies ad Orientem, & adorasse ad ortum Solis. Ex his efficitur probabile non esse Isaiam Fortunæ, hoc est Lunæ cultum Iudæis obiectentem, Solis religionem, cui multo magis dediti erant, fuisse. Præterea eius verba sic exposuerunt Senes Septuaginta: ἐπιμαζόντες τῇ τυχῇ ἐπιπέζαν, καὶ πνευσῶτες τοῦ δαίμονιοῦ κέρασμα. Hieronymus quippe in Isaia 65. 11. sic ipsos ait reddidisse: Paratis Fortuna mensam, & impletis Dæmoni poculum: & mox: Quodque Septuaginta translulerunt τοῦ δαίμονιοῦ, id est Dæmoni; in Hebræico habet וַיִּבְנוּ. Vnde manifestum est corruptam esse vulgatam loci huius lectionem: ἐπιμαζόντες τοῦ δαίμονιοῦ ἐπιπέζαν, καὶ πνευσῶτες τῇ τυχῇ κέρασμα. Meni igitur juxta τῆς οὐχὲστ δαίμονιοῦ. Atqui fors Dæmonis, seu Genij, cuius in tutela ut quisque natus est, vivit, ut ait Censorinus, & natale comes qui temperat astram, ut loquitur Horatius, tribuebatur Soli ab antiquis astronomica disciplina magistris, ut dixi: & Sol ipse Dæmon appellabatur. Macrobius libr. 1. Saturn. cap. 19. Argumentum caducei ad genituram quoque hominum, que genensis appellatur, Ægyptij protendunt, Deos præstitos homini nascenti quatuor adesse memorantes, Δαίμονα, τυχῆν, ἑσπέρα, ἀνίστην, & duo priores Solem, & Lunam intelligi volunt; quod Sol auctor spiritus, calor, ac luminis, humana vita genitor & custos est, & ideo nascentis Dæmon, id est, Deus creditur: Luna τυχῆν, quia corporum præsul est, que sortitorum varietate jactantur. Firmicus libr. 4. cap. 11. Locum Dæmonis ista ratione colligimus, quam ideo huic libro adsecimus, quia Solis eum esse locum Abraam simili ratione monstravit. Quemadmodum autem pro Luna, sortem ipsi tributam, Fortunam nimirum Propheta expressit; ita ad significantum Solem, sortem Soli deputatam, Dæmonem scilicet, seu Meni notavit. Ex Meni Ebraice prodiit Græcum μῆνι, Dæmon, seu Genius, qui & Sol. Vnde μῆνιες, Æolice μῆνιες, hinc Latinum Manes, qui & Genij. Servius in 6. Æn. v. 743. Ergo Manes Genios dicit, quos cum vita sortimur. Non autem sic vocantur à Manis, quod est bonus,

quod idem scribit Servius 3. in Æn. Ex μῆνι fit μῆνοδωτες, & contracte, μῆνοαι. Id nomen fuit Patriarchæ Constantinopolitano, ad quem extat celebris Iustiniani Epistolæ non ut vulgo scribitur, Mennas. Sic πολλοὶς contracte, pro πολλοδωτες. sic ἱουδαῖς, pro ἱερουδαῖος. sic θεοδαῖς apud Iosephum, pro θεοδαῖος. sic ὀλυμπῆς Rom. 15. pro ὀλυμπόδοτος. Hinc dicti & μῆνιες. Menses, quos curricula suis Sol determinat, quasi sint varij Soles, & Sol puta Ianuarij alius sic à Sole Iunij. Conjecturam nostram penitus firmat Strabo libr. 12. cum ait Cabiris quæ urbs caput est Armeniæ, esse τὸ ἱερόν μῆνός φαρμάκου καλούμενον. Templum quod Menis Pharnacis appellatur: tam religiose cultum, ὅσπερ τὸν βασιλικὸν καλούμενον ἕρπον τῶν ἀπέφθικτων, τυχῆν βασιλείας, καὶ μῆνα φαρμάκου. Et pro iuramento, quod regium appellatur, haberi voluerunt Fortunam Regis, & Menæ Pharnacis. Atqui id Templum Lunæ quoque consecratum erat: ἐστὶ δὲ τὸ τοῦ σελλῆνος τὸ ἱερόν, καὶ δῆλον τὸ ἐν ἀλβανίαις, καὶ τὸ ἐν φρυγίᾳ, τὸ δὲ τὸ μῆνός ἐν τῷ ὀμωνύμῳ τόπῳ, καὶ τὸ τῆς ἀσκαῖας τὸ πῶς τῆ ἀποχρίσας τῆ πῶς ποσειδῶν, καὶ τὸ ἐν τῇ γῆραι τῆ ἀποχρίσας. Est autem hoc quoque Templum Lunæ, quemadmodum & illud quod est in Albanis, & quod in Phrygia, & illud Menis, quod est in loco cognomine: & illud Ascæi apud Antiochiam que est ad Pissidiam, & illud quod est in regione Antiochenorum. De templo illo quod est in Albanis disserit Strabo libr. 11. In calce vero libri 12 sic ille de templo Phrygio Menis: μῆνός δὲ τῆς καροδινείας, καὶ τῆς καροδινείας ἱερόν ἐστὶ μῆνός καροδινείας. Inter Laodicæam & Carura templum est, quod Menis Carii appellatur. Athenæus libr. 12. pagum quemdam Phrygiæ μῆνός καροδινείας appellat, pagum Menis, ubi nempe templum Menis, si quid conjectura valeo. De templo vero Ascæi hæc Strabo libro eodem 12. λέγει ἐν τῇ γῆραι καὶ ἱεροσυνίης μῆνός ἀσκαῖας. Erat autem illic sacerdotium Menis Ascæi. Nihil his locis intellexerunt Interpretes. Vides templum illud quod erat Cabiris, consecratum fuisse Meni, & Lunæ. Atqui petita ex eo iuris iurandi formula exprimit τυχῆν βασιλείας, Fortunam Regis, cuius fors Lunæ adscribebatur; & μῆνα φαρμάκου, id est, si recte intelligo, Genium, seu Dæmonem Pharnacis, cuius fors ad Solem pertinebat. Templum itidem illud Albanorum, & illud Ascæi, & aliud Phrygium, non Meni solum, sed & Lunæ fuerunt dicata: nec aliter enim accipi possunt ista Strabonis: ἐστὶ δὲ καὶ τὸ τοῦ σελλῆνος τὸ ἱερόν, καὶ δῆλον τὸ ἐν ἀλβανίαις, καὶ τὸ ἐν φρυγίᾳ, τὸ δὲ τὸ μῆνός ἐν τῷ ὀμωνύμῳ τόπῳ, καὶ τὸ τῆς ἀσκαῖας τῆ ἀποχρίσας. De Albanis sic Strabo libr. 11. θεῖος δὲ μῆνός, ἡλιος, καὶ δία, καὶ σελλῆνος. διαφραστήρας δὲ σελλῆνος ἐστὶ δ' ἄνω τὸ ἱερόν τῆς ἰσχυρίας πηλοσίων. Deos autem colunt, So-

Censor. c. 3.
Horat. lib. 2.
Epist. 2.

... &
am fre.
... P. 11.
... data
... per
... dif
... est
... mitte
... 8. Eos
... ter ip
... super
... scēte
... amno
... liberē.
... orebat
... i phis
... to post
... 14
... Qu
... rati sint
... ap. 65.
... i deti
... em su
... & im
... timur
... manum
... trologi
... quidem
... ais for
... tinent
... abant.
... m. cap.
... 10. 10
... unæ, &
... m. Lu
... cessare
... n vero
... ad res
... i. Idi
... um ex
... prom
... his Sy
... ias lu
... id ex
... t Ori
... Sequi
... em. Il
... onitur,
... Inter
... rtiunt,
... i, vel
... decu
... autem
... & De
... ani, ex
... ia Sol
... is præ
... Luna,
... Luna
... am

lem, & Iovem, & Lunam; maxime vero Lunam. Est autem eius templum Iberia proximum. Solem ait illos & Lunam venerari, quos templum Meni, & Luna posuisse alibi significat. Nempe Sol is est Men. Templum igitur illud apud Armenos Genio, & Fortuna Pharnacis consecratum erat. Ita Romanis Genium Principis adjurare solitum erat, necnon & eiusdem Fortunam, quae ipsa quoque Daemon esse tenebatur: Origenes libr. 8. contr. Celf. εἴτε κ, ὡς πον ἔδοξεν εἰπαῦσι τῶ βασιλείων βασιλείας τῶν δαίμονα ὁμῶσαν οἱ πῶν τῶν αὐτῶ ὁμῶσαν. δαίμονα ἔστιν ἡ ὁνομαζομένη τῶν τῶ βασιλείας. Sed Daemonis nomine Genius frequentius compellabatur. De Genio, & Fortuna eleganter Cebe in Tabula. Eos autem sapē simul cultos, atque iisdem religionibus placatos reperias. Plurima apud Gruterum Marmora videre est in honorem utriusque erecta & incisa. Consecratum itidem Soli, & Luna dici poterat Armeniaeum illud Templum, non absolute, sed quatenus Genio, & Fortunae Pharnacis Sol, & Luna praerant. Porro lingua & moribus multum habuisse cum Syris cognationis Armenos idem Strabo libro primo prodidit. Quid si ab eodem Mene nomen dicamus Armeniam traxisse? Ieremias cap. 21. v. 57. hac scribit: Annuntiare contra illam (Babylonem) regibus Ararat, Menni, & Asenez. LXX Sixtinae Editionis: *Ἐγγύθια τῆ ἐν ἁπῶν βασιλείας ἀγατὶ παρ' ἐμῶ, κ, τῶν ἀγαθῶν.* Legē: βασιλείας ἀγαθῶν παρ' ἐμῶ. κ, ὡς ἀγαθῶν. ubi Ebraicum *מנע* redditum est παρ' ἐμῶ, quasi id non sit nomen proprium. Idem peccavit Arabs. At Paraphraſtes Chaldaeus Menni reddit *מנע*, quae vox alias scribitur, *מנע*: utrobique vitioſe: scribendum siquidem *מנע* *מנע* Mons Meni, uti habent Baal Aruch, Iarchi, Kimchi, alijque Ebrai proceres, qui & Armeniam exponunt. Ex Menni ergo nomen ipsam traxisse erudite sane, & luculenter ostendit vir praestantissimus Samuel Bochartus in Phaleg lib. 3. cap. 3. Equidem non aliud esse censuerim *מנע*, Montem Meni, quam montem consecratum Deo illi, qui ab Isaia *מנע* appellatur, ubi à Strabone, & Auctore Praedicationis Petri, quam laudat Origenes. His amplius gallum album comedi verabat Pythagoras, quod esset Meni sacer, hoc est Soli, ut exponunt Pythagorici. Iamblichus lib. 1. de vita Pythagorae, postquam censuisse illum dixit gallum album Meni consecratum esse; altero libri eiusdem loco subiungit: *ἵεροσ ἡ γῆ τῶν ἀλλήθων α ἡλίου.* Sacrum existimabat esse gallum Soli. Laërtius in vita eiusdem inter ipsius effata hoc posuit: ἀλλήθων ὁ μὴ ἀπὸ τοῦ λαλοῦ, ὅτι ἵεροσ τῶ μελωδῆ & ἱερωτῆ, σημαίνει γὰρ τῶ ἀλάτῃ. Gallum album penitus non attingere,

quod sacer sit Meni & supplex; quippe qui horas significet. Id exponit Suidas in *πρωτογενεας*, ὡς ἵεροσ τῶ ἡλίου, ut Soli sacer. Existimari quoque potest ex supradictis Meneth Deum quemdam ab Arabibus cultum, cuius mentio habetur in Alcorano Sur. 63. hunc ipsum esse Meni. Sane Solis & Lunae cultum pleraque Asiae gentes videntur à Persis accepisse. Auctor est Strabo in Hyrcania ipsos, & Cappadocia templa posuisse *τῶν ἀγαθῶν* *ἡλίου* & *ἀμῶν*, qui & *ἀμῶν* & *ἀμῶν* dicitur. Hunc esse Solem, illam Lunam viri eruditi existimant. Certe in voce *ἀμῶν* vestigia vocis *μῶν* agnoscat. Narrat Herodotus Persis morem fuisse convivia Diis ponere. Idem Fortunae factum à Iudaeis Isaia exprobrat. Quin & ab Herodoto proditum est natalem diem solennibus epulis celebrasse Persas. Nempe ita fortasse Solem seu Genium venerabantur ortus hominum omnium praesulem.

Ἐὰν ὅν ἐνα πρὸς αὐτῶν] Ineptit Ferrarius; P. 214. redde: haecenus disputasse contenti.

τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' οἶον τὸ πρὸς ἀμῶν] Negandi particulam videtur inseruisse Ferrarius: *αὐτῶν ἡλίου τὸ πρὸς ἀμῶν.* Secus Cod. Reg. & Perionius.

οἱ θεολογοὶ ἔχουσιν τὸν θεόν] Eadē Origenes ratiocinatione utitur libr. 2. *Ἐν ἀρχῶν*, c. 4. Si corpus esse pronuntietur Deus, quoniam omne corpus ex materia est, invenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, materia autem sine dubio corruptibilis est, erit ergo iam secundum illos corruptibilis Deus. A Deo quoque corpus abjudicat Homil. 1. & 3. in Genes. & Comment. in Cantic. Homil. (uti inscribitur) 3. & libr. 6. contr. Celf. Sed aperitissime lib. 1. De princip. cap. 1. & 6. & libr. 2. cap. 2. 3. & 4. & libr. 3. cap. 2. & libr. 4. cap. 2. & in Anacephal. In hoc errore fuerunt Seleucus & Hermias Galatae, de quibus memoravit Philastrius cap. 5. & juxta nonnullos, Valentinus quoque, & Audius postmodum Audianorū, & Anthropomorphitarum pater, de quo Epiphanius Har. 70. Scriptum quoque reperimus apud Socratem, Theophilo Alexandrinam Ecclesiam regente, hanc quaestionem iis in locis multorum disputationibus fuisse vexatam, Deusne corpus esset, humanam figuram gerens, an incorporeus; quam postremam sententiam quum amplexus fuisset Theophilus, Monachos Aegyptios adversus eum coisisse, & manu facta hominem invadentes mortem intentasse, ni placitam de Deo opinionem ejuraret, & Origenis libros, unde incorporeum Deum propugnabant nonnulli, daret; quod cum facturum se recepisset, tum demum Monachos discessisse. Quid quod ita scribere ausus est Tertullianus adversus Praxeam, cap. 7. *Quis enim negabit*

Strab. libr. 11. c. 15. 4

Herod. libr. 1. c. 132.

Herod. libr. 1. c. 133.

Socrat. 1. 6. Hist. Eccl. cap. 7.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

Deum corpus esse, esse Deum spiritus est? spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa, quacunque sunt, habent apud Deum & suam corpus & suam formam, per qua soli Deo visibilia sunt; quanto magis quod ex ipsius substantia missum est, sine substantia non erit? Quæ

Aug. s. n. lib. 10. de Gen. ad l. i. cap. ult. & Her. 26. ad Rom. d. 11. d. 11. alibi.

possit. Pro, ὁπότε τις, Ferrarius legit, ὁπότε. Sic autem interpretatus est Perionius: Quam enim cum in mediam, & in eam que sapiens vita appellatur. Spiritus qui nos ambit, intrat, eo Spiritu vita qui castior dicitur, vivit efficietur à Spiritu.

P. 217.

ἢ τὸν ὕον;] Sensus apertus est. Ferrarius autem cum legeret, ἢ τὸν ὕον, omnia perturbavit.

ἀλλ' ἂν χρῆσιν, &c.] Videntur hæc una P. 218:

serie sic describenda: ἀλλ' ἂν χρῆσιν ὅτι παρὰ τὸν ἴδιον ἀνακτόν. Deinde inter τὸ δὲ τὸν ὕον, &c., ei δὲ ἰδὲ τὰς inferendi asterisci. Quum enim dixisset Heracleon eiusdem esse substantiæ cultores Dei & Deum ipsum, hanc doctrinam impugnat Origenes, & ait fornicatam fuisse consequenter ingentam naturam, cum cultores Dei juxta Heracleonem fornicati sint: at sibi ipse respondet; eiusdem sunt substantiæ, sed non eorundem capacis; cui responsioni instare debuit, & ibi Codex deficit. Tum addit; Quod si fatetur Heracleon, ut fateri debet, fornicatam esse naturam spiritalem, quæ ejusdem sit substantiæ ac divina, impia, &c.

ματ' ἐπισημασθε. ὡς ὁ, &c.] Ferrarius: cum increpatione illius. Perionius: cum eius qui ..... obforgatione. Nos aliter locum hunc explicamus: addita enim, post ἐπισημασθε, πλοία σημά, referimus τὸ, ὡς ὁ, ad, ὡς ὁ, quod subest. Hæc autem & sequentia, in quibus Filius substantia, dignitate, potestate, divinitate, & sapientia Patri neutiquam æquiparandus statuitur, expenduntur à nobis in Origenianis. Hic sane excusatum velle Origenem cum parum sinceri animi, tum non satis orthodoxi hominis esse censeo. Hoc aperte profiteri fatius esse duximus, quam locos vitiosæ doctrinæ labe sædatos rescindere, Origenemque truncum & lacerum proponere; id quod à Ferrario factum aliquando verisimile est; puta supra p. 49. & 56. in Iohann. & hoc loco. Hoc si sit, candorē in eo valde desideramus, qui interpretationem suam eiusmodi denuntiatione claudere ausus est, qua nihil profus in hoc Origenis libro immutatum declarat.

ὁ συνελθὲν] κατ' ἰδίον τὸ πατρὶ] Novatianus seu quisquis f uctor est libri de Trinitate, qui Operibus Tertulliani adungi solet, cap. 17. Quamvis enim se ex Deo Patre Deum esse meminisset, nunquam se Deo Patri aut comparavit aut contulit, memor se esse ex suo Patre, & hoc ipsum quod est, habere se quia Pater dedisset.

κατ' ἰδίον τὸ πατρὶ] Perionius legit, ἀπ' αὐτοῦ, sed ex Sap. 7. 25. omnino retinendum, ἀπ' αὐτοῦ.

ὡς τὸ σαμῆριον δουλοῦς τις, &c.] Origenes P. 219. lib. 1. contr. Cels. & lib. 6. & Tract. 27. in

P. 216.

ὅπότε τις τὸ ἀπὸ ἡμῶν πνεύματός, &c.] Locum hic curatione indiget, quam nonnisi ex meliori Codice sibi quisquam spondere

horat
26. de
quo
Deum
men
c ip
trum
s ac
a ip
...
dici
a viri
...
Dios
...
pro
...
e So
s ho
...
gandi
...
Reg
...
genes
...
esse ex
...
Domi
...
lib. 1.
2. 3.
& in
eleu
...
dum
a pa
...
beo
...
ante
...
diff
...
in
...
Mo
...
tem
nem
...
am
...
flet
...
ad
...
...
...

Matth. Tertullianus De praeser. adv. Haret. cap. 45. Epiphanius Har. 13. Philastrius cap. 4. & alij plerique.

οἱ δοσίδενοι] δοσίδενοι appellatur ab Origene libr. 6. contr. Celf. & *Dosubciani*, Tractat. 27. in Matth. veteris Interpretationis: δοσίδενοι, ab Epiphânio, Theodoro, & Damasceno.

P. 222. *δι' ὄν' ἵκους*] Cod. R. habet, *ἵκους*. vertit Perionius: nisi particeps facta esset aqua perpetuo salutaris, legebat *ἡλωεῶς*. At Ferrarius; nisi particeps facta fuisset aqua salutaris per ea verba que audierat? legebat procul dubio, *δι' ὄν' ἵκους*, quod propius Regij Cod. vestigia accedit, & rectum videtur.

ἀναβύθη τῆ ἀντῆ, &c.] Lege, *καταβύθη* ex Gen. 24. 45. quod si locum hunc Geneleos consuluisse Ferrarius, *παῖδα τῆ ἀβραάμ*, Abrahæ filium ineptissime non reddidisset, sed, *Abrahæ puerum*.

P. 224. *ἢ ἰδοὺ ἂν σαυροῦσιν*, &c.] Quoniam luxata hæc sunt, Ferrarianæ interpretationi Perionianam adjungimus, quo sensum Lector facilius expectetur: *Samaritana quidam rogata, ut potum daret, dubitationibus suis & interrogationibus, quasi propter eum qui petebat, neque enim Iesu dare poterat dignam eo potionem; & si ille cum ea que rogaretur cuperet, volebat illam bonis afficere.*

P. 225. *Ἐπιλανθάνει τὸ εἶναι τὸ ἴδιον*, &c.] Librariorum incuriam expertus est illo locus: vertit Perionius: Dissolutio vero est, esse talia, quod non eiusmodi alantur diversa, dissimilisque nature corpora. Nos unicuique iudicium suum relinquimus.

P. 226. *ἀλλὰ καὶ τὸν χειρὸν τῆ θεῆς*] Huc quoque pertinere debent ea quæ in Origenianis de sententia Adamantij super Trinitate & Christo Iesu disseruimus.

P. 227. *καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων*, &c.] Rectissime hæc interpretatus est Perionius: Deestque magis ita nos intelligere paterna voluntati morē gerere Filium, à qua voluntate ea etiam que extra eum sunt qui vult, preclare facta sunt; quam curiosius ea que ad voluntatem pertinent spectantes, facere voluntatem eius qui misit, in faciendis quibusdam que externa sunt, positum existimare.

P. 229. *καὶ οὐκ ἔστιν ἔλαττον*] Ridiculus est hic Ferrarius: audi Perionium, atque postea orta essent.

P. 230. *τὸ καλούμενοι παρ' ἡμῶν εἰ γὰρ*] Ignorabant Ferrarius, & Perionius alterum anni mensē, qui Nisan sequitur, ab Ebræis Ijar appellari: inde tam male locum hunc acceperunt. Scriptum hic fuit ab indocto librario *εἰδὲ* pro eo quod est *εἰδὲ*, seu verius *ἰαφ*. Hæc ergo sic interpretabere: sed esto non illo mense esse messēm, at fuerit certe sequente altero mense, qui appellatur apud illos Ijar; atque ita tempus hoc mense quatuor mensibus prius, est hyems adulta.

ὁ ἀεὶ τὸν θεοῦ ἀποκρίσει, &c.] His negandi particulam adjungit Ferrarius, quam licet neque Cod. R. neque Perionius agnoscant, videtur tamen sensus postulare. Quod sequitur, ἵτοι ἀκμάζοντι, ex conjectura supplevimus, cum obliterata Codicis Reg. vestigia tale quid præsferrent, ἀκμάζοντι. Suum tamen unicuique esto iudicium.

τὸν θεοῦ ἀποκρίσει, &c.] Aqua hic P. 232. haret Ferrario. Recte Perionius: *messēm que quod adæorum dissidentiam attingebat, missi que à Iesu fuisset ostensa, conjuncta & similis esset.*

καὶ γὰρ ἀδελφότητι, &c.] Pervertit hæc Ferrarius. Pro eo quod est, *ἀεὶ ἴδης*, videtur legisse, *ἀεὶ νῆ*.

εἰς δὲξάν, ἐφ' ὅσα λαμβάνει] Videtur legisse Ferrarius: *εἰς δὲξάν, ὁμοίωσιν ἐφ' ὅσα λαμβάνει*. Certe, nisi quid eiusmodi suppleveris, minime stare poterit sententia.

ὁ λόγος ὁ ἀεὶ ἴδου, &c.] Legendum forte P. 235. *ταῖς*: *εἰ μὴ ἀεὶ ὁ λόγος ὁ ἀεὶ ἴδου*.

πάντα γὰρ ἐσώπον τῆς γλώσσης, &c.] Sic habent Editiones omnes *τῆς* ὁ: *πάντα ἐσώπον τῆς σιωπῆς*, καὶ ὅσα τῆς ἐλευθερίας γλώσσης, quibus consonant Ebraica, & Editiones univertæ.

ἀεὶ τῆς καὶ ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, &c.] P. 236. Vide Nos supra ad Comment. in Matth. p. 291. & in Origenianis.

λογισμοὶ δ' ἀνθρώπων] Ita Cod. Reg. Legit P. 238. Ferrarius, & quidem recte, *λογισμοὶ ἀνθρώπων*. Perionius, *λόγους ἀνθρώπων*.

εἰ καματώσα ἔστιν ἡ τῆς ἀγάλης σφῆς, &c.] P. 241.

Alibi docuit Origenes animas à Deo corporibus immitti; id nunc Angelorum ministerio & opera perfecti declarat. Clemens Alex. Eclog. *ἐλεγε προσεβύτης (ὡς εἶ) τὴ κατὰ γαστρός εἰσίσσας τὴν ψυχὴν εἰς τὴν μήτραν ἀπὸ τῆς ἐσθλαρῆς ἡμετέρας ἰδὼν εἰς τὴν ἀνδρῶν, καὶ εἰς κελύφην ἐπὶ τῆς τῆς ἡμετέρας ἐπιστάται ἀγγέλων, ὅσοι ἡμετέροις τὸν καμὸν τῆς σοληφίας, κινεῖν σφῆς σιωπῆσαν τὴν γυναικα, &c.* tum paulo post: *ὅπνιχα ἀδ' ἀναγγελλίζονται οἱ ἀγγελοὶ τῆς σφῆς, εἰδὼν σφῆς ἐκείνης τῆς σοληφίας τῆς ψυχῆς*. *ψυχοποιποῖ* eiusmodi Angelos non minus apte appellaveris, quam Dæmones illos Ethnicorum, qui animas ad Inferos deducebant. Vnde & Mercurius *πυποῖς*, & *ταμίαι* τῆς ψυχῆς appellabatur. Iisdem autem Angelis animarum rationem, earundemque dum corpori ligatae sunt, curam hoc loco Origenes attribuit. Atque hæc omnia enucleate à nobis in Origenianis ventilantur.

ἐν δὲ τῆ σιωπῆσιν ἐπὶ ἀνθρώπων, &c.] Origenes P. 243. Homil. 9. in Genes. Quomodo hereditates cepit Christus civitates adversariorum? Per hoc sine dubio quod in omnem terram exiit sonus Apostolorum, & in orbem terræ verba eorum. Cum enim divideret Excelsus Gentes secundum numerum Angelorum

Angelorum Dei, tunc pari eius facta est Isacoh, & funiculus hereditatis eius Israhel. Christus enim ad quem dixerat Pater: Pater: Et dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra, depellens ipsos Angelos potestate & dominatione quam habebant in nationibus provocavit eos ad iracundiam. Et ideo dicit quia adfiterentur reges terre, & principes conventum in unum, adversum Dominum, & adversum Christum eius. Et ideo adversantur etiam nobis, atque agones contra nos, & certamina concitant. Eusebius quoque demonstrat. Evangel. libr. 4. cap. 9. & 10. scribit à Damonibus oppugnatos fuisse sive Angelos, sive Angelorum custodia traditos homines, magnaque ex parte expugnatos, donec fatigentibus & oppressis auxilium Christus & opem tulit.

ram Ferrarius : audiendus Perionius : Verumtamen licebat ei qui Galilæus erat, dicere solum agere, cum fuisset Hierosolymis ubi Dei templum erat, &c.

Ita Cod. R. vertit P. 252. Perionius : Roget igitur utcumque habeat historia ; videtur legisse, ἡστυίτω. At Ferrarius legit, ἡστυίτω, quod rectius est.

Hunc locum P. 253. reliquis adijunge ; quos profert Bellarminus lib. 1. De Sanctorum beatit. cap. 19.

Valentiniano. P. 254. rum voces hic usurpate Origenem, ut spirituales homines appelleret, conjectat Ferrarius. At Electos tamen, ἐλεκτοί, ante Valentinum appellavit Paul. Rom. 11. 7. Vide Nos supra ad pag. 54. in Iohann.

Nempe hic quoque, ut alibi saepe, resipiscere posse & poenitentia duci Demones tradit. Quo nomine castigatum saepe à Patribus, & convitiis proficillum illum alibi notavimus. Ad Sixtum Senens. libr. 5. Biblioth. Annot. 131.

Probatur P. 255. mihi Ferrarij lectio, quam ad oram attexuimus.

Ita Cod. R. vertit P. 252. Perionius : Roget igitur utcumque habeat historia ; videtur legisse, ἡστυίτω. At Ferrarius legit, ἡστυίτω, quod rectius est.

Hæc è Saturnili, Cerdonis, & Marcionis officina comparaverat Heracleon. Hi enim Creatoris imperium à Christo abrogatum censebant. Scribit Epiphanius Hæc. 23. c. 2. existimasse Saturnillum & σατυίτω ἀποσταλθευ ἀπὸ πατρὸς κτ' ἡγάμω τ' ἀναίμων ἐπὶ καταλύσει τ' δευτ' ἡστυίτων. Salvatorem à Patre missum de communi Virtutum sententia, ut Iudeorum Deum subiret. & Hæc. 41. cap. 1. credidisse Cerdonem docet ἐλλυδύνην τ' χρεῖστον ἀπὸ τ' ἀνωθεν ἐκ τῆ ἀρχαίας πατρὸς, εἰς ἀδύτητον τ' τῆ κοσμοποιῆ, κτ' δημοκερτοῦ ἐπταύθου, φησὶ, ἀρχὴς κτ' πτεφανίδος: Christum de superioribus ab ignoto Patre descendisse, ut hic mundi Conditoris atque Opificis imperium ac tyrannidem eveneret. Vide & Irenæum lib. 1. cap. 29.

Hæc Heracleoni Valentini Schola suppediavit. Irenæus libr. 1. cap. 2. c. 37. Epiphanius Hæc. 31. cap. 18. & 19. docent quid sit μεστός, quid ὄλη.

Corporum resurrectionem negabant Saturnilus, Bassilides, Cerdo, & Marcio. Irenæus lib. 1. cap. 29. Epiphanius Hæc. 41. cap. 1. & Hæc. 42. cap. 3. Theodoretus Hæc. Fab. lib. 1. cap. 4. Valentinus autem qui triplicem hominum naturam finxerat, τῆ πνέματικῶν, τῆ ψυχικῶν, & τῆ σαρκικῶν, τῆ πνέματικῶν animæ immortalitatem cum corporum resurrectione pollicebatur ; ἡστυίτω solius animæ perennitatem spondebat ; corporis vero corruptionem minitabatur ; at ὄληστος animæ & corporis interitum denunciabat.

- P. 244. ἡ εὐχὴ τῶν ἁγίων ὑμῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἁγίων] Videtur legisse Ferrarius : ἡ εὐχὴ τῶν ἁγίων εἰς κερὸν, πρὸς πνεύματι, vertit enim : egressi ex ea in vacuum, aliquo modo credunt. Sed omnino retinenda est Codicis Reg. scriptura.
- P. 245. ὡς πολλῶν ὄντων ψυχικῶν. τ' εἰ, &c.] Tria hominum genera à Valentino constituta supra observavimus. Hæc ἐκλογὴς φησὶ ἀποσταλθευ ἀπὸ πατρὸς κτ' ἡγάμω τ' ἀναίμων ἐπὶ καταλύσει τ' δευτ' ἡστυίτων. Saluatorem à Patre missum de communi Virtutum sententia, ut Iudeorum Deum subiret. & Hæc. 41. cap. 1. credidisse Cerdonem docet ἐλλυδύνην τ' χρεῖστον ἀπὸ τ' ἀνωθεν ἐκ τῆ ἀρχαίας πατρὸς, εἰς ἀδύτητον τ' τῆ κοσμοποιῆ, κτ' δημοκερτοῦ ἐπταύθου, φησὶ, ἀρχὴς κτ' πτεφανίδος: Christum de superioribus ab ignoto Patre descendisse, ut hic mundi Conditoris atque Opificis imperium ac tyrannidem eveneret. Vide & Irenæum lib. 1. cap. 29.
- P. 247. ὁ μὴ θνατός χρεῖστον] Ita videtur legisse Perionius qui vertit : is qui vivificationem spiritum, & quod est spiritale in Scriptura capere non potest. Codex Reg. habet : ὁ μὴ θνατός χρεῖστον. Ferrarium vero legisse verisimile est : ὁ μὴ ὄλητος χρεῖστον.
- P. 248. κατὰ τοὺς ἡστυίτω] Ita Cod. Reg. & Perionius. Ferrarius legisse videtur: κατὰ τῆς ἀστυίτω.
- P. 249. πνέματι τ' εἰς τῆ ἐμψυχικῆ, &c.] Hæc ἀποσταλθευ ait Origenes : quum enim supra dixisset Prophetarum patriam esse Iudæam, in eaque contumeliosos illos fuisse proficissos, subiungit in patria sua, Alexandria nimirum, & Ægypto, non Prophetas solum, sed Christum etiam ipsum honore affici : nec leve enim iam tum in illis partibus incrementum res Christiana ceperat. Quæ cum genuina sit loci huius sententia, quam victiosa interpretatione scœdavit Perionius, manifestum est supervacaneam esse negandi particulam in his verbis : ἡ πνεύματι τ' εἰς, &c. quam à Ferrario prætermisam Codex Reg. & Perionius repræsentant. At si quis eam pertinaciter retineri velit, patiemur quidem, modo ne citra interrogationem.
- P. 251. πνέματι τ' εἰς τῆ ἐμψυχικῆ, &c.] Ludit hic ope-

Vide Epiphanium Har. 31. cap. 7. & nostras Observaciones ad Comment. in Exod. 10. 27.

δι' ἔργων φύσιν ἔργον, κτλ. δι' αἰδιόσεως] Origenes infra pag. 257. in Iohanni. ἐν ἐπιπέρο ἢ συζυγίῳ φύσιν ἐκλήθη δι' ἔργων, κτλ. δι' αἰδιόσεως παίδεως, κτλ. δι' λόγων. Utrobique legendum putat Ferrarius, ἢ πείσεως, Irenæo auctore, quilibet. i. cap. 2. & lib. 2. habet, per opera & fidem. Iudicet Lector.

ἐπιπέρο εἶπε, ζήτησ] Hoc est, vivit, quod fugit Ferrarium, qui fortasse legebat ζήτησ, vel ζήτησ, vel ζήτησ, vertit enim: quoniam non dixerit, volo.

P. 256. ὅτι δὲ πῶς κτλ. ὁ δὲ δὴμιουργός ἐστι.] δὴμιουργόν quippe stolidum & indoctum fingebat Valentinus. Irenæus lib. 1. cap. 2. c. 40.

P. 258. κενὰ ἀνομάσθη] ΑΓΓ, possedit.

P. 259. ὑπὸ τῷ μύθῳ τῷ ἑστῶτος, &c.] Hiulcus erat hoc loco Ferrarij Codex: sic autem Perionius: Ejusmodi enim solis observationibus & probationibus invenies brevi fructus laborum esse benedictionem, quæ in Psalmis dicit: Labores manuum tuarum. Verbe: Sub talium enim solum observationum & disquisitionum examine, brevi laborum fructus reperies, benedictionem nimirum in Psalmis memoratam, quæ sic habet: Fructus laborum tuorum comedas.

ἦγα. ἔπει τὸ σημεῖον] Ita C. R. & Perionius; velut de signo à Domino, &c. Ferrar. legit ἦσαν περ.

ἡ δὲ μὲν ἢ μὲν τὰ τέσσαρα ἀνομάσθη] Novum duntaxat Testamentum hæc observatione comprehendit, in quo τέσσαρα & πνεῦμα semper conjuncta reperies. Secus in Veteri; vide enim Exod. 4. 21. & 15. 11. & Psalm. 45. 8. & Esai. 2. 4. 16. & 28. 29. & Ezech. 12. 11. & Joel 2. 30.

P. 261. ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁ λόγος, κτλ.] Ita C. R. & Perionius, sed nullo plane sensu. Lege ex Ferrario: εἰ μὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁ λόγος ἦν ὁ λόγος, καὶ οὐκ εἶδεν ποθεν εἶμι, κτλ. ὁ φάσκων, &c.

P. 263. ἡ δὲ μὲν τὴν εἰδέναι ὅτι οἱ ἐπερόδοξοι, &c.] Cerdoniani, Marcionista, Valentiniani, alijque eiusdem ζυμῆς Hæretici.

ἐπὶ τῷ ὄντι ζωοποιεῖν τὸ θεῖον, &c.] Origenes infr. in Iohann. 8. 21. p. 272. πολλοὶ μὲν οὐκ ἐπίστασαν εἰς αὐτόν, ἢ πολλοὶ ἢ ἔγνωσαν αὐτόν, &c.

τὸς ἀπερίττους, ὡς τὰ βήματα, &c.] Vide Nos infra ad Comment. Origen. in Epistol. ad Rom.

P. 265. ἔπει ἀνθρώπου κενός] Ita Cod. R. & Perionius: de homine Domini. Lege ἔπει ἀνθρώπου κενός. Sic habuit Codex Ferrarij, & id postulat sententia.

κτλ. ἐπὶ τῷ τῶν ἐπερόδοξοις] Cerdoniani, & Marcionista, quos hic laceffit, δὴμιουργόν cognitum, Christi Patrem ignotum opinabantur. Epiphanium Har. 41. cap. 1. & 42. cap. 2.

ὑπὲρ τὰς ὁκτὼ ἔτη ἀλλοθὲς &c.] Negandi particulam prætermisit Ferrarius, & quæ proxime sequuntur aliter legit. Perionius autem priorem illam pericopes partem neglexit. Verbe: Quod fortasse verum non est, præterea quod omnino qui Patrem non novit, neque Filium novit, &c. τὸ ὅκτ, retinimus, ita volente sensu. Loci autem totius hæc est sententia: Ac Heterodoxis quidem gratificantes concedere possumus Moysen & Prophetas Patrem non cognovisse, (quod tamen fortasse verum non est; nam si Patrem non agnovisset daremus, dandum esset utique nec Filium cognovisse, cum cognitum ab ipsis Filium & vaticiniis celebratum fuisset constet) Filius quippe Patrem cognoscit, famulus herum. Quemadmodum autem dicere licet Filium non cognoscere herum; nam quatenus Filius est, Patris quatenus herus est imperium non experitur: ita dicere possumus nec famulos cognoscere Patrem; nam quatenus famuli sunt, herum quatenus Pater est non cognoscunt.

εἰ τὸ ἕξον ἀνάγοιμι, &c.] Perionius: Si P. 268. Templum Dei anagogice accipiantur, & intelligatur spirituale verbum. Ferrarius autem sic videtur legisse: εἰ τὸ ἕξον ἀνάγοιμι τὸ θεῖον, & τὰ κτλ. τὸ ἕξον, εἰ τὸ πνευματικόν λόγον. Legendum fortasse: & κτλ. τὸ ἕξον εἰ τὸ πνευματικόν λόγον, vel, & τὰ κτλ. τὸ ἕξον εἰς τὸ πνευματικόν λόγον.

ἢ ἐπὶ τῷ ἰσοῦ λέγουσαν, &c.] Ad hoc est fatum alludit Origenes Hom. 19. in Jerem. ὁ κύριος δὲ δουλεύσει μὲν δεικνύμενος, ἢ ἀδυναστεύει, ἢ ἐστὶν, ἢ ἄλλως διοικεῖται, τερατιστὸς δεικνύμενος, ἢ ἀδυναστεύει. & Tom. 12. in Matth. p. 269. μὴ δοκίμοι ἔσονται. & in Matth. 22. p. 489. ὁ κτλ. τὸ ἕξον ἀνομάσθη τὸ δόξω. & Tract. 27. in eundem Evangelistam: Vere enim qui implet illud mandatum, quod ait: Efferte prudentes nummulariis, &c. Pamphilus in Apologetico: Ad hæc vero qui Origenis libros legunt, istud penitus exclusum esse putant mandatum, quo probabiles effici juberentur τερατιστὸς. Idem profertur iisdem verbis Clemens Alexandr. Epiphanius, & Hieronymus; quod frustra tamen in Evangelii, & Novoque adeo Testamento quaesiveris. Existimat Croius verba hæc non ἀποδοῦναι à Patribus Christo tribui, sed à Parabola de talentis, quæ habetur Matth. cap. 25. & Luc. cap. 19. sententiam fuisse collectam à Patribus & constatam. Ego secus sentio: nam si sententiam solum Patres excepissent, quomodo in eadem plane verba Christo tribuenda conspirassent? Verisimilius ergo mihi fit excepta hæc fuisse ex Evangelio secundum Ebraeos, in quod plurima inferuerunt Nazaræi, quæ sibi ab Apostolis, eorumve successioribus ore tradita fuerant. Multa certe ex hoc Evangelio deprompta fragmenta Hieronymus nobis

eos illine istne traducere. Idem habet Plotinus Enn. 3. libr. 4. Animarum autem vel & eis αἰδώς διὰ deducendarum, vel inde evocatorum munus & officium vetusti Fabulatorum assignarunt Mercurio, qui inde πομπῆς ὁ, κέρως πομπῆς, & ψυχολογίας appellatus est.

πομπῆς γὰρ τῆς πῆρας τῆς ἐλάτης. &c.] Hæc est nostri Cod. scriptura. Mendose. Legebat Perionius: γὰρ πῆρα, ὅτι βλάτης, quod mihi valde probatur.

P. 277. μὴ ἀποδοῦσαι τὴν ἀρετὴν. &c.] Ita Cod. Reg. quem inscite secutus est Perionius. Lege omnino, ἀποδοῦσαι, ita ut habuit Codex Ferrarj.

P. 278. εἰδὼς γὰρ τὴν ἐν τῷ ἑσπυρίοντι &c.] Nihil hic vidit Ferrarius. Verbe: *verisimile quippe est eos qui illi ita e vita migranti adierunt, ipsam questuros: idcirco autem quod in peccatis suis moriantur, neque post illa omnia pudore ita suffundantur, ut non dubitant dicant: Numquid interfecturus est seipsum? quo se vadit, eos abire non possit.*

P. 279. πῶς τὸ βίον ἐξελίξεται. Ita Tom. 32. p. 406. πῶς τὸ πῶς ἐξελίξεται τὸ βίον. ἢν ἐν τῷ κολοσσ. τὸ ἀβραάμ. Et in eodem Tomo, paulo inferior: ἢ γὰρ μέγιστος τὸ ἀποδοῦσαι ἐξελίξεται τὸν οἶκον.

P. 280. ὁ πρῶτος * ἠλιθίος.] Literas quasdam, ad summum duas, nobis ignorabiles hic exhibebat Cod. Reg. quasi legendum foret, ὁ πηλιθίος, vel, ἠπηλιθίος, vel, ἀπηλιθίος. quæ tamen voces insolentes sunt.

P. 282. ποιεῖν τὸ ἐν τῷ κρητῷ. Ita legunt Ferrarius & Perionius, quorum lectionem retinimus. Luxatus erat hoc loco Cod. Reg.

ὁ ἔχων τὸ ἀγαπᾶν τὸ θεῶν, ἀρετῆς ὁ δὲ, &c.] Ita Ferrarius: at Perionius videtur legisse: ὁ ἔχων τὸ ἀγαπᾶν τὸ θεῶν, οὐκ ἔστιν ἐν τῷ νοσμου πούτου. ἀρετῆς ὁ δὲ, &c. quod mihi valde placeret, si Codicem fide niteretur. Hæc in Iohanne quidem non apparent, sed consona his videntur quæ extant 1. Ioh. 2. 15.

P. 283. ἢ ἀπλῶς ἀριθμῶς ἡγεροῦν ἐπιπλεῖον νοητῶς κατὰ βαρυσσῶν νοητῶς. Sic interpungebat & legebat Ferrarius: ἢ ἀπλῶς ἀριθμῶς ἡγεροῦν ἐπιπλεῖον γὰρ νοητῶς κατὰ βαρυσσῶν νοητῶς quod per grammaticas leges non licet. Ego vocem, νοητῶς, expunxerim; vel ita certe legerim: ἢ ἀπλῶς ἀριθμῶς, ἢ ἡγεροῦν ἐπιπλεῖον νοητῶς κατὰ βαρυσσῶν νοητῶς.

P. 284. ὁ ἢ ἄλλοις κατὰ βολὴν ἔστιν.] In hæc voce, κατὰ βολὴν patrocinium quaerit Origenes opinionum suarum, qua mundum conditum fingebat ex mentium diversitate, quæ huc dejici merita sunt. Vide librum 3. ἐπεὶ ἀρχῶν cap. 5. & Origeniana nostra, ubi de mundo differimus.

P. 285. ἢ τὸ ἄνω εἶπω, καστῆ.] Ita legendum, nec dissentit Ferrarius. Vocem autem, καστῆ, cum non assequeretur qui Codicem Reg. descripsit, neque deinde Perionius, vocabuli

postremam tantum partem esse crediderunt, quæ vox integra erat; & priori parti, quæ minime desiderabatur, supplenda spatium inane reliquerunt.

ὁ θεὸς ἢ χυμῶντα.] Multa post hæc verba P. 286. deesse conjectat Ferrarius. At nullum hiatum agnoscit Codex Regius.

μὴ ποτε δὲ πρὸς ἀνεργεῖν πῶς, &c.] Hæc ab Origenē non κατὰ φωνήν, sed κατὰ πρῶτον πρόνοιαν proponi notandum est. Multum autem à mente Origenis aberraverit, qui ex hoc loco propugnasse eum dixerit sententiam illam, quæ animas ex traduce propagari sciscit, quam sexcentis ipse locis obtinuit. Hic quippe rationes quasdam feminatas, mysticas, νοητῶς, & πνευματικῶς agnoscit, animis inditas propter causas quæ connexionem ipsarum cum corporibus præcesserunt; quæ rationes si rationum seminalium Abrahami, vel viri alterius justis animæ adherentium similes sint, & excolantur, filios Abrahami, vel justis alterius viri eos efficient, quorum animis insita erunt; nequaquam vero intelligenda sunt rationes seminales paterno femini conjunctæ. Hanc esse mentem Origenis apertissime evincitur ex iis quæ supra scripsit Tom. 13. in Iohann. p. 236. Hæc nos in Origenianis diligenter tractamus.

ἢ ἐπιπλεῖον ἀπὸ τῶν ταύτων, &c.] Placet mihi lectio Perionij: ἢ ἐπιπλεῖον, &c. placet & ejusdem interpretatio: *Quoniam quæ hæc talia quempiam conturbare possunt, qui illa quidem ponat, sed non exploret, periculo non ipsi obijcimus, quod de rebus ejusmodi hoc loco dicere & explicare periculosum sit, etiam si vera sint.*

ἐλατῶν τῶν ἀκούοντων. Ita Cod. Reg. legit P. 287. Perionius, ἐλατῶν τῶν, nempe, δομῶν τῶν, quod sententiæ repugnat. Melius Ferrarius: μὴ ἐλατῶν τῶν, οἰκονομῶν videlicet, vel potius, κατῶν.

ἢ τὸ μέτρον ἐλατῶν, &c.] Verbe: *et modum observare, vel eius quod deficit, vel quod superat; & si ratio temporis habeatur, quod præter rectam rationem sit.*

ἢ δὲ γὰρ καὶ τὰς λόγους, &c.] Hæc omnia dubitanter proponi ab Origenē supra notabamus. Animas quidem ejusdem esse naturæ, & ad salutem consequendam æque habiles; certas autem qualitates cum corporibus illaberentur accepisse censuit, propter causas quasdam antiquiores conjunctione ipsarum cum corpore; quæ qualitates si diligenter excolantur, homines virtutibus instructos & ornatos dabunt. Nec mihi probatur quod addit, non omnes in Abrahami filios evadere posse, quod qualitates illas animis suis insitas non habeant, quæ excolta ipsos Abrahami filios possent efficere: nonne enim *votens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ?* Nihil magis mihi placet quod

subiicit, culpa vacare reum, si neque Abrahami filius fuerit, neque iusti ullius; quia causæ bene agendi nequiquam illi inrita, ad eumque transmissæ fuerint: nam tollit peccatum originis; & ad qualitates illas refert, quod ad gratiam erat referendum. Id tamen illum non fugit; scribit enim paulo inferius: ἀλλ' ἂν εἰ ἰληλυθὸς τις κενὸς σωματικῶν & ἄλλων ἀνεργημάτων εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ πηγή τις ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἀφ' ἡμετέρου. Ἐξ ἧς δὲ θεοῦ διὰ ἐκείνης, οὐκ ἀπορροισκασαὶ & τὰς ἡμετέρας, καὶ χαλεπὸν ἀείψων ἀνεργημάτων εἰς ἡμῶν θεοῦ εἰς τὸν εἶον, καὶ ἀνεργημάτων δὲ τοῦ θεοῦ. ὁ θεὸς οὐκ ἔστι λίθων ἰσότηρα τέκνα τοῦ ἀβραάμ.

ἀβραάμ εἰσοδὸς γενεῶν, &c.] Origenes Homil. 4. in Num. Virgini & duo rursus à protoplasto Adam, usque ad Iacob, ex cuius semine initium duodecim tribus sumunt, Patres fuisse commemorantur. & Tom. 15. in Matth. 20. pag. 403. εἴτα αἱ ἀπὸ θεοῦ ἔτι νῦν εἰσὶν ἡ ἀβραάμ γενεαὶ καὶ ἀλλήλων εἰσὶν ἡ ἀβραάμ, ἀρχὴ δὲ οὐκ ἐπὶ ἀλλοτρίων ἀλλ' ἑαυτῶν. Vides extritum Cainanem illum παρολομῆτος, & Chronologorum disputationibus celebrem, Arphaxadi filium, Sala patrem. Ita à Theophilo Antiocheno, Eusebio, Africano, & Epiphonio repudiatur, qui ἴψ' ὁ tamen ἐπιτομοσύνῃς fecuti sunt: nec eum agnoscit Philo, nec Iosephus, nec in Codicebus Samaritanorum, vel Iudaorum, vel Syrorum, vel Arabum, vel Chaldaorum, vel Persarum usquam comparer. Vnde LXX Interpretum Codices per incuriam infedisse, & ad exemplar prioris illius Cainani, Enosi filij, in antediluviana Patriarcharum serie quæti, ab incauto librario confectum; & exinde Lucæ Codices aliquos, non omnes, occupasse credibile est. Ac à vetustis quidem temporibus hic in τῶν ὁ error inolevit; eum quippe Origeni agnitum, ab eoque Cainanem hunc obelo jugulatum fuisse testatur Procopius Gazæus.

Ἐξ ἧς δὲ ἡμετέρας δὲ ἀβραάμ, &c.] Quæritur quomodo ab Adam ad Noachum decem à Noacho ad Abrahamum decem item γενεαὶ intersint; cum novemdecim tantum interesse videantur. Ac posterior quidem quæstio facile solvetur, si Cainanem prætermittamus; in Semo quippe prior numerabitur ἡμετέρας, in Arphaxado secunda, in Sala tertia, in Hebero quarta, & ita ad Abrahamum, in quo decima ἡμετέρας constituetur; unde Abrahamum Semi abnepotem decimi gradus Hieronymus appellat. Major inest difficultas in ἡμετέρας antediluvianis: nam si in Setho prima figatur ἡμετέρας, secunda in Enoso, tertia in Cainane, quarta in Malaleele, quinta in Iaredo, sexta in Enocho, septima in Mathufala, octava in Lamecho, in Noacho nona numerabitur, non decima. Id viros eruditos ita commovit, ut

Origenem aperte damnarent, & novemdecim ἡμετέρας ab Adam ad Abrahamum, non viginti intercessisse affirmarent, nisi Cainan inanitate illam sarciret. At dimisso illo Cainane Origenem facile vindicabimus, si vocem ἡμετέρας non pro duarum generationum intervallo hoc loco usurpata, (quod aliquando tamen fieri non diffiteor) sed pro generatione, vel, juxta eruditum Grotij sententiam, pro generata qualibet persona, contendamus. Has quidem significationes optimorum Grammaticorum patrocinio possumus confirmare. Ita autem prima in Adamo ἡμετέρας constituetur; qui quamvis genitus non sit, sed à Deo ex luto confectus, improprie tamen genitus dici potest. Ita Luc. 3. 38. καὶ ἐκείνης, καὶ σαδ, καὶ ἀδάμ, καὶ θεοῦ. Enos filij Seth, filij Adam, filij Dei. Præclare Hieronymus in Ephel. 3. 45. Solutus pater (Deus) quia creator est omnium, & univrsorum cunctis substantiis, præstat cæteris ut patres esse dicantur. De terrenis cælestia contemplantur; Adam, quem primum plasnavit Deus, & creator ipsius, & pater fuit; certe Deo patri scit se debere quod substituit. Rursus hi qui geniti sunt ex Adam, patrem illum intelligunt, ex quo orti sunt. Vnde & in Evangelio secundum Lucam, cum paulatim à Christo, David, & Abraham retrorsum esset generatio suppata, ad extremum Scriptura ait: Filij Seth, filij Adam, filij Dei, ut paternitatis in terra vocabulum à Deo primum ortum esse monstraret. Quod si in Adamo prior numeretur ἡμετέρας, decima in Noachum cadet.

ὡς ἐν τῷ βιβλίῳ ἡμετέρας, &c.] Ipso contextu obscuriorem interpretationem dedit Ferrarius, Perionius: ut si quærantur etiam per Adam, in quibus ipse numerandus sit. Ego vero non alter explicare id queam, quam si legerim, ἐξ ὧν, pro, ἐξ ὧν. tum vero id ita reddendum censuerim: erant autem tres illi semen iustorum, si modo ἡ etiam quærantur qui ad Adami tempora pertinent, in quibus ἡ, se (Adamus videlicet) numerandus est.

ἐν ἡμετέρας] Sequitur LXX Interpretes, quos priorum Patriarcharum annos enumerantes, annis qui παρολομῆτος præcedunt centum annos addidisse, ab iis qui subsequuntur detraxisse tralatitium est: quod cur ita sit magna inest apud Chronologos concertatio. Eos cui libet adire, per me licet.

ἀγωνισίας ἀβελῶντος ἀβελ ὄν, &c.] Cod. R. habet: P. 289. ἀγωνισίας ἀβελῶντος ἀβελ ὄν. at Ferrarius legit, ἀγωνισίας ἀβελ ὄν. &c. qua germana lectio est; nam ἀβελῶντος ex postrema syllaba præcedentis vocabuli, & tribus sequentibus videtur per librarij festinationem coaluisse.

ὁ σολομὼν ἐξαρτισμένος καὶ ὁ ἡνὲς ἀνὴρ.] Le. P. 290. γε: ὁ σολομὼν ἐξαρτισμένος. Paulo inferius: P. iij

credide-
ori pari,
ndie ipa-
ec verba P. 116
lum hia-
] Hac ab
autem à
hoc lo-
ntiam il-
agari sci-
vit. Hic
s, mysti-
t, animis
exionem
unt; que
rahami,
arentum
rahami,
quorum
ero intel-
terno se-
Orige-
tuz hup-
Hæc est
is.
&c.] Ph-
zæ, &c.
Quædam
sunt, qui
criticè au-
ve loca di-
m si vera
Reg. leg. P. 116
legator,
errantius
I potius,
: & mo-
quod su-
grater n-
o commu-
ta notu-
te natu-
ne habi-
: oportet
nitione
es si di-
ibus in-
hi pro-
rahami
es illas
excultæ
e: non
suscitæ
ex quod

Theoph. 1.
ad Anis
lye.
Epphan.
Her. 15. &
lib. De
pno. &
mon. cap.
11, & 14.

Hier. Epist.
116. ad
Evagr.

- Ἐ ἀρχαῖοι γὰρ θεῶ ἔργον ἐν σοδομῶν ἔξαφανίσαι
 ἢ γῆν Ferrarj interpretationem non moror.
- P. 291. ἢ καὶ τὸ σωματικόν] Negationem non agnoscit Ferrarius, quam exhibent tamen R. C. & Perionius, & quam sensus requirit.
- P. 292. ἢ τὰ ἢ σαρκὶ ἀνὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, &c.] Nec defunt tamen qui Origenem dixisse contendunt Filium non videre Patrem. Iurene an secus disputamus in Origenianis.
 οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι] Elementa Regij Codicis sic erant contracta: οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι. Videtur legisse Perionius: οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι. sed rectissime Ferrarius: οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι.
 οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι] Filium Patri ministrare tradidit non uno loco Origenes, Veterum aliquot suffragio adjutus; ut in Origenianis disputamus.
 οὗ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, &c.] Marcionistas, Cerdonianos, eorumque gregales pungit.
- Pe 293. εἰς τινες τῶν ἐπισημοῦν ἄλλων ἰουδαίων ἠκούσαντες εἰς Ἰησοῦν. &c.] Supra iam sæpe huic Origenem dogmati adherere deprehendimus. Hieronymus in Epist. ad Ephes. 1. 17. hac habet: Quod vero ait, in agnitione eius, id est, ἐπιγνωσθέντων, quidam sic intelligunt, ut inter γνώσων & ἐπιγνωστων, hoc est, inter notionem, & agnitionem, illud intersit; quod notio eorum sit qua ante non scivimus, & ea postea scire cepimus: agnitio vero eorum qua prius scientes deinceps scire deservimus, eorumque postea recordamur; & priorem quandam vitam in celestibus suspiciuntur, postquam in corpora ista deiecerunt, & obliiti Dei Patris, nunc eum per revelationem cognovimus, secundum illud: Reminiscuntur & convertebantur ad Dominum omnes fines terra, & cetera his similiter replicantes. Quam sententiam quamvis aliis tribuat Hieronymus, ita tamen eam proponit, ut ab ea parum recedere videatur, quemadmodum ei à Rufino objectum est. Ac de his alibi.
- P. 294. ἀπὸ τῶν τῶν ἢ ἀβραάμ] Ita C. R. videtur legisse Perionius, ἢ ἀπὸ τῶν, &c. vel quid simile: vertit enim, neque eorum qui Abraham secuti sunt: at longe diversam lectionem secutus est Ferrarius, quam divinare meum non est.
- P. 295. μήτε καὶ τῶν ἢ ἀβραάμ, &c.] Secundas nuptias non omnino probasse Origenem supra iam docuimus in Origenianis.
- P. 296. ἐπισημοῦν ἢ ἀβραάμ, ἢ ἰσραήλ] In Codicibus τῶν ἢ legitur aliquando, ἢ ἰσραήλ, seu ἢ ἰσραήλ, seu ἢ ἰσραήλ ut Gen. 12. 8. aliquando ἢ ἰσραήλ, ut Ioh. 7. 2, & sæpe hoc libro; aliquando ἢ ἰσραήλ, ut 1. Esdr. 2. 28. aliquando, ἢ ἰσραήλ, ut 2. Esdr. 7. 32. & aliquando ἢ ἰσραήλ, ut Jerem. 49. 3. Id derivat Origenes à 227, servatus est, quod non patitur Ebraica scriptura, ἢ ἰσραήλ, cui consentiunt Onkelos, & Jonathan; Tavañius, & Syrus Interpres; Codex Samaritanus, & Samari-
- tarum interpretatio, qua habet *Hanna*, & Arabum, qua *Alay*.
 ἢ τῶν ἢ ἀβραάμ, &c.] Ita Cod. Reg. & P. 298. Perionius; at Ferrarius legisse videtur, ἢ τῶν ἢ ἀβραάμ, &c. quod consentit Pauli verbis Ebr. 6. 4. ἀβραάμ τῶν ἢ ἀβραάμ φωτισθέντας, &c. ex quibus ansam arripuerunt Veteres quidam rejiciendæ huius Epistola, quasi qua Novatianis faveret: sed eos refellit Bellarminus libr. 1. De verbo Dei, cap. 17.
 ἐν τῶν παύλου ἀποστολῆς] Existimat Perionius legendum, τῶν παύλου, & hac verba Petro tribui ab Hegesippo aserit. Certe Petri Acta ab Hieronymo commemorantur libro De Script. Eccles. Sed tamen nihil muto, nam Actorum Pauli mentio fit apud nostrum Origenem libr. 1. ἀπὸ τῶν παύλου, cap. 2.
 τῶν παύλου ἀποστολῆς] Ita Cod. Reg. & P. 299. Perionius. Lege cum Ferrario, ἀποστολῆς.
 ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, &c.] Iactum hoc contra P. 300. tra Valentinos.
 ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, &c.] Non legit Ferrarius ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, juxta 1. Ioh. 3. 10. quod rectum videtur.
 ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, &c.] Ita C. R. & P. 301. Perionius, & ita desiderat sententia: at Ferrarius, ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, quod sequitur paulo post, vitiose redditum est à Ferrario & Perionio, fecisset: supra enim notavimus id sæpe sonare ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, scripsisset.
 τῶν νομιζόντων ἐν τῶν παύλου ἀποστολῆς, &c.] Ij P. 303. erant Valentiniiani, qui τῶν νομιζόντων Diabolo prognatos fingebant, ad omne bonum inaptos, ad malum propensos, ad peccata natos & ad interitum; cui doctrina par illa fuit Gallorum quorundam, qui ex male intellectis aliquibus Augustini in libro De predestinatione sanctorum locis, liberi arbitrij ita infringebant vires, & gratia subsidium tam paucis largiebantur, ut quos Deus perditum iri praeceverit, eos etiam ad perditionem predestinasse, quosque ad supplicium, eos etiam ad peccatum predestinasse vellent.
 τῶν νομιζόντων ἐν τῶν παύλου ἀποστολῆς] Negandi particula P. 304. Ferrarium fugit, sed omnino retrahenda est.
 οἱ τῶν παύλου ἀποστολῆς] Valentiniiani, quos tam sæpe vexat, quique aliquos Dei filios ita nasci scissebant, ut filij Diaboli fieri non possent, & è contrario; quique homines quosdam ab ortu esse πνευματικους, alios φυσικοὺς, alios ὑλικούς, docebant, ut jam sæpe diximus.
 ἀλλὰ καὶ ἐν τῶν παύλου ἀποστολῆς, &c.] Hoc est, non P. 305. parum apud auditores offendisset Christus, si verba illa: ut filius filij Patris vestri qui in caelis est, illis subjunxisset: Dicitum est antiquis, Non peccatis, sed persequetis, &c. Ratio est, quia

ea verba similitudinem continent Patris & filiorum; Dei & hominum; at ea ex parte similes esse non possunt, quia Deus pejerare non potest; homines autem possunt, & saepe faciunt.

P. 307. ἢ μὴ τὸ ἴδιον ψυχῆ, &c.] Sæpe animadvertimus Origenem animas ante corpora conditas credidisse: huic doctrinæ confectarium est animam Christi ante corpus illius conditam quoque fuisse. Hoc dogmate inducitur fuisse Eutychem suspicari se dicit Leo Papa, ut duas in Christo, *καθ' ἑκάστη φύσιν*, naturas statueret, quasi animam Christi extitisse, priusquam carnī illigaretur, persuasam habuerit. Animam autem Christi tunc in sua perfectione fuisse dicit Origenes, idcirco quod arctissimo amoris vinculo ita Deo tunc adhaerebat, ut unus cum eo spiritus efficeretur; quemadmodum fufius ipse declarat lib. 2. de Princip. cap. 6. & Nos in Origenianis.

Leo P. Ep. 11. ad Iulianum Cōnsolm.

τὸ πᾶσι δόξας λόγον] Legendum fortasse, *φύσιν*: supra p. 304. in Iohann. οἱ τὰς φύσιν εἰσάγοντες. & ita Ferrar. At Origenes tamen in Epist. ad Rom. cap. 24. Philoc. καὶ πᾶσι τὰ ταῦτα ἐκεῖ τὸν οἱ παρὰ τὸν λόγον τὸ πᾶσι δόξας ἀφ' ἑαυτῶν

P. 308. φανερὸν ἀντιθετῶν, &c.] Ferrar. legit *φανερὸν*, quod rectum est: at legebat Perionius, *φανερὸν ἀντιθετῶν*, quæ eodem recidunt.

παρ' ἑς καλοῦσι ψυχῆς, &c.] De ijs saepe nos supra.

ἀμύβολοι ἢ λέγειν ἔτι, &c.] Ambigua sunt Græca, *ἐκ τῆς πατρὸς τῆς διαβολῆς ἴσως*, hoc est, à patre Diabolo estis, vel, à patre Diaboli estis. Latina autem nullam habent ambiguitatem.

ὁ συναρροβῶν τὸ εἶναι πνεῦμα, &c.] Vide quæ ad Origenis Comment. in Matth. 14. 34. p. 242. adnotavimus.

P. 309. φάσμα γὰρ τις] Ita C. R. & Perion. At Ferrar. legit: *μὴ φάσμα ἵεν τις* quod appositum est ad loci huius sententiam.

P. 310. τὸ εἶκόνα * * * καὶ τὸ λησθέν] Hac uno ductu descripta jacebant in R. C. quem secutus est Perionius. At ex ipsa loci sententia, & Ferrarij interpretatione, post, τὸ εἶκόνα, nonnulla desiderari perspicuum est.

P. 311. βέλπον ἀνομιάν, ἢν, &c.] Laërtius in Zenone de Stoicis loquens: τῆς ἠθικῆς ἐπιθυμίας ἐναγίας φασὶν ἔτι τὸ βέλπον, ἃσαν ἐύλογον ἔρεξιν Cupiditati autem contrariam esse dicunt voluntatem, quæ est appetitio rationi consentanea.

ἠθικῆς ἐπιθυμίας ἢν φασιν, &c.] Cicero 3. Tuscul. Altera cupiditas, quæ recte vel libido dici potest, quæ est immoderata appetitio opinati magni boni, rationi non obtemperans. Laërtius in Zenone: ἠθικῆς ἐπιθυμίας δὲ ἔστιν ἀλογος ἔρεξις Cupiditas autem est appetitio rationi non consentiens. τὸ μὴ συνεπὲς, &c.] Sic habet C. R. Ferrar.

videtur legisse *περὶ τὸν*. Perion. *περὶ τὸν*. Utrolibet modo legas, scaber erit loci sensus.

ὅς πνεῦμα ἴδιον ἀπογράφειν ἐστὶν, &c.] Hodie universi τῶν ὁμοίων Codices habent *ἐπιθυμίας*, & Interpretationes omnes; una excepta Arabica, quæ cum altera hac lectione contentit.

ὡς ἐπέρας ἕως τῆς διαβολῆς ἕως, &c.] P. 312.

Ejusdem ἕως esse opinatus est Origenes, quæcunque prædita essent ratione. Corporis solum discrimen aliquod Angelos inter & Demones constituit, ut in Origenianis demonstramus. Cum ergo libr. 3. contr. Cels. hæc scripta reliquerit: οἱ δὲ τὰ θεὰ θεοὶ καὶ ἄγγελοι ἀγγελοὶ ἀλλήλους οὐκ οὐσῶσι, καὶ ἀεσαυρίσθωσι καὶ ἄλλοις τῶν πᾶσι δαίμονας, videtur οὐκ ἴδιον distinxisse ab ἕως.

καὶ ὅν λέγουσιν ἔτι χεῖρα] Quem & ὕλην ap. P. 313. pellabant, & σαρκίαν, & γῆιν.

ὅτι ἐν χεῖρσιν ὁ τύπος, &c.] Hæc intricata P. 314. sunt, quæ sic legisse videtur Ferrarius: ὅτι ὁ ἐν χεῖρσιν τύπος, καὶ ἐν ἀργύρῳ, ἢ μὴ τύπος, ἀποκαθησθῆναι δὲ δύναται, &c. quæ mihi tamen non satisfaciunt. Nos locum hunc, dum succurrat Oedipus, non tangemus.

φάσμα τῆς ἰσχυρῆς, ἢ ἰσχυρῆς.] Supple P. 315. *δυναμίας*, vel quid simile, quod in Cod. R. prætermisum fuit.

ἐν οἷς ἐπὶ μέσοις, &c.] Vide Nos P. 316. supra ad Comment. in Matth. 17. 22. p. 315.

ὡς πνεῦμα ἕνα ἰδῶν ποιῶν] Perionius ineptissime hic legit, *ποιῶν*.

ὅταν δύο καταβῆναι, &c.] Representamus P. 318. bona fide Regij Codicis apices, quos tamen esse luxatos satis ostendit Ferrariana Interpretatio. Sic paulo inferius in istis: *ἀλόγως αἱ ἐπιθυμίας ἐν τῇ ἀληθείᾳ νομίζονται*, negandi particula manifesto desideratur.

εἰ γὰρ τις ἐστὶν ὁ ψόφου ἐστὶ] Ita Cod. R. & Perion. Lege cum Ferrario: *ὡς ψόφου ἐστὶ*

ἀλλο δὲ τι ἐπὶ ἐπὶ σῶμα] Diximus in P. 320. Origenianis corpus Angelis aliquando detrahere visum esse Origenem, quod tam tenui ac subtili constare ipsos censuerit substantia, ut crassiorum ratione corporum penitus esse videantur incorporei. Cum aut ergo ejusmodi præditos esse ipsos corpore, quod sit diversum quid à corpore, id sibi vult, corpus ipsorum tante esse tenuitatis, ut præ terrenis corporibus spiritus meri corpore carentes dici possint.

ὡς τὸ ἀγαθόν] Ita constanter scriptum habet Cod. Reg. hic & infra, propter frequentem in Mss. libris τὸ β cum μ permutationem.

ἕως ἕως ἕως] Editiones omnes habent *ἕως ἕως, καὶ ἕως ἕως*. Cod. Alexandrinus semel tantum, *ἕως ἕως*. Ebraica habent *עד עד עד* ἕως ἕως. At legisse videtur Origenes, vel Interpres ille quem Origenes

... &c.
Reg. & P. 231.
ur, &
fentit
e. & &
tripue
as Epi.
re: sed
e. vero
rionius
o tribu
Acta ab
ro De
to, nam
ostrium
Reg. & P. 231.
...
oc con- P. 231.
] Non
Ioh. 3.
C. R. & P.
at Ferr.
im est
ta enim
...
Diabolo
um in
ata ni
par illa
sile in
ro De
ber ar
e sub
quos
tam ad
ad sup
zdesti
...
ricula P. 314
henda
...
quos
i filios
ri non
mines
...
am fr
...
non P. 307
eritas,
i in ce
stipari,
st. &c.

secutus est, γὰρ οὐκ ἐστὶν σοὶ
P. 321. ἢ αὖ πάλιν ὁρᾷται τὸ εἶναι ἀποθεωποῖ] Adde, φερόμεν, vel quid simile, nam & id desiderat loci sensus, & habet Ferrarius, ut quoad fieri potest, fugimus esse homines.
καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐθέλομεν, καὶ τὸ ἀπὸ οὐρανοῦ] Stolidissime Ferrarius: participare nos unum & nomen eius recte Perion. nos unius & eiusdem nominis fieri participes.

P. 322. οἱ πνεύοντες ἄλλοι εἰς τὸν ποταμὸν ἤλατον, &c.] Eam perstringit Sectam, quam infra Tom. 32. in Joh. p. 397. his verbis fuggillat: ἢ πάλιν οἱ τρεῖς πνεύοντες ὅτι ἐστὶν ποταμὸς πολλῶν σωτηριῶν, ἵεροσολύμοις, καὶ σαμάρειοις τῷ κόσμῳ ἐπιδοχόμενοι. ἀλλ' οὐκ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἀπὸ πνεύματος ἁγίου, ἀλλ' ἀπὸ ἰωσήφ καὶ μαρίας &c. Ab ipsis autem Religio-

nis Christianæ primordiis deducta est hæc Hæresis, eamque sæpe Ignatius carpit. Hujus artifices memorantur multi, in quibus præcipuum est Carpocratis nomen, Ebionis, Cerinthi, Pauli Samosatani, Sabellij, aliarumque Christianismi vibicum. Vide Theodoretum Har. Fabul. lib. 2. At ibidem cap. 1, & 3. & lib. 5. cap. 11. discrimen aliquod Cerinthi inter & Ebionis Hæresim inesse docet his verbis: ὃ δὲ καὶ ἐστὶν ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς ἰσοῦς καὶ ἰωσήφ καὶ μαρίας ἐκ τῆς ἁγιοῦ καὶ τῆς πατρὸς ἀποθεωποῦν ἡμῶν, αἰσθῶν δὲ τὸ χριστὸν καὶ τελευτῶντα ἐστὶν πᾶσι ἰσοῦς. ἰβιοναῖοι δὲ, καὶ θεοδοσιανοί, καὶ ἀρτιμαναοί, καὶ φωτινιαοί, καὶ ἄλλοι ἀποθεωποῦν εἰρηγοῦν ὅτι πατρὸς τὸν χριστὸν γεννηθέντα, Cerinthus vero Iesum quidem ex Ioseph & Maria communi hominum lege genitum dixit, Christum autem à superis in Iesum descendisse. Ebionæi rursus, & Theodotiani, & Ariemoniani, Photiniani, nudum hominem dixerunt ex Virgine natum esse. Eandem hanc Cerinthi de Christo sententiam Ophitæ postmodum, qui & Sethiani, amplexi sunt. Vide Theodoretum libr. 1. Har. Fab. cap. 14. Quid quod Ebionitis Valentinos consensisse prodit Pamphilus in Apologia: sive secundum eos, inquit, qui dicunt eum ex Ioseph & Maria natum, sicut sunt Ebionitæ, & Valentiniani. Id si verum est, ad Valentinianos, si forte, nonnullos, non ad ipsam Valentinum pertineat, quem demonstravimus in Origenianis, corpus spiritale Christo, de caelo delapsum, per Virginem tanquam per fistulam in terras digressum tribuisse.

καὶ πάλιν οἱ πνεύοντες ἄλλοι εἰς τὸν ποταμὸν ἤλατον, &c.] Inter eos qui Christum, merum hominem, non Dei filium, sed virtute divinitus illapsa pollentem crediderunt, principes fuere Carpocrates, & Cerinthus. His successerunt Ebionitæ, alijque complures, quos loco proxime laudat commemorat Theodoretus, sed præcipue Paulus Samosatensis, qui cum Christi divinitatem labefactare conatus esset, Antiochenæ Synodi

anathematis percelli meritus est.
πάλιν πάλιν οἱ πνεύοντες ἄλλοι εἰς τὸν ποταμὸν ἰσοῦ χριστοῦ, &c.] Ij erant Simoniani, Saturniliani, Cerdoniani, & Marcionistæ, Christi Patrem, bonum Deum; at mundi Opificem, ferum, & damnorum auctorem stauentes.

ἀλλὰ καὶ οἱ πνεύοντες ἄλλοι εἰς τὸν ποταμὸν, &c.] Qui Christum prodigiosorum facinorum auctorem hominem, at non Dei Filium agnoscebant, ejusmodi erant Carpocrates, & alij supra nominati; iidem Deum cœli & terræ conditorem venerantur, at pro Christi Patre non habebant. Horum opinionem de Christo supra attigit: eorum nunc de Deo mundi Opifice doctrinam declarat.

οἱ δὲ πάλιν ἀποθεωποῦν φύσεων, &c.] Valentiniana P. 324. ni scilicet.

καὶ οἱ ψυχικοί, &c.] Secundus hominum P. 325. ordo juxta Valentinum.

ὅσα δὲ εἰς ἑξῆς ἀπολοῦσθαι, &c.] Vel legendum ὁμοῦ, vel paulo post, εἰπῆται ἀπὸ τοῦ ἑξῆς.

καὶ πάλιν ὅτι ἐστὶν ἄλλοι, &c.] Verbe: Et rursus cum advenit quod perfectum est, & quod ex parte est evacuatum fuerit; & perfectissime ratio qua quis esse potest Filius Dei advenit, evacuans id quo quis ex parte Filius Dei est.

καὶ μὲν δὲ τὸ ψυχικὸν ἐπισημασμένον, &c.] Origenes in Matth. 22. p. 486. οἱ σαδδουκαῖοι ἄλλοι λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασις, καὶ ὅτι ἐν τῇ συνείδει τῇ ἀπληρώσει ὀνομαζομένη ἀνάστασις σαρκὸς ἡδύτην, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἀνήστει καὶ τὸ ψυχικὸν ἢ μόνον ἀθανάσιον, ἀλλὰ καὶ ἐπισημασμένον οἰόμενοι μὴ ἀναστῆναι ἐν τῇ μετέσσει ἡμεῖς σωματικῶς καὶ τὸ ψυχικῶς καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς σαδδουκαίου δόξης ἀπὸ τῆς ἀποθεωποῦν τῆς ψυχῆς φερούσας μίχεται τὸ δὲ ἐκ σαρκὸς. In quem locum consule nostras Observaciones.

ὅσα δὲ καὶ τὸ ἐκ σαρκὸς φερούσας οἰόμενοι, &c.] P. 329. Origenes Homil. 9. in Ezech. Samaria magis post captivitatem decem tribuum crevit, quando Custodes ab Assyriis ad Israëlitis terram missi sunt, qui vocantur Samaritani: Sumer enim Custos interpretatur lingua Ebraeorum. Eusebius ab Hieronymo conversus Chronic. libr. 2. Olymp. 8. Sennacherib Rex Chaldeorum ad custodiendam regionem Iudæam accolas missi Assyrios, qui amulatores legis Iudææ facti Samaritanæ nuncupati sunt; quod Latina lingua exprimitur, Custodes. Sed Origenem & Eusebium ipsifque etiam consentientes Epiphanium, Sulpitium Severum, & Eucherium coarguunt Sacre literæ 3. Reg. 16. 24. Emitique (Amri Rex Israël) montem Samaria à Sumer duobus talentis argenti, & adificavit eum, & vocavit nomen civitatis quem extruxerat, nomine Sumer Domini montis, Samariam. Vtramque notationem profert Epiphanius Har. 9. cap. 1. Græci μυσδοπλάσιμα συμφορῆμα, quasi συμμοσίων dictam

hominem peccatis laborantem significari docuerit, non ideo Lazarum peccatis laborasse voluit: quemadmodum qui serpentem aneum in solitudine à Mose Israëlitis propositum, dixerit Christi typum fuisse, non idcirco serpentem aneum Christum fuisse dixerit. Atque hæc in Origenianis expenduntur.

κρίσασαι μὲν] Sic habet R. C. Perionius vertit: Cum post mortem factis sepultura vivens. Finxit sibi verbum Perionius à κριείας, quod nusquam fuit. Ferrarius videtur legisse: κριλεύσασαι μὲν.

P. 350. Διδίχθ, κριείας περιόριται τ' ζωής, &c.] Ita Cod. Reg. quem secutus est Perionius, qui sic habet: Deinde quoniam cum Iesus vivere voluit, nec in sepulchro manere, cum ad ea que extra sepulchrum sunt prodiret, vivens est, ut ante diximus, à vita, nec prodire potest è sepulchro, quoniam est ligatus: tum precipit, &c. Hæc partim è vitiosa lectione profecta esse, partim male conversa mihi certissimum est. Ferrarius videtur legisse: Διδίχθ, κριείας περιόριται τ' ζωής.

P. 351. πώτερον εἰ αὐτὸν ἐν ἰουδαίᾳ, &c.] Videtur hoc loco Origenes aliquantisper recedere à pervulgata sua & absona sententia, quæ Damnantorum pœnis finem aliquando impositum iri decernit. Id ex instituto disputamus in Origenianis.

P. 353. ὅτι τὸ ὄσον ἐν ἰουδαίᾳ, &c.] Persuadet Ferrarij Interpretatio ut sic legamus: ὅτι τὸ ὄσον ἐφ' ἑαυτοῖς κατ' αὐτοῖς τοῖς φασμασίαις καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς πονηρὸν ζῆλον ἐργάζονται. Malim tamen, ἐν ἰουδαίᾳ.

P. 356. μόντις τὸ εἶναι ἀναθήματα] Iof. 13. 22. ex Ebraeo מִן. At Num. 22. 6. Βαλαάμ ὄσον βίωσθαι σου ἐξ. ex Ebraeo חָיוּס hoc est, de Pethôr, ut recte vertunt Onkelos, Tava-vialis Persa, Samaritanus, & Arabs. Vulgata autem reddit, aridulum; Syrus, somnium interpretem, quasi legerint חָיוּס. Ionathan utramque notationem comprehendit, vultq; à Balaamo, qui erat חָיוּס patriam eius חָיוּס nomen traxisse.

P. 357. ὁ ἡ ἀρχιερεὺς καὶ τὸ συνέδριον] Sic habet C. R. & id sequitur Perionius. At Ferrarius, & editiones Novi Testamenti omnes: οἱ ἡ ἀρχιερεῖς. Codex Cantabrigensis prætermittit, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τε, quemadmodum & hic Origenes.

P. 358. καὶ πάλιν μετ' ἄλλα, οἷς ἠκούσα, &c.] Imo locus ille, præcedentem debet præcedere, hic enim habetur Luc. 22. 66. ille Luc. 23. 10.

καὶ τῶν ἑαυτῶν] Post hæc verba videtur legisse Ferrarius: λέγει, τί ἐστι χρεία ἐγχομῆν μέρων; At Perionius: ἠκούσατε τῆς ἐλασσημίας.

τὸ ῥῶσον τὸ καὶ ἄλλα κηχίας] Ita legendum, non ut Ferrarius, ῥῶσον. ῥῶσις est, cumulus,

vel etiam exponi potest hoc loco, effusio. eo sensu quo aliquem in omne vitium effusum dicimus. Vox Origeni, aliisque Græcis Patribus familiaris.

Ἐ ληροῦται, ἡλθας, &c.] Verba hæc non P. 360. hominis huius sunt, in monumentis versantis, & Legionis Dæmonum vexati, de quo Luc. 8. 27. & seq. ut hic scribit Origenes; sed hominis illius qui immundo Spiritui erat obnoxius, de quo Marc. 1. 23. & Luc. 4. 33, 34.

τὸ δὲ ἐργάζεσθαι πνεῦμα θεοῦ, &c.] Reperiuntur verba hæc in Alexandrino Codice, & Sixtina Editione: desiderantur in Complutensi, ut & in Ebraico archetypo, reliquisque interpretationibus plane omnibus.

ὡσαύτως ἡ ζήτησις &c.] Ita R. C. & Perionius: quæ tamen mirifice interturbata & truncata sunt. Sic autem videtur legisse Ferrarius: ὡσαύτως ἡ ζήτησις ἀξίον ἐστὶ πῶς περιόριται οὗ καὶ ἄλλοις, ἕως ἐν τῇ περιόρι τῇ βασιλείᾳ τῆς ζήτησις τῆς περιόρισης οὗ ἀρχιερεῖς τὸ σαυτὸν σαλίτες ἐστὶ τὸ δουλῶν, & μετ' αὐτοῦ ὁ σαυτὸν ζήτησις γὰρ ἡ ἀπὸ τῆς τῆς σαυτὸν ληροῦται, ἰδού δαυδῶν, εἰς αὐτοῦ ἐν ἰουδαίᾳ.

εἰς αὐτοῦ ἐν ἰουδαίᾳ] Sic habet C. R. sic habebat & ille Ferrarij qui vertit, in Najoib, & in Najoib. Editio Compl. habet, αββαθ, Sixtina, ναβάθ, Alexandrinus Ms. ναβιάθ. Ebr. in Ketib est נַוְיָוִב & נַוְיָוִב, in Keri נַוְיָוִב. Vulgata vertit, in Najoib: ita & Arabs. Najoib autem Hieronymus vult esse locum in Rama. Arias Montanus vertit, in habita. Ebr. & sequitur Ketib, à נַוְיָוִב. Syrus, in Ionath.

καὶ ἐργάζεσθαι πνεῦμα θεοῦ τὸ μετὰ καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἰς αὐτοῦ] Cod. Alexandr. τὸ περιόρι τὸ μετὰ καὶ ἐν τῇ Sixtina Edit. τὸ περιόρι τὸ ἀλλοῦ τὸ ἐν τῷ περιόρι. Syrus: ad cisternam magnam qua est in Sopha. Editio Complutensis: τὸ περιόρι τὸ ἀλλοῦ τὸ ἐν τῷ περιόρι. Arabs: ad cisternam magnam qua est in Rama. Ebr. הַיְתִיב בְּרַח הַיְתִיב בְּרַח. Vique ad cisternam magnam qua est in Secu. Pro הַיְתִיב videntur legisse LXX. הַיְתִיב, proclive enim illis est τῶν reddere ἄλλως, ut Genes. 50. 10, II. Num. 15. 18. & 18. 27, 30. Deuter. 16. 13. & alibi sæpe.

χρῆμα, ἢ χρῆμα θεοῦ] Vide Nos supra ad P. 362. pag. 38, Comment. in Iohann.

οἱ μὲν τὰς ψυχὰς εἰσάγουσιν, &c.] Valenti. P. 365. niani, de quibus supra.

τὸ δὲ ἀκούσθαι, &c.] Lectorem scriptura Regij Cod. non fraudabimus. Sic ille habet: τὸ πρὸ ἀκούσθαι λέγει τοῖς φασμασίαις οἰομένοις, καὶ τὸ τὸ δαυδῶν ἐβλῆμα τ' ἐποιοῦν τοῖς πνευματικῶς διδασκασίαις. Inde lectionem à nobis in contextu propositam extudimus; præeunte Perionio qui sic habet: Hoc autem consentaneum est dicere eos, qui naturales esse sentiunt, & Apostoli sententiam intelligere, qui spirituales ita docet, &c. Aliter legebat Ferr.

P. 366. ἡ αὐτὴ πωπιτίον, αὐτοῖς, &c.] Sic C.R. & Perionius, quæ tamen corrupta sunt. Legendum fortasse: ἡ αὐτὴ πωπιτίον, ἐπιτότος αὐτοῖς καὶ αὐτὰ Ἐ ἀρχαίως τὰ πωπιτίον ἐπιτότος, καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ, &c.

P. 367. Ἐὐτα ἔ τὰ του τοῖς ὄσθησιν, &c.] Vide supra Comment. in Matth. 14. 13. p. 231.

P. 368. ἐπιτότος ἡ αὐτὴ] Negandi particulam hinc excidisse ostendit Ferrariana Interpretatio.

ἡ αὐτὴ δὲ πωπιτίον, &c.] Ita Cod. R. Perionius legisse videtur: δὲ πωπιτίον ἡ αὐτὴ ἀκούστων. Aliter Ferrarius, quem si sequimur, aliquid exciderit ex eo loco quem tenet vox, ἡ αὐτὴ. nempe istud: Attamen nullus in eum coniecit manum. Vocem autem ἡ αὐτὴ Ferrarius non agnoscit.

P. 369. ἀνάγκης ἀπὸ τῶν εἰς τὰ ὀπίστω] Ferrarius: virtute sua divina abiire retro. Manifestum est aliquid in contextu Græco desiderari.

P. 370. ἐφ' ἑαυτῶν] ἐφ' ἑαυτῶν, &c.] Hieronymus de nomin. Ebr. Ephraim, fraxifer sive cresecens. Α τῷ φρούτον δέδωκεν. Gen. 41. 52.

τὸ δὲ ἀπὸ λήθης ἄρα] Manasse enim dictus est ἀπὸ τῶν ὀβλιτίσιν. Gen. 41. 51. Ita Manasse Regis Iuda nomen ἀπὸ τῆς ὀβλιτίσιν dicitur voluit Thalmodici. Hieronymus De nom. Ebr. Manasse, oblitus, sine necessitas.

P. 372. τὸ μέγα ἀναγκαῖον] Sic habet C. R. quem secutus est Perionius. Lege, ἀνάγκη. nam ita habet Cod. Alexandrinus, Mare. 14. 15. & Luc. 22. 12. ut & alia quoque Novi Testamenti exemplaria. Ibidem Cantabrigensis Codex habet, ἀνάγκη οἰκον, quæ vox extat apud Hesychium, & Etymologum. Memini notare me vocem ἀνάγκη apud Xenophontem eadem notatione. At pro, ἀνάγκη, sive, ἀνάγκη, quod habebat Callisthenes, ἀναγκαῖον dixisse Isæum & Xenophontem, pro eo quod est, ἀναγκαῖον, produnt Harpocration & Suidas. Id confirmat Hesychius: ἀναγκαῖον τὸ ἀναγκαῖον. Pro, ἀναγκαῖον, Boæti dicebant, ἀναγκαῖον, ut ex Etymologico discimus. Non absurde ergo dici potest, quemadmodum pro, ἀναγκαῖον, quod habuit Isæus, ἀνάγκη dicebat Callisthenes; ita Origenem hoc loco pro ἀνάγκη scripsisse ἀναγκαῖον, quoniam ἀνάγκη magis placet, & Novi Testamenti Codicibus consonum est.

P. 337. ἀπό τῶν ἀποστόλων] Tres deinceps desiderantur Tomi, de quorum aliquo hæc intelligenda sunt, quæ habet Origenes in Matth. 21. pag. 489. πλὴν ἐν τῷ εἰς τὸ ἔξω ἰσάμω διαβήσιν ἐπιτότος ἔ τὰ τὰ ἐπιτότος, ὅτι πωπιτίον ἀναγκαῖον πὶ τῇ ἐπιτότος αὐτοῦ ὄσθησιν πωπιτίον εἰς τὸ ἐπιτότος, καὶ τὰ ἐπιτότος.

P. 374. ἐν τῷ τοῖς μοι δόκει] Ita conjectura ad emendandum ducti sumus, cum haberet Cod. Reg. ἐν τῷ τοῖς μοι δόκει.

ἡ ἴν τὸ ἀείσαι σαλομένων τῶν] Compluten. P. 376. sis Editio: καὶ τὸ ἀείσαι τῶν σαλομένων. Aliter Sixtina: καὶ τὰ τὰ δόκει τῶν σαλομένων.

ἴδω σίμων ὁ ἰσκαριώτης, ὁ ἴδω βεβηλωμένος, &c.] Codicem Regium integrum exhibemus. Sic autem interpretatus est hunc locum Perionius: Ab his ergo telis, quæ ardentibus effecit Diabolus, in cor Iudæ Simonis filiam Iscariotem infudit, quo iam immisso in cæna Iesu placere, & gratis esse non potuit: quandoquidem cæna hujus & cibis & vinum in corde locum habere non poterant, in quod à Diabolo immissa erant tela de prodendo eo qui cænam dabat. Ego sic legendum censo: ἴδω σίμων ὁ ἰσκαριώτης ἴδω βεβηλωμένος ἐπὶ τῶν δόκει, ἕως ὅτε δὲ ἀρίστου αἰσθῆται ἐπιτότος. . . . ἔσθω βεβηλωμένος βεβηλωμένος τὸ πωπιτίον τὰ καὶ ἐπὶ τῶν. Hoc est: Iudæ Simonis Iscariote in cæna iam vulnerati, adeo ut ea minime ipsi placere posset: quoniam cæna illius cibis, & quod in ea erat vinum, non poterant penetrare in cor à Diabolo vulneratum telo, ad id ut prederet cito corruptorem.

ἴδω τὰ ἐπιτότος ἐπὶ τῶν, &c.] Ita Cod. R. Pe. P. 378. rionius reddit: Eorum autem causa quæ à Deo profecta sunt, à Deo exiit, cum extra Deum factus esset, neque voluisset, à Patre exire, pervenerunt ea quæ exierunt in Iesu manus, via & ordine. Aliter Ferrarius, & si quid in me iudicij est, longe melius: legebat autem: ἴδω ἰσκαριώτης. Perionius: ἰσκαριώτης. Item Ferrarius legebat: ἴνα ἴδω τὰ ἐπιτότος.

ἀλλὰ μὴ πως ἴνα ἴδω τῶν, &c.] Perionij in P. 379. interpretationem Ferrarianam hic prætulim; quanquam aliqua etiam in ea desidero. Talis autem illa est: Sed si minus pro Iesu dignitate vestes vidimus quibus amictus cum Discipulis latus canavit; certe animis nostris cernamus quo ornata Verbum quod caro factum est, indutum erat. Hunc qui ex textura quadam verborum cum verbis, & vocum cum vocibus constabat, detrahit, nudiorque sit cum servili habitu; quemadmodum ex illo perspicitur, &c. Videntur legisse Ferrarius & Perionius: ἔ γυμνῶτος γυμνῶτος, &c. Habitus autem ille verbis constans, litera Scripturæ est; alter autem, Anagoge.

ἴδω τῶν ἕως ἀναγκαῖον, &c.] Hæc ἀποστόλων Iesum dixisse nullus Evangelistarum scripsit, sed verborum securus, in sententia, quæ Luc. 22. 27. extat, acquievit Origenes, ut non illi solum, sed Patribus etiam fere omnibus vsuvenire solet.

ἔσθω γὰρ σὺν τῶν ἐστὶ, &c.] Mendosa hæc P. 380. erant in Cod. Ferrarij. Optime C. R. quem sic recte interpretatus est Perionius: Vtram enim est hæc consuetudo Scriptorum (legebat γυμνῶτος) ex qua non videtur recte, quod ad matiorum morum attinet, præponi illud, Capis: an cepit ille quidem tum abluere Discipulorum pedes, non tamen tum eorum pedes abluere desistit?

ἴνα ὡς ἀναγκαῖον ἴδω τῶν διδασκαλίας] P. 381. Ferrarius: iuxta quandam doctrinam, ut pote

humanam, divina longe inferiorem. Ego sic intelligo : juxta quandam divina longe inferiorem doctrinam, quæ res monstrat, per quas homo interit.

Et ἀπὸ τοῦ περὶ τῆς ἐπιτομῆς, &c.] Vaticinium ergo illud, sive prænotionem causam esse vult cur peccaverint Apostoli: cum tamen ita scribat Tom. 1. in Epist. ad Rom. ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου. Sed hæc ita conciliantur: Prænotio, sive scientia simplicis intelligentiæ (scholastico more loquor) adjuncto voluntatis decreto, causa est rerum: at res quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt, causa sunt scientiæ visionis. Sed hæc alibi.

P. 382. τὴν δὲ διανοίαν τοῦ θεοῦ καὶ ἀπειληθῆναι, &c.] Et contextus orationis, & Ferrarij ac Perionij interpretationes omnino postulant ut legamus, περὶ τοῦ θεοῦ. Quod sequitur paulopost: τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπιτομῆς ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν, ἀλλ' ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου. Quam postremam vocem etiam alibi non facile reperiri putem; & ratione tamen, & analogia hic se tueri potest; nam Iudæ locum loco Petri opponit, quorum hic priorum tenebat; ille in postremum è contrario rejectus est; id quod omnino significat, ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἀπειληθῆναι. Cæterum ut crederet Origenes à Petro lavandi initium minime factum, ex eo inductus est, quod postquam dixit Iohannes: ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, subdit: ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. At quanto verisimilior est lavationem pedum primo generaliter, ut fit, enuntiasse Evangelistam, quam deinde singulatim descripsit? Id videtur insinuare illud: ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. Dixit autem: ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν, pro, ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, & saepe alias, ut supra agnoscit ipse Origenes. Idem est sapenumero vocabuli, incipio, usus apud Latinos Auctores, & præsertim apud Poëtas. Horatius lib. 1. Epist. 5.

potare & spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Propertius lib. 2. Eleg. 12.

Fluminasq; ad caput incipient revocare liquores.
& Iuvenalis Sat. 10.

Eloquium aut famam Demosthenis, aut Ciceronis

Incipit optate.
Christum itaque verisimile est à Petro lavationem fuisse auspiciatum. Ita sentit Augustinus in hunc locum Iohann. cujus verba referre operaretur est: Quamvis itaque magna fuisset audacia contradicere servum Domino, hominem Deo: tamen hoc Petrus facere maluit, quam perpetui sibi pedes lavarentur à Domino & Deo. Nec putare debemus hoc Petrum

inter ceteros formidasse atque recuisse, cum id alij ante ipsum libenter vel equanimiter sibi fieri permisissent. Facilius quippe sic accipiuntur ista verba Evangelij, quia cum dictum esset: Cæpit lavare pedes Discipulorum, & extergere lintea quæ erant præcinctus: acinde subjunctum est: Venit ergo ad Simonem Petrum, quasi aliquibus non lavisset, & post eos venisset ad Petrum. Quis enim nesciebat primum Apostolorum esse beatissimum Petrum? sed non ita intelligendum est, quod post aliquos ad illum venerit, sed quod ab illo ceperit. Quando ergo pedes Discipulorum lavare cepit, venit ad eum à quo cepit, id est ad Petrum. Ferrarius Origenem hoc loco interpretatur, quasi à Iuda incepisse Christum scripserit. Hoc si verum est, quod in Codice tamen Regio non comparet, consentientes habuerit Origenes Chrysostomum, & Theophylactum.

ὁ δὲ τὸν ἐπιτομῆ] Origenes supra Prefat. P. 384. in Iohann. p. 10. τὸ ὡραῖον καὶ ἐν κατὰ νόμον τῶν ἀποστόλων δὲ δεικνύοντων τὸ ἐπινοῦναι τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἐπινοῦναι τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς οὐκ ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπινοοῦμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. &c.]

Rekte Perionius: Non solum satis est in via calcos non habere, cum hoc Iesus Discipulis suis in præceptis reliquerit, sed ut via hæc ingrediantur, abluunt etiam à Iesu debuerat, &c.

ὅτι τὸν περὶ τῆς ἐπιτομῆς, &c.] Cod. Regium P. 385. accurate executus est Perionius, quem tamen immaniter esse deformatum attentio pater. Hunc recte sic emendaveris, Ferrario consentiente: ὅτι τὸν περὶ τῆς ἐπιτομῆς καὶ ἀπειληθῆναι τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἂν ἴδῃ, &c.

καὶ ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ] Perionius P. 387. ex Regio Codice: & quibus non sine alijs abundant. At Ferrarius: & sine quibus non: offine vivere, sed tanquam superflua: videtur legisse: καὶ ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

καὶ ἡ κατὰ λαοὺς εἰς ἐκκλησιαστικὴν, &c.] P. 390. Locus habetur 1. Tim. 5. 9, 10. Viduæ autem illæ ad Ecclesiasticum honorem adscitæ, cæ erant quæ Diaconissæ dictæ sunt; cuiusmodi erat Phæbe illa Cenchreensis Ecclesiæ Diaconissa.

ὅτι τὸν περὶ τῆς ἐπιτομῆς, &c.] Talis est loci huius in Cod. Regio corruptela, quam agnovit Perionius; sic enim habet; quod quidem in more positum erat: quæ etiam apud paulo simpliciores, agrestioresque servantur. Hæc è Ferrario sic emendare queas: ὅτι τὸν περὶ τῆς ἐπιτομῆς καὶ ἀπειληθῆναι τὸν νόμον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἂν ἴδῃ, &c. Hinc etiam discimus ab optimatibus ad simpliciores & rusticos hunc morem fuisse traductum: at ab illis rursus ad Ecclesiæ primum Rectores, deinde etiam ad Principes transit; quibus hodieque solenne est Feria quinta, in Coena Domini pauperum pedes abluere. Hanc consuetudinem priscis temporibus arripuisse Medjo-

mpluten. P. 377.
Aliter
exhibe
hunc lo
a ardent
nisi filium
cena Iesu
adquid
locum ha
o immisa
bat. Ego
Ego
Hoc est
vulnerat
quoniam
non
aliter
m.
od. R. Pe.
qua à Deo
Deum fa
perve
& oratio
adicij est
Hoc est
tionij in
tulerim
lero. Ta
a dignitate
epistula le
amur qui
iudicium
orant tam
et, detra
emadmo
e legisse
in jove
miltans,
ragoge
ac an
iltatum
mentia,
Orige
s etiam
ofa hæc P. 386
quem
P. 387
legebat
ad milt
an ce
pedes
P. 388
nt post

lanensem Ecclesiam, & retinuisse; indeque ad alias plerasque fuisse propagatam docent veteres memoria. Morem hunc inter Ecclesie primores inusitatum fuisse Origenis temporibus intelligitur etiam ex ipsius Homil. 6. in Iliam: Nemo quibuscumque venientibus assumens linteum Diaconus, vel Presbyter, sive Episcopus lavat pedes. Sed si intelligas ea que scripta sunt, qui vere beati sunt Episcopi seroventes Ecclesie mittunt aquam de Scripturis in potum anima, quod est secundum Scripturas. Et tentant pedum Discipularum sordes lavare, & eluere, & projicere. Et sic custodiant Episcopi mandatum imitantes Jesum: sic & Presbyteri.

P. 395. *ὁ ἴσχυρος*] Vel *ἰσχυρῶς*, nam C.R. habebat *ἰσχυρῶς*

ἵππος ἄν τις εἶπεν τῆ τῆ πιστεύῃ ἀρετῇ τελείως τῶ, &c.] Ita Cod. Reg. Perionius: Sic etiam dici potest virute credendi perfecte omnem habere virtutem. Legendum fortasse: *ἵππος ἄν τις εἴποι τῆ τῆ πιστεύῃ ἀρετῇ τελείως καὶ πᾶσαι, &c.* vel, *τὸ ἀπόδεικναι πᾶσαι, &c.*

P. 396. *καὶ ἄν τις ἰσχυρῶς*] Sic habet R.C. Perionius vertit: Veritatem fatemur ut datum & concessum demonstratum est, fieri non posse, eum qui in inchoata virtute perfecte fide sit, in nullo habere firmitatem, &c. Videtur legisse: *ὡς δὲ δὴν ἀποδείκνυται (vel ἀποδείκνυται) ἀμνηστῶν, & ἐν ἀπείρῃ, &c.* Ferrarius autem sic legebat: *καὶ ἄν τις ἰσχυρῶς ὄντως ἀμνηστῶν ἀποδεικνύεται (vel ἀποδείκνυται) & ἐν ἀπείρῃ*. qua lectio ad verum accedit propius & magis placet.

P. 397. *μη πιστεύον ὅτι, &c.*] Quemadmodum Valentiniiani, eorumque confederati.

ἢ παλιν εἰ τις πεισθεῖ ὅτι, &c.] Supra ad pag. 322. in Iohann. hanc Hæresim ad Carpocratianos, Ebionitas, Cerinthianos, aliaque Christiani nominis propudia pertinere diximus.

παλιν τὸ αὐτὸ εἶπεν, &c.] In ipsis Ecclesie incunabilis succrevit hæc Hæresis, eamque jugulat Iohannes 1. Epist. 4. 3. *πάν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογᾷ τὸ ἰησοῦ χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν*: Hæc erat τῆ *φαντασίας*, & *δοκιμῆς* opinio, qua in varias sectas dissipata est. His Simon Magus, Saturnilus, Basilides, Valentinus, Cerdon, Marcion, Apelles, alique de se nomina fecerunt. Vide Theodoretum Hæres. Fab. lib. 5. cap. 11, & 14. Sed de his prolixè in Origenianis.

ἢ εἰ ἀπαλαίψω μὲν, &c.] Hujusmodi sunt ij de quibus Origenes supra p. 322. in Ioh. *καὶ παλιν οἱ πεισθέντες μὲν εἰς τὸ ποιῆσαι ἐν τῇ ἰσχυρῇ τῇ ἀναγὰρ, ἡμιδύμ τε ἔσται καὶ σημεῖα ἴσχυρῶ. μη πιστεύοντες ἢ εἰς τὸν ἰησοῦν ἔσθ' ἢ τὸ ποιῆσαι ἢ ἰσχυρῶ καὶ τὸ γῆν*. Ad quem locum vide nostram Observationem.

P. 398. *χορτὸς ἢν ἀρχαῖα μέγαν, &c.*] Duos locos in unum memoria lapsus, ut contingere fe-

stinantibus solet, confudit; alterum Hebr. 3. 1. & 4. 14. alterum.

μέγαν τήρησαι ἐν πίστει, &c.] Origenes P. 400. Tom. 13. in Matth. 17. p. 306.

φωτισθεὶσα τὸ ἰσχυρῶν] Sic habet Reg. P. 401. Cod. Perionius vertit, illustratus ad id quod futurum erat, videtur legisse, *φωτισθεὶς εἰς τὸ ἰσχυρῶν*. Eodem redit Ferrarij interpretatio, futuram providens, quem tamen ita legisse non asseverarim.

ὡς δὴν ἔπειτα περιέδωκεν ὁ λευκὸς εἶδος μέγαν, &c.] Ita R. C. Perionius: eum prodidit cuius etiam noverat magnitudinem: videtur legisse, *ὡς καὶ εἶδε μέγαν*. At Ferrarius ita legebat: *ὡς δὴν ἔπειτα περιέδωκεν ὁ λευκὸς εἶδος μέγαν*.

ὡς ἦν ἡ παντοκράτωρ ἔξωλον] Posterior illa vox ita descripta erat in Reg. Codice *ἔξωλον*. Videtur legisse Perionius, *ἔξωλον*, vertit enim: *perante complorataque improbitatis non erat*. Ferrarius vero legebat, ni fallor, *ἔξωλον*. Neutrum mihi satis placet.

ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπόχευθαι αὐτῶν, &c.] *αὐτῶν* & P. 403. *αὐτῶν εἰς τὸ περιέδωκεν* habet C. R. & Perionius: at Ferrarius legit, *αὐτῶν*, & *αὐτῶν*. sed vera est lectio Reg. Codicis.

τὸς οὐρανῶν αὐτοῦ φύσιν γενομένη, &c.] Valentiniiani.

ὅτι γὰρ τὸ τέλει] vel, *ὅτι γὰρ τὸ τέλει*. P. 405. utrumque enim exculpi potest ex his Codicis Reg. corruptis apicibus, *ὅτι γὰρ τὸ τέλει*.

λεωπεθία ἄσπι γῶν] Videtur legendum, P. 406. *λεωπεθία*. ita infra hac pag. *ἢ καὶ λεωπεθία, ἢ λεωπεθία*. Id confirmat Aldina Editio, qua ita scriptum habet Exod. 4. 6.

ὅτι τὸ δουτέρον ἐν τῷ, &c.] Verbe: *per se*. P. 407. eundem illud, ut pote majus & excellentius, germanus Iesu discipulus in postremis Evangelij designatur.

ὁ ὅτι τῶν καὶ βόσθη, &c.] Locum hunc P. 408. tanquam deploratum Perionius pratermissit, quem e Codicis Reg. vestigiis, & Ferrarij interpretatione ita fortasse restituere queas: *ὁ ὅτι τῶν καὶ βόσθη ἢ εἰς τὸ φυλάει εἰς ὅσον αὐτῶ καὶ τὸ ἰδόντα αὐτῶ τῶν εἰς ὅσον, εἰς τὸ ἰδόντα εἰς ὅσον*.

ἢ τὸ πάλιν] Optime Perionius legendum P. 409. coniciebat, *παλιν*, quod agnosceit quoque Ferrarius.

ὁμογενὲς αὐτῶ τῶ δόθεν, &c.] In eo erant P. 411. utraque *ὁμογενῆ*, quod comedenti pro sanitate sua vel impietate, salubria esse poterant vel noxia. In aliis discerebant, & erant *ἑτερογενῆ*, ac in eo praesertim quod offula Iudæ porrecta merus erat panis; offula vero data Apostolis specie tantum panis erant, revera Christi corpus erant: contra quam ex hoc loco ratiocinando conclusit Edmundus Albertinus in Opere De sacramento Eucharistia lib. 2. in Examine testimoniorum Origenis, cap. 2.

P. 412. αλλα ατ λουχιε αυτ μη ελχη] Duo loca confudit pro more suo Origenes, Job. i. 12. & 2. 6.

P. 414. εστι τω αλληλοι μισου αμαρτια] Ij erant Stoici. Locus est insignis apud Laertium in Zenone: τ οντων εασι τα ων, αγαθα εη. τα η κακα. τα η οδι περ αγαθα μη η, τας τε αρετας, εθνησι, δικαιοσυλω, ανδρειαν, σωφροσυλω, η, τα λοιπα. κακα δε. τα εαυτια, αρεσσυλω, αδικια, η, τα λοιπα. υδππερ η, οσα μητε ωφελει, μητε ελαπτερ ειν ζων υγια, υδου, καλλο, ιγυε, παρτε, δεζα, ε υγια, η, τα πούτοιε εαυτια, &c. Eorum autem que sunt, aiunt alia bona, mala alia, alia neutra. Bona quidem virtutes esse, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & cetera id genus: mala vero his opposita, vitia, imprudentiam, iniustitiam, & cetera: neutra vero, que neque profunt, neque obfunt, ut est vita, sanitas, pulchritudo, voluptas, vires, opes, gloria, nobilitas; & que eis opposita sunt, &c.

να δδ οελ Κορυ η η δεζα, &c.] Cicero 2. Tufcul. Gloria est solida quedam res, & expressa, ea est consentiens laus bonorum; incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute. Seneca Epist. 102. Gloriam quoque latius fufam intelligo: consensum enim multorum exigit. Item: Gloria multorum iudicij: constat, claritas bonorum. Quintilianus: Consentiens laus bonorum, gloria appellatur.

P. 415. ηι ωρων η πο η η η, &c.] Adi Observationes nostras supra ad p. 392. in Iohann. οτι η, αυτο η μακαριον υδο δει, &c.] Anonymus apud Photium Cod. 117. hoc nomine accusatum scribit Origenem, quod Filium dixerit, non noscere Patrem ut seipsum. Quod ipsum hic videtur significare. Nos rem expendimus in Origenianis.

P. 416. ετω η ει ενσ, &c.] Locus ab Interpretibus miris modis vexatus. Hunc sic expono: Quæro autem an possit gloria affici Deo, præter gloriam quam habet in Filio, ita ut tradidimus; majori in seipso gloria affectus, cum in sua ipsius est specula, præter sui cognitionem, & sui contemplationem, que maior est contemplatione que est in Filio; ut de Deo talia intelligere par est: dicendum est perfundi cum ineffabili quadam delectatione, & latitia, & gaudio, in seipso sibi placens, & gaudens.

οση μαι Κορι ε εν υφ θεωτα.] Hac tractamus in Origenianis: cave interim à falso dogmate.

P. 420. εν οτε δε επι η ε ε ο μη, &c.] Pessime hac Interpretes reddidere. Sensus est: In quibus disquires, an is qui post pusillum ipsum visurus non est, siquidem postea illum visurus est, post tempus non longum ipsum omnino visurus sit.

P. 421. κατ απδυστον ιδουου μιν, &c.] Videtur legisse Ferrarius: κατ απδυστον ιδουου μιν,

ταυτα ειρηδ, αωρεσμοι, &c. qua lectio ferri non potest. η μη δαδσητε δυο τα εν τα, &c.] Legebat Ferrarius: Ε μη δυο η τε δυο αυζει. εν τη, &c. Perionius autem: η μη δυο η τε δυο η εν τη, &c. Pro, αυτδ αζωικαη, legendum suspicor, αυ τα αζωικαη.

Quæ Libri hujus Interpretationem claudic Ferrarij denuntiatio, qua se nihil profusus immutasse profiteretur, non usquequaque veram esse deprehendimus; uti observatum est à Nobis, ad p. 218. in Iohann.

IN ACTA APOSTOLORUM.

εν ο λαλαζε τα αελ ηδου γαζρε πα] Neque in hoc solum Psalmo, sed in XL etiam, & LIV Iudæ nequitia, & crimina produntur.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

Τρι τον δε εν ιδου τα, &c.] Fragmentum illud à Rufino Latinitate donatum, cum reliquis Origenis in Epistolam ad Romanos Commentariis, in Latinis editionibus reperies, at tam deformatum, & archetypo suo tam dissimile, ut vix agnosci queat. Ea scilicet fuit Rufiniana interpretandi ratio, quemadmodum alibi notavimus; quamque vel ex eo spectare possis, quod hos viginti Origenis in Epistolam ad Romanos Commentariorum libros in decem contraxerit. Hujus autem interpretationis artificem esse Rufinum, non ut vulgo existimatur, Hieronymum, alibi satis à me probatum est.

επι λεμβασον η η, &c.] Hic & infra hac pagina Valentinianos pungit his verbis: κατ τδ αυωατα εαρεσται οι παυ δεσποτες η αελ φύστωε αλοποι λοζον. οτι αη ηο λίστα, δε μη σερωερε] Verte, iis non vocatis, quos non prædestinasti. Ferrarius videtur legisse: οι μη σερωερε.

η νομσεν Ονω, &c.] Origenes supra in Genef. pag. 8. αλλα αδεξ δεζο πεση, αληθε η εεσ μιν το ισομρον αυπον τα πια δει η η αελ αυτδ αεθρωσιν. η ηδ, επαι ερωσται, ηωται. αλλ επαι ηι εδ ημελλον, ερωσται. Vide Observationes nostras in hunc locum.

φιομδ η η αυδωαη, &c.] Quæ Deus prænovit; certo, sed non necessario effectum suum consequuntur, nec arbitrij libertatem imminuunt, eorumque sunt quæ Contingentia Dialectici appellant. Qui ergo prædestinatus est à Deo; ex hac hypothefi, & quod ad Deum pertinet, cuius voluntas constans est, neq; mutationi obnoxia, beatitate fraudari non potest: quod ad ipsum autem prædestinatum spectat cum libertate arbitrij sui polleat, mori potest peccati reus,

m Hebr.
Drigenes P. 402
et Reg. P. 421
i h quod
m eic to
pcepta
ta legi.
eidi m. P. 401
probid
lectur le
us ita le.
rior illa
lice ege.
lam, ver
probidu
fallor, e
] au m & p.
erionius
sed vera
&c.] Va.
his Co.
gendum, P. 411
eōan i,
no, que
e: per fe. P. 417
imo, ger.
rūij de.
n hanc P. 418
etermi
: Ferrar
fituere
eōdolo
ic η δ.
endum P. 419
quoque
erant P. 420
to fan.
: pote.
e erant
offula
ala ve.
panis
contra
nclufic
sacra.
: cesti.

& prædestinationis effectum amittere. Cum ait ergo Origenes: θεοσμιθρ ὅτι ἀδυνατον μὲν μὴ ἡγρέσθαι, Deum respicit, cujus voluntas mutari non potest: cum subjungit deinde: ἀλλὰ δυνατὸν ἔστι καὶ τὰ αὐτὰ μὴ ἡγρέσθαι, hominis rationem habuit, qui cum liber sit, transgredi potest mandata Dei, vel non transgredi; facere mala, vel non facere.

πάνυ δὲ τὸ ἐκ τῆς ἐξ' ἡμῶν, &c.] Sententiam hanc tuebantur ἔ Πατρίβις antiquis quamplurimi, ita ut Galli contrariam Augustini doctrinam repudiantes iactabant, quemadmodum refert Prosper in Epist. ad August. Quamvis autem ab adversa, ut dixi, parte steterit S. Augustinus, & postquam accuratioribus super eo argumento disputationibus locum dederunt Pelagij errores, Augustinum secuta sit bona Doctorum Catholicorum pars; nonnulli tamen, quos commemorat Leonardus Lessius, in Disputatione de Prædestinatione, in alienam ab Augustino sententiam discesserunt, hodieque discedunt; copiam unicuique faciente Ecclesia, & Pontificibus Romanis utram velit sectam persequi.

P. 428. οὐδὲ καὶ τοῖς Ἰαλιμοῖς, &c.] Origenes in Ioh. 8. 19. p. 263. ὡς δὴλον ἐστὶν ὅτι ὁ νόμος λαλεῖ ὅτι ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ ἀπὸ τοῦ ἡ δὴλον ὅτι καὶ τοῖς σερβίαις, ὡν τὰ ῥήματα, ὡς ἐν ἀλλοῖς ἐπιδείξασθαι, νόμος λέγεται. Addendi porro hi loci alii plerisque quos erudite corrasit Brianus Waltonus Bibliorum Polyglottarum diligentissimus editor, Prolegom. 9. c. 11. quibus eos confutat qui ex Aristea &

Iosepho, Legem à LXX Interpretibus conversam fuisse testificantibus, Pentateuchum solum, non etiam Prophetas, & reliquam Scripturam interpretatam fuisse pertendunt.

λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ.] Ebraea habent 727 loquatur. Tertiam numeri pluralis personam retinent universi Interpretes, præter Syrum, qui ad Paulum, & Aquilam interpretationem propius accedit.

ἐγγραμμῶν τῆς κερδία λόγῳ.] Prov. 3. 3. & 7. 3. & 2. Cor. 3. 3.

σωματικῶς ἡγομῶν.] Supple, τὸ πλῆ, quod fortasse excidit ἐ contextu; id quod suadet & Genebrardi interpretatio: cui Dominus corporaliter cecitate affecto inquit.

καὶ μάλιστα, ὡς σερβίαις, &c.] Vetus P. 429. Codex Ms. Philocalia: καὶ μάλιστα τὸ δασολικῆς, ὡς σερβίαις, καὶ σερβικῶν καὶ Ἰταλικῶν, καὶ Ἰταλικῶν. Sed nihil mutandum in Tarini editione, quam sequimur.

IN EPISTOLAM AD HEBRÆOS.

ἢ π κλημὸς ὁ ἡγομῶν, ἐπίσκοπος, &c.] P. 430. A Clemente Romano Pontifice scriptam non esse, vel ex eo liquet, quod in Epistola sua ad Corinthios plurima ex ea ἀβελιζεῖ depromat, teste ipso Eusebio, libr. 3. Hist. cap. 38. Satius fuerit dicere à Paulo Ebraice primum fuisse scriptam; à Luca, vel à Clemente fuisse interpretatam, ut multos existimasse tradit ibidem Eusebius.